

55

JUAN GÓMEZ-JURADO

ZNAK
UBOJICE

Strasna tajna. Tragedna istina. Kaznena osveta.

Juan Gómez-Jurado

Znak ubojice

Naziv originala: *The Traitor's Emblem*

Izdaja i ubojstvo uvijek su skupa,
kao dva vraga, u isti jaram upregnuta,
u istom cilju oru prirodnome tako grubo
da se mašta njima ne čudi.

A tebi je namijenjeno izazivati čuđenje, istodobno kada izdaja i ubojstvo.

Kakav god bio vrug koji je na te djelovao, glas izvrsnosti u Paklu je stekao.

WILLIAM SHAKESPEARE,
Henrik V, II. čin, 2. prizor

PROLOG

Gibraltarski tjesnac
12. ožujka 1940.

Kad ga je val bacio o brodsku ogradu, kapetan Gonzalez nagoni se uhvatio za drvo i dobro odrao ruku. Nakon više desetljeća, postavši najugledniji knjižar u kvartu Vigo, svaki će put zadrhtati pri sjećanju na tu noć, najgrozniju i najčudniju u životu. Kada kao sijedi starac bude sjedio u naslonjaču, u usta će mu se vraćati okus krvi, salitre i straha. U ušima će mu hućiti oluja *vuelcatontos* koja se diže u nepunih dvadeset minuta, a užasno je se boje gibraltarski mornari - i njihove udovice; u njegove zapanjene oči, nešto što, jednostavno, ondje nije moglo biti.

Kad je to vidio, kapetan Gonzalez zaboravio je daje motor na rubu svojih snaga, da ima samo sedam članova posade, a moralo bi ih biti najmanje jedanaest, da je on jedini od njih koji prije pola godine nije imao morską bolest - u tuširaonici. Zaboravio je da ih je sve htio pošteno išaketi zato što ga nisu probudili kad je počela uzburkanost.

Grčevito se prihvatio za okrugli bočni prozorčić kako bi se okrenuo i ostao uz zapovjednički most. Upao je s naletom kiše i vjetrova koji su smoćili pilota.

- Mićite se s moga kormila, Roca - reče i snažno odgurne pilota. - Nesposobni ste.

- Kapetane, ja... Rekli ste da vas ne ometamo, osim ako topovnjača potone, gospodine.

Glas mu je drhtao.

Što će se zapravo dogoditi, pomislio je kapetan kimajući glavom. Njegovi su članovi posade uglavnom bili uzdrmani ostaci rata u kojem je porušena zemlja. Nije ih mogao okriviti zbog toga što nisu intuirali dolazak oluje *vuelcatontos*, kao što nitko ne može okriviti njega ako se samo okrene i spašava brod. Najpametnije je ne osvrnati se na to što je upravo vidio jer je alternativa samoubojstvo. Samo bi kreten to pokušao.

A ja sam taj kreten, pomislio je Gonzalez.

Pilot ga je zaprepašteno pogledao kako manevrira po valovima. Esperanza je topovnjača građena potkraj prošloga stoljeća. Brodski trup od drva i čelika jezivo je škripao.

- Kapetane! - vikne pilot. - Koji je to vrag? Prevrnut ćemo se!

- Lijevo, Roca - odgovori kapetan. I on je umirao od straha iako to nije dao naslutiti.

Pilot je poslušao, uvjeren da je kapetan popuno lud.

Nekoliko je sekunda poslije posumnjao u svoj zdravi razum.

Nepunih šezdeset metara od njih, patera se kočila između dva vala, a kobilica joj je bila pod nemogućim kutem. Činilo se da će se prevrnuti, a pravo je čudo što se to već nije dogodilo. Bljesnula je munja, a pilot je odjednom shvatio zašto se kapetan kocka s osam života, iako ima loše karte.

- Tu ima ljudi, gospodine!

- Znam, Roca. Javi Castillu i Pascualu. Neka ostave sisaljke, neka se popnu na palubu, donesu dva konopa pa neka se uhvate za ogradu kao drolja za novčanik.

- Po zapovijedi.

- Ne... čekajte - reče kapetan i uhvati ga za nadlakticu malo prije odlaska s mosta.

Oklijevao je. Ne može istodobno spašavati brodolomce i upravljati kormilom.

Dođe li pramac okomito na valove, gotovi su, ali ako ne riskira, neki njegov momak završit će na dnu mora.

Pih, u pakao.

- Ostavite, Roca. Ja ću! Uzmite kormilo i držite ga tako.

- Nećemo dugo izdržati, kapetane.

- Kad ukrcamo te jadnike, zasijecite prvi val jednu sekundu prije njegove najviše točke, a onda svom snagom desno. I molite se!

Mornari su se popeli na gornju palubu stisnutih čeljusti i napregnuta tijela, bijedne maske odlučnosti za ta dva prestrašena tijela. Kapetan je stao između njih, spreman voditi tu opasnu koreografiju.

- Na moj znak, bacite kuke. Sad!

Čelični su se zubi zarinuli na rub splavi; napeli su se krajevi.

- Vucite!

Dok se splav približavala, kapetanu se činilo da čuje krikove, da vidi uzbibane ruke.

- Čvrsto je držite, ali ne prilazite previše!

- Sagnuo se i uhvatio čakiju dvaput višu od sebe.

- Ako se sudare s nama, zdrobit ćemo ih!

Vjerojatno te nas probiti, pomisli kapetan koji je ispod klizave gornje palube osjećao kako brodski trup sve jače škripi pod svakim novim valom koji ih njiše.

Manevrirao je čakijom i zakvačio pateru. Kuka na dugoj motki držat će brodicu na sigurnome razmaku. Zapovjedio je mornarima da vežu za bitve pa neka pripreme ljestve od užadi, a on se prihvatio najbolje što je mogao za čakiju, koja mu se propinjala u rukama snagom koja mu može otvoriti lubanju.

Nova je munja posve obasjala dno brodice. Na njoj je kapetan Gonzalez vidio četiri osobe. Napokon je shvatio kako to da se još drže za taj jušni tanjur koji posrče na valovima.

Prokleti luđaci, vezali su se za brodicu.

Lik u tamnoj kabanici naginjao se nad ostatak družine, mašući nožem i bijesno režući užad koja ih je držala za brodicu. S ručnih mu je zglobova visjela prerezana užad.

- Penjite se! Prije nego što potone!

Svi se približe brodskoj ogradi, jedva dodirujući ljestve ispruženim rukama.

Nožar zgrabi ljestve i propusti ostale. Mornari su im pomagali da se popnu.

Naposljetku na brodu ostane samo nožar. Ljestve je uhvatio kako je mogao, ali kad se naslonio na ogradu kako bi se zaletio, čakija se pomaknula. Kapetan ju je pokušao namjestiti, ali jedan je natprosječno visok val digao kobilicu patere te ju je bacio o bok Esperanze.

Škripa i vrisak.

Kapetan je užasno ispustio čakiju. Ograda patere udarila je nožara u nogu.

Visio je na ljestvama na samo jednoj ruci, priljubljen leđima za brodski trup.

Patera se odvajala, ali valovi bi je u tren oka mogli opet gurnuti prema brodu i razbiti.

- Užad! - poviče kapetan dvojici mornara. - Zaboga, presijecite ih!

Jedan od njih, onaj koji je bio najbliži brodskoj ogradi, potražio je u opasaču nož i počeo sjeći.

Drugi je pokušavao dovesti spašene do palubnoga grotla prije nego što ih odnese novi val.

Kapetan je bez daha tražio ispod brodske ograde, gdje mu već desetak godina hrđa sjekira.

- Maknite se, Pascuale!

Modrikaste su iskre vrcale iz čeličnih bitvi, ali udarci sjekirom jedva su se čuli u olujnom urnebesu. Na tren se nije ništa događalo.

A onda sudar.

Paluba se stresla kada se odvezana patera propela i skršila na pramcu Esperanze. Kapetan se nagnuo preko ograde, uvjeren da će naći samo lelujav okrajak ljestava. Prevario se.

Ondje je još bio brodolomac, lamatao je lijevom rukom, pokušavajući se opet objema rukama uhvatiti za prečke na ljestvama. Kapetan mu je pružio ruku, ali više od dva metra dijelilo je tu očajnu spodobu, koja je padala, od vrška njegovih prstiju.

Mogao je učiniti samo jednu stvar.

Opkoračio je brodsku ogradu pa se ozlijeđenom rukom uhvatio za stubu, mrmljajući čudnu mješavinu molitava i psovki upućenih Bogu koji se trsi da ih utopi. Na tren se opasno zaljuljao, ali ga je mornar Pascual pravodobno uhvatio. Siđe tri stube, dovoljno da se prihvati za Pascualove ispružene ruke ako izgubi uporište. Nije se usuđivao više.

- Uхватite me za ruku!

Brodolomac je pokušao okrenuti tijelo kako bi ga dosegnuo, ali mu nije uspjelo. Popustio je jedan od prstiju kojima se grčevito držao za ljestve.

Kapetan je zaboravio molitve pa se usredotočio na psovke. Doduše, posve tiho. Ipak nije tako lud da u takvom trenutku još više iskušava Boga. Nije tako lud da siđe još jednu razinu pa da jadnika zgrabi za prsnik kabanice.

U sekundi dugoj kao vječnost, njih dvojicu na lelujavim ljestvama držalo je samo devet prstiju, jedna čizma izlidanoga potplata i velika snaga volje.

Brodolomac se poslije mogao dovoljno zakrenuti da se grčevito uhvati za kapetanovo tijelo. Nogama se zakvačio za prečke pa su se njih dvojica počela penjati.

Šest minuta poslije, zgrčen u skladištu na svojoj bljuvotini, kapetan nije vjerovao njihovoj sreći. Pokušavao se pribрати. Još nije shvaćao kako je nesposobni Roca mogao prkositi oluji, ali valovi su već slabije zapljuskivali brodski trup, pa će se Esperanza sigurno izvući.

Mornari su buljili u njega, polukrug lica punih iscrpljenosti i napetosti. Jedan od njih pruži mu ubrus. Gonzalez mu mahne da se odmakne.

- Očistite ovu svinjariju - reče pokazujući pod i ustajući.

U najmračnijem kutku potpalublja šćučurili su se mokri brodolomci. Na drhtavom svjetlu jedine žarulje koja je obasjavala potpalublje, jedva im je razabirao lica.

Gonzalez učini tri koraka prema njima.

Jedan se približio te mu pružio ruku.

- *Danke schon.*

Kao ostatak družine, od glave do pete bio je pod crnom kabanicom s kapuljačom. Po jednom se detalju razlikovao od ostatka: po remenu na struku.

Na njemu je blistao nož crvenoga drška kojim je prerezao užad.

Kapetan se nije mogao svladati.

- Prokleti kurvin sine! Svi smo mogli poginuti!

Ruka mu poleti, udari brodolomca u glavu pa ga sruši. Klizne kukuljica otkrivši plavu kosu, lice uglatih crta. Hladno modrikasto oko.

Na mjestu drugog oka bila je udubina naborane kože.

Brodolomac je ustao i namjestio povoj na oku koji se sigurno maknuo zbog pljuske. Ruku je prinio nožu. Dva su mornara dršćući pristupila jer su se bojali da će ubiti kapetana, ali nož je samo bacio na pod. Opet je pružio ruku.

- *Danke schon.*

Kapetan se nehotice smješкао. Prokleti Švabo ima boksačke šaketine! Strese glavom te mu pruži ruku.

- Dovraga, otkuda vi?

Švabo slegne ramenima. Očito ne zna ni riječ španjolskoga. Gonzalez ga je polako proučavao. Moglo mu je biti između trideset pet i četrdeset godina, a ispod crne kabanice vidjela se tamna odjeća i teške čizme.

Kapetan zakorači prema Coravčevu društvu jer je htio znati zbog koga je stavio na kocku svoj brod i posadu, no Švabo polako pođe na tu stranu pa stane između svojih ljudi i kapetana. Bio je čvrst, bar je to pokušavao. Jedva se držao na nogama, s molećivim izrazom lica.

Ne želi dovesti u pitanje moj autoritet pred mojom posadom, ali nije spreman dopustiti da se približim njegovim tajanstvenim prijateljima. Pa neka ti bude, jebote. Lijepo te se s vama sporazumjeti u Zapovjedništvu, pomislio je Gonzalez.

- Pascuale.

- Gospodine?

- Recite pilotu: smjer Cadiz.

- Razumijem! - reče mornar pa nestane kroz palubno grotlo.

Kapetan se spremao poći za njim u svoju kabinu, kad ga je prekinuo Nijemčev glas.

- *Nein. Bite. Ne in Cadis.*

Nijemčevo se lice potpuno promijenilo kad je čuo ime toga grada.

Zašto premireš od straha, Švabo?

- *Komm. Komm. Bite* - reče Nijemac te mu mahne da priđe. Kapetan se nagne, a Nijemac ga je molio: - *Nein Cadis. Portugal. Bite, Kapitain.*

Gonzalez se malo odmakne od Nijemca. Gledao ga je više od minute. Ništa više neće od njega izvući, jer se njegovo znanje njemačkoga svodilo na: da, ne, molim, hvala. Opet je bio u dilemi, a najlakše je bilo ono rješenje koje je on najmanje htio primijeniti. Pa dovoljno je što im je spasio život.

Što skriuaš, Švabo? Tko su tvoji prijatelji? Što rade četiri građanina najmoćnije nacije, koja ima najveću vojsku na svijetu, prelazeći Tjesnac na splavi? Mislio si da ćete stići do Gibraltara u ovoj kadici? Ne, ne vjerujem, pun je Engleza, vaših neprijatelja. A zašto ne ići u Španjolsku? Kako navještava naš slavni Generalissimo, uskoro ćemo prijeći Pireneje kako bismo pomogli ubijati Francuze, valjda kamenjem.

Mi smo nokat i meso s vašim Fuhrerom... Osim, dakako, ako vi niste s njim tako dobri.

Prokletstvo!

- Pazite na njih - rekao je posadi. - Otero, dajte im pokrivače. I nešto toplo da pojedu.

Kapetan se vratio na zapovjednički most gdje je Roca zacrtao smjer u Cadiz, obilazeći oluju koja je već jurila prema Sredozemlju.

- Kapetane - važno će pilot - dopustite da vam izrazim divljenje na...

- Da, da, Roca. Hvala lijepa. Ima li kave?

Roca mu dade šalicu iz koje se parilo pa kapetan sjedne da je okuša. Skinuo je nepromočivu kabanicu i pulover koji je imao ispod nje, a također mu se smočio. Srećom u kabini nije bilo hladno.

- Promjena plana, Roca. Jedan od Švaba koje smo spasili, šapnuo mi je. Čini se da postoji krijumčarska banda na ušću Guadiana. Idemo u Ayamonte.

- Po vašoj zapovijedi, kapetane - reče pilot pomalo ljut što mora zacrtati novi kurs.

Gonzalez uznemireno upre pogled u mladićevu šiju. Ima ljudi s kojima se ne može govoriti o nekim stvarima. Možda je Roca špijun. Sprema se na nešto protuzakonito. Za to se ide u zatvor ili nešto još gore. Uspjet će samo uz pomoć svoga brodsikoga časnika.

Pijuckajući kavu zaključio je da Roci može vjerovati. Oca su mu prije nekoliko godina ubili nacionalisti nakon pada Barcelone.

- Jesi li bio u Ayamonteu, Roca?

- Nisam, gospodine - reče mladić ne okrenuvši se.

- Krasno mjesto, tri milje uzvodno uz Guadiana. Ima dobra vina, a u travnju miriše na narančin cvijet. Na drugoj je riječnoj obali Portugal.

Opet je srknuo iz šalice.

- Na kamenomet, kažu.

Roca se začuđeno okrene, a kapetan mu uputi umoran osmijeh.

Petnaest sati poslije gornja paluba Esperanze bila je prazna. Odzvanjao je smijeh iz menze gdje su mornari večerali prije vremena. Kapetan im je nakon večere obećao iskrcaj u luci Ayamonte. Već su mnogi pod nogama osjećali piljevinu taverna. Kapetan će osobno stražariti na mostu, a Roca čuvati četiri brodolomca.

- Je li nužno, gospodine? - upita smeteno pilot.

- Sve je to lako. Ne budi takva kukavica, čovječe! Mora izgledati stvarno.

Strpi se.

Tup udarac. Jedna glava proviri kroz palubno grotlo. Odmah za njom brodolomci. Spuštao se sumrak.

Kapetan i nožar spustili su u more čamac za spašavanje s lijevoga boka koji je dalje od blagovaonice. Brodolomci su unutra čekali čoravoga nožara koji je opet pokrio glavu kapuljačom.

- Dvjesto metara pravocrtno - reče mu kapetan mašući prema Portugalu. - Brod ostavite na obali, treba mi. Poslije ću doći po nj!

Nijemac opet slegne ramenima.

- Znam, ništa ne razumijete. Evo - reče Gonzalez vraćajući mu nož.

Držao ga je ljevicom na pojasu dok je desnom rukom prtljao ispod kabanice.

Izvadio je jednu stvarčicu pa je stavio kapetanu u ruku.

- *Verrat* - reče upirući kažiprst sebi u prsa. - *Rettung* - reče i dirne Španjolčeva prsa.

Gonzalez je pomno proučavao dar. Bila je to jedna vrsta medalje, veoma teška.

Pristupio je svjetiljki obješenoj na strop kabine, a predmet zlaćano zasvjetlucao.

Od čista zlata.

- Čujte, ne mogu primiti...

Govorio je sam sebi. Čamac se udaljavao, a nitko u njemu nije se okrenuo.

Manuel Gonzalez Pereira, bivši kapetan Španjolske armade, do smrti je svaki slobodan trenutak koji nije posvećivao knjižari, s velikim zanimanjem proučavao taj zlatni amblem. Dvoglavi orao na željeznome križu. Orao je držao mač, imao broj 32 iznad glave i golem dijamant inkrustiran na prsima. Otkrio je da je to masonski znak najvišega ranga, ali svi stručnjaci koje je pitao rekli su mu da je vjerojatno krivotvoren, osobito zbog uporabe zlata. Njemački masoni ne rabe plemenite kovine za ambleme svojih Velikih meštara. Brušenje dijamanta - koliko je draguljar mogao zaključiti bez rastavljanja amblema - omogućilo je datirati kamen negdje potkraj 19. i početkom 20. stoljeća.

Knjižar je u dugim besanim noćima razmišljao o onome što je na palubi razgovarao s Tajanstvenim Čoravcem, kako ga je odmila prozvao njegov sinčić Juan Carlos.

Dječak je bezbroj puta neumorno slušao priču i smišljao najluđe teorije o identitetu brodolomaca. A ponajviše su ga oduševile te posljednje riječi.

Odgonetnuo je što znače s pomoću njemačkog rječnika pa ih je polako ponavljao kao da ih tako može bolje razumjeti.

- *Verrat*, izdaja. *Rettung*, spas.

Knjižar je umro ne proniknuvši enigmu tog amblema. Njegov sin Juan Carlos naslijedio je predmet i postao knjižar. Jednoga rujanskog popodneva 2002., neugledni je stari pisac u njegovoj knjižari htio predstaviti svoju najnoviju knjigu o masonstvu. Nitko nije došao na predstavljanje pa je Juan Carlos, da ubije vrijeme i da ublaži očitu nelagodu, odlučio pokazati piscu fotografiju amblema. Kad ga je pisac vidio, lice mu se promijenilo.

- Otkuda vam ova fotografija?

- Ta je stara medalja pripadala mom ocu.

- Još je imate?

- Da. Po trokutu s brojem 32 zaključili smo da je...

- Masonski simbol. Očito lažan, i oblikom križa i po dijamantu. Jeste li ga procijenili?

- Da. Materijali vrijede oko tri tisuće eura. Ne znam imaju li neku dodatnu povijesnu vrijednost.

Pisac je nekoliko sekunda gledao predmet prije nego što će odgovoriti. Drhtala mu je donja usna.

- Ne. Ne, nipošto. Možda kao kuriozitet, ali sumnjam. A rado bih ga kupio. Znae, za svoja istraživanja. Dat ću vam četiri tisuće eura.

Juan Carlos uljudno je odbio, a pisac uvrijeđen ode. Svakoga je dana išao u knjižaru iako nije živio u gradu. Pretvarao se da traži među knjigama, a zapravo je uhodio Juana Carlosa preko debelih pozlaćenih naočala. Knjižar se osjećao progonojeno. Kad se jedne zimske noći vraćao kući, učinilo mu se da čuje korake koji ga slijede. Skrio se u portal i čekao. Malo poslije pojavio

se pisac, klizava cvokotava sjena u izlizanom kišnom ogrtaču. Juan Carlos je izašao te ga pritisnuo uza zid.

- To mora prestati, jasno?

Starac zaplače. Jecajući padne na pločnik, grčevito se uhvativši za koljena.

- Vi to ne razumijete. Mora biti moj...

Juan Carlos se smekšao. Dopratio je starca u kafić te stavio ispred njega čašu brendija.

- No, recite istinu. Silno je vrijedan, zar ne?

Pisac nije odmah odgovorio. Proučavao je knjižaru, trideset godina mlađeg i petnaest centimetara višeg. Naposljetku je bitku smatrao izgubljenom.

- Neprocjenjiv je, iako ga ne tražim zato - reče uz prijezirnu kretnju.

- Nego zašto?

- Slava. Slava otkrića. Baza moje sljedeće knjige.

- Temelji se na amblemu?

- Na njegovu vlasniku. Rekonstruirao sam njegov život nakon dugogodišnjih istraživanja po dnevničkim fragmentima, hemerotekama, privatnim bibliotekama... Kloake Povijesti. Zna to tek desetak ljudi slabe komunikativnosti. Svi su oni veliki Masoni, nitko nema sve fragmente osim mene. A neće mi nitko vjerovati ako ispričam.

- Pokušajte sa mnom.

- Samo ako mi obećate da ćete mi dopustiti da ga vidim, dodirnem. Samo jedanput.

Juan Carlos uzdahne.

- Dobro. Pod uvjetom da to što mi morate ispričati... bude zanimljivo.

Starac se nagnuo nad stol u kafiću; knjižaru je šaptao tajnu priču koja je do toga trenutka išla od usta do usta ljudi koji su se zarekli da je nikada neće ponoviti. Priča o lažima, o nemogućoj ljubavi, o zaboravljenome junaku, o ubojstvu tisuća nedužnih od ruke jednog jedinog čovjeka. Priča o izdajčinu amblemu...

Profani

1919. - 1921.

Gdje razum ne nadilazi pojedinca.

Simbol profanog jest ispružena ruka otvorenoga dlana, usamljena, ali sposobna da se uhvati za spoznaju.

1.

Bilo je krvi na stubištu palače Schroeder.

Paul Reiner protrnuo je kad ju je vidio. Dakako, nije ju vidio prvi put. Između početka travnja i svibnja 1919. svi su stanovnici Munchena doživjeli, zgusnute u jedva trideset dana, sve strahote

koje nisu iskusili u četiri ratne godine. Tijekom nesigurnih mjeseci između svršetka Carstva i proglašenja Weimarske Republike, mnoge su skupine pokušale nametnuti svoje interese. Komunisti su zauzeli grad i proglasili Sovjetsku Republiku Bavarsku. Učestale su pljačke i ubojstva, a Freikorps su gubili teritorij između Berlina i Münchena. Pobunjenici, svjesni da im ostaje malo vremena, žurno su uklanjali koliko su god mogli političkih neprijatelja. Osobito civile smaknute u gluho doba noći.

Tako je Paul vidio tragove krvi, ali nikoga na vratima kuće gdje je stanovao. Trag je, iako malen, išao ispod šarka velikih hrastovih vrata.

Jurgen je, ako je bilo sreće, pao na usta i razbio sve zube, pomisli Paul. *Možda će me tako nekoliko dana ostaviti na miru.* Tužno je zatresao glavom. Nije on te sreće.

Bilo mu je samo petnaest godina, ali sjena gorčine pokrivala mu je srce, kao lijeno sunce sredinom svibnja. Svega prije pola sata Paul je dokono šetao među grmljem Engleskoga perivoja, zadovoljan zato što se nakon revolucije vratio u školu, a ne zbog nastave. Paul je uvijek prednjačio ispred svojih suučenika, pa i predosadnoga profesora Wirtha. Čitao je sve što mu je palo u ruke i upijao kao pijanac piće u dane kada primi plaću. Pretvarao se da čeka u učionici i uvijek je bio prvi.

Paul nije imao prijatelja, ma koliko se trudio približiti ostalima. Pa ipak je volio školu, jer sati nastave bili su sati bez Jurgena koji je išao u akademiju gdje pod nije bio od linoleuma, a klupe nisu imale oštećene rubove.

Na povratku kući uvijek bi prošao kroz perivoj, najveći u Europi, koji se toga popodneva doimao gotovo pust, bez vječnih čuvara u crvenom kaputu, spremnih ga ukoriti kad god bi skrenuo s puteljka. Paul je iskoristio priliku pa izuo izluzane cipele. Volio je bos gaziti po travi, a u hodu se rastreseno sagibao i skupljao ponešto od tisuća žutih letaka koje su prošli tjedan Freikorps avioni bacili na München i zahtijevali bezuvjetnu predaju komunista. Baca ih je u pisali stol. Rado bi ostao očistiti cijeli park, ali bio je četvrtak i morao je nalaštiti pod četvrtoga kata palače, što će trajati do večere.

Kad on bar ne bi postojao..., pomisli Paul. *Prošli me put zaključao u sobu za metle i pljusnuo po mramoru kantu prljave vode. Srećom je mama čula moju vrisku pa me izbacila prije nego što je to otkrila BRUNHILDA.*

Paul se htio sjećati vremena kad se njegov bratić nije tako ponašao. Prije mnogo godina, kad su obojica bili posve maleni, a Eduard ih je za ruku vodio u perivoj, Jurgen mu se smješкао. Ta je uspomena bila tako kratkotrajna i prolazna, gotovo jedino lijepo sjećanje na njega. Onda je počeo rat sa svojim orkestrima i paradama. Eduard je otišao u rat, mašući rukom i smješkajući se, dok je kamion koji ga je vozio, ubrzavao sve više, a Paul je trčao uz njega želeći ići na frontu sa svojim starijim rođakom, sjesti uz njega i kočiti se u toj dojmljivoj odori.

Paulu se rat sastojao od Vijesti koje je svakoga jutra čitao na zidu policijske postaje kad je išao u školu. Često je krčio put među spletom nogu, što mu nikada nije bilo teško jer bio je mršav kao čačkalica. Tamo je samozadovoljno čitao o napredovanju carske vojske koja svaki dan zarobljava na tisuće ljudi, osvaja gradove i širi granice Carstva. Onda je u školi crtao kartu Europe i zamišljao koja će biti sljedeća velika bitka i hoće li Eduard u njoj sudjelovati. Odjednom, i bez ikakvih oglasa, »pobjede« su bivale sve bliže kući, a ratni su članci gotovo uvijek javljali »povratak na prethodno predviđene položaje sigurnosti«. Sve dok jednoga dana na golemom plakatu nije pisalo da je Njemačka izgubila rat. Ispod je bio popis svega što se za to mora platiti, vrlo dug popis.

Dok je čitao taj popis, Paul se osjećao prevareno i preveslano. Odjednom više nije postojao nijedan sloj mašte koji bi ublažio bol zbog sve češćih Jurgenovih batina. Slavni rat nije čekao da Paul odraste i pridruži se Eduardu na bojišnici.

A zapravo uopće nije slavan.

Nekoliko je trenutaka Paul gledao krv na ulazu. Smetnuo je s uma da je opet počeo rat.

Ophodnje Freikorps obilazile su cijeli Munchen. Lokva se doimala svježom; majušna anomalija na svečanome mramornom stubištu, na svakoj je stubi bilo mjesta za dva ispružena muškarca.

Najbolje je požuriti. Ako opet zakasnim, ubit će me teta Brunhilda.

Još se malo batrgao između straha od nepoznatoga i straha od tetke, a posljednji je bio jači. Iz džepa je izvadio ključić ulaza za posluđu i ušao u palaču. Činilo se da je unutra sve mirno. Krenuo je prema stubištu kad je iz prizemlja čuo napregnute glasove.

- Okliznuo se dok smo se penjali, gospođo. Nije ga lako nositi, preslabi smo. Ozljede mu se već mjesecima ponovno otvaraju.

- Glupani nesposobni. Ne čudim se da smo izgubili rat.

Paul je nastojao što tiše proći kroz recibidor. Velika krvava mrlja koja se širila ispod vrata, pretvorila se u trag u smjeru najvećega salona u palači. Unutra je bila teta Brunhilda s dvojicom vojnika zgrčenih na sofi.

Snažno je trljala ruke dok to nije opazila pa ih skrila među naborima haljine. Iako zaštićen iza vratnica, Paul je umirao od straha kad je vidio takvu tetu. Vjeđe su se pretvorile u tanke sive crte, usta koja joj inače nisu odavala dob, iskrivila su se u znak pitanja, autoritativan je glas treperio od gnjeva.

- Pogledajte što ste učinili od navlaka. Marlis!

- Barunice - reče sluškinja pa pristupi i uđe u Paulov vidokrug.

- Brzo potražite pokrivač. Zovite vrtlara, mora mu se spaliti odjeća, ušljiva je. Neka netko javi barunu.

- A mladoga gospodina Jurgena, barunice?

- NE! Njega nipošto, razumiješ li? Je li došao iz škole?

- Danas ima mačevanje, gospođo barunice.

- Odmah će doći. Hoću da se ovaj nered pospremi prije njegova povratka - rekla je Brunhilda. - Idi!

Sluškinja je prošla uz Paula u lelujavosti pregača i sukanja, ali nije se maknuo jer je između vojničkih nogu razabrao Eduardovo lice. Srce mu je brže zakucalo. Dakle, njega su vojnici donijeli i opružili na sofu.

Bože sveti! Krv je njegova.

- Tko je za ovo odgovoran?

- Minobacačka granata, gospođo.

- To ste mi već rekli. Pitam zašto ste mi sina donijeli sad i u ovome stanju.

Sedam mjeseci od svršetka rata nismo primali Vijesti od njega. Zna li tko mu je otac?

- Barun, čuo sam. Ovaj Ludwig je zidar, a ja prodavač. Strojica ne gleda na naslov, gospođo. Daleko je putovanje iz Turske. Imate sreće što se vratio, a moj brat nije.

Brunhildino je lice posivjelo.

- Idite! - ciknula je.

- Vrlo lijepo, gospođo. Vratili smo vam sina, a bacate nas na ulicu. Niste nas ponudili ni čašom piva.

Možda je Brunhildinim licem preletio odsjaj grizodušja, ali ga je nadjačao bijes.

Nije mogla govoriti. Digla je prst i pokazala vrata.

- Govna plemićka! - reče jedan vojnik i pljune na sag.

Okrenuli su se, spuštene glave i vukući noge. Upale oči bile su im umorne i pune mržnje, ali ne iznenađenja. Paul pomisli da te ljude malo što sad može začuditi. Kad su mu obojica u širokim sivkastim kaputima, prestali zaklanjati vidik, Paul je napokon shvatio prizor.

Eduard, prvorođenac baruna Schroedera, ležao je na sofi pod čudnim kutom.

Lijeva mu je ruka oslonjena na jastuke. Ondje gdje je morala biti desna ruka vidjela se nevjesto zašivena podstava na kaputu. Umjesto nogu bili su bijedni batrljci, iz jednoga je kapala krv. Kirurg je nejednoliko zarezao, jedan rez iznad lijevoga koljena, a drugi rez odmah ispod desnoga

koljena.

Asimetrično sakaćenje, pomisli Paul prisjetivši se na neki čudni način jutrošnjega sata povijesti umjetnosti kad je profesor predavao o Milonskoj Veneri. I opazio je da plače.

Kad je čula jecaj, Brunhilda je digla glavu i žurno pošla prema Paulu.

Pogled pun prijezira i omalovažavanja koji mu je inače upućivala, ustupio je mjesto pogledu mržnje i sramote. Paul je na tren pomislio da će ga udariti pa se bacio unatrag i na leđa pao na pod, a rukama prekrio lice. Odjekne strahovit udarac.

Zatvorila su se vrata salona.

2.

Istoga dana, tjedan nakon što je vlada proglasila sigurnim grad Munchen te počela pokapati više od 1.200 mrtvih komunista, i drugi su se sinovi vratili kući.

Za razliku od Eduarda von Schroedera, bili su to pomno pripremljeni povratci. Za Alys i Manfreda Tannenbaum povratak je počeo na Macedoniji iz New Jerseyja u Hamburg. Pa onda luksuznim odjeljkom prvoga razreda vlakom do Berlina gdje ih je dočekaao očevo brzojav i zapovijed da do daljnje odsjednu u Esplanadi. Manfredu je to bila najsretnija koincidencija u deset godina života, jer je u susjednoj sobi odsjeo Charlie Chaplin. Glumac je dječaku darovao jedan od svojih slavni bambusovih štapova pa je čak njega i sestru otpratio do taksija onoga dana kad im je napokon stigao očevo brzojav u kojem je pisalo da je sada sigurno za posljednju etapu putovanja.

Tako 13. svibnja 1919., više od pet godina otkako ih je otac poslao u Sjedinjene Države kako bi ih udaljio od imanentnoga rata, djeca najvažnijega židovskoga industrijalca u Njemačkoj došla su na treći peron Glavnoga kolodvora.

Već je tad Alys znala da to neće biti dobro.

- Požuri se, Doris! Daj, sama ću nositi - rekla je uzimajući kutiju za šešire iz sluškinjinih ruku koju je njihov otac poslao po njih te ga stavila navrh kolica. Uzela ga je jednomu od kolodvorskih nosača koji su se motali oko nje kao obadi pokušavajući ukrcati kovčege. Alys ih je sve prestrašila. Nije trpjela nikakav pokušaj nadzora, ili daje, još gore, smatraju nesposobnom.

- Utrkujmo se, Alys! - reče Manfred i potrči. Dječak nije imao iste vrijednosti kao njegova sestra pa se ograničio na svoj nerazdvojni štap.

- Čekaj pa ćeš vidjeti, punoglavče! - vikne Alys gurajući kolica. - Nemojte zakasniti, Doris.

- Gospođice, vaš otac ne bi odobrio to što sami nosite prtljagu, molim lijepo... - reče sluškinja pokušavajući uzalud slijediti djevojku dok je s predbacivanjem gledala dečke koji su se neprestano obijesno sudarali laktovima i upirali prstom u Alys.

To je bio djevojčin problem s ocem: programirao je svaki trenutak njezina života. Josef Tannenbaum bio je od krvi i mesa, ali Alysina je majka uvijek govorila da on kao da ima zupčanike i opruge umjesto organa.

- Sat možeš naravnati prema očevu, ljubavi - šaptala joj je na uho i obje su se smijale. Potiho, jer gospodin Tannenbaum nije volio šale.

A u prosincu 1919. gripa joj je odnijela majku. Alys se od čuđenja i tuge trgnula tek kada je četiri mjeseca poslije, s bratom otputovala u Columbus u Ohiju. Smjestili su se kod episkopalne obitelji Bush, pripadnice gornjega srednjeg staleža. Patrijarh Samuel bio je generalni direktor Buckeye Steel Castings, zaklade koja je unosno poslovala s Josefom Tannenbaumom.

Samuela Busha su 1914. imenovali vladinim povjerenikom za oružje i streljivo, a proizvodi koje je on dobavljaao Alysinu ocu dobili su drukčiji oblik. Konkretno, u obliku milijun zrna prelazili su Atlantik. U sanducima u smjeru zapada, dok su Sjedinjene Države bile neutralne, a 1917. kao vojničke nabojnjače u smjeru istoka, kad je predsjednik Wilson odlučio dijeliti demokraciju u

Europi.

Bush i Tannenbaum razmijenili su 1918. ljubazna pisma da »iz političkih razloga« moraju privremeno prekinuti poslove. Nastavili su petnaest mjeseci poslije, nekako u vrijeme kad su se mladi Tannenbaumi vratili u Njemačku.

Onoga dana kad je primila pismo kojim ih je Josef pozvao, Alys se činilo da umire. Samo petnaestogodišnja djevojčica, potajno zaljubljena u jednoga od sinova obitelji koja ju je prihvatila, a koja otkriva da zauvijek mora otići, može tako čvrsto vjerovati da prestaje njezin život.

Prescott, plakala je u kabini kad se vraćala. *Da je samo malo više s njim razgovarala... Da mu je posvetila više pozornosti kad se na rođendan vratio s Yalea umjesto što se pravila važna kao svaka na toj proslavi...*

Alys je preživjela, unatoč svojoj prognozi te se na mokrim jastucima u putničkoj kabini zarekla da više nikada neće patiti zbog nekog muškarca. Od toga trenutka sama će odlučivati o svom životu ne osvrćući se na to što će reći ljudi. A najmanje njezin otac.

Potražiti ću posao. Ne, to tata nikad ne bi dopustio. Bit će bolje ako ga zamolim da me zaposli u jednoj od tvornica, samo dok zaradim za povratak u Sjedinjene Države. Čim stignem u Ohio, bacit ću se Prescottu oko vrata i grliti ga sve dok me ne zaprosi. To ću učiniti i nitko me neće spriječiti.

No kad se mercedes zaustavio na Trgu Prinzregenten, Alysina je odluka splasnula kao lopta za dva pfeniga. Djevojka je isprekidano disala i jedva je obraćala pozornost na uznemirene skokove svoga brata na sjedalu. Činilo joj se nevjerojatnim daje svoju odluku nosila čak četiri tisuće kilometara - od sredine Atlantika - i pustila da sazre u skućene četiri tisuće metara od kolodvora do raskošne zgrade. Livrejirani joj je vratar otvorio vratašca, a kad se Alys htjela osvrnuti, već su se vozili dizalom.

- Misliš da je tata pripremio proslavu, Alys? Umirem od gladi!

- Vaš je otac u posljednje vrijeme jako zauzet, gospodičiću Manfrede, ali ja ću vam kupiti kremaste slatkiše za užinu.

- Hvala, Doris - mrmljala je Alys dok se dizalo zaustavljalo uz metalnu škripu.

- Čudno će mi biti stanovati u stanu nakon one kuće u Columbusu. Samo se nadam da nisu ništa dirali u mojoj sobi - reče Manfred.

- Ako i jesu, nećeš opaziti, patuljčiću - odgovori mu sestra zaboravljajući na tren svoj strah zbog ponovnog susreta s ocem i s ljubavlju češkajući Manfreda po glavi.

- Ne zovi me patuljčiću. A svega se *izvrsno* sjećam.

- Izvrsno.

- Kažem, *izvrsno*. Na zidu su bile modre lađe. Čimpanza je svirao činele u podnožju kreveta. Tata mi nije dopustio da ga uzmem jer je rekao da će razbiti glavu gospodinu Bushu. Idem po njega! - povikao je i kliznuo između majordomovih nogu kad su se otvorila vrata.

- Čekajte, mladi gospodine Manfrede! - uzalud je povikala sluškinja; dječak je već trčao hodnikom.

Stan Tannenbauma bio je na najvišem katu, a imao je devet prostorija i više od tristo dvadeset kvadrata, smiješno u usporedbi s kućom u kojoj su brat i sestra stanovali u Sjedinjenim Državama, ali za Alys je dobilo posve novu dimenziju. Nije bila mnogo starija nego sada Manfred, kad je 1914. otišla, pa je na neki način opet sve sagledala u toj perspektivi, kao da se smanjila 30 cm.

- Gospođice?

- Oprostite, Doris. Što ste mi rekli?

- Gospodin će vas primiti u svojoj radnoj sobi, imao je posjet, ali mislim da je otišao.

Netko se približavao hodnikom. Visok, kršan muškarac u elegantnom, podstavljenome crnu kaputiću. Alys ga nije prepoznala. Iza njega je išao gospodin Tannenbaum. Došavši u predsoblje,

muškarac u kaputiću se zaustavio - tako naglo da se Alys in otac gotovo s njime sudario - te ga je netremice gledao kroz monokl od zlatne žice.

- Ah, kćeri, dobro da si ovdje! - rekao je Tannenbaum sudionički gledajući svoga pratioca. - Gospodine barune, dopustite da vam predstavim svoju kćer Alys koja se s bratom upravo vratila iz Sjedinjenih Država. Alys, barun von Schroeder.

- Drago mi je - hladno će Alys. Izostavila je udvorni naklon, gotovo obvezan pred predstavnikom plemstva. Nije joj se sviđala barunova oholost.

- Vrlo lijepa djevojka, iako se bojim da se zarazila američkim običajima. Tannenbaum se skandaliziran kćeri durio. Djevojka je tužno uvidjela da se otac u tih pet godina nije nimalo promijenio. Još je zdepast i kratkonog, vidno gubi kosu. I dalje se prema moćnicima ponašao toliko ponizno koliko je prema svojim bio strog.

- Ne znate koliko mi je žao. Majka joj je umrla vrlo mlada, nije imala previše društvenoga života, razumijete me. Kad bi opet mogla biti u dodiru sa svojim vršnjacima, dobro odgojenima...

Barun rezignirano uzdahne.

- Zašto u utorak oko šest ne biste sa svojom kćerkom došli k meni na rođendan moga sina Jurgena?

Prema pogledu koji je razmijenio s njezinim ocem, Alys je stekla dojam da su to unaprijed pripremili.

- Ekselencijo, velika je stvar to što ste nas pozvali. Dopustite da vas otpratim do vrata.

- Kako si mogla biti tako neotesana, kćeri?

- Oprosti, tata.

Sjedili su u njegovoj radnoj sobi, svijetloj prostoriji. Jedan su zid prekrivale police pune knjiga koje je Tannenbaum pokupovao na metre, ovisno o boji korica.

- Žao ti je, jednim »oprosti« ništa se ne popravlja, Alys. Hoću da znaš da s barunom Schroederom sklapam vrlo važne poslove.

- Čelik i metale? - rekla je posluživši se starim trikom svoje majke da se zanima za poslove kad bi se Josef razljutio. Kad bi počeo govoriti o novcu, mogao je satima razglabati, a naposljetku bi zaboravio da se ljutio. No tom prilikom nije pomoglo.

- Ne, zemljište. Zemljište... i druge stvari. Vidjet ćeš kada dođe vrijeme. I nadam se da imaš lijepu haljinu za rođendan.

- Tata, upravo sam stigla i doista mi se ne da ići na rođendan gdje nikoga ne poznajem.

- Ne da ti se ići? Pa to je kućna zabava baruna Schroedera, za ljubav Božju!

Alys se trgnula kad je to čula. Praktični Židov inače ne spominje uzalud Božje ime. Tada se sjetila pojedinosti koja joj je promakla kad je ušla. Na vratima nije bila zvijezda. Začudeno se ogledala oko sebe i na zidu vidjela raspelo uz majčin portret. Zanimjela je od čuđenja. Nije bila osobito religiozna - bila je u završnoj etapi adolescencije kada se na mahove preispituje postojanje Boga

- ali njezina je majka bila religiozna. Križ uz portret učinio joj se nesnosnom uvredom.

Josef je slijedio njezin pogled i bio tako decentan da se nekoliko sekunda postidi.

- Vremena su takva, Alys. Teško je poslovati s kršćanima ako nisam jedan od njih.

- Prije jesi, tata, mislim da ti je dobro išlo - reče Alys pokazujući oko sebe.

- Dok te nije bilo, za nas se stanje pogoršalo. A bit će sve gore, vidjet ćeš.

- Toliko da se svega odričeš, tata? Obračun zbog... novca?

- Nije stvar u novcu, drska djevojko! - reče Tannenbaum ostavivši svoj zburjeni ton i tresne šakom po stolu. - Čovjek moga položaja ima odgovornosti. Znaš li koliko mi je radnika na grbači?! Nezahvalni idioti pristupaju smiješnim komunističkim sindikatima i vjeruju da je Moskva raj.

Svaki dan moram izvoditi čarolije kako bih im isplatio plaće, a oni samo znaju prigovarati. Tako da mi ne bi opet prigovarala zbog onoga što radim kako bismo i dalje imali krov nad glavom.

Alys duboko uzdahne i opet pribjegne svojoj omiljenoj mani: reći što misli u najnezgodnijem

trenutku.

- Što se toga tiče, možeš biti miran, tata. Uskoro kanim otići. Želim se vratiti u Sjedinjene Države i ondje živjeti.

Kad je Tannenbaum to čuo, pocrvenio je kao rak. Jedan je debeli prst tutnuo Alys pod nos i suludo njime mahao.

- Ni govora, čuješ li me? Ići ćeš na taj rođendan i ponašat ćeš se kao dobro odgojena gospođica. Dobro? Imam planove za tebe i neće mi ih pokvariti nikakav hir neodgojene djevojke! Jesi li me razumjela?

- Mrzim te - reče Alys prodorno ga gledajući. Njezin otac nije ni trepnuo.

- Fućka mi se za to, ako slušaš što ti kažem.

Sa suzama u očima, djevojka je izjurila iz radne sobe.

To ćemo još vidjeti. O da, to ćemo još vidjeti.

3.

Spavaš?

Ilse Reiner prevrne poplun.

- Sad više ne. Sto hoćeš, Paule?

- Pitam se što ćemo učiniti.

- Sad je pola sata do ponoći. A da spavaš?

- Mislim na budućnost.

- Budućnost - ponovila je njegova majka gotovo ispljunuvši tu riječ.

- Želim reći, da ne moraš raditi ovdje, u kući tete Brunhilde, je li, mama?

- Tebe u budućnosti vidim kao studenta, Sveučilište je slučajno u susjedstvu pa ćeš dolaziti kući na krepku hranu koju ću ti pripremati. A sada laku noć.

- Ovo nije naša kuća.

- Ovdje živimo, ovdje radimo i Bogu zahvaljujemo na tome.

- Kao da postoji motiv... - šapne Paul.

- Čula sam te, dečko.

- Oprosti, mama.

- Što ti je? Opet si se tukao s Jurgenom? Zato si danas došao mokat?

- Nije bilo tučnjave. Dvojica njegovih prijatelja i on lovili su me u Engleskome perivoju.

- Samo su se igrali.

- Bacili su mi hlače u jezero, mama.

- Nisi učinio ništa čime si ih razljutio?

Paul je snažno dahtao, ali nije ništa rekao. Tipično za mamu! Kad god je imao probleme, tvrdila je da je kriv samo on i nitko drugi.

- Radije spavaj, Paule. Sutra nas čeka veliki dan.

- Ah, da, Jurgenov rođendan. Baš lijepo.

- Bit će slatkiša.

- Neka ih smažu!

- Ne razumijem zašto na sve moraš tako reagirati.

Paul pomisli da nije dolično da sto osoba slavi u prizemlju dok Eduard – još mu nisu dopustili da ga vidi - vene na četvrtome katu, ali radije je šutio.

- Sutra će biti mnogo posla - zaključila je Ilse i okrenula se.

Mladić je dugo gledao majčina leđa. Sobe služinskoga krila bile su u dnu kuće, na razini prizemlja. Paulu nije osobito smetalo što živi tu, a ne na katu, jer u životu nije upoznao drugo

mjesto. Otkako se rodio, prihvaćao je kao nešto normalno tu čudnu situaciju da Use riba tanjure svoje sestre Brunhilde.

Slabašni pravokutnik svjetla ulazio je kroz okno uz krov. Nosio je žućkast sjaj jednoga fenjera i miješao se s treperenjem voštanice koju je Paul uvijek držao zapaljenu uz svoj krevet jer bojao se mraka. Reineri su dijelili jednu od najmanjih soba u kojoj su bila samo dva kreveta, ormar za rublje i jedan stol na kojemu su bile Paulove zadaće.

Nedostatak prostora opterećivao je mladića. Kao da nema dovoljno slobodnih soba. Još prije rata barunovo se bogatstvo raspršilo, a Paul je to pratio, isto onako prirodno kao što vidimo hrđanje lima usred polja. To je dugotrajan, ali nezaustavljiv proces.

Karte, šaptala je possluga odmahujući glavom kao da govore o kakvoj zaraznoj, smrtonosnoj bolesti. *Krive su karte*. Kad je Paul bio dijete, ti su ga komentari užasavali, toliko da je, kad je jedan dječak iz razreda donio u školu francuske karte koje je našao negdje u kući, Paul izjurio pa se zaključao u kupaonici. Prošlo je dosta vremena dok nije shvatio pun domet problema svoga tetka baruna; zarazan nije, ali grozan jest.

Kad su se nagomilale neisplaćene plaće, possluga se počela osipati. Sad su od deset soba koliko ih je bilo u krilu za poslugu zauzete samo tri: sluškinjina, kuharičina i soba koju Paul dijeli s mamom. Katkad mladić nije mogao spavati jer Ilse je uvijek ustajala sat prije zore. Dok je bilo dovoljno posluge, bila je samo ključarica i brinula se da sve bude na svojem mjestu. Kad su se prorijedili, morala je preuzeti njihov posao.

Paulu je isprva taj život, mamine zamorne dužnosti - ili one koje sam obavlja otkada zna za sebe - bio normalan. U školi je sa suučenicima o svemu tome razgovarao sve dok nije dovoljno sazrio da uspoređuje i shvati što se oko njega događa, i o tome kako je neobično da sestra jedne barunice spava s poslugom.

Kadikad je čuo one iste tri riječi koje definiraju njegovu obitelj, hvatale su se uz njega kad je prolazio između školskih klupa i u njegovu se prolazu za njega zatvaraju tajna vrata.

Siroče. Sluškinja.

Dezert, a bilo je to od svega najgore jer se odnosilo na njegova oca. Taj čovjek kojega on nije upoznao, o kojem majka nikada nije govorila, a on je o njemu znao jedva išta osim imena. Hans Reiner.

I tako, dok je sa suzama slušao ulomke razgovora, Paul kao da je znao daje njegov otac učinio nešto strašno.

U afričkim kolonijama, navodno je sve izgubio. *(do košulje, propao)*

A njegova majka živi od milosrđa *(sudoperka je u kuti svoga svaka koji je barun, možete li vjerovati?)* njegove tete Brunhilde. Što i nije bilo ugledno jer Ilse nije zarađivala nijednu marku za taj posao. Ili da je za vrijeme rata bila prisiljena raditi u tvornici streljiva kako bi pridonijela kućnome proračunu. Tvornica je bila u Dachauu, selu šesnaest kilometara od Münchena, a mama je jedva imala vremena ustati dva sata prije zore, sudjelovati u kućanskim poslovima i stići na vlak koji je vozi u smjenu u deset sati.

Upravo jednoga dana kad se vratila iz tvornice, prstiju i kose žutih od praha, suznih očiju nakon što je cijeli dan udisala kemikalije, Paul ju je prvi put pitao zašto ne potraže drugo mjesto stanovanja. Mjesto gdje ih nitko ne bi stalno ponižavao.

- Ne razumiješ ti to, Paule.

Mnogo mu je puta odgovarala jedno te isto, uvijek je skretala pogled i izlazila iz sobe gdje se nalazila ili bi se okrenula pa zaspala kao sada, prije nekoliko minuta.

Neko je vrijeme Paul gledao majčina leđa. Disala je pravilnim, ujednačenim ritmom, ali mladić je znao da je to gluma pa se pitao kakve je aveti muče u gluho doba noći.

Skrenuo je pogled pa ga upro u strop. Da pogledi imaju težinu, onaj četvorni metar gipsa iznad Paulova jastuka odavno bi se udubio. Na tome je mjestu koncentrirao mašte o ocu onih noći kad nikako nije mogao zaspati. O njemu je znao samo da je bio kapetan Kajzerove armade i

zapovjednik fregate u jugozapadnoj Africi. Umro je kad su Paulu bile dvije godine, a jedino sjećanje na njega bila je požutjela fotografija na kojoj je bio u odori, njegove tamne oči i golem brk ponosno su gledali u kameru.

Ilse je svaku noć držala fotografiju ispod jastuka, a Paul nije majci nanio najveći jad onoga dana kad ga je Jurgen bacio niza stube pa je slomio ruku, nego onoga dana kad je ukrao fotografiju pa je odnio u školu kako bi je pokazao svima onima koji su ga iza leđa nazivali siročićem. Kad se vratio kući, Ilse je u potrazi za slikom prevrnula cijelu sobu. Kad ju je polako izvukao iz udžbenika matematike, Ilse ga je pljusnula i zaplakala.

- Jedina koju imam, jedina.

Dakako, zagrlila ga je. Ali najprije je uzela fotografiju.

Mladić je zamišljao tog divnoga čovjeka. Na sivkastoj bjelini stropa, na svjetlu jedne svjetiljke crtao je u glavi profil fregate *Kiel* na kojoj se Hans Reiner »s cijelom posadom utopio u Atlantiku«. Izmišljao je stotine razloga za tih šest riječi koje su bile sve što mu je Ilse rekla o njegovoj smrti. Gusari, podvodni grebeni, pobuna... A bez obzira na početak, njegov je san uvijek završavao na isti način: Hans mu, priljubljen za kormilo, maše na rastanku rukom dok ga more guta.

Kad bi dotle došao, Paul bi uvijek zaspao.

4.

Otto, doista više ne trpim toga Židova. Gledaj kako ždere dampfnudel.

Vanilijina mu je krema na prsniku košulje.

- Brunhilda, budi tako draga pa snizi glas i umiri se. Znaš isto kao ja da nam je Tannenbaum potreban. Na ovu smo proslavu potrošili posljednji pfenig. To je, dakako, bila tvoja ideja.

- Jurgen zaslužuje najbolje. Znaš koliko je zbunjen otkako mu se brat vratio... takav.

- Onda se ne tuži na Židova.

- Ne znaš kako je domaćici uz njega, njegove stalne svađe, njegovi apsurdni komplimenti kao da on ne vodi glavnu riječ. Maloprije mi je bezobraznik ponudio da se Jurgen oženi njegovom kćerkom - reče Brunhilda očekujući Ottov prijezirni odgovor.

- To bi moglo okončati naše probleme.

Time je otvorio minimalni procjep u granitnom osmijehu Brunhilde koja je začuđeno pogledala baruna. Stajali su na ulazu u salon i vodili svoj zanimljiv razgovor koji su prekidalu samo zato da prime uzvanike. Spremala se odgovoriti mužu kad je opet morala namjestiti grimasu dobrodošlice.

- Dobar dan, gospođo Gerngross, gospođo Sagebiel. Ljubazno je od vas što ste došle.

- Oprostite na zakašnjenju, draga Brunhilda.

- Gužva, ah ta gužva.

- Da, promet je *grozan*. Jednostavno *strašan*.

- Kad ćeš napustiti ovu staru, hladnu palaču i doći na obalu, draga?

Barunica se samozadovoljno smješkala tim jalnim likovima. Svaki bi od brojnih skorojevića na proslavi ubili za klasu i moć kojima odiše grb njezina muža.

- Izvolite se poslužiti punčom, izvrstan je - reče Brunhilda pa rukom pokaže centar salona i golem stol okružen gostima, a krcat jelom i pićem.

Ledeni, jedan metar visok konj kaska po zdjeli punča, a u dnu prostorije gudački je kvartet upotpunjavao opću strku bavorskim narodnim pjesmama.

Kad je bila sigurna da je pridošlice ne mogu čuti, barunica se okrenula Ottu i rekla čeličnim tonom koji bi rijetko koja dama iz visokoga društva u Munchenu smatrala prihvatljivim:

- Utanačio si ženidbu našega sina, a meni nisi ništa rekao, Otto? Samo preko mene mrtve!

Barun nije ni trepnuo. U četvrt stoljeća braka naučio je kako njegova žena reagira kad osjeti da je ugrožen njezin teritorij. Ali u ovoj će prilici morati popustiti, jer u igri je mnogo više od njezina glupoga ponosa.

- Draga Brunhilda, nemoj mi reći da od početka nisi vidjela Zidova. U pretenciozno elegantnim odijelima, svake je nedjelje čak išao u istu crkvu kao mi, pretvarao se da ne čuje kada su ga zvali konvertitom, a on se približavao našoj klupi.

- Jesam, dakako, nisam glupa.

- Dakako, barunice. Znamo zbrojiti dva i dva. A ništa nemamo, bankovni su nam računi posve prazni.

Nestalo je boje s Brunhildina lica. Morala se uhvatiti za alabastrene ukrasne zidne vijence kako ne bi pala.

- Proklet bio, Otto!

- Ta tvoja nova crvena, tako elegantna haljina... Modistica je zahtijevala isplatu u gotovini. Govorka se, a kada to počne, ne prestaje dok ne padneš u potok.

- Misliš da ne znam? Misliš da ne osjećam kako nas motre, kako grickaju kolače i razmjenjuju poglede kada vide da nisu iz Kuće Popp? Znam što mrmljaju te stare tračerice, kao da mi to tule u uho, Otto. Ali da zato dopustim da se moj sin, moj Jurgen, oženi prljavom Židovkom...

- Nema druge, ostala nam je samo ova kuća i zemljišta koja sam stavio na Eduardovo ime na dan njegova rođenja. Ako mi Tannenbaum ne pozajmi glavnicu da na toj zemlji sagradim tvornicu, gotovi smo. Jednoga će jutro po mene doći policija pa ću se morati ponašati kao čestit kršćanski gospodin i prosvirati sebi mozak. A ti ćeš završiti kao tvoja sestra, bit ćeš nečija švelja. Ti to želiš?

Brunhilda je maknula ruku sa zida. Iskoristila je stanku uzrokovanu ulazom novih uzvanika da u sebi skupi dovoljno gnjeva te da ga odjednom prijekorno iskali na Ottu.

- Ti i tvoja ovisnost o kocki uvalili su nas u ovu nevolju, rasuo si obiteljsko bogatstvo. Sredi to, Otto, kao što si prije trinaest godina sradio s Hansom.

Barun je prestrašeno uzmaknuo korak kad je to čuo.

- Da se više nisi usudila spomenuti to ime!

- Ti si se onda usudio. I što nam je to pomoglo? Već petnaest godina trpim sestru u ovoj kući.

- Pismo još nisam našao, a dječak raste. Sada možda...

Brunhilda se nagnula prema njemu. Otto je gotovo za glavu bio viši od nje, pa ipak se uz nju doimao malenim.

- Moja strpljivost ima granica.

Elegantnom kretnjom Brunhilda je uronila među uzvanike, ostavivši baruna sleđenog osmijeha dok se borio da ne vrisne.

Na drugoj strani bučnoga salona Jurgen von Schroeder odložio je svoju treću čašu šampanjca kako bi otvorio dar koji mu je pružao jedan prijatelj.

- Nisam ga htio staviti među druge - rekao je pokazujući iza sebe stol prepun omota u papirima sjajnih boja. - Ovaj je poseban.

- Što kažete, dečki? Da najprije otvorim Krohnov dar?

Oko njega se skupio krug od pet-šest mladića, svi u elegantnim modrim kaputima s pozlaćenim grbom Ak Metzingen. Svi su pripadali dobrim njemačkim obiteljima, a svi su bili ružniji nego Jurgen, rastom niži, i smijali su se svakoj njegovoj šali. Barunov je mlađi sin nesumnjivo imao dar da se okruži onima koji ga ne zasjenjuju kako bi se pred njima kočio.

- Otvori, ali samo ako otvoriš i moj.

- I moj! - viknu svi u jedan glas.

Svađaju se kako bih otvorio njihove darove, pomisli Jurgen. Nema sumnje, obožavaju me.

- Ne uzrujavajte se - rekao je dižući ruke, što je protumačio ravnodušnom kretnjom. - Malo ćemo okrenuti običaje pa ću najprije otvoriti vaše darove, a nakon zdravice, darove ostalih

uzvanika.

- Izvrsna zamisao, Jurgene!

- Dobro, a što bi ovo bilo, Krohne? - reče mladić otvarajući kutiju i prinoseći sadržaj u visinu očiju.

Jurgen je među prstima držao zlatni lanac na kojem je visio čudan simbol, sastavljen od dvije crne simetrične crte čije su savijene ruke činile gotovo pačetvoran crtež.

- Kukasti križ, antisemitski simbol. Moj otac kaže da je u modi.

- Vara se, prijatelju - reče Jurgen stavivši ga oko vrata. - Tek je sada.

Kladim se da ćemo ih ovdje mnogo vidjeti.

- Sigurno!

- Daj, Jurgene, otvori moj, iako je bolje da ga javno ne pokazuješ...

Jurgen je odmotao omot velik kao paket duhana i našao kožni etui.

Teatralnom ga je kretnjom otvorio. Ulizice oko njega uzrujano su se nasmijali kad su vidjeli nekakvu cilindričnu kapuljaču od vulkanizirane gume.

- Gle ti to... doima se golemo.

- Nikad vidio.

- Super intiman dar, zar ne, Jurgene?

- Je li to prijedlog?

Mladić je nekoliko trenutaka osjećao da gubi nadzor nad njima, odjednom su skloni smijati mu se. *Nije pravedno, uopće nije pravedno, a ja to neću dopustiti.*

Osjetio je kako u njemu raste bijes, okrenuo se prema dečku koji je pitao za prijedlog. Desnom mu je nogom pričepio lijevu i spustio cijelu težinu. Onaj je dečko problijedio, ali je stisnuo zube.

- Sigurno se želiš ispričati zbog te neslane šale.

- Dakako, Jurgene. Oprosti. Nikada nisam posumnjao u tvoju muškost. Aaah!

- I mislio sam - reče mladić polako dižući nogu. Utihnulo je mladički krug oko njega, a tu je tišinu naglasilo slavlje koje se u salonu nastavljalo punom parom. - Dakle, nemojte misliti da nemam smisla za humor. Doista, ovaj će mi... predmet uskoro biti vrlo koristan - reče i namigne okolo. - Na primjer s njom.

Pokazao je mršavu crnku sanjarskih očiju koja je, izgubljena u mnoštvu, držala čašu punča.

- Male sise - šapne jedan od akolita.

- Želi li se tko od vas kladiti da ću to uporabiti i vratiti se na vrijeme za zdravicu?

- Kladim se u pedeset maraka za Jurgena - žurno će nagaženi u pokušaju da mu se dodvori.

- Vidim ih - reče onaj iza njega.

- Pa, kolege, ovdje pričekajte i učite.

Jurgen je polako gutao slinu nastojeći da se to ne primijeti. Mrzio je razgovarati s djevojkama, uvijek su ga činile nespretnim i inferiornim. Iako je bio naočit, jedini je stvarni kontakt sa suprotnim spolom imao u jednom bordelu u Schwabingu gdje je doživio više sramote nego uzbudljivosti.

Onamo ga je prije nekoliko mjeseci doveo otac, odjeven kao on; diskretni ogrtači i crni šeširi. Tijekom »rada« čekao ga je na donjem katu i pio konjak.

Nakon svega potapšao ga je po ramenu i rekao da je muškarac. Time je počeo i završio odgoj Jurgena von Schroedera o ljubavi i ženama.

Pokazat ću im kako se ponaša pravi muškarac, pomislio je mladić osjećajući kako su mu pogledi kolega uprti u šiju.

- Gospođice, dobro se zabavljaš?

Okrenula je glavu, ali nije se nasmiješila.

- Ne osobito. Poznajemo li se?

- Shvaćam zašto se ne zabavljaš dobro. Zovem se Jurgen von Schroeder.

- Alys Tannenbaum - rekla je pruživši ruku bez velikog oduševljenja.

- Želiš li plesati, Alys?

- Ne.

Jurgena je zaprepastio osorni djevojčin odgovor.

- Znaš li da sam slavljениk? Da mi je danas rođendan?

- Čestitam - reče djevojka uz lukav osmijeh. - Sigurno je u ovome salonu hrpetina djevojaka koje žude za tim da ih pozoveš na ples. Ne bih te dugo zadržavala.

- Moraš sa mnom otplesati bar jedan ples.

- Ah, da? A zašto bih?

- Dobar odgoj to nalaže. Kada gospodin zamoli damu...

- Znaš što me živcira kod prepotentnih, Jurgene? Količina stvari koje uzimaš zdravo za gotovo. Pa čuj, svijet nije takav kao što misliš. Tako mislim da se tvoji prijatelji laktare i ne skidaju pogled s tebe.

Jurgen krajičkom oka pogleda prema natrag. Nije mogao sebi dopustiti neuspjeh ni da ga ponizi ova drska šiparica.

Pretvara se da nije dostupna, a zapravo joj se sviđam. Valjda spada u one koje misle da je najbolji način da uzbude muškarca jest odbiti ga sve dok se raspameti. Pa, znam kako se s njima postupa, pomisli Jurgen.

Pošao je korak naprijed, desnom je rukom obujmio djevojku oko struka i uhvatio je za lijevu ruku pa je privukao.

- Koga vruga radiš? - pitala je.

- Učim te plesati.

- Ako me odmah ne pustiš, vikat ću.

- Valjda nećeš izazvati scenu, zar ne, Alys?

Djevojka je pokušala staviti ruke između svog i Jurgenova tijela, iako mu snagom nije bila dorasla. Barunov ju je sin još više povukao prema sebi, osjećajući njezina prsa ispod haljine pa sve jaču erekciju uz njezin trbuh. Počeo se pokretati u ritmu glazbe, s osmijehom na usnama, znajući da Alys neće vikati. Izazvati skandal na ovakvoj proslavi bio bi samo ljaga na imenu djevojke i njezine obitelji. Vidio je kako se u djevojčinim očima kristalizira hladna mržnja, i odjednom mu se učinilo da je veoma zabavno igrati se s njom na taj način, mnogo više nego da je bez pogovora pristala plesati s njim.

- Želite li čašu, gospođice?

Jurgen se naglo zaustavio. Uz njega je Paul držao pladanj pun čaša šampanjca.

Odlučno je stisnuo usne.

- Gle, moj bratić konobar! Gubi se, glupane! - zareži Jurgen.

- Pa, najprije me zanima je li gospođica žedna - reče Paul približivši lagano pliticu.

- Jesam - žurno će Alys. - Krasno izgleda taj šampanjac.

Jurgen je pritvorio oči i pokušavao razmisliti. Oslobodi li desnu ruku kako bi s pladnja uzela čašu, ona bi se dovoljno odvojila da pobjegne. Malko je popustio pritisak na njezino rame pa joj dopustio da oslobodi lijevu ruku, ali još joj je jače stisnuo desnu ruku. Djevojčini su vrhovi prstiju pomodnjeli.

- Daj, Alys, popij čašu, kažu da nosi radost - rekao je glumeći dobrodušnost.

Alys se malo sagnula prema plitici. Pokušala se osloboditi, ali uzalud. Nije imala izbora nego ljevicom uzeti šampanjac.

- Hvala - tiho je rekla.

- Gospođici možda treba ubrus - reče Paul pa digne drugu ruku u kojoj je držao tanjurić pun lanenih ubrusića. Ushodao se oko para pa je sad nudio ubruse s druge strane.

- Bilo bi krasno - reče Alys netremice gledajući barunova sina.

Nekoliko se sekunda nitko od njih nije micao. Jurgen je polako proučavao stanje. S čašom u lijevoj ruci, ona je ubrus mogla uzeti samo desnicom.

Naposljetku je, kipteći od bijesa, morao priznati poraz. Pustio je ruku Alys koja se od njega odvojila nekoliko koraka i uzela ubrus.

- Idem malo na zrak - dostojanstveno će djevojka.

Jurgen se, kao da je prezire, okrenuo da se vrati prijateljima.

Prolazeći uz Paula, pričepio ga je ramenom i šapnuo:

- Ovo ćeš mi platiti.

Paul je uspio održavati ravnotežu s čašama šampanjca na pladnju koje su samo zveknule. Druga je stvar bila njegova unutarnja ravnoteža koja se u tim trenucima mogla usporediti s ravnotežom mačka zatvorenoga u bačvi punoj čavala.

Kako sam mogao biti tako glup?

U životu je imao samo jedno pravilo: što dalje od Jurgena. Nije to bilo lako jer živjeli su pod istim krovom, ali bilo je bar jednostavno. Nije mogao kad bi mu bratić odlučio učiniti život nemogućim, ali svakako ga je mogao izbjeći i javno ga ne poniziti kao maloprije. To će ga skupo stajati.

- Hvala.

Paul je digao pogled i nekoliko je trenutaka sve zaboravio: strah prema Jurgenu, teški pladanj i bol koju je osjećao u tabanima nakon dvanaest sati neprekidnoga rada kako bi sve blistalo za proslavu. Svega je nestalo jer mu se smješkala.

Alys nije bila žena pred kojom bi muškarcu na prvi pogled zastao dah, ali ako bi joj posvetio drugi pogled, vjerojatno bi taj pogled bio mnogo dulji. Tko bi čuo njezin promukli glas, mogao je osjetiti privlačnost prema njoj. Ako bi se komu smješkala kao tada Paulu...

Paul nije imao mogućnosti da se u nju ne zaljubi.

- Ah... nije to ništa.

Paul će cijeloga života bezbroj puta proklinjati te trenutke, taj razgovor i taj osmijeh koji će mu navući toliko problema, ali u tom trenutku o svemu tome nije imao pojma. Nije znala ni ona, iskreno zahvalna plašljivomu mršavcu modrih inteligentnih očiju. Dakako, Alys je opet postala Alys.

- Ako misliš da ga se sama ne bih oslobodila...

- Jasno, jasno - reče Paul još zbunjen.

Alys je trepnula; nije bila naviknuta na tako laku pobjedu. Radije je promijenila temu.

- Nije tu mjesto za razgovor. Čekaj minutu pa ćemo se naći u garderobi.

- S velikim zadovoljstvom, gospođice.

Paul je obišao salon kako bi što prije ispraznio pladanj i imao izliku da nestane. U početku proslave slušao je razgovore, iznenađen što se na nj nitko ne osvrće. Kao da je nevidljiv pa se začudio kad mu je pristupio jedan uzvanik, posljednji koji je uzeo čašu s njegova pladnja. Nasmiješio mu se i rekao:

- Dobro učinjeno, sine.

- Oprostite?!

Bio je to zreo muškarac sijede kose i bradice i klempavih ušiju. Uputio mu je dug, čudan pogled.

- »Nikada vitez gospu ne spasi tako odvažno i diskretno«, kaže Chretien de Troyes. Oprosti, zovem se Sebastian Keller, knjižar.

- Drago mi je što smo se upoznali.

Palcem je pokazao vrata.

- Požuri se, ona te čeka.

Paul iznenađeno uzme pladanj pod ruku i izađe iz salona. U predsoblju je bila garderoba, a sastojala se od visokoga stola i dvije duge vješalice na kotačićima za stotinjak kaputa uzvanika. Djevojci je već dala ogrtač ona sluškinja koju je barunica unajmila za proslavu. Čekala je do vrata. Nije mu pružila ruku kada je došao.

- Ja sam Alys Tannenbaum.

- Paul Reiner.
- Doista ti je bratić?
- Nažalost.
- Ne bi se reklo da si...
- Što, barunov nećak? - reče Paul pokazujući pregaču svoje konobarske odore. - Ovo je posljednja pariška moda.
- Mislim reći, nisi mu sličan.
- Zato što nisam kao on.
- Drago mi je čuti. Samo sam ti još jedanput htjela zahvaliti. Pazi na se, Paule Reineru.
- Dakako.

Stavila je ruku na kvaku, ali prije nego što je otvorila vrata, brzo se okrenula i poljubila Paula u obraz. Onda je potrčala niza stube i nestala. Nekoliko je trenutaka tjeskobno gledao ulicu kao da će se ona vratiti. Naposljetku je zatvorio vrata, naslonio čelo na dovratnik i uzdahnuo.

Srce i želudac čudno su mu otežali kao da je neka životinja zauzela brlog koji je uvijek bio njegov, ali u kojem nije nikada bio. Nije mu znao dati ime pa je u nedostatku boljega, zaključio da je to ljubav i osjetio se sretnim.

- Pa, čini se da je lutajući vitez dobio nagradu, zar ne, dečki?

Čuvši dobro poznati glas, Paul se naglo okrenuo.

I sreća mu je u trenu postala strah.

5.

Ondje su bila sedmorica.

U predsoblju su stala u polukrug zatvorivši ulaz u salon. U sredini je Jurgen malo istupio kao da ne može dočekati da mu Paul padne u šake.

- Ovaj si put pretjerao, bratiću. Ne volim ljude koji se ne znaju držati mjesta koje zauzimaju u životu.

Paul nije odgovorio jer je znao da ono što bi rekao ne bi ništa promijenilo.

Jurgen nije podnosio poniženja. A to da gaje javno, pred svim prijateljima, ponizio siromašni glupi bratić, sluga, crna ovca obitelji - bilo je nešto nezamislivo. Odlučio mu je nanijeti veliku štetu. Što veću i vidljiviju, to bolje.

- Pobrinut ću se da te prođe volja izigravati lutajućega viteza, seronjo.

Očajnički se ogledavao. Nestala je garderobijerka, sigurno joj je zapovjedio slavljenik. Jurgenovi su prijatelji zauzeli sredinu predsoblja i onemogućili bilo kakav bijeg. Polako su išli prema njemu. Kad bi se okrenuo i pokušao otvoriti ulična vrata, zgrabili bi ga za rame i opet srušili na tlo.

- Dršćeš - pjevuckao je Jurgen.

Paul je prekrizio hodnik koji vodi u krilo za poslugu jer to je zapravo bila slijepa ulica, jedini put koji su mu ostavili. Iako nikad u životu nije bio u lovu, i prečesto je slušao baruna kako svojim gostima pripovijeda na koji je način stekao trofeje koji mu vise na zidu u radnoj sobi. Bratić ga je htio satjerati u tome smjeru jer tu nema nikoga tko bi čuo njegovu viku.

Preostao je samo jedan izlaz. Bez razmišljanja je jurnuo prema njima.

Jurgen se toliko iznenadio kad je Paul proletio uz njega da je samo okrenuo glavu. Njegov prijatelj Krohn koji je stajao dva metra iza njega, imao je nešto više vremena za reakciju. Ukopao se na mjestu i spremio se udariti dječaka koji je pravocrtno išao prema njemu, ali upravo kad je imala zveknuti pljuska, Paul se bacio na pod i skočio naprijed. Pao je na lijevi bok - modricu će imati petnaest dana, no klizio je po uglačanim mramornim pločama kao gruda vrućega maslaca po ogledalu i zaustavio se na kraju predsoblja podno stubišta koje vodi na

gornje katove.

- Što čekate, idioti? Uхватite ga! - zaurla Jurgen sav izvan sebe.

Ne zaustavljajući se da vidi što se događa, Paul je ustao i jurnuo stubama.

Iscrpio je ideje, samo je iz nagona za opstanak micao noge. Mučile su ga te noge cijeli dan, a sada su ga počele užasno boljeti. Na polovici stubišta na drugome katu umalo da se nije spotaknuo i otkotrljao, ali uspostavio je ravnotežu upravo kad su mu ruke nekih Jurgenovih prijatelja bile za petama.

Dohvatio je brončane rukohvate kako bi se tako popeo do posljednjega stubišta između trećeg i četvrtoga kata pa vrškom cipele udario po stubi.

Bjeganac je padao na ruke i gotovo sasuo zube na rubu.

Prvi ga je progonitelj zadahtan sustigao, ali posrnuo je kada ga je htio dohvatiti pa ga je samo zgrabio za rub pregače.

- Držim ga, brzo! - reče onaj koji ga je zgrabio, a drugom se rukom držao za stubišnu ogradu kako ne bi izgubio uporište.

Paul je pokušao ustati, ali progonitelj povuče pregaču pa je dečko sišao jednu stubu i udario glavom. Naslijepo se ritnuo nišaneći onoga tko mu je držao rame i mišku, ali se nije uspio osloboditi. Tih se beskonačnih sekunda borio s čvorom kojim je pregaču vezao oko struka, a čuo je kako se potjera sve više približava.

Prokleta bila, kad se volim utegnuti, mislio je dok se otimao.

Odjednom je napipao pravo mjesto koje će potegnuti i pregača se odvezala.

Paul se okrenuo i stigao na četvrti, posljednji kat. Nije imao kamo pa je ušao na prva vrata i povukao zasun.

- Gdje je nestao? - vrisnuo je Jurgen kad je došao na stubišno odmorište između trećeg i četvrtoga kata pa vidio dečka koji je zgrabio Paulovu pregaču kako drži bolno koljeno. Pokazao mu je lijevu stranu hodnika. - Idemo! - reče Jurgen ostalima koji su se zaustavili nekoliko stuba ispod.

Nisu se micali.

- Može li se znati koji vrag...

Zastao je kao ukopan. Majka ga je gledala sa stuba.

- Razočarana sam, Jurgene - rekla je ledenim tonom. - Okupili smo na rođendan vrhnje Munchena, a ti usred slavljaja trčkaraš s prijateljima po stubama.

- Zapravo...

- Dosta! Svi odmah siđite pa se pridružite gostima. Poslije ćemo razgovarati.

- Da, majko - reče mladić, drugi put toga dana ponižen pred svojim prijateljima. Stišćući zube vratio se u salon.

Poslije će se mnogo toga dogoditi. I to ćeš mi platiti, Paule.

6.

Drago mi je što te opet vidim.

Paulu koji je smirivao živce i hvatao dah, trebalo je nekoliko trenutaka da shvati otkuda dolazi taj glas. Sjedio je na podu naslonivši rame na vrata, bojeći se da će ih Jurgen svakoga trenutka razvalio kako bi ušao. Čuvši te riječi, odmah je ustao.

- Eduarde!

Ne znajući, ušao je u sobu starijega bratića u koju mjesecima nije ulazio.

Vidio je daje sve kao kad je Eduard otišao, uredno i mirno mjesto, ali puno gospodarove osobnosti. Na zidu bakrorezi, filmski plakati, zbirka Eduardovih minerala, a nadasve knjige, posvuda knjige. Paul ih je dobro poznao jer ih je većinu pročitao. Špijunski romani, knjige sa

Zapada, fantastika, filozofske i povijesne knjige... na policama, na radnome stolu pa i na podu, uz krevet na kojem je ležao Eduard. Primjerak koji je čitao morao je nasloniti na poplun kako bi jedinom rukom mogao listati. Ispod tijela imao je jastuke kako bi se uspravio, a tužan mu je smiješak lebdio na bjelkastome licu.

- Nemoj me žaliti, Paule. Ja to ne bih mogao podnijeti.

Paul ga je pogledao u oči i shvatio da pozorno proučava njegovu reakciju i čudi se što nije zaprepašten što ga vidi takvog.

- Vidio sam te, Eduarde, onog dana kad si stigao.

- Kako to da me nisi posjetio? Otkad sam se vratio, zapravo samo vidim tvoju majku. Tvoju majku i svoje prijatelje Maya, Salgarija i Vernea - rekao je dižući knjigu koju je čitao da njegov bratić vidi naslov. *Grof Monte Cristo*.

- Zabranili su mi da dođem.

Postiđeno je spustio glavu. Dakako, Brunhilda i mama zabranile su mu da posjeti Eduarda, ali ipak je mogao pokušati. Zapravo se bojao opet vidjeti Eduarda, nakon groznog iskustva onoga popodneva kad se vratio iz rata.

Eduard ga je gledao pun gorčine, sigurno ga je pročitao.

- Znam koliko se mama mene stidi, zar ne? - rekao i mahnuo prema pladnju na kojem je bio tanjur netaknutih rođendanskih kolača. - Ne bi bilo lijepo pokvariti mojim batrljcima Jurgenov rođendan pa nisam pozvan. Nego, kako je na proslavi?

- Svira orkestar, ljudi piju, govore o politici i kritiziraju vojsku koja je izgubila rat koji smo dobili.

Eduard je teško dahtao kad je to čuo.

- Lako je odavde kritizirati. Što još kažu?

- Svi govore o versailleskim pregovorima. Čestitaju si zato što smo odbacili uvjete.

- Prokleti idioti - s gorčinom će Eduard. - Budući da nitko nije ispalio nijedan hitac na njemačko tlo, nikako da povjeruju da smo izgubili rat. Valjda je tako kao svaki dan, samo s glazbom i šampanjcem. Hoćeš li mi reći od koga si bježao?

- Od slavljjenika.

- Kaže mi tvoja majka da niste dobri.

Paul kimne.

- Nisi kušao slatkiše.

- Sada mi treba malo hrane. Manje me je. Daj, uzmi, doimaš se izgladnjelo.

Priđi da te bolje vidim. Bože, kako si narastao.

Paul je sjeo na rub kreveta i počeo halapljivo jesti. Nije jeo od doručka, a nije otišao u školu jer je sudjelovao u pripremama za proslavu. Mama ga sad sigurno traži, ali bilo mu je svejedno. Svladao je strah pa nije mogao propustiti priliku da bude s Eduardom koji mu je toliko nedostajao.

- Eduarde, želim... Oprosti što te nisam posjetio. Mogao sam se prikristi popodne, kada teta Brunhilda ide na šetnju...

- Paule, nemoj! Ovdje si, a to je važno. Ti meni oprosti jer ti nisam pisao kao što sam obećao.

- Sto te spriječilo?

- Pričao bih ti o engleskim pucnjevima, bratiću, ali lagao bih. Jedan mudrac kaže da je rat sedam dijelova dosade i jedan dio užasa. Istina je. U rovovima smo imali vremena u izobilju dok smo se počeli ubijati.

- Onda?

- Nisam bio sposoban. Ni početkom apsurdnoga i nepravednog rata iz kojega se vratila samo šaka nas kukavica!

- O čemu govoriš, Eduarde? Ti si junak! Dobrovoljno si otišao na bojišnicu, među prvima!

Čuvši to, Eduard se mehanički, neljudski zagrohota pa se Paulu naježila kosa.

- Junak. Želiš li znati tko odlučuje da odeš dobrovoljno? Tvoj profesor kada ti govori o slavnoj

domovini, o Carstvu i kajzeru. Otac koji ti kaže da se ponašaš kao muškarac. Tvoji prijatelji s kojima si se sve donedavno tukao na satu tjelesnog da vidiš komu je veći. Svi oni koji ti u brk skrešu riječ kukavica, ako pokažeš najmanju sumnju i spočitavaju ti da si kriv za poraz. Ne, bratiću, u ratovima nema dragovoljaca, nego samo glupana i kukavelja. A drugi ostaju kod kuće. Paul se zaprepastio. Odjednom njegova svakodnevna očaranost ratom, zemljovidi koje su crtali u teke, njegova navika da svaki da čita novinske Vijesti o nadiranju, sve mu se to učinilo smiješnim i djetinjastim. To mu je htio reći, ali bojao se da će mu se bratić smijati i potjerati ga iz sobe. U tom je trenutku vidio rat blizu sebe. Nije to bio popis naleta na neprijateljske položaje ni grozni batrljci skriveni ispod plahta.

Rat je bio prazne Eduardove oči pune suza.

- Mogao si se... oduprijeti. Ostati kod kuće.

- Ne, nisam mogao - rekao je okrećući lice. - Lagao sam ti, Paule, bar djelomice. Otišao sam kako bih se od njih udaljio. Da ne budem kao oni.

- Kao tko?

- Znaš kako sam ovakav postao? Nepunih pet tjedana prije završetka rata svi smo znali da smo izgubili. Da će nas svaki trenutak pozvati kući. Sve smo se više povjerali. Eliminirali sve koji su pali na našoj strani jer na koncu konaca, ostalo je malo za povratak. A jednoga dana, usred povlačenja, granata je pala preblizu.

Eduard je tu spustio glas pa se Paul morao približiti kako bi ga čuo.

- Tisuću sam se puta pitao što bi se dogodilo da sam otrčao dva metra više desno. Ili da sam stao pa se dvaput udario po šljemu kao što smo uvijek radili prije izlaska iz rova - dvaput je člancima prstiju kvrcnuo Paula po čelu. - Ti su nas udarci činili nepobjedivima. Toga se dana nisam lupio, znaš?

- Kamo sreće da nisi otišao.

- Ne, bratiću, vjeruj mi. Otišao sam kako ne bih bio jedan von Schroeder, a vratio sam se samo da se uvjerim da se nisam prevario kad sam otišao.

- Ne razumijem, Eduarde.

- Ah, dragi Paule, ti bi to morao razumjeti bolje nego itko, nakon onoga što su ti učinili. Nakon onoga što su učinili tvom ocu.

Posljednja se rečenica kao hrđava udica zakvačila za Paulovo srce. Jedva je proparala površinu, ali uskoro će se novi događaji zabosti mnogo više.

- O čemu govoriš, Eduarde?

Bratić ga je neko vrijeme šutke motrio grizući donju usnu. Naposljetku je zatresao glavom i sklopio oči.

- Zaboravi to što sam rekao. Oprosti.

- Ne mogu zaboraviti! Nisam ga nikad upoznao, nitko mi o njemu ne govori, a šapću iza mojih leđa. Znam samo ono što mi je rekla majka, da je na povratku iz Afrike potonuo sa svojim brodom. Zato mi reci, što su to učinili mom ocu?

Opet šutnja, ali mnogo dulja. Paul se pitao nije li Eduard zaspao sve dok opet nije otvorio oči.

- Zbog toga ću se pržiti u paklu, ali ne preostaje mi drugo nego isprazniti svoje srce. No najprije ćeš mi učiniti uslugu.

- Što god hoćeš.

- Siđi u radnu sobu mog oca na donjem katu pa otvori drugi pretinac desno. Ako je zaključan, ključ je obično bio u srednjem pretincu... naći ćeš torbu od crne kože u obliku revera. Donesi mi je.

Paul je poslušao. Na prstima se spustio u radnu sobu bojeći se da će usput nekoga sresti, ali svečanost je u tom trenutku vjerojatno bila na vrhuncu.

Pretinac je bio zaključan, a neko vrijeme nije mogao naći ključ ondje gdje mu je rekao Eduard. Napokon ga je našao u drvenoj kutiji. Pretinac je bio prepun spisa. Na dnu je Paul našao crnu

futrolu s neobičnim zlatnim simbolom, šestar i kutnik s velikim slovom G, a ispod toga kožna torba.

Mladić je stavi između košulje i tijela pa se vrati u Eduardovu sobu. Osjećao je težinu torbe na trbušnoj koži, a drhtao je pri samoj pomisli što bi se dogodilo ako ga tko nađe u hodnicima s nečim skrivenim što nije njegovo. Kad je ušao u sobu, osjetio je silno olakšanje.

- Imaš li ga?

Paul izvadi kožnu torbu i pođe prema krevetu, ali nakon dva metra spotaknuo se na jednu od hrpa knjiga raštrkanih po cijeloj sobi. Knjige su se prevrnule, a torba je pala na pod. Otvorio se njezin zatvarač.

- Ne - istodobno su rekli Eduard i Paul. Prvom je glas odisao tugom, a drugomu nevjericom.

Torba je pala između Mayeve *Krvne osvete* i Hoffmanovih *Vražjih eliksira*.

Sadržaj se polakno pojavljivao, sedefast odsjaj na crnoj koži.

Bila je to ručka pištolja.

- Što će ti oružje, bratiću? - upita Paul drhtavim glasom.

- Znaš zašto.

Digao je batrljak ruke kako bi to pokazao kretnjom.

- Onda ti ga ne dam.

- Slušaj me dobro, Paule... kad-tad ću ga dobiti jer jedino što želim na ovome svijetu jest napustiti ga. Danas me možeš odbiti, vratiti ga na mjesto i prisiliti me na strahovitu sramotu da se na ovoj jadnoj ruci u gluho doba noći dovučem u očevu radnu sobu. No ti u tom slučaju nećeš nikad znati što ti imam reći.

- Ne!

- Ili je možeš ostaviti na stolu, saslušati što ti imam reći pa mi dati dostojanstvo da izaberem kako želim otići. Odluči, Paule, ali kud puklo da puklo, postići ću to što želim. To što trebam.

Paul je sjeo, odnosno skljkao se na pod, s kožnom torbom među rukama. Dugo se u sobi čulo samo mehaničko tiktakanje Eduardove budilice. Opet je zatvorio oči dok nije osjetio kretanje na svom krevetu.

Njegov je bratić ispustio kožnu torbu na plahte nadomak ruci.

- Bog mi oprostio - reče Paul. Plakao je stojeći uz krevet, ali se nije usudio izravno ga pogledati.

- Fućka se Njemu za to što radimo - reče Eduard milujuć prstima nježnu kožu torbe. - Hvala, bratiću.

- Reci mi, Eduarde, reci što znaš.

Bogalj se nakašljao prije nego što će početi. Polako je govorio, kao da mu je svaka izgovorena riječ više otrgnuta mu iz pluća nego izrečena.

- Dogodilo se 1905. kao što su ti rekli i dotle sve odgovara istini. Dobro se sjećam, tetak Hans bio je u misiji u jugozapadnoj Africi jer taj me naziv očaravao te sam ga bezbroj puta ponavljao dok sam ga u igri tražio na zemljovidu. Jedne noći, kad sam imao deset godina, čuo sam viku u biblioteci pa sam sišao vidjeti što se događa. Jako sam se iznenadio što nas je tvoj otac posjetio u to doba. Raspravljao je s mojim, a sjedili su za okruglim stolom. U biblioteci su bile još dvije osobe. Jednu sam vidio, oniskoga muškarca nježnih crta lica poput djevojačkih. Taj nije ništa govorio. Čuo sam drugoga kojega s ulaza nisam mogao vidjeti. Htio sam pozdraviti tvog oca koji mi je sa svojih putovanja uvijek nosio darove. Upravo kad sam htio ući, mama me povukla za uho i odvušla u svoju sobu. »Jesu li te vidjeli?«, pitala me. Dvaput sam porekao. »Dobro, ali o tome nikomu ni riječi, čuješ li me?«... A ja... zakleo sam se da neću nikom reći.

Eduard se prekine, a Paul ga zgrabi za mišku. Svakako je htio da nastavi, iako je bio svjestan u kakvim je patnjama njegov bratić zato što to izvlači na vidjelo.

- Dva tjedna poslije doselila nam se tvoja majka s tobom. Bio si posve malen, a ja sam se veselio jer tako sam dobio svoj vod hrabrih vojnika za igru.

Uopće nisam mislio na prozirnu laž svojih roditelja da je potonula fregata tetka Hansa. Kolale su

drukčije glasine, da je tvoj otac dezertar koji je sve zakartao i nestao u Africi. I te su glasine bile lažne, ali ja na to nisam mislio pa sam zaboravio. Kao što sam zaboravio ono što sam čuo malo nakon toga što je moja majka izašla iz sobe. Ili sam glumio da sam se zabunio, iako zabuna nije bila moguća zbog izvrsne akustike ove kuće. Lako je bilo gledati te kako rasteš, vidjeti tvoj sretan osmijeh dok smo se igrali skrivača pa samomu sebi lagati. Pa si odrastao, odrastao da shvatiš, bio si istih godina kao ja te noći. A ja sam otišao u rat.

- Reci što si čuo - izusti Paul tiho.

- Te sam noći čuo hitac, bratiću.

7.

Trenutak se tresla Paulova spoznaja o sebi i svijetu općenito, kao porculanski vrč na stubištu koji luđak udara nogom. Posljednja je rečenica bila završni udarac nogom pa je zamišljeni porculanski vrč pao i skršio se. Paul je čuo tresak kad je pao, a i Eduard je to opazio na njegovu licu.

- Oprosti mi, Paule. Neka mi Krist pomogne, odlazi. Mladić je ustao i nagnuo se nad krevet. Bratićeva je koža bila hladna, a kada ga je poljubio u čelo, bilo je kao da ljubi duha. Došao je do vrata ne zagospodarivši potpuno svojim nogama, nejasno svjestan da iza sebe ostavlja otvorena vrata sobe da se bacio na sag u hodniku.

Kad je odjeknuo hitac, jedva ga je čuo.

A akustika palače, kao što je rekao Eduard, bila je izvrsna. Prvi gosti koji su otišli sa svečanosti, oni koji su razmjenjivali leteće poljupce i isprazna obećanja u predvorju dok su preuzimali svoje ogrtače, čuli su prasak, prigušen, ali nepobrkljiv. Posljednjih su ih se tjedana toliko naslušali da se nisu mogli zabuniti. Zamrli su razgovori kada je drugi i treći odjek praska odzvanjao šupljinom golemih mramornih stuba.

Brunhilda, koja se kao savršena domaćica rastajala s jednim liječnikom i njegovom ženom koji su joj bili dosadni, identificirala je prasak, ali odmah je aktivirala svoj automatski mehanizam obrane.

- Sigurno se djeca igraju petardama.

Lica puna nevjerice nicala su oko nje kao gljive poslije kiše. Bilo je tek desetak ljudi, a više ih je izlazilo na salonska vrata. Uskoro će svi uzvanici znati da se nešto događa u kući.

U mojoj kući!

Neće proći dva sata, a to će biti glavni minhenski trač, ako ne intervenira.

- Ostanite ovdje, sigurno nije ništa.

Ubrza korak osjetivši vonj baruta koji je počinjao na sredini stubišta. Neki su od najhrabrijih uzvanika okrenuli glavu uvis, možda očekujući da im Brunhilda potvrdi da griješe, iako nisu nogom stupili na stubište; previše je jak bio društveni tabu da tijekom proslave ne odu u sobe. Šapat se pojačao, a barunica je poželjela da Otto nije tako nerazuman i tako glup da dođe s njome, jer netko bi ga neizbježno htio slijediti.

Kad se popela i vidjela Paula kako jeca u hodniku, znala je što se dogodilo. Nije trebala proviriti na vrata Eduardove sobe.

Bilo kako bilo, to je učinila.

Osjetila je kako joj se spazam žuči penje u grlo. Morio ju je užas i neki nepojmljiv osjećaj, a tek je poslije s gnušanjem shvatila što je to. Bilo je to olakšanje. Ili bar nestanak tereta koji joj pritišće prsa otkako se njezin sin vratio kao ratni invalid.

- Što si učinio? - rekla je gledajući Paula. - Što si učinio, pitam te?

Mladić nije digao glavu uronjenu među ruke.

- Što ste vi učinili mom ocu, vještice?

Brunhilda ustukne. Te je večeri već drugi put netko uzmaknuo na spomen Hansa Reinera, a ironično, to je sad učinila ona ista osoba koja je onda prijeteći izgovarala njegovo ime.

Što znaš, mali? Koliko ti je rekao prije nego što je...

Htjela je urlati, ali nije mogla niti se usudila.

Umjesto toga stisnula je šaku tako da su joj se nokti udubili u meso.

Pokušavala se umiriti i istodobno odlučiti kako dalje, kao one noći prije četrnaest godina. Kad se donekle pribrala, sišla je niza stube... pojavila se uz širok smiješak u predsoblju. S posljednjega stubišnog odmorišta. Dalje nije silazila jer se nije smatrala sposobnom još glumiti farsu pred tim morem napetih lica.

- Oprostite, neki su se prijatelji moga sina igrali petardama, kao što sam mislila. Ne zamjerite, idem srediti rusvaj koji su učinili - mahnula je Paulovoj majci. - Ilse, draga.

Lica su se smirila kad su to čuli. Uzvanici su se povukli videći kako se ključarica, posve normalna izgleda, penje za njom. Bilo je već dovoljno trača u vezi s proslavom pa su jedva čekali kad će se vratiti svojim kućama i time obasuti svoje ukućane.

- Da ni slučajno nisi vrisnula - bilo je sve što joj je rekla Brunhilda. Ilse je očekivala neku djetinjastu nestašnost pa se prestrašila kad je u hodniku vidjela Paula. Kad je pritvorila vrata Eduardove sobe, morala se ugristi za šaku kako ne bi vrisnula. Da ju je tko izvana gledao, ne bi ta reakcija bila mnogo drukčija nego baruničina, samo što su Ilse spopale suze osim užasa.

- Jadni dečko - rekla je kršeći ruke.

Brunhilda je gledala sestru spustivši ruke na bokove.

- Pitaj sina tko je Eduardu dao pištolj.

- Bože sveti, reci mi da nije istina, Paule.

Zvučalo je molećivo, ali beznadno. Mladić nije odgovorio, a Brunhilda mu se približila sva izvan sebe, upirući kažiprstom.

- Pozvat ću magistrata. Istrunut ćeš u zatvoru zato što si jadnomu bolesniku dao pištolj.

- Što ste učinili mom ocu, vještice? - ponovio je Paul polako ustajući i prkoseći tetki koja ovaj put nije uzmicala, iako se prestrašila.

- Hans je umro u kolonijama - rekla je bez osobite uvjerenosti.

- Nije istina, moj je otac bio u ovoj kući prije nego što je nestao. To mi je rekao tvoj sin.

- Eduard se vratio bolestan i poremećen, izmišljao je svakakve nevjerojatne priče, zbog rana koje je zadobio na bojišnici. Iako mu je liječnik zabranio posjete, ti si ga uzrujao i dao si mu oružje.

- Lažeš!

- Ubio si ga.

- To je laž - reče mladić koji se sigurno naježio od sumnje i od uznemirenosti.

- Paule, dosta!

- Gubite se iz moje kuće.

- Nikamo ne idemo - reče Paul.

- Odluči ti - rekla je Brunhilda Ilsi. - Sudac Strohmejer još je dolje na proslavi. U roku od dvije minute sići ću pa ću ga u sve uputiti. Ako ne želiš da ti sin ovu noć spava u Stadelheimu, smjesta se pokupite!

Ilse je priblijedjela od užasa kad je čula ime zatvora. Strohmejer je bio barunov dobar prijatelj pa ga neće trebati previše uvjeravati da Paula optuži za ubojstvo. Zgrabila je sina ispod ruke.

- Idemo, Paule.

- Ne, sve dok...

Tako ga je snažno pljusnula da je ozlijedila prste. Paulu je prokrvarila usna. Nepomično se zagledao u majku.

Naposljetku ju je slijedio.

Ilse nije sinu dopustila da spakira svoje stvari. Nisu navratili u svoju sobu. Sišli su stubištem za

poslugu i izašli iz palače na stražnja vrata. Skrivali su se po ulicama kako bi izbjegli da ih se vidi. Kao kriminalci.

8.

Može li se, dovraga, znati gdje si bila?

Barun je stigao ljutit i umoran, zgužvanih posuvrataka na jakni, čupava brka i ovješena monokla. Prošao je sat vremena otkako su otišli Ilse i Paul, a proslava se sve dotle nastavljala. Morao se pretrgavati kako bi ispratio sve uzvanike, sve do jednoga.

Tek je tada barun potražio ženu. Zatekao ju je kako sjedi na stolici koju je sama izvukla na hodnik četvrtoga kata i ondje ga iščekuje pred zatvorenim vratima Eduardove sobe. Ni uza svu golemu snagu volje, Brunhilda se nije mogla vratiti na proslavu. Objasnila je mužu što se dogodilo u sobi pa je Otto iskazao svoju kvotu bola i grizodušja.

- Ujutro ćeš pozvati suca - reče Brunhilda mirnim, hladnim glasom. - Reći ćemo da smo ga tako našli kad smo mu donijeli doručak. Tako ćemo minimalizirati skandal. Možda on to ne dozna.

Otto je potvrdio glavom. Maknuo je ruku sa zasuna patentne brave Eduardove sobe, nije se usudio ući. Nikada ni neće. Ni nakon što su se sa zidova i poda izbrisali tragovi tragedije.

- Sudac mi duguje uslugu pa mislim da ćemo to srediti, ali pitam se tko mu je dao oružje. Sam ga nije mogao uzeti.

Kad mu je Brunhilda ispriopovjedila što je učinio Paul, na što je ona otjerala Reinere, barun se naljutio.

- Je li ti jasno što si učinila?

- Oni su ovdje bili prijetnja, Otto.

- Možda se ne sjećaš što je na kocki? Čemu smo ih toliko godina držali u ovoj kući?

- Da mene more, a da ti imaš mirnu savjest - reče Brunhilda gorčinom koju je godinama suzdržavala i koja je prijetila da se prelije.

Otto se nije trudio poricati jer bila je istina.

- I još zbog nečega.

- Eduard je razgovarao s tvojim nećakom.

- Bože! Znaš li što mu je mogao reći?

- Nije važno. Otkako su večeras otišli, postali su sumnjivci, čak i ako ih sutra ne prokažemo. Neće se usuditi govoriti, a dokaza nemaju. Osim ako mladić nešto otkrije.

- Misliš da se bojim da otkriju istinu? Trebali bi naći Clovisa Nagela. A Nagel odavno nije u Njemačkoj. No to ne rješava naš problem. Samo tvoja sestra zna gdje je pismo Hansa Reinera.

- Onda ih motri. Na razumnoj udaljenosti.

Otto je nekoliko trenutaka razmišljao.

- Za to imam idealnoga čovjeka.

Treća je osoba nazočila razgovoru, skrivena u kutu hodnika. Slušala je ne shvaćajući, a kad se nakon duga vremena bračni par von Schroeder povukao u spavaonicu, ta je osoba ušla u Eduardovu sobu.

Padne na koljena videći što je. A kad je ustao, ostaci nedužnosti koje njegova majka nije uspjela spaliti, djelići njegove duše koje ona tijekom proteklih godina nije uspjela zadojiti mržnjom i zavješću prema bratiću, bili su mrtvi, izgorjeli.

Zbog toga ću ubiti Paula Reinera.

Sada sam nasljednik. Bit ću barun.

Nije mogao razabrati koja mu je od tih antagonističkih misli uzbudljivija.

9.

Paul Reiner je cvokotao pod svibanjskom rosuljom. Majka se više nije vješala o njega, nego je uz njega hodala po kvartu Schwabingu, boemskoj četvrti, srcu Munchena, gdje su se kradljivci i pjesnici motali po gostionicama sa slikarima i kurvama do sitnih jutarnjih sati. Malo su krčma mladić i njegova majka našli otvorene, a ni u jednu nisu ušli jer nisu imali ni bakrenjačić.

- Sklonimo se u ovaj kućni ulaz - reče Paul.

- Opet će naići noćobdija pa nas izbaciti kao već triput.

- Tako dalje ne ide, mama. Dobit ćeš upalu pluća.

Stisnuli su se u tijesnome ulazu zgrade koja je upoznala bolja vremena. Bar ih je izbočeni dio pročelja zaštitio od kiše koja je smočila puste pločnike i nejednoliko isklesano kamenje popločenja. Slaba svjetlost svjetiljki stvarala je neobične odsjaje na površini mokrih ulica kakve Paul nikada nije vidio.

Prestrašio se pa se još više stisnuo uz majku.

- Imaš li još tatin ručni sat?

- Imam - reče Paul pomalo prestrašeno.

U ovih sat vremena to ga je već treći put pitala. Bila je izmorena i prazna kao da je napor koji je uložila da pljusne sina i da ga ulicama odvede daleko od palače von Schroeder - potrošio njezinu zalihu energije za koju ni sama nije znala da je ima, a sad ju je zauvijek izgubila. Oči su joj bile upale, a ruke drhtale.

- Sutra ćemo ga založiti i sve će biti dobro.

Ručni sat nije bio ništa osobito. Nije bio zlatan pa se Paul pitao hoće li za njega dobiti išta osim noćenja u pansionu, a u najboljem slučaju toplu večeru.

- Plan je sjajan - prisilio se reći.

- Trebamo neki smještaj, potražiti ću i svoj stari posao u tvornici praha.

- Mama, tvornica praha više ne postoji, srušili su je čim je završio rat.

A to si mi ti rekla, pomisli Paul, ozbiljno zabrinut.

- Uskoro će izaći sunce - reče majka.

Paul nije odgovorio. Spustio je glavu, vrebajući brze, ritmične korake noćobdijinih čizama. Zaželio je neka se zaustavi tek toliko da na tren sklopi oči.

Tako sam umoran... Ništa ne razumijem od noćasnih događaja. A ona je tako čudna... možda će mi sada reći istinu.

- Mama, što znaš o tome što se dogodilo tati?

Ilse kao da se na tren trgnula iz letargije. U dnu očiju zakrijesilo joj se slabo svjetlo kao da umoran dah mijeha podstrekava posljednje ugarke davno ugaslog ognjišta. Uхватила je Paula za bradicu te ga je nježno pomilovala po obrazu.

- Paule, molim te, zaboravi to, zaboravi sve što si noćas čuo. Otac ti je bio čestit čovjek, a poginuo je u tragičnome brodolomu. Obećaj mi da ćeš se na tome zadržati, da nećeš tražiti nepostojeću istinu jer ne bih podnijela da te izgubim. Jedino si što mi je ostalo. Moj mali Paul.

Prvi su odsjaji zore izduljili sjene na ulicama Munchena i sa sobom odnijeli kišu.

- Obećaj mi - ustrajala je sve tišim glasom.

Paul je sumnjao prije nego što će odgovoriti.

- Obećavam ti.

10.

Oooo!

Ugljenarova su se kola škripavo zaustavila u Rheinstrasse. Dva su konja uznemireno udarala u

zemlju kopitima, očiju prekrivenim naočnjacima, a sapi su im pocrnjele od znoja i ugljenoga praha. Ugljenar se jednim skokom našao na tlu pa rastreseno prešao rukom po bočnoj stijenci kola na kojoj je pisalo njegovo ime, Klaus Graf, iako su bila čitljiva samo dva prva slova.

- Očisti to, Willi! Volim da klijenti znaju da im nosim vrhunsku robu - rekao je gotovo dobre volje.

Muškarac na kočijaškome sjedalu koji ga je pratio skinuo je šešir, iz njega izvadio krpicu na kojoj je bilo pradavnih sjećanja na boju tkanine pa je zviždučući počeo tući po drvu. Njemu je to bio jedini način izražavanja jer je bio nijem. Melodija bijaše blaga i brza. Činilo se da je i on zadovoljan.

Bio je to savršen trenutak.

Paul ih je slijedio cijelo jutro, otkako su doznali za spremište koje Graf ima u Lebelu. Promatrao ih je i dan prije pa shvatio da mu je najbolja prilika da mu ugljenar dade posao - nešto prije jedan sat, malo nakon podnevnog odmora.

Svaki je od njih dvojice smazao velike sendviče i po dvije litre piva. Već su odvalili mrzovoljan drijemež u osvit zore, a rosa se skupljala na kolima dok su čekali da se otvori skladište ugljena. Također su bili daleko od razdražljivog umora potkraj dana kada će šutke srkati posljednje pivo toga dana u gostionici koja je najbliža posljednjoj kući koju opskrbljavaju dok im prašina stišće grlo.

Ako ne dobijem posao, neka mi Bog pomogne, očajnički je pomislio Paul.

Puna su dva dana nastojali naći posao, a u međuvremenu jedva da su išta jeli. Novcem od založenoga sata platili su dva noćenja u pansionu i doručak od kruha i piva. Majka se raspitivala na mnogim mjestima, ali su uskoro otkrili da je naći posao prava utopija. Žene su otjerali s radnih mjesta koja su zauzimale tijekom rata, čim su se muškarci vratili s bojišnice. Dakako, ne na zadovoljstvo poslodavaca.

- Prokleta vlada i njezine smjernice! - rekao im je jedan pekar u čiju su pekarnicu došli tražiti nemoguće. - Mjesecima nas prisiljavaju da zapošljavamo ratne veterane, a žene su to radile podjednako dobro, a za manje novca.

- Žene su radile isti posao kao muškarci? - drsko je pitao Paul. Bio je neraspoložen. Kruljilo mu je u želucu, a miris kruha koji se pekao u pećima kidao mu je živce.

- Neke i bolje. Jedna je gospođa mijesila tijesto kao nitko.

- Zašto ste im onda manje plaćali?

- Pa jasno je, dečko - reče pekar sliježući ramenima. - Žene su.

Ako je u tome i bilo neke logike, Paul je nije mogao shvatiti, iako su njegova majka i radnici koji su teglili u pekarnici - kimali glavom.

- Razumjet će on kad odraste - rekao je jedan radnik dok su odlazili. I svi su njima iza leđa prasnuli u smijeh.

Paul nije imao više sreće. Najprije su ga pitali, prije nego što bi provjerili zna li išta raditi - je li ratni veteran. U nekoliko se sati bezbroj puta razočarao pa je odlučio racionalnije pristupiti problemu. Uzdajući se u sudbinu, odlučio je slijediti ugljenara, proučavati ga pa ga osloviti na najbolji mogući način. I treću su noć spavali u pansionu uz obećanje da će sutradan platiti, a gazdarica se sažalila nad njima. Dapače, dala im je komad crna kruha i tanjur guste juhe u kojoj su plivali komadići krumpira.

Paul je prelazio Rheinstrasse. Bučno i veselo mjesto, puno torbara, prodavača novina. Brusači su izvikivali svoje kutije šibica, najnovije Vijesti ili prednosti dobro izbrušenih škarica. Miris pekarnica miješao se s konjskom balemom jer je u Schwabingu bilo mnogo više konja nego automobila.

Paul je iskoristio trenutak kada je ugljenarov pomoćnik otišao potražiti vratara jedne zgrade kako bi im otvorio podrumaska vrata. U međuvremenu je ugljenar pripremao goleme brezove košare u kojima su prenosili robu.

Možda će, bude li sam, biti ljubazniji. Ljudi se prema strancima drukčije ponašaju kad su blizu njihovi podređeni, pomislio je dok se približavao.

- Dobar dan, gospodine.

- Koja ti daska fali u glavi, dečko?

- Treba mi posao.

- Nestani, dječčače, nitko mi ne treba.

- Jak sam, gospodine, mogao bih vam pomoći da punom brzinom ispraznite ova kola.

Ugljenar se prvi put udostojao pogledati Paula i to svisoka. Paul je i dalje bio u crnim hlačama, bijeloj košulji i u prsluku, kao kakav konobar. U usporedbi s korpulentnom, debeljuškastom ljudeškarom ispred sebe, Paul se osjetio žgoljavim.

- Koliko ti je godina, dečko?

- Sedamnaest, gospodine - lagao je Paul.

- Ni Bertha koja je bogovski znala ljudima prosuditi godine, jadnica... ne bi ti dala više od petnaest. Usto si slabunjav. Odlazi!

- Dvadeset drugi svibnja navršit ću šesnaest godina - uvrijeđeno će Paul.

- Bilo kako bilo, ne trebaš mi.

- Izvrsno mogu nositi koš ugljena, gospodine.

Nadasve spretno popeo se u kola, uzeo lopatu i napunio koš. Poslije je, nastojeći da mu se ne opazi napor, stavio na leđa remenje. Osjetio je kako mu spone zatiru leđa i bubrege pod težinom većom od pedeset kilograma, pa ipak je namjestio osmijeh.

- Vidite li? - pitao je i uložio svu snagu volje kako bi mu noge ostale ravne.

- Dečko, nije posao samo dići koš - rekao je ugljenar vadeći iz džepa paket duhana i paleći oštećenu lulu. - Moja bi stara teta Lotte mogla dići ovaj koš bez toliko prenemaganja kao ti. Moraš je nositi po vlažnim stubama, klizavim kao prepone zabavljačice iz kabarea. U podrumima u koje silazimo nema gotovo nikada rasvjete jer se domarima živo fućka hoćemo li slomiti vrat. Možda ćeš jedanput sići, možda dvaput, ali treći put...

Paulova koljena i leđa nisu više podnosila teret pa je potrbuške pao na hrpu ugljena.

- ... ćeš se rasuti, kao što si sad vidio. A da ti se to dogodi na uskom stubištu, ne bi se razbila samo tvoja tikva.

Mladić se s teškom mukom uspravio.

- Ali...

- Nikakav ali, dječčače. Silazi s mojih kola.

- Ja bih vam... mogao reći kako popraviti poslovanje.

- Samo mi je još to nedostajalo... A kako? - upita ugljenar uz ironičan grohot.

- Prođe vam mnogo vremena kad obavite jednu dostavu pa počnete sljedeću, jer morate poći u skladište po još ugljena. Kad biste kupili druga kola...

- To je tvoja genijalna zamisao? Dobra kola čeličnih osovina da izdrže sav naš teret... stoje najmanje sedam tisuća maraka, i to bez konjske opreme i bez konja. Imaš li sedam tisuća maraka u tim zgužvanim hlačama, dečko? Čini mi se da nemaš.

- Ali vi...

- Imam tek toliko da platim ugljen i da uzdržavam svoju obitelj. Misliš da već nisam pomišljao da kupim kola? Žao mi je, dečko - rekao je pomalo blažim tonom videći koliko je mladić utučen - ali ja ti ne mogu pomoći.

Paul je poraženo spustio glavu. Mora negdje drugdje potražiti posao, i to hitno, jer gazdarica neće baš dugo biti strpljiva. Silazio je s kola kad im se približila skupina ljudi.

- Klaus, vidi ga! Nova snaga?

Klausov se pomoćnik vratio s vratarom zgrade, a s njima postariji čovjek, onizak i ćelav, okruglih naočala i s kožnim kovčegom. On se vedro obratio ugljenaru.

- Ne, gospodine Finken. Dečko je samo tražio posao i otišao.

- Na licu nosi obilježja vašega posla.
- Svakako je htio okušati posao, gospodine. Što mu se nudi?
- Klaus, imam drugi posao pa sam vam pomislio platiti ugljen ovaj mjesec.

To je sav teret?

- Da, gospodine, dvije tone ukrcane do posljednje unce.
- Imam u vas puno povjerenje, Klaus.

Čuvši te riječi, Paul se vratio. Shvatio je što je zapravo ugljenarov kapital.

Povjerenje. Prokleta bilo ako se ne može pretvoriti u novac. Bar neka me saslušaju, rekao je prilazeći skupini.

- Pa, ako nema teškoća... - govorio je Klaus.
- Trenutak!
- Može li se znati što ovdje radiš, dečko? Rekao sam ti da mi ne trebaš.
- Trebali biste me da imate još jedna kola, gospodine.
- Jesi li lud? Drugih kola nemam! Oprostite, gospodine Finken, ovaj mi se luđak priljepio na ulici.

Ugljenarov pomoćnik, koji je već neko vrijeme s nepovjerenjem pogledavao Paula, zamahne prema njemu, ali šef ga jednom kretnjom zaustavi. Nije pred klijentom htio činiti scenu.

- Kad bih vam namaknuo sredstva za kupnju drugih kola - reče Paul odmičući se od pomoćnika, a istodobno pokušavajući ostati dostojanstven - biste li me zaposlili?

Klaus se počeošao po glavi.

- Pa, valjda bih - reče preko volje.
- Dobro, biste li mi rekli kolika je vaša marža zato što vozite ugljen?
- Kao svačiji, dečko. Čestitih osam posto.

Paul je na brzinu računao.

- Gospodine Finken, biste li sad unaprijed platili gospodinu Grafu tisuću maraka u zamjenu za popust od četiri posto na cijenu ugljena tijekom godine dana?
- Lijepa je to svotica, dečko - reče Finken.
- O čemu govoriš, dečko? Ja ne bih unaprijed uzeo novac od svojih klijenata.
- Ponuda je veoma zamamna, Klaus. Tu bi bila velika zarada - reče stari domar.
- Vidite? - razdragano će Paul. - Samo dajte istu ponudu još šestorici klijenata. Svi će pristati, gospodine, vidio sam da vam ljudi vjeruju na riječ.
- Istina, Klaus.

Ugljenarova su se prsa na tren napuhala kao paunova, ali odmah su slijedile jadikovke.

- Ali - reče ugljenar ne shvaćajući - ako snizimo maržu, od čega ćemo živjeti?
- S drugim ćete kolima raditi dvaput brže, odmah ćete povatiti novac....

Dvoja kola na vaše će ime istodobno voziti po Munchenu.

- Dvoja kola s mojim imenom...
- Dakako, isprva će biti teško. Naposljetku, morat ćete plaćati jednu plaću više.

Ugljenar pogleda domara koji se smješкао.

- Zaboga, Klaus, zaposli ovoga dečka ili ću ga ja. Ima darovitu glavu za poslovanje.
- Dobro, dečko, primljen si, ali slušaj me dobro: ako ovo ne bude funkcioniralo, kožu ću ti oderati.

Ostatak dana Klaus je sa sobom vodio Paula, a mladić je razgovarao s kućnim domarima. Od deset prvih sedam ih je pristalo, a samo su četvorica zatražila pismeno jamstvo.

- Čini se da ćete dobiti svoja kola, gospodine Graf.
- Sad ćemo imati vraški mnogo posla, a moramo naći i nove klijente.
- Mislio sam da vi...
- Ni govora dečko. Ljudi će te voljeti iako si plašljiv kao moja pokojna teta Irmusa. Mislim da ćeš se izvrsno snaći.

Mladić je neko vrijeme šutio, razmišljajući o današnjim događajima, a onda se opet obratio ugljenaru.

- Gospodine, prije nego što pristanem, nešto bih vas pitao.

- Kojega vruga hoćeš? - nestrpljivo će Klaus.

- Zar doista imate toliko teta, gospodine Graf?

Ugljenar se grohotom nasmijao.

- Mama je imala četrnaest sestara, dječače. Vjerovao ili ne!

11.

Paul je preuzeo narudžbe ugljena i stjecanje novih klijenata i trgovina je procvjetala. Mladić je vozio puna kola iz skladišta na obali Isara do kuće gdje su ih Klaus i Hulbert - tako se zvao nijemi pomoćnik - iskrcavali. Najprije je timario konje i davao im vodu iz vjedra. Tada je mijenjao zapregu te uprezao dvije svježije životinje u kola koja je upravo dovezao.

Onda je pomagao kolegama kako bi mogli što prije odvesti prazna kola. Isprva teško, ali kako se navikavao, a pleća su mu se proširila, imao je snage nositi goleme košare. Nakon te zgrade opet je podbadao konje natrag u skladište i veselo pjevušio dok su kolege išli u novu kuću.

Ilse je našla posao kao ispomoć gazdarici pansiona u kojem su odsjeli, a ona im je zauzvat dala mali popust, što im je došlo kao naručeno jer je ugljenarska zarada bila jedva dovoljna za njih dvoje.

- Kamo sreće kad bih vam mogla još sniziti cijenu, gospodine Reiner, ali ne treba mi velika ispomoć - rekla mu je.

Paul je kimnuo, znajući da se to odnosi na to da ni njegova majka odviše ne pomaže. Neki su mu pansionski stanari šapnuli da Ilse katkada dok mete zastaje, odsutna duhom, usred hodnika ili se tupo zagleda u prazno, s poluoguljenim krumpirom držeći metlu ili nož.

Zabrinuto je razgovarao s majkom, a ona je sve porekla. Kad je Paul uporno navaljivao, Ilse je naposljetku djelomično priznala.

- Možda sam u zadnje vrijeme malo rastresena. Previše je uzbuđenja - rekla je milujući ga po licu.

To je pitanje vremena, pomislio je Paul. Nije nam bilo lako.

A sumnjao je da postoji još nešto, nešto što mu majka krije.

I dalje je bio voljan tražiti istinu o očevoj smrti, ali nije znao odakle početi. Nije moguće prići von Schroederima, bar ne dok uživaju sučevu naklonost. Paula su svaki tren mogli strpati u zatvor, a to nije mogao riskirati, pogotovo kada je majci tako.

To ga je pitanje noću izjedalo. Sad bar može budan sanjati bez straha da će probuditi majku, jer prvi put u životu spavaju u odvojenim sobama. Paul se mijenjao za sobicu na drugome katu, manju od Ilsine, gdje je mogao imati svoj mir.

- Ne smijete voditi djevojke u sobe, gospodine Reiner - govorila mu je gazdarica bar jedanput na tjedan. A Paul, koji je imao maštu i potrebe kao svaki zdrav šesnaestogodišnjak, nalazio je i vremena da o tome sanjari.

Njemačka je tijekom sljedećih mjeseci opet otkrivala sebe, kao i Reineri. Nova je vlada potpisala Versailleski sporazum potkraj lipnja 1919., prema kojemu je za rat kriva samo Njemačka pa mora plaćati prekomjerne reparacije. Ulice su ustreptale od mirne ogorčenosti zbog svih poniženja koja su Saveznici nametnuli Nijemcima, ali neko su vrijeme ljudi općenito lakše disali. Sredinom kolovoza usvojen je novi Ustav.

Paul je počeo osjećati da mu se u život vraća red. Krhak red, ali napokon red. Malo-pomalo je zaboravljao i misterij o svomu ocu, bilo to zbog težine zadaće, od straha da se s time nosi ili zbog sve veće obveze da skrbi za Ilse.

Sve dok jednoga dana, tijekom jutarnjeg odmora, poput onoga kad je zamolio posao, Klaus ne makne praznu kriglu piva, zgužva u lopticu papir od sendviča i vrati mladića u stvarnost.

- Čini se da si inteligentan dečko, Paule. Kako to da ne studiraš?
- Takav je život. Rat. Ljudi - reče sliježući ramenima.
- Ništa se ne može protiv života i rata, ali ljudi... ljudima možeš vratiti udarac, Paule - odgovorio je ugljenar otpuhnuvši oblak plavkastoga dima. - Jesi li od onih koji vraćaju udarac?

Paul iznenada osjeti zlovolju i nemoć.

- A kako znaš da su te udarili, ali ne znaš ni tko ni kako?
- Ne ostavlja se kamen na kamenu sve dok se to ne utvrdi, dakako.

12.

Munchen je zanimio.

A u jednoj luksuznoj zgradi na istočnoj obali Išara čuo se tih mrmor.

Nedovoljno jak da probudi ikog od stanara te kuće. Samo potmuli mrmor iz jedne od soba s pogledom na trg.

Ta se starinska dječja soba nije uklapala u dob njezine gospodarice.

Napustila ju je prije pet godina, a još nije imala vremena da promijeni zidne tapete, police prepune lutaka ili postelju s ružičastim zaslonom. U noći poput ove, njezino je ranjivo srce zahvaljivalo svim tim predmetima koji su je vraćali u sigurnost jednoga svijeta što ga je davno ostavila. Proklinjala je svoju narav toliko uvriježenu u neovisnost i odlučnost.

Potmuli je šum bio plač prigušen jastukom.

Na krevetu je ležalo pismo, a između razbacanih plahta moglo se razabrati samo nekoliko prvih ulomaka.

Columbus, Ohio, 7. travnja 1920. Najdraža Alys!

Nadam se da si dobro i zdravo. Nemaš pojma koliko nam silno nedostaješ, jer nas od plesne sezone dijele samo dva tjedna. Ove ćemo godine sve mi moći ići bez očeva, ali s pratiljama. Bar svaki mjesec možemo ići na više nego jedan ples!

A vijest godine svakako su zaruke moga brata Prescottta i Dotty Walker, djevojke s istoka. Svi govore o bogatstvu njezina oca, Georgea Herberta Walkera i o tome kako su lijep par. Mama je prezadovoljna tim brakom, bilo bi divno da si tu jer bit će to prva svadba u obitelji, a ti si jedna od nas.

Djevojka je polako plakala, kao da suze ne priznaje svojim. Desnom je rukom grčevito stezala lutku, a kada je postala toga svjesna, bacila ju je na drugu stranu sobe.

Žena sam. Žena.

Polako, ona ista ruka koja je upravo bacila lutku, napipala je rub spavaćice, nasred bedara, pa ga povukla nagore. Druga se ruka na tren borila s gumicom gaćica i otvorila prostor desnoj ruci, priljubljenoj za nježnu kožu na trbuhu.

Polako krene.

Mislila je na Prescottta, odnosno na to kako ga ja pamtila; zajedno su pod hrastovim drvoredom kuće u Columbiji, a on joj šapće na uho dok je grli.

Tijelo mu je vrelo, oznojeno. A kad je digla pogled, otkrila je da dečko nije tamnokos i jak kao Prescottt, nego plav i mršav. Lice koje ona, uronjena u svoje snove, nije mogla prepoznati.

Ruke su joj se brže micale, a potmuli je plač zamirao dok nije opet počeo.

Samo što to više nije bio plač.

13.

Odigralo se tako brzo da ga slučaj nije mogao pripremiti.

- Prokletstvo, Paule, gdje si, kvragu, bio?

Paul je upravo dovezao puna kola na Prinzregentenplatz, a kao uvijek kad rade u bogataškim kvartovima, Klaus je bio loše volje. Tu je promet bio strašan. Automobili i tramvaji vodili su vječnu bitku protiv pivaških natkrivenih dvoprega, ručnih kolica kojima upravljaju umišljeni tipovi, pa i bicikla dužnosnika. Stražari su svakih deset minuta prolazili trgom, nastojeći uvesti reda u taj kaos, nedokučiva lica pod kožnim kacigama. Već su ga dvaput upozorili da moraju hitno istovariti ako ne žele platiti paprenu globu.

To ugljenari nisu mogli sebi dopustiti. Iako su tad u prosincu 1920. Primili mnogo narudžbi, encefalomyelitis im je prije nepuna dva tjedna pokosio dva konja pa su ih morali zamijeniti uz suze Hulberta koji je živio samo za te životinje. Budući da nije imao obitelj, čak je s njima spavao u spremištu za kola. Klaus je posljednji pfenig utrošio da kupi konje pa ih je sad svaki nepredviđen trošak mogao odvesti u propast.

Nije bilo čudo da se toga popodneva ugljenar derao na njega otkako su kola skrenula iza ugla.

- Na mostu je bila golema zapreka, gospodine.

- Fućka mi se! Siđi i pomozmi nam oko utovara prije nego što se vrate oni strvinari.

Paul skoči s kočijaškog mjesta i počne tegliti košare. Sad je to radio s mnogo manje napora. Doduše, bliži sedamnaestoj nego šesnaestoj godini, nije se još potpuno razvio i bio je mršav, ali imao je čvrste ruke i noge.

Ostalo im je samo pet-šest košara da dovrše istovar pa su ubrzali, jer se sve više približavao ritmički, nestrpljivi klip-klop-klip stražarskih konja.

- Dolaze! - vrisnuo je Klaus.

Paul je gotovo trkom iskrcao svoj pretposljednji teret, bacio ga u spremište ugljena dok su mu se graške znoja cijedile s čela, pa opet potrčao uza stube prema ulici. A kad je pomolio glavu, jedan ga je predmet pogodio u lice.

Na tren zastanu svi oko njega. Paul nije osjećao kako mu se tijelo, iz inercije, pola sekunde vrti u zraku. Spoticao se na klizavim stubama. Lamatao je rukama u zraku i pao natraške. Nije stigao osjetiti bol, prije ga je pokrio mrak.

Deset sekunda prije, Alys i Manfred Tannenbaum prolazili su trgom na povratku iz šetnje u obližnjem parku u koji je dovela brata kako bi malo trčao prije nego što se tlo previše smrzne. Noćas je pao prvi snijeg. Nije se zadržao, ali uskoro se dječak puna tri-četiri tjedna neće moći kretati do mile volje. Manfred je iskorištavao posljednje minute. Dan prije iz ormara je izvukao staru nogometnu loptu pa ju je sada u hodu udario nogama o zid praćen prijekornim pogledima prolaznika. Alys bi u drugim okolnostima na njih reagirala - nije trpjela one koji misle da su djeca mučna napast - no tog se dana osjećala melankolično i nesigurno gledajući svoj magličasti dah toga prohladnoga popodneva, zaokupljena svojim mislima. Na Manfreda je pazila tek toliko da loptu drži u ruci kad prelaze ulicu.

Kad ih je od kuće dijelilo još samo nekoliko metara, dječak je vidio otvorena podrumaska vrata pa je zamislio da je to gol stadiona Grunwalder i svom snagom udario. Lopta od veoma tvrde kože opiše savršen luk i pogodi u lice čovjeka koji je nestao niza stube.

- Manfrede, pazi!

Alysi se srditi povik pretvorio u vrisak kada je vidjela da je udarila jednu osobu. Njezin je brat ostao na pločniku kao ukopan, mrtav od straha. Djevojka potrči na podrumaska vrata, ali pretekao ju je jedan sudrug žrtve, onizak i s izlizanim šeširom.

- Prokletstvo! Uvijek sam znao da će se taj idiot nad idiotima razbiti - reče drugi ugljenar, zreo čovjek. Nije se micao iz kola, kršio je ruke i uznemireno pogledavao prema uglu Possartstrasse, kao da se boji onoga što bi se moglo odande izleći.

Alys se zaustavila na rubu podrumskih stuba, ali nije se usudila sići.

Nekoliko je strašnih trenutaka zurila u mračni pravokutnik, sve dok nije banuo jedan tip, kao da je crna boja poprimila ljudski oblik. Bio je to ugljenarev kolega, onaj koji je sustigao Alys, a sad je žurno nosio žrtvu.

- Bože sveti, pa to je dijete...

Lijeva je ruka ozlijeđenog visjela pod čudnim kutom, poderao je hlače i jaknu. Zadobio je ozljede glave i podlaktica, a krv je na njegovu licu stvorila gustu smeđu smjesu, pomiješanu s ugljenim prahom. Sklopio je oči i nije davao znakove života kad ga je kolega spustio na tlo i pokušao mu obrisati krv prljavom krpom koju je izvadio iz šešira.

Nadam se da je samo onesviješten, pomislila je saginjući se i uhvativši ga za neozlijeđenu ruku.

- Kako se zovete? - pitala je Alys onoga sa šeširom.

Slegnuo je ramenima, pokazao vrat i odmahnuo glavom. Alys je shvatila.

- Čuješ li me? - upita bojeći se da nije samo nijem, nego je i gluhi. - Moramo mu pomoći!

Onaj sa šeširom nije ju šljivio. Okrenuo se gledajući prema kolima ugljena i rastvorivši oči. Drugi, stari ugljenar, popeo se na kočijaško sjedalo prvih kola, koja su bila puna i očajnički potražio uzde. Zapucketao je bičem opisujući u zraku nespretnu. Dva konja polete bijesno daščući.

- Idemo, Hulberte!

Onaj sa šeširom na tren je oklijevao. Zakoraknuo je prema drugim kolima, ali kao da se odmah pokajao pa se okrenuo. Okrvavljenu je krpu stavio u ruke Alys koja se još čudila pod- muklosti tih ljudi pa se okrenuo i slijedio starčev primjer.

- Vratite se! Ne možete ga ostaviti ovdje samoga!

Djevojka je udarila nogom po tlu. Bijesno, ljutito i uzalud.

14.

Ays je bilo lakše uvjeriti čuvare da joj dopuste da u svom stanu pomogne ozlijeđenomu, nego svladati Dorisin otpor da ga unesu. Morala je vikati gotovo tako glasno kao što se derala na Manfreda neka se dovruga makne i potraži pomoć. Naposljetku ju je brat poslušao, a dvojica su se sluga progurala kroz krug znatiželjnika i unijela mladića u dizalo.

- Gospođice Alys, znate da gospodin ne trpi strance u kući, osobito kada njega nema. Ja sam protiv.

Ugljenar je, mlitav i onesviješten, visio među slugama koji su prestari da ga dugo drže. Bili su na stubišnom odmorištu, a ključarica im se prepriječila na putu.

- Ne možemo ga ovdje ostaviti, Doris. Liječnik ga mora pregledati.

- Nismo mi odgovorni.

- Jesmo, jer je nesreću skrivio Manfred - rekla je pokazujući brata koji je blijed stajao do nje, držeći loptu daleko od tijela kao da se boji da bi opet mogao koga ozlijediti.

- Rekla sam ne. Ima bolnica za... za takve kao on.

- Kućna mu je skrb bolja.

Doris se zagledala u nju kao da ne vjeruje svojim ušima. Onda je iskrivila usta u popustljiv osmijeh. Dobro je znala kojim će je riječima rasrditi pa ih je okrutno birala.

- Gospođice, premladi ste za...

Dovde smo još i mogle, pomislila je Alys osjećajući kako se crveni od bijesa i stida. No ovaj put nećeš uspjeti.

- Doris, svaka vam čast, maknite se.

Krene prema vratima pa ih gurne objema rukama. Ključarica ih pokuša zatvoriti. Ali bilo je prekasno pa ju je drvo udarilo u rame. Pala je na stražnjicu na sag u predsoblju, nemoćno gledajući kako sestra i brat Tannenbaum vode dvojicu kućnih sluga koji su izbjegavali njezin pogled pa je Doris bila sigurna da susprežu smijeh.

- Neće to tako proći. Reći ću vašem ocu što se dogodilo - bijesno će ona.
- Budite mirni, Doris. Kad se sutra vrati iz Dachaua, ja ću mu to reći - odgovori Alys ne okrećući se.

Uopće nije bila tako sigurna kao što je zvučalo iz njezinih riječi. Znala je da će biti problema s ocem, ali tada nije bila spremna dopustiti da sve bude po ključaricinoj želji.

- Još malo zatvorite oči. Neću da vam uđe jod. Tako.

Alys polako uđe u gostinjsku sobu kako ne bi smetala liječniku koji je ozlijeđenomu čistio čelo. Doris je bjesnjela u kutu sobe, stalno promuklo hroptala, cupkala i pokazivala znakove nestrpljivosti. Videći Alys, pojačala je napore. Djevojka ju je ignorirala i gledala ugljenara na krevetu.

Prostirka je potpuno upropaštena, pomislila je Alys kada su joj se oči susrele s ranjenikovim i kad su ga prepoznale.

Konobar s rođendana! Ne, to ne može biti on.

No bio je to on, jer vidjela je kako je razrogačio oči i digao obrve. Prošlo je više od godine dana, ali još ga se sjećala. Iznenada je shvatila koje joj se to lice plave kose navraća u snovima kad je pokušavala zamisliti Prescottta.

Krajičkom oka je provjerila da ga Doris ne ispušta iz vida, pa je hinila da zijeva i otvorila sobna vrata. Iskoristila ih je kao zaslon između sebe i ključarice, pogledala Paula i prinijela prst usnama.

- Kako mu je? - pitala je Alys kad je liječnik napokon izašao u hodnik.

Bio je to suh i buljook čovječuljak, a Tannenbaume je liječio još prije Alysna rođenja. Kada je majku pokosila gripa, djevojka je noćima bdjela i mrzila ga zato što je nije spasio. Sada se samo ježila od njegova čudnog izgleda, slično kao od stetoskopa na koži.

- Slomio je lijevu ruku, ali čini se da je čist prijelom. Stavio sam mu daščicu i zavoje, oporavit će se za mjesec i pol. Nastojte da se ne miče.

- A glava?

- Ostale su ozljede površne, vjerojatno ih je zadobio od udara na rub stuba, ali izgubio je dosta krvi. Dezinficirao sam mu ozljedu na čelu, no hitno bi se morao okupati.

- Može li već otići, doktore?

Liječnik je glavom pozdravio Doris koja je za njim zatvorila vrata i činilo se da se želi što prije osloboditi ozlijeđenog.

- Preporučio bih da ovdje prespava. Laku noć - reče nataknuvši šešir.

- Učinit ćemo tako, doktore, hvala lijepa - otpravila ga je Alys, prkosno gledajući Doris.

Paul se nelagodno meškoltio u kadi. Lijevu je ruku morao držati izvan vode kako ne bi smočio daščicu za imobilizaciju, a budući da mu je tijelo bilo puno modrica, svaki mu je položaj bio bolan. Gledao je uokolo, zadivljen luksuzom oko sebe. Palača baruna von Schroedera, iako svojedobno jedna od najuglednijih minhenskih kuća, nije bila komforna kao taj stan gdje je topla voda tekla ravno iz slavine. Često je upravo on morao tegliti iz kuhinje toplu vodu, kad god se netko od članova obitelji htio okupati, a bilo je to svaki dan.

Ne može tu kupaonicu uspoređivati s ormarskim lavaboosom u njihovu pansionu.

Njezin stan. Mislio sam da je nikada više neću vidjeti. Šteta što se stidi mene, pomislio je i žalosno se sjetio kako mu je zapovjedila da šuti.

- Voda je užasno crna.

Paul je iznenađeno digao pogled. Alys je bila na vratima kupaonice, s vedrom grimasom na licu. Iako mu je kada dopirala gotovo do ramena, iako je vodena površina bila pokrivena sivkastom pjenom, mladić je pocrvenio.

- Što tu radiš?

- Uravnotežujem vagu - reče smješkajući se Paulovu jadnom pokušaju da se pokrije jednom rukom. - Zadužio si me zato što si me spasio.

- Budući da sam nakon udarca loptom tvog brata tresnuo na stubištu, držim da mi i dalje duguješ.

Alys nije odgovorila. Odmjerila ga je temeljito, buljila je u njegova ramena i u čvrstu ruku nabreklih mišica. Koža mu je, oprana od ugljene prašine, - bila veoma svijetla.

Pitam se je li nježan. Da, čini se, pomislila je Alys.

- Na svaki način, hvala, Alys - reče Paul protumačivši njezinu šutnju kao nijemi prijekor.
- Zapamtio si mi ime.

Sada Paul ne odgovori. Čudan je bio sjaj u Alysinih očima pa je morao skrenuti pogled.

- Dosta si se razjačao ove godine - nastavila je malo poslije.

- Te košare. Jako su teške, nakon nekog vremena te ojačaju.

- Kako to da razvoziš ugljen?

- To je duga priča.

Uzela je tabure iz kupaonskoga kuta i sjela bliže njemu.

- Možeš mi je ispričati. Imamo vremena.

- Ne bojiš se da će te ovdje uhvatiti?

- Prije pola sata odoh u krevet. Ključarica je provjerila, ali sam je lako zavarala i došla ovamo.

Paul je uzeo sapun pa ga je počeo vrtjeti u ruci. Pjena je nestajala.

- Poslije proslave svadio sam se žestoko s tetom.

- Krivnjom tvoga bratića?

- Zbog nečega što se davno dogodilo, a tiče se mog oca. Majka mi je rekla da je poginuo u brodolomu, ali na dan proslave doznao sam da mi je godinama lagala.

- To uvijek čine odrasli - reče Alys s uzdahom.

- Otjerali su majku i mene. Nisam našao bolji posao.

- Ti imaš sreće.

- To zoveš srećom? - ljutito će Paul. - Raditi od jutra do sutra, a budućnost je oskudna kao pfenizi u džepu. Vražja sreća.

- Imaš posao, imaš neovisnost, imaš svoje samopoštovanje. To je već nešto - odgovorila je mrzovoljno.

- Promijenio bih to za malko ovoga - rekao je pokazujući uokolo.

- Pojma nemaš o čemu ti govorim, zar ne, Paule?

- Više nego što misliš - dreknuo je jer se nije mogao svladati. - Svoju ljepotu i inteligenciju kvariš tom maskom buntovne plačljivice koja više vremena kuka nad svojim luksuzom i više mozga o tome kakvom je ljudi vide nego da riskira i da se bori za to što zapravo želi.

Iznenada je ušutio, svjestan svega što je rekao. U njezinim je očima vidio lelujav osjećaj, kao lomača kad je raspiruje mijeh. Zinuo je da se opravda, ali time bi možda pogoršao pa je šutio.

Alys se digne s taburea, polako. Paul je na tren pomislio da će otići, ali bila je to tek jedna u nizu prigoda kad ju je godinama pogrešno shvaćao. Još se više približila kadi, kleknula te ga, sagnuta nad vodu, poljubila u usta. Paul se isprva ukočio, ali je malo-pomalo uzvratio poljubac.

Alys se odmakne, zapiljena u njega. Paul shvati u čemu je ljepota te žene: u izazovnome odsjaju njezinih očiju. Primakne se i poljubi je, ovaj put pritvorenih usta. Alys uzvratila je jezikom, isprva plaho, a onda požudno.

Djevojka je uskoro prekinula dodir.

Opet su se gledali, a ona stavi cijelu ruku u vodu.

- Što radiš? - upita Paul promuklim glasom.

- Riskiram.

Bila je hladnija nego što je očekivao.

Najprije mu je dotakla trbuh, nježan i čvrst kao stijena. Milovala mu je mišiće i netremice ga gledala u oči, bez obzira na to što joj prljava voda moči rukav haljine. Dodirnula je stidne dlačice, a ruka naiđe na njegov penis, tvrd kao štap. Paul zaječi i sklopi oči.

- Boli te?

- Ne - progutao je slinu. - Ništa.

Prstima obujmi penis. Bio je mnogo deblji nego što je mislila. Njezino se iskustvo svodilo na crteže u časopisima koje je otac čuvao u pisaćem stolu svoje radne sobe. Katkada se noću iskradala iz sobe pa ih listala, uzlupana srca od straha da je ne otkriju kako šćućurena uz prozor čita na svjetlu mjesečine.

Priče koje su popraćale crteže imale su jezik koji je istodobno bio smiješan i izazovan, pun neobičnih pridjeva.

Toga su joj se trenutka te emocije učinile tek bljedom sjenom onoga što je doživjela milujući Paula. Ovo je zbilja.

- Nemoj prestati - rekao je čudnim, tuđim glasom.

Nitko mu to prije učinio nije, pomisli Alys, ponosna i uzbuđena.

Htjela se svući i ući u kadu s Paulom, primiti u sebe njegov ud. Vidje da su mu oči još sklopljene. Gurnula je ruku ispod suknje i polako se mazila.

Tad začuje sobna vrata.

15.

Alys odmah ustane i udalji se od Paula, ali bilo je prekasno. Otac je ušao u kupaonicu. Nije ju ni pogledao, nije trebao. Rukav haljine bio je potpuno mokar, pa je čak i čovjek bez previše mašte kao Josef Tannenbaum nagađao što se tu dogodilo maloprije.

- U svoju sobu!

- Tata... - zamuckivala je ne znajući što bi rekla.

- Odmah!

Mlada žena zaplače i izjuri. Usput se gotovo sudarila s Doris koja joj uputi pobjedonosni osmijeh.

- Vidite, gospođice, vaš se otac vratio prije nego što je bilo predviđeno. Nije li to divno?

Paul se osjećao potpuno bespomoćno, gol u sve hladnijoj vodi. Kada se približio Tannenbaum, pokušavao je ustati, ali ga je poduzetnik okrutno zgrabio za rame. Iako niži od Paula, imao je više snage nego što bi se reklo po njegovu oblom tijelu. Mladić se borio, ali sjedeći u klizavoj kadi, s osloncem samo na jednoj ruci, nije mogao ustati.

Poduzetnik sjedne na tabure gdje je Alys maloprije sjedila. Ni na tren mu nije prestajao stezati rame pa se Paul bojao da će mu iznenada uroniti glavu u vodu.

- Kako se zoveš, ugljenaru?

- Paul Reiner.

- Nisi Židov, je li, Reineru?

- Nisam, gospodine.

- Slušaj me dobro, Reineru - reče Tannenbaum blažim tonom, kao što krotitelj govori s posljednjim psom u leglu, s onim koji najsporiije shvaća.

- Moja je kći nasljednica velikoga bogatstva, žena iz staleža mnogo iznad tvoga.

Ti si obično govno koje joj se zalijepilo za cipelu. Razumiješ li?

Paul je šutio. Svladao je stid pa ga je gledao netremice, gnjevno stišćući zube.

U tom trenutku nikoga na svijetu nije mrzio više nego toga čovjeka.

- Jasno, ne razumiješ - reče i pusti mu rame. - Bar sam imao sreću da se vratim prije nego što ona učini kakvu glupost.

Prinese ruku lisnici i izvadi debeli svežanj novčanica. Pomno ih presavije i stavi na mramorni lavabo.

- Zbog svih onih nedaća nakon Manfredova udarca loptom. Možeš ići.

Tannenbaum pođe prema vratima, ali prije odlaska ga posljednji put pogleda.

- Doista, Reineru, iako te se to previše ne tiče, popodne sam s budućim kćerinim svekom dogovorio detalje svadbe. Udaje se na proljeće za plemića.

»Imaš sreće, Paule. Imaš neovisnost«, rekla je.

- Zna li Alys? - upitao je Paul kroza zube.

Tannenbaum prijezirno frkne.

- Da više nisi izgovorio njezino ime.

Paul izađe iz kade pa se odjene, gotovo da se nije obrisao. Bilo mu je posve svejedno ako dobije upalu pluća. Uzme svežanj novčanica s lavaboa i ode u sobu gdje ga je Doris poprijeko gledala.

- Dopustite da vas ispratim na izlaz.

- Nemojte se mučiti - odgovori mladić izlazeći u hodnik. U dnu su se vidjela ulična vrata.

- Oh, ne bismo htjeli da zabunom štogod stavite u džep - podrugljivo će ključarica.

- Vratite to gospodaru, gospođo. Recite mu da mi ne treba - odgovori Paul slomljenim glasom, pružajući joj novčanice.

Gotovo je otrčao na izlaz iako ga Doris više nije gledala. Sad je gledala novac, a na licu joj je titrao lukav smiješak.

16.

Paulu nije bilo lako tijekom sljedećih tjedana.

Kada se opet pojavio u spremištu za kola, morao je trpjeti usiljene isprike Klause koji se riješio globe, ali savjest ga je i dalje pekla zato što je ostavio mladića na cjedilu. Tako se bar malo smirila njegova ljutnja zbog Paulove slomljene ruke.

- Usred zime istovarujemo sami, jadni Hulbert i ja, kad imamo toliko narudžbi. Pa to je tragedija.

Paul odustane od komentara da imaju toliko narudžbi zbog njegova plana da nabave druga kola. Zapravo mu se nije dalo previše govoriti pa je uronio u šutnju kao Hulbert, satima se smrzavao na kočijaškome sjedalu i tupo zurio.

Jednom se prilikom pokušao vratiti u stan na Prinzregenten-platzu, u doba kad je mislio da nema Tannenbauma, ali jedan mu je sluga tresnuo vratima pred nosom. Alysi je više pisama gurnuo u poštanski sandučić, pozivao je na sastanak u obližnjoj kafeteriji, ali nije došla. A nedjeljom, taj jedini dan kad se mogao približiti u pristojan sat i šetati ispred ulaza, uopće nije izlazila. Jedan mu je redar - nesumnjivo ga je poslao Josef- fino preporučio da se ne vraća u kvart ako ne želi na pločniku pokupiti zube.

Paul se sve više zatvarao u sebe, a kad je izrijetka bio s majkom u pansionu jedva su prekidali šutnju. Malo je jeo, jedva spavao, a kola vozio automatski, ne osvrćući se na okolinu. Jednom je prilikom stražnji kotač kola koja je vozio pravim čudom izbjegao tramvaj. Dok je slušao psovke prolaznika - derali su se da ih je sve mogao ubiti - mladić se zarekao da mora učiniti nešto kako bi se trgnuo iz melankolije koja mu lebdi nad glavom kao gusti oblaci koji zastiru planine.

Nije čudno da u tome stanju nije zapazio lik koji se u nj zagledao jednoga popodneva na Frauenstrasse. Isprva se polako približio kolima da ga vidi izbliže, nastojeći uvijek ostati izvan Paulova vidokruga. Zapisivao je u teku koju je nosio u džepu, pomno bilježeći ime Klaus Graf-sad kad je Paul imao više vremena i zdravu ruku, kolske su stranice uvijek bili čiste, a slova vidljiva, nešto što ublažava ugljenarovu zlovolju. Naposljetku promatrač sjedne u obližnju pivnicu dok kola nisu krenula. Tek se tada približi zgradi kako bi se s vratarom dogovorio oko dostave.

Jurgen je bio užasno neraspoložen. Upravo je primio ocjene za prvo tromjesečje, nimalo sjajne.

Morat ću prisiliti onoga dosadnoga Kurta da mi dade privatnu poduku. Možda mi napiše poneki popravni rad. Pozvat ću ga da dođe k meni i neka rabi moj pisaći stroj kako nas ne bi otkrili,

pomisli Jiirgen.

Bio je maturant, u pitanju je upis na sveučilište i sve što to za sobom povlači. Nije se osobito zanimao za neki studij, ali se rado razmetao po kampusu naslovom baruna. Iako ga još nema.

Lijepih djevojaka bit će kao pijeska, rušit ću ih kao da su muhe.

U svojoj je sobi maštao o studenticama kad je sluškinja - nova koju je majka morala uzeti kad je istjerala Reinere - pokucala na vrata.

- Traži vas gospodin Krohn, gospodine Jurgene.

- Uvedite ga.

Kada mu je prijatelj ušao, Jiirgen ga je pozdravio gundanjem.

- Došao si mi kao naručen, prijatelju. Moraš mi potpisati ocjene; ako ih vidi otac, srdit će se. Cijelo jutro pokušavam krivotvoriti njegov potpis, ali nije nimalo sličan - reče pokazujući pod prepun zgužvanih i načrčkanih papira.

Krohn je letimično pogledao školsku knjižicu, otvorenu na stolu i iznenađeno zazviždao.

- Nismo se proslavili, eh?

- Znaš da me Waburg mrzi.

- Koliko vidim, pola zbornice dijeli njegovu antipatiju. Sada te ne bi trebao mučiti tvoj slab školski uspjeh, Jurgene, jer nosim vijesti. Bit će bolje da se pripremiš za lov.

- O čemu govoriš? Lov na što?

Krohn se smješкао, unaprijed uživajući u Jurgenovoj zahvalnosti na tome što je otkrio.

- Na pticu koja je odletjela iz gnijezda, prijatelju. Pticu slomljena krila.

17.

Paul je naslutio da nešto nije kako treba - tek kad je bilo prekasno.

Taj mu je dan počeo kao uvijek, tramvajskom vožnjom iz pansiona do spremište za kola Klause Grafa na obali Isara. Dolazio je noću, a morao je probuditi Hulberta vrućom kavom iz termosice. Nijemak se s njim sprijateljio nakon početne nepovjerljivosti, a Paul je zapravo volio te trenutke prije zore, kad bi njih dvojica upregnula konje u kola pa se odvezli u skladište ugljena. Kola su ostavljali u ukrcajnoj zoni gdje je širok, metalni oluk spojen s veleskladištem pa se kola mogu natovariti u nepunih deset minuta.

Jedan je službenik zapisivao koliko puta na dan Grafovi ljudi dolaze na utovar, kako bi ugljenar plaćao redovito svaki tjedan. Nato su Hulbert i on išli na mjesto prvog istovara, gdje ih je čekao Klaus i nestrpljivo uvlačio dim iz lule. Jednostavna i iscrpljujuća rutina.

Kad je došao u spremište za kola, Paul gurne vrata kao svakoga jutra.

Nikada nisu zaključavali, jer unutra nije bilo ništa što bi se isplatilo ukrasti osim konjske opreme.

A Hulbert je spavao samo pola metra od njih, u sobici na lošem krevetu desno od staja.

- Probudi se, Hulberte! Danas ima više snijega nego inače, prijatelju.

Morat ćemo uraniti ako želimo biti u Moosachu na vrijeme.

Nijemak nije davao znakove života, ali to je bilo normalno. Uvijek je bio usporen.

Iznenada je Paul čuo kako konji u boksovima uznemireno lupkaju kopitima o tlo i želudac mu se prevrtao, što već odavno nije osjetio. U prsima olovo i kiselkast okus na jeziku.

Jurgen.

Zakoračio je prema vratima, ali odmah je zastao. Odasvud su navirali pa se grizao zato što ih nije prije vidio. Izlazili su iz ormara u kojem drže lopate, iz boksova za konje, ispod kola. Njih sedam, ona ista sedmorica koji su ga prije čitavu vječnost progonila na Jurgenovu rođendan. Lica su im bila deblja, okrutnija. Nisu više imali srednjoškolske jakne, nego debele veste i čizme. Primjerenija odjeća za taj zadatak.

- Ovaj se put nećeš klizati po mramoru, bratiću - reče Jiirgen ironično pokazujući tlo spremišta za

kola.

- Hulberte! - očajnički vikne Paul.

- Tvoj je zaostali prijatelj vezan na svom starom krevetu. Nismo ga trebali ušutkati jer je nijem - reče jedan batinaš njegova bratića. Činilo se da je to njima sjajan vic.

Paul se skokom vine na kola, a batinaši se sjure na njega. Jedan ga je pokušavao zgrabiti za gležanj, ali Paul je digao nogu na vrijeme da udari prste tipa koji ga je htio dohvatiti. Odjekne udarac i lik se uhvatio za ruku urlajući.

- Slomio mi je! Vražji kurvin sine!

- Šuti! Ovaj bi seronja htio biti kao ti, za pola sata - reče Jiirgen.

Nekolicina se približila stražnjem dijelu kola. Paul je krajičkom oka vidio kako se lik grčevito hvata za kočijaško mjesto kako bi se popeo. Intuirao je sjaj britve.

Munjevito se sjetio jedne u nizu situacija koje je u djetinjstvu izmislio o potonuću očeve lađe: odasvud je okružuju neprijatelji i zauzimaju. Kola na koja se popeo - njegova je lađa.

Ja neću dopustiti daje zauzmu.

Gledao je oko sebe, očajnički tražeći nešto čime bi se mogao poslužiti kao oružjem, ali u blizini su bili samo ugljeni ostaci razbacani u kolima. Tako su maleni da bi ih trebalo baciti četrdeset-pedeset prije nego što će ih ozlijediti.

Slomljene ruke, jedina mu je prednost bila visina kola kao obrana od osobe koja se pokušava popeti na visinu gdje će dobiti nogom.

Jedan od njih kao da se spremao skočiti na stražnji dio kola, ali Paul je nanjušio prijevaru. Onaj na vozačkome sjedištu iskoristio je priliku da se čvrsto uhvati i popne, nesumnjivo zato da skoči na mladićevo rame.

Brzinski je odčepio termosicu i prolio vruću kavu na lice onoga iza sebe.

Nije bila vrela kao kada ju je prije sat vremena pripremio na peći u svojoj sobi, ali dovoljno vruća da opareni prinese ruke licu. Paul naleti na njega pa ga izgura s kola. Lik jaučući padne na leđa.

- Sranje, što čekamo? Svi na njega! - reče Jiirgen.

Paul je vidio sjaj britve. Dvput se okrenuo oko sebe i mahao šakama uvis kako bi im dokazao da se ne boji, a svi u prljavome spremištu za kola znali su da je to laž.

Desetak je ruka zgrabilo kola na desetak mjesta. Paul je gazio lijevo i desno, ali su ga u tren oka opkolili. Jedan ga je batinaš zgrabio za lijevu ruku, a kad se Paul pokušao oteti, dobio je šakom u lice. Osjeti škripu i bolni prasak dok mu se lomio nos.

Trenutak je vidio samo treperavu crvenu svjetlost. Uputio je udarac nogom kojim je kilometre promašio bratića Jurgena.

- Drži ga, Krohn!

Paul je osjetio kako ga otraga drže za pojas i za jaknu. Okrenuo se, ali nije pomoglo. U tren oka potpuno su ga svladali, bio je licem i prsima prepušten bratiću na milost i nemilost. Željezni stisak jednoga batinaša oko grla prisilio ga je da ga pogleda ravno u oči.

- Sad ne trčiš, eh?

Jurgen osloni težinu na desnu nogu i zabaci ruku. Udario ga je u trbuh. Paul pomisli kako mu zrak bježi iz tijela kao iz probušene gume.

- Tuci me koliko hoćeš, Jurgene - mrmljao je Paul kada je došao do daha.

- Bit ćeš i dalje gadni krmak.

Drugi udarac šakom, ovaj put u lice, raspolovi mu obrvu. Bratić je snažno stresao ruku i trljao ozlijeđene članke na prstima.

- Vidiš? Vas sedam na mene, a ti si se više udario nego ja - reče Paul.

Bez obzira na ozlijeđenu ruku, Jiirgen priđe pa ga uhvati za kosu tako jako da se Paul prestrašio da će mu počupati pola vlasi.

- Ubio si Eduarda, gade.

- Samo sam mu pomogao. Više nego ostatak obitelji.

- Sad iznenada ističeš srodstvo s von Schroederima, bratiću? Mislio sam da ga se odričeš. Nisi li to rekao židovskoj kurvici?

- Nemoj je tako zvati!

Jurgen priđe još bliže, dah mu se pomiješa s Paulovim. Upre oči u njegove, dvije modre pijavice spremne upijati uvredu koju će mu zadati svojim riječima.

- Bez brige, neće dugo biti kurvica. Pretvorit će se u uglednu damu. U buduću baronicu von Schroeder.

Paul je odmah znao da je to istina, a ne jedna u nizu bratićevih laži.

Prodorna i gorka bol rodi se u centru mladićeva želudca i nastaje povik, bezobličan i očajan. Jurgen se naslađivao rastvorenih očiju. Grohotom se nasmije. Naposljetku pusti kosu Paulu kojemu glava padne na prsa.

- No, dečki, dat ćemo mu što je zaslužio.

Paul tada svom snagom zabaci glavu. Onaj koji ga je zgrabio za rame, popustio je stisak nakon udaraca koje mu je dao Jiirgen, sigurno ga je smatrao poraženim. Gornji ga dio Paulove lubanje pogodi u lice, pa batinaš pusti mladića koji padne na koljena na tlo. Ostali su se bacili na Paula, pa svi padnu u zbrkanu hrpu na tlu.

Paul je lamatao i naslijepo udarao šakama dok su drvena kola jezivo škripala pod težinom svih tih tijela. U strci je pod prstima osjetio nešto tvrdo pa je to čvrsto zgrabio. Pokušao je pobjeći, ustati, u čemu je gotovo uspio kada ga je Jiirgen vidio pa se zaletio i bacio na nj s visoke hrpe tjelesa. Paul je instinktivno zaštitio lice, ne znajući da u ruci još drži predmet koji je sad uzeo.

Prestrašan urlik pa tišina.

Paul je pobjegao malo dalje, priljubljen na kolni rub. Vidio je kako se bratić trza klečeći na tlu. Iz duplje desnog oka izlazio mu je držak kratke britve, nešto veće nego perorez. Dečko je imao sreću: da je njegov prijatelj koji je došao na genijalnu zamisao da je ponese - uzeo nešto veće, Jiirgen bi sada bio mrtav.

- Izvadite mi je, izvadite! - urlao je.

Svi su ga gledali, paralizirani, ne odvajajući se iz hrpe tjelesa na podu kola. Nisu htjeli tu biti. To više nije bila igra.

- Boli! Pomozite mi, jebote!

Naposljetku jedan batinaš ustane pa se približi Jurgenu.

- Nemoj - užasnuto će Paul. - Odvezite ga u bolnicu pa neka mu je oni izvade.

Batinaš mu je uputio mehanički, bezizražajan pogled. Gotovo se stjecao dojam da nije ondje ili da ne vlada svojim postupcima. Dođe do Jurgena i stavi ruku na držak britve kako bi je izvukao, ali nije očekivao da se ranjenik i dalje trza. Kad je pokušao zgrabiti, Jiirgen se nehotice naglo makne prema suprotnoj strani, a britvina se oštrica pretvori u lopatu i iskopa velik dio očne kugle.

Jiirgen prestane vikati te prinese ruku mjestu gdje je malo prije bila britva.

- Ne vidim. Zašto ne vidim?

Tad izgubi svijest.

Onaj koji mu je iščupao britvu, zurio je u nju zapanjeno, dok je ružičasta masa, nekoć desno oko Jiirgena von Schroedera, kliznula s oštrice i pala na pod.

- Morate ga odvesti u bolnicu! - poviče Paul.

Ostali su batinaši polako ustajali gledajući svoga vođu, ne shvaćajući što se dogodilo. Išli su na jednostavnu, uvjerljivu pobjedu, a umjesto nje, dogodilo se nešto nezamislivo.

Dvojica uhvate Jiirgena za ruke i noge pa ga spuste iz kola. Pođu prema vratima, a ostali im se pridruže. Nitko od njih nije progovorio ni riječ.

Ostao je samo britvar, upitno gledajući Paula koji ustane.

- Naprijed, drzni se - rekao je moleći nebo da to ne učini.

Britvar raširi ruku, a britvu baci na pod i odjuri. Paul ga je slijedio pogledom sve dok nije nestao

na vratima. Tada brizne u plač.

18.

Neću nipošto.

- Kći si mi, učinit ćeš to što ti zapovijedam.
- Nisam predmet da me možeš kupiti i prodati.
- To ti je životna prilika.
- Misliš tvoja životna prilika.
- Ti ćeš biti baronesa.
- Ne poznaješ ga, oče. Svinja je, neotesanac, bezobraznik...
- Tvoja me majka opisivala sličnim riječima kada smo se upoznali.
- Ne miješaj je u to. Ona ne bi...
- Htjela ono što je za tebe najbolje? Pokušala ti zajamčiti sreću?
- ... prisiljavala kćer da se uda za čovjeka kojega prezire. Usto nije Židov.
- Voljela bi nekoga simpatičnijega? Bijednika kao tvoj prijatelj ugljenar? Ni on nije Židov, Alys.
- Bar nije opaka osoba.
- To ti misliš.
- Dokazao mi je da sam mu važna.
- Pa, bila si mu važna točno tri tisuće maraka.
- Kako?
- Kad nas je posjetio tvoj prijatelj, stavio sam snop novčanica na lavabo. Tri tisuće maraka za patnje i da tu više ne dođe.
- Znam, kćeri. Znam, teško je...
- Lažeš.
- Kunem ti se uspomenom tvoje majke, Alys, tvoj je prijatelj ugljenar uzeo novac s lavaboa. Znaš da se s time ne bih šalio.
- Ja...
- U ljudima se razočaravamo, Alys. Dođi, zagri me i...
- Ne diraj me!
- Proći će te to. Zavoljet ćeš sina baruna von Schroedera kao što je tvoja majka zavoljela mene, vjeruj mi.
- Mrzim te!
- Alys! Vrati se, Alys!

Otišla je dva dana poslije, pod okriljem snijega i zore.

Uzela je velik kovčeg pun odjeće i sav novac. Nije bilo mnogo, ali dovoljno da preživi nekoliko mjeseci dok nađe pristojan posao. Odvalila je apsurdan, infantilni plan da ode Prescottu u Sjedinjene Države, plod jednoga razdoblja kad je smatrala normalnim putovati u kabini prvoga razreda i prejedati se jastozima. Sad je intuirala da postoji jedna druga Alys koja tek traži sebe.

Uzela je i relikvijar koji je pripadao mami. U njemu je bila jedna Alysina i jedna Manfredova slika. Nosila ga je oko vrata sve do smrti.

Prije odlaska zadržala se trenutak u bratovoj sobi. Stavila je ruku na kvaku, ali vrata naposljetku nije otvorila. Bojala se da će, kada vidi oblo, nedužno Manfredovo lice, malaksati njezina odlučnost. Već se uvjerala da je njezina snaga volje znatno slabija nego što i sama pretpostavlja. Vrijeme je da se to promijeni, pomislila je izlazeći na ulicu.

U čvrstim je kožnim čizmama ostavljala prljave tragove na snijegu, ali mećava ih je za njom brisala.

19.

Kad su na dan tučnjave Hulbert i on zakasnili sat vremena na prvi istovar, gospodin Graf kipio je od gnjeva. Kad je vidio Paulovo pokislo lice i čuo njegovu priču - stalnim kimanjem glavom potvrđivao ju je Hulbert kojega je Paul našao vezanoga za ruke i noge na prastaraj postelji, a na licu mu se čitalo poniženje - poslao ga je kući.

Paul se sutradan ujutro iznenadio što ga vidi u spremištu za kola, u koje gotovo nikada nije išao prije završetka radnoga dana. Još zbunjen najnovijim događajima, nije opazio ugljenarov čudan pogled.

- Gospodine Graf, kako to da ste tu? - oprezno će Paul.

- Pa htio sam se uvjeriti da više neće biti problema. Možeš li srediti da se ti dečki ne vrate, Paule?

Mladić je razmišljao sekundu prije nego što će odgovoriti.

- Ne, gospodine.

- To sam i mislio.

Klaus je iz ogrtača iščeprkao dvije zgužvane, prljave novčanice pa ih pokunjeno dao Paulu.

Mladić je u sebi računao.

- Razmjeran dio moje mjesečne plaće, uključujući današnji dan.

Otpuštate me, gospodine? - upita Paul.

- S obzirom na ono jučer... ne želim probleme u svom poslu, jasno?

- Jasno.

- Nisi se iznenadio - reče Klaus. Imao je tamne podočnjake, nesumnjivo od neprospavane noći i zato što će otpustiti dečka.

Paul ga je gledao i pitao se ima li smisla objašnjavati dubinu ponora ovomu čovjeku koji ga otpušta s tako mršavom popudbinom u ruci. Odustao je, jer ugljenar to već zna. Odlučio se za ironiju koja je sve više postajala njegov zaštitni znak.

- Drugi ste me put izdali, gospodine Graf. Stvari gube draž kad se ponavljaju.

20.

Ne možete mi to učiniti!

Barun se smješкао i rezignirano pijuckao ljekoviti čaj. Uživao je u milini te situacije, a što je najgore, nimalo se nije trudio to skriti. Prvi je put uvidio mogućnost zadržati Židovljev novac, a ne oženiti Jiirgena.

- Dragi Tannenbaume, ne bih rekao da ništa ne radim.

- Točno!

- Dakle, nema mladenke, istina?

- Istina - preko volje je priznao.

- Onda svadbe ne može biti. Budući da je - pročisti grlo - to vaša krivnja, shvatljivo je da snosite štetu.

Tannenbaum se vrpoltio u naslonjaču, uzalud tražeći odgovor. Uzme još čaja i pola šećernice.

- Vidim da volite slatko - reče barun i nadigne obrvu. I protiv njegove volje, odbojnost prema Josefu polako se pretvarala u čudnu fascinaciju, dok se mijenjala ravnoteža moći, a on sve više jačao.

- Naposljetku, ja sam platio taj šećer.

Barun se ogorčeno durio.

- Ne moramo biti neotesani.

- Mislite da sam idiot, barune? Rekli ste mi da ćete tim novcem otvoriti tvornicu kaučuka, sličnu onoj koju ste izgubili prije pet godina. Vjerovao sam vam, pa vam doznačio vrtoglavi iznos koji ste od mene zatražili. A što vidim za dvije godine? Ne samo da niste otvorili tvornicu, nego ste taj novac izdvojili u portfelj vrijednosnica koje su dostupne samo vama.

- Sigurne su to vrijednosnice, Tannenbaume.

- Možda. Ali ne vjerujem čuvaru. Ne bi vam bio prvi put da zakartate budućnost svoje obitelji.

Otto namjesti na lice uvredu koju uopće nije osjećao. Odnedavno ga opet drži kockarska groznica. U dugim besanim noćima prečitava kožni fascikl u kojem su kapitalna ulaganja što ih je obavio Tannenbaumovim novcem. Sve ima klauzulu neposredne likvidnosti pa ih može pretvoriti u svežnjeve novčanica u malo više od sat vremena - samo svojim potpisom i jakom penalizacijom. Nije se zavaravao: zna zašto je uvrstio tu klauzulu.

Zna koliko riskira. Sve je više pio prije spavanja, a prošli je tjedan opet sjeo za kockarski stol.

Ne u Minhenskome kazinu; nije bio tako glup. Maskirao se u najskromniju odjeću koju je našao i svratio u prčvarnicu u Aldstadtu. U toj je jazbini na podu piljevina, a kurve su namazane s više boje nego Stara Pinakoteka. Naručio je kukuruzovaču i počeo igrati za stolom gdje je ulog bio samo dvije marke. U džepu je imao pet stotica, toliko najviše smije zakartati.

Dogodilo se najgore što mu se moglo dogoditi: dobio je.

Čak s tim prljavim kartama koje se lijepo jedna na drugu kao mladenci na medenome mjesecu, čak uz pijanstvo od pića u kućnoj radinosti, čak uz dim koji ga je pekao za oči, čak uza sav smrad u tom podrumu - dobio je.

Ne mnogo, ali dovoljno da izađe iz te bijedne prčvarnice bez britve zabodene u trbuh. Dobio je pa su ga sve učestaliye salijetale kockarske strasti.

- Morat ćete vjerovati mojoj procjeni o novcu, Tannenbaume.

Industrijalac se sumnjičavo nasmijao.

- Vidim, ostat ću bez novca i bez svadbe. Doduše, uvijek mogu realizirati kreditno pismo koje ste mi potpisali, barune.

Otto proguta slinu. Neće dopustiti da itko uzme fascikl iz ladice njegova pisaćeg stola. Ne samo zato što mu dividende malo-pomalo plaćaju dugove.

Ne.

Milovati taj fascikl, zamišljati što sve može učiniti tim novcem - bilo je jedino što mu je pomagalo izdržati duge noći.

- Kao što sam već rekao, nema potrebe da budemo nepristojni.

Obećao sam vam brak između naše dvije obitelji i to ćete dobiti. Dovedite mi mladenku, a moj će je sin čekati pred oltarom.

Jurgen već tri dana nije razgovarao s majkom.

Kad ga je prošli tjedan doveo iz bolnice, barun je čuo priču - duboko smirenu - koju je mladić iskitio o tome kako je izgubio oko. Sve ga je to uznemirilo i rastužilo (čak i više nego onda kada se Eduard vratio osakaćen, glupo je pomislio Jurgen), ali odbio je umiješati policiju koju su prizivali Jiirgen i majka.

- Nemojmo zaboraviti da su oni donijeli tu britvu - opravdavao se Otto.

Jurgen je znao da otac laže i da krije neki moćan razlog. Pokušao je razgovarati s Brunhildom, ali izbjegla je temu vješto, potvrdivši njegove sumnje da mu nešto kriju. Jurgen se zatvorio u potpunu šutnju, ljutit zato što nije dobio odgovor, a uvjeren da će tako smekšati majku.

Brunhilda je patila, ali nije popustila.

Prešla je u protunapad pa je sina obasula pažnjom, stalno mu je nosila darove, slatkiše i njemu najdraža jela. Toliko da se čak netko tko je tako razmažen i neotesan, naviknut da bude središte svemira kao Jiirgen, osjećao zagušen i jedva čekao kad će izaći iz palače.

Zato, kada mu je Krohn došao s uobičajenim prijedlogom - da ga prati na politički skup - Jurgen

je odgovorio neuobičajeno.

- Idemo - rekao je i uzeo ogrtač.

Krohn, koji je godinama bezuspješno pokušavao povući Jurgena u politiku - a sam je bio član više nacionalističkih stranaka - bio je ushićen prijateljevom odlukom.

- Sigurno će te rasonoditi - reče, još postiđen zbivanjima u spremištu za kola prije tjedan dana, kada sedmorica nisu mogla svladati jednoga.

Jurgen se nije previše nadao. Još je bio na sedativima zbog bolne ozljede i dok su se tramvajem vozili prema središtu grada, uzrujano je pipkao raskošni zavoj koji će morati nositi još nekoliko dana.

Do kraja života zaljepak, a za sve je kriv kukavni gad Paul, pomisli i osjeti silno žaljenje prema sebi.

Kao vrhunac svega, mladić je kidnuo. Dva su njegova prijatelja otišla uhoditi u spremište za kola i otkrila da više tamo ne radi. Jurgen je čisto sumnjao da ga je ikako moguće naći pa ga je to izjedalo.

Uronjen u mržnju i samosažalijevanje, barunov je sin jedva slušao Khrona na putu u Hofbrauhaus.

- Izvanredan je govornik. Velik čovjek, Jurgene, vidjet ćeš.

Nije se obazirao ni na veličanstvenost te bivše pivovare koju su prije više od tri stotine godina sagradili bavarski kraljevi ni na zidne freske. Sjeo je na jednu klupu u golemome salonu uz Krohna pa srkao iz krigle u odvratnoj tišini.

Kada se govornik o kojem mu je Krohn govorio popeo na podij, Jurgen pomisli da mu je prijatelj poludio. Ispijeni je čovječuljak bio sve prije nego netko s čvrstim mišljenjem. Sve je na njemu, od kose i brčića do zgužvanog, jeftinog odijela, zaudaralo na ono što je Jurgen prezirao.

Pet minuta poslije, Jurgen se začuđen ogledavao. Svjetina okupljena u sali, najmanje dvije tisuće ljudi, u potpunoj šutnji. Usne su razdvajali samo da bi šapnuli »bravo« ili »ima pravo«. Ruke su govorile, naglašavajući aplauzima svaku čovječuljkovu stanku.

Gotovo preko volje, Jurgen je osluhnuo. Jedva je shvaćao temu govora jer mladić je živio potpuno na rubu svijeta oko sebe, zaokupljen samo svojim rasonodama. Prepoznavao je odvojene dijelove, ulomke fraza koje je otac sipao tijekom doručka, zaštićen iza novina. Psovao je Francuze, Engleze, Ruse. Samo zbrkano lupetanje.

Iz te je zbrke Jiirgen počeo izvlačiti neki zajednički smisao. Ne iz riječi koje gotovo da nije razumio, nego iz emocije kojom je odisao kepecov glas, njegove pretjerane kretnje, šake stisnute potkraj svake rečenice.

Velika je to *nepravda*.

Njemačkoj su zabolili *nož u leđa*.

Židovi i masoni držali su taj bodež u Versaillesu.

Njemačka je *izgubljena*.

Krivci za siromaštvo, za nezaposlenost, za bosu njemačku djecu - Židovi su koji nadziru vladu u Berlinu kao golemu marionetu bez mozga.

Jurgenu nije bilo stalo do bosih nogu njemačke djece, a ni do Versaillesa. On koji se nikada nije ni za koga brinuo osim za se, stajao je i nakon četvrt sata prekomjerno pljeskao govorniku. Prije završetka govora mladić shvati da će ga slijediti bilo kamo.

Krohn se nakon mitinga ispričao rekavši da odmah dolazi. Jurgen je opet uronio u šutnju, sve dok ga prijatelj nije dodirnuo za rame. S njim je bio govornik koji se opet doimao bespomoćno i siromašno, uz plašljiv i nesiguran pogled. No barunov nasljednik nije ga više takvim vidio pa ga je pošao pozdraviti. Krohn mu nasmiješen reče:

- Dragi Jurgene, dopusti da ti predstavim Adolfa Hitlera.

Šegrt

1923.

Gdje početnik otkriva novu stvarnost s novim pravilima.

To je tajni šegrtski stisak, a služi zato da se dva brata masona prepoznaju. Palcem se pritisne uz gornji dio Članka na kažiprstu drugoga koji uzvraća identičan stisak. Tajno mu je ime BOAZ, ime stupa koji prikazuje Mjesec u Salomonovu hramu. Ako mason posumnja u koga tko se takvim predstavlja, od njega će tražiti da mu slovka to ime. Varalice počinju slovom B, dok pravi početnik počinje trećim slovom pa imamo: A-B-O-Z

21.

Dobar dan, gospođo Schmidt - reče Paul. - Izvolite?

Žena je bacila letimičan pogled oko sebe kao da razmišlja, a zapravo se zapiljila u vreću krumpira tražeći cijenu. Uzalud. Paulu je dosadilo svaki dan mijenjati cijene pa je svakoga jutra memorizirao količine.

- Dva kilograma krumpira, molim - rekla je ne usuđujući se pitati.

Paul počne stavljati na vagu gomolje, jedan po jedan. Iza gospođe je dvoje djece pogledavalo vitrinu karamela, gurnuvši ruke u prazne džepove.

- Kilogram stoji šezdeset tisuća maraka - reče neugodno škrgutav glas s dna tezge.

Žena jedva pogleda gospodina Zieglera, kramara, ali osjetno pocrveni. Šutjela je.

- Oprostite, gospođo... Nije mi ostalo previše krumpira - lagao je Paul koji se jutros pretrgavao skupljajući vreće u stražnjem dućanu - a očekujemo stalne klijente. A da vam dam samo kilogram?

Bilo je tako očito koliko joj je laknulo daje Paul morao skrenuti pogled kako se ne bi nasmiješio.

- Dobro. Morat ću ih probati.

Paul je izvadio nekoliko krumpira iz torbe dok se vaga nije zaustavilo na 1000.

A posljednji, osobito velik, nije izvadio iz torbe, nego zadržao u ruci. Provjerio je jesu li ostali teški kilogram, a diva je vratio, tobože zabunom.

Ta kretnja nije promakla ženi kojoj je malo zadrhtala ruka kad je platila i uzela torbu s tezge. Kada su izlazili, zaustavio ih je gospodin Ziegler.

- Trenutak!

Žena se okrenula, blijeda.

- Da?

- Pala je vašemu sinu, gospođo - reče trgovac, pružajući kapu manjem dječaku.

Žena promrmlja zahvalu i istrči iz dućana.

Gospodin Ziegler opet krene u dno tezge. Stavio je okrugle očalice na krupan, dugi nos pa je nastavio brisati limenke graška mekanom krpom. Sve je bilo besprijekorno jer je Paul održavao vrhunsku čistoću, a tada u dućanu nije ništa ostajalo toliko da skupi prašinu.

- Vidio sam te - reče trgovac ne prestajući brisati.

Paul ispod tezge izvadi časopis pa ga počne listati. Popodne neće doći kupci, jer je četvrtak i ljudi su spiskali plaću prije dosta dana. No sutra će biti pakao.

- Znam, gospodine.

- Zašto si onda hinio?

- Tako da izgleda da ne vidite da joj darujem krumpir, gospodine, jer bismo svima morali dati jedan gratis.

- Taj će ti se krumpir odbiti od plaće - reče Ziegler, pokušavajući da mu glas zvuči prijeteći.

Paul kimne i opet se odao čitanju. Odavno se nije bojao trgovca, ne samo zato što nikada nije ostvarivao svoje prijetnje nego i zato što je samo glumio zloću. Paul se zasmijuljio jer se sjetio da je Ziegler maloprije krišom stavio punu šaku mentol-bombona u dječakovu kapu.

- Ne znam koji ti je vrug tako zanimljiv u tim časopisima - reče trgovac odmahujući glavom.

Paul je u novinama odavno suludo tražio neki način da spasi obrt gospodina Zieglera. Ako ništa ne smisli, dućan će propasti u roku kraćem od dva tjedna. Iznenada zastane na dvije stranice Allgemeine Zeitung. Srce mu je življe zakucalo. Tu je ideja, u člančiću od dva stupca, smiješan uz velike naslove koji navještavaju same katastrofe, pa i pad vlade. Možda bi mu promaklo da ga nije tražio.

To je ludost.

Nemoguće je.

Uspije li... obogatit ćemo se, pomislio je Paul.

Uspjet će. Paul je bio siguran. Najteže će biti uvjeriti gospodina Zieglera. Taj stari konzervativni Prus ne bi ni u ludilu prihvatio plan. Paul nije znao kako bi mu ga iznio. Pa će biti bolje misliti brzo, pomislio je Paul ugrizavši se jako za usnice.

22.

Sve je počelo atentatom na ministra Rathenaua. Teško je prihvatiti činjenicu da je očaj u koji je Njemačka potonula između 1922. i 1923., kada su dvije generacije doživjele da im se potpuno promijene pojmovi o vrijednostima - počeo onoga jutra kad su tri studenta stala uz automobil Rathenaua pa ga prorešetali. No tako je bilo. A 24. lipnja 1922. bilo je posijano prestrašno sjeme koje će nakon više od dvadeset godina pokositi pedeset milijuna mrtvih.

Do 24. lipnja Nijemci su mislili da je zlo. Otada, dok se zemlja pretvarala u ludnicu, priželjkivali su samo da bude kao tada. Ovaj je čovjek bio šef Ministarstva vanjskih poslova. U burno doba kad je Njemačka bila u rukama svojih vjerovnika, važniji je taj položaj nego biti predsjednik Republike.

Onoga dana kad su ubili Rathenaua, Paul se pitao jesu li to učinili zato što je Židov, zato što je političar ili zato što je pokušao Njemačku izmiriti s katastrofalnim Versailleskim mirom. Nedostižne reparacije koje će morati plaćati - do 1984.! - uvukle su narod u bijedu, a Rathenau je bio posljednji bastion zdravoga razuma.

Poslije njegove smrti tiskali su novac. Jesu li oni koji su to radili znali da svaka marka koju kuju - smanjuje vrijednost ostatku? Vjerojatno, ali što im je preostalo?

U lipnju 1922., za jednu su marku mogli kupiti dvije cigarete; dvije stotine sedamdeset dvije marke vrijedio je američki dolar. U ožujku 1923., onoga dana kad je Paul tobože zabunom stavio dodatni krumpir u torbu gospođe Schmidt, trebalo je jednu cigaretu platiti pet tisuća maraka, a dvadeset tisuća za ući u banku i izaći s blistavom dolarskom novčanicom.

Obitelji su se borile da održe ritam toga ludila. Četvrtkom, na dan

isplate, žene su čekale muževe na tvorničkim vratima pa su svi skupa jurišali na prodavaonice i krčme, preplavljivali su Viktualienmarkt na Marienplatzu a posljednji pfenig plaće trošili na najnužnije. Kući su se vraćali krcati hranom i pokušavali opstati. Ostatak tjedna se u Njemačkoj slabo tržilo, džepovi su bili prazni, a kontrolor proizvodnje BMW-a u četvrtak navečer imao je istu kupovnu moć kao veteran-prosjak koji svoje batrljke vuče u blatu pod mostovima Isara.

Mnogi to nisu mogli izdržati.

Starci, ljudi s malo mašte, svi oni koji su previše stvari uzimali zdravo za gotovo - najviše su patili. U njihovoj glavi nije bilo mjesta za te promjene, za taj svijet naopačke. Mnogi su se ubili. Drugi su se valjali u bijedi.

Drugi su se promijenili. Paul je bio jedan od njih.

Paul je proveo užasan mjesec kada gaje otpustio gospodin Graf. Jedva je imao vremena nadvladati zlovolju zbog onoga što se dogodilo Jurgenu i zbog Alysine sudbine ili da se dublje zamisli o misteriju očeve smrti. Opet je, kao onda kada je prvi put lutao ulicama Schwabinga nakon Eduardova samoubojstva, nagon za opstankom bio tako jak da je morao potisnuti svoje želje i emocije u kuglu vreloga bola. Ta bi vatra često usplamtjela noću pa njegove snove ispunila sablastima. Spavao je sve lošije, a često je ujutro, dok je obilazio minhenske ulice u izlizanim cipelama punim snijega, pomišljao na smrt.

Katkada, kad bi se u pansion vratio bez posla i bez snage, zaticao se kako tupo gleda Isar s mosta Prinzregenten Brucke. Htio se baciti u ledenu vodu pa neka struja odnese njegovo tijelo do Dunava, a odande u more, u bajoslovnu vodenu površinu koju nikad nije vidio, a uvijek je mislio da se u njemu utopio otac.

Svaki je put morao naći razlog kako ne bi oslonio noge na kameni zid i skočio. Lik majke, koja ga

svake noći čeka u pansionu i uvjerenost da bez njega ona ne bi preživjela - spriječili su ga da zauvijek ugasi vatru koju nosi u sebi. Drugi put su ga zadržavali oni isti razlozi koji su vatru žarili. Napokon odsjaj nade ogrnut u smrt.

Jednoga se jutro jedan trgovčić srušio na ulici do Paulovih nogu. Prevrnula su se njegova prazna kolica. Kotači su se još okretali kad se Paul nagnuo da mu pomogne ustati, ali se mladić nije mogao maknuti. Grčevito je hvatao zrak, staklastih očiju. Prišao je prolaznik. Imao je tamno odijelo i kožni kovčević.

- Maknite se! Ja sam liječnik.

Neko je vrijeme pokušavao reanimirati žrtvu, ali bez uspjeha. Naposljetku liječnik ustane kimajući glavom.

- Infarkt ili embolija. Nevjerojatno, tako mlad.

Paul se zagledao u mrtvačevo lice. Moglo mu je biti devetnaest godina, možda manje.

Kao ja, pomisli Paul.

- Doktore, hoćete li preuzeti truplo?

- Ne mogu, moram ići u bolnicu. Čekat ćemo policiju. Kada su agenti stigli, Paul im je strpljivo opisao što se dogodilo. Liječnik je potvrdio njegove riječi i zahtjev.

- A da vratim kolica vlasniku?

Agent pogleda prazna kolica i odmjeri Paula. Nije mu se to dalo vući u policijsku postaju. Mladić ni na tren nije ispuštao iz vida agenta.

- Kako se zoveš, gospodičiču?

- Paul Reiner.

- Kako znam da se mogu pouzdati u tebe, Paule Reineru? - Jer više dobivam ako ih vratim gospodaru nego ako na crnoj burzi pokušam prodati ove četiri nahero prikucane daske - reče Paul posve iskreno.

- Dobro. Reci mu da stupi u vezu s policijskom postajom. Treba nam ime najbližega srodnika. Ako nam se ne javi prije tri, dat ću ih tebi.

Agent mu je dao fakturu u kojoj je krasopisom bila adresa prodavaonice - ulica uz Isartor - i popis posljednjih stvari koje je pokojnik nosio u životu:

pola kg kave

3 kilograma krumpira

1 vreća limuna

1 juha Kruntz

četvrt kg soli

2 boce kukuruzovače

Kad je Paul ušao u dućan, vratio kolica i zatražio pokojnikov posao, zbunjen pogled gospodina Zieglera nije se bitno razlikovao od pogleda koji je dobio mladiću pola godine poslije kad je čuo što ih može spasiti od propasti.

- Moramo pretvoriti dućan u banku.

Trgovac ispusti na pod krpu kojom je brisao staklenke marmelade.

Sigurno bi neka tresnula o pod da Paul nije pazio da je spasi u letu.

- Što kažeš, dečko? Zar si nakresan? - upita zapiljivši se u dečkove tamne podočnjake. Sjetio se daje jučer Paul sav uzbuđen digao glavu s časopisa te ga zamolio smije li jutros zakasniti dva sata.

- Ne, gospodine - reče Paul koji je gotovo cijelu noć probdio razrađujući svoj plan. U zoru je izašao i stao na vrata Gradskoga poglavarstva pola sata prije početka radnoga vremena. Išao je od šaltera do šaltera i skupljao podatke o licencama, nametima i zahtjevima. Imao je debeo kartonski fascikl. - Znam, možda vam se čini da je ludost, ali nije.

Sad je novac bezvrijedan. Plaće svaki dan skaču, pa svako jutro moramo računati cijene.

- Da, to me podsjeća na to da sam jutros to morao sam obaviti - reče trgovac ozlojeđeno. - Ne slutiš koliko je teško. I to u četvrtak! Za dva sata dućan će biti prepun ljudi.

- Znam, gospodine. Moramo se trsiti da sve danas riješimo. Već danas popodne razgovarat ću s klijentima pa im ponuditi robu u zamjenu za njihov rad jer reforma mora biti gotova u ponedjeljak. U utorak ujutro imamo općinski pregled, a u srijedu ćemo otvoriti.

Ziegler se nadurio kao da mu je Paul rekao da namaže tijelo marmeladom i da gol šeće na Marienplatzu.

- Nipošto. Prodavaonica je otvorena već sedamdeset tri godine.

Osnovao ju je moj pradjed, a od njega naslijedio djed, moj otac i naposljetku ja.

Paul vidje prijetnju u trgovčevim očima. Znao je da ga samo korak dijeli od otkaza zbog neposluha i ludila. Pa je odlučio sve staviti na jednu kartu.

- Krasna priča, gospodine. Nažalost, kad se za dva tjedna netko tko se neće preživati Ziegler domogne dućana na javnoj dražbi u korist vjerovnika, ta će tradicija otići kvragu.

Trgovac digne optuživački prst, spreman ukoriti Paula zbog prostačkoga jezika, ali se odmah sjeti nevolje u kojoj se nalazi i skljojao se na stolicu. Skupio je dugove od početka krize, ali ti dugovi, za razliku od mnogih drugih, nisu isparili. Pozitivan dio - za neke - te ludosti bilo je to da su ljudi hipoteku koja se isplaćuje godišnje brzo mogli podmiriti tom divljom markom. Nažalost, ljudi koji su kao Ziegler uložili dio svojih utržaka, a ne fiksnu svotu, samo su mogli izgubiti.

- Ne razumijem, Paule. Kako će to spasiti moju trgovinu?

Mladić mu je nadasve strpljivo donio čašu vode pa mu pokazao člančić iz jučerašnjega časopisa. Tinta se na više mjesta razlila po papiru, toliko ga je puta Paul prečitavao.

- To je članak sveučilišnoga profesora. Piše da se u ovakvo doba, kad ljudi ne mogu vjerovati novcu, moramo vratiti na početak. Onomu što je bilo prije novca. Trampci.

- Ali...

- Trenutak, gospodine. Nažalost, nitko ne može kroz život nositi okrugli stolić ili tri boce prepečenice pa ih trampiti za druge stvari, a zalogaonice su sada prepune. Pa traže spas u obećanjima. U udjelima.

- Ne razumijem te - reče trgovac koji je počeo osjećati mučninu.

- Dionice, gospodine Ziegler. Dionice će zamijeniti novac. Burza će bujati kao pjena. A mi ćemo ih prodavati.

Ziegler je popustio.

Paul je jedva spavao sljedećih pet dana. Nije bilo teško nagovoriti majstore - tesare, gipsare, umjetničke stolare - da u četvrtak uzmu robu gratis u zamjenu za rad vikendom. Jasnici su bili toliko zahvalni da je Paul mnogima morao dati svoj rubac.

Sve je jebeno ako vodoinstalater debelih brkova zaplače kada mu dadeš kobasicu u zamjenu za jedan sat rada, pomisli mladić.

Najteža je bila birokracija, ali Paul je i tu imao veliku sreću. Proučavao je sve propise i normative koje su mu naveli dužnosnici, sve dok ih nije znao napamet, stalno se bojavao da će čuti frazu koja će pokopati sve njegove nade. Išarao je puste listove iz bilježnice dok je zacrtavao potrebne korake za osnutak ZieglerBanke. Svili su se na:

1. Ravnatelj mora biti građanin stariji od 21 godinu.

2. Mora položiti aval od pola milijuna njemačkih maraka u Gradskom poglavarstvu.

Prvo je jednostavno: ravnatelj će biti gospodin Ziegler, iako je Paulu bilo jasno da mora što dulje ostati zatvoren u radnoj sobi. Drugo... to je prije godinu dana bila astronomska svota, način osiguranja da samo solventni ljudi pokrenu ozbiljan posao. Danas je pola milijuna maraka smiješna svota.

- Nitko nije odredio količinu! - vikne Paul u dućanu dok su ga začuđeno gledali tesari koji su već počeli skidati police sa zidova.

Dužnosnik bi možda radije dvije kuhane šunke, pomislio je Paul vedro. Bar će se malo potkožiti.

23.

Kamion je bio otkriven, a dvadeset putnika u stražnjem dijelu šibao je noćni vjetar u lice. Gotovo su svi šutjeli, misleći na to što će se dogoditi za koju minutu. Smeđe su košulje jedva štatile od hladnoće, ali ništa zato, jer ionako će se uskoro moći razgibati do mile volje.

Jurgen se sagne i počne toljagom udarati metalno kamionsko dno. Stekao je tu naviku u prvoj akciji, kada su ga kolege iz bataljuna još sumnjičavo gledali. SA, jurišnici Nacističke stranke, idealno mjesto za prekaljene bivše borce, pripadnike najnižih slojeva, koji ne mogu naglas pročitati nijedan ulomak bez zamuckivanja. Pojava toga lijepo odjevenog mladića - barunov sin, ništa manje! - isprva ih je odbijala. Kad se Jurgen kamionskim podom prvi put poslužio kao bubnjem, jedan od njih upre prstom u nj.

- Šalješ brzojav baronesi, dečko? Svi su se drugi zlobno nasmijali.

Te je noći osjetio stid. A kad je počela lupa o kamionsko dno, svi su ga žurno slijedili. U početku je ritam bio spor, ujednačen, odmjeren. Udarci su bili vrhunski sinkronizirani. Kako se kamion primicao cilju, taverni blizu glavnoga kolodvora, ritam je jačao pa se pretvorio u ubrzan, zaglušni zvon koji ih je sve napunio adrenalinom.

Jurgen se smješкао. Teško je stekao njihovo povjerenje, ali sad je osjećao da mu svi oni jedu iz dlana. Kad je prije gotovo godinu dana prvi put nazočio govoru Adolfa Hitlera te od sekretara Stranke zahtijevao da mu smjesta ispuni pristupnicu NSDAP-u, prijatelj Krohn rastapao se od milja, ali se silno razočarao nekoliko dana poslije, kad je Jurgen dao zamolbu za prijam u SA.

- Dovraga, što ti imaš s tim smeđim gorilama? Inteligentan si, mogao bi učiniti političku karijeru. A taj zaljepak na oku... pustimo li u opticaj primjerene glasine, to bi ti mogla biti preporuka. Mogli bismo reći da si ga izgubio braneći Ruhr.

Barunov se sin nije na nj osvrtao. Pokretao ga je neki iracionalni impuls, ali njegov je postupak na podsvjesnoj razini bio posve logičan. Privlačila ga je brutalnost inherentna nacističkoj paravojnoj grani, grupni ponos i nekažnjivost za nasilje, a to mu je sve to nudilo.

U tu se grupu isprva nije uklapao, našao se na meti uvreda poput »Barun Kiklop« ili »Ćorava Božja Ovčica«.

Prestrašeni je Jurgen odustao od batinaških navada kojima se nekoć služio s dečkima iz škole. Bili su to doista prekaljeni ljudi i odmah bi zbili redove da je išta pokušao silom. Umjesto toga je malo-pomalo stekao njihovo poštovanje tako što je na svakome mitingu dokazivao svoju bezobzirnost.

Škripa kočnica nadjača jake udarce toljaga. Kamion se zaustavi uz žestok trzaj.

- Dolje, dolje!

Smeđe košuljaši su se šćućurili u stražnjem dijelu kamiona. Dvadeset je pari crnih čizama gazilo promočeno popločenje od klesana kamena. Jedan SA okliznuo se usred lokve prljave vode, a Jurgen mu je žurno ponudio ruku da ustane. Naučio je da takvim postupcima dobiva bodove.

Lokal ispred njih nije imao ime, nego samo riječ TAVERNA na vratima, a sa strane crtež crvenoga bavarskoga šešira. Tim se lokalom često služio jedan ogranak Komunističke partije za sastanke, a jedan je upravo tada završavao. Okupilo se više od tridesetak osoba. Čim su čuli škripu kamionskih kočnica, digli su glavu, ali bilo je prekasno. Lokal nije imao stražnja vrata.

Bučno su ušli u redovima. Užasnuti se konobar skrio iza šanka, dok su kolovođe pokupili sa stolova krige i tanjure pa ih bacali preko tezga, na zrcalo i na police prepune boca.

- Što tu radite? - pitao je onizak čovjek, sigurno vlasnik taverne.

- Došli smo raspustiti ilegalan skup - reče vođa SA voda i pristupi uz neskladan osmijeh.

- Nemate ovlasti!

Vođa voda digne toljagu do pojasa i udari u trbuh čovjeka koji padne na pod uz jecaj. Još ga je nekoliko puta vođa udario nogom prije nego što se obratio svojim ljudima.

- Svi skupa!

Jurgen je isprva prednjačio. Uvijek je tako postupao kako bi u ključnome momentu diskretno odstupio korak i drugima prepustio da povedu napad - ili da dobiju metak ili ubod nožem. Vatreno je oružje bilo zabranjeno u Njemačkoj kojoj su Saveznici razbili zube, ali mnogi su ratni veterani imali propisni pištolj ili oružje oteto neprijatelju.

Rame uz rame, krenu prema dnu lokala. Komunisti, mrtvi od straha, skupili su sve do čega su došli pa to bacali. Drug koji je stupao uz Jiirgena dobio je kriglom u lice i posrnuo. Pridržali su ga oni koji su išli iza njega, a netko je zauzeo njegovo mjesto u prvom redu.

- Kurvini sinovi! Popušite svomu Fuhreru! - vikne mladić s kožnom kapom i dohvati klupu.

Došli su na manje od tri metra, na obračun, a Jurgen je izabrao taj trenutak da odglumi posrtanje i da propusti onoga iza sebe.

U pravo vrijeme. Klupe su presijecale prostor između skupine iz taverne i smeđekošuljaša. Začuo se jecaj, a onaj koji je upravo zauzeo Jurgenovo mjesto pao je prema naprijed, rascopane glave.

- Spremni? - viknuo je vođa voda. - Hitler i Njemačka!

- Hitler i Njemačka! - u zboru ponove ostali.

Obje su bande skupa napale, kao djeca u igri »rupčić« koja su upravo primila »sučevu« zapovijed. Jiirgen izbjegne diva u mehaničarskome kombinezonu koji je išao prema njemu te ga u prolazu udario u koljena. Mehaničar je posrnuo, a svi iza njega počeli su ga tući bez milosti.

Jiirgen je išao naprijed. Preskočio je prevrnutu stolicu i pregazio stol. Stol tresne o bok starca s naočalima koji je pao na pod i povukao. Još je u ruci držao načrčkane papire pa je barunov sin zaključio da je to valjda govornik kojemu su došli pokvariti nastup. Ovlaš ga je nosio. Nije znao starčevo ime.

Jurgen ga pregazi, gazio ga je objema nogama prije nego što će se približiti svomu pravom cilju u koji je upro pogled s drugoga kraja taverne.

Mladić s kožnom kapom prkosio je dvojici smeđekošuljaša držeći klupu između njih i sebe. Prvi ga je smeđekošuljaš pokušao udariti s boka, ali mladić je iskoristio težinu klupe i dosegnuo mu je vrat. Srušio ga je. Drugi smeđekošuljaš mahne batinom, uvjeren da će ga zateći, ali se mladi komunist spretno sagnuo i munuo ga laktom u bubrege. Kad se presavinuo, trzajući se od bola, kapar mu je klupu slomio na ramenu.

Gle...lik se zna tući, pomislio je barunov sin.

Inače je najtvrdokornije tipove prepuštao drugima, ali suhonjavi je mladić upalih očiju imao nešto što mu se činilo ofenzivnim.

Kapar je prkosno gledao Jurgena.

- Dođi, nacistička kurvice. Bojiš se da ćeš slomiti nokte?

Jurgen na tu uvredu suspregne dah, ali bio je previše lukav da se dade navući. Prešao je u protunapad.

- Ne čudim se da voliš crvene, smrade. Supak tvoje majke jednak je Marxovoj bradi.

Dječakovo je lice usplamtjelo od gnjeva ispod kožne kape. Dohvatio je ostatke klupe i zaletio se na Jurgena.

Čekao ga je sa strane, pokušavajući ga zadržati u centru vidokruga svog jedinog oka. Kad je poletio udarac, Jurgen se bočno bacio, a mladić je izgubio kapu i pao na pod. Jurgen gaje triput zaredom žurno mlatnuo batinom po ramenu, ne prejako, dovoljno da izgubi dah i dopusti mu da klekne. Mladić se varkom pokušavao udaljiti od Jurgena, a on je točno to htio. Izbaci desnu nogu unatrag pa svom snagom ritne. Čizma metalnoga vrška pogodi u trbuh dječaka koji više od pola metra odskoči od tla i opet padne, trzajući se i boreći za dah.

S blistavim osmijehom, Jurgen ga je nemilice mlatio. Začuo je kako se krše rebra, a jedna dečkova ruka pukne kao suha grana kada ju je zgazio.

Jurgen zgrabi mladića za kosu pa ga prisili da klekne.

- Ponovi to što si rekao o Fuhreru, gadni komunisto!

- Idi kvragu - procijedio je dečko.

- Još si raspoložen za gluposti? - vikne Jurgen s nevjericom. Još jače zgrabi dečka za kosu, digne toljagu pa raspali po ustima, paralelno s crtom njegovih usana.

Jedan.

Dva.

Tri puta.

Dječakovi su se zubi pretvorili u pregršt krvavih ostataka na drvenim podnicama krčme. Lice mu se prestrašno izobličilo. Odmah je prestala teći agresivnost koja je hranila Jurgenove mišiće. Shvatio je zašto je izabrao upravo toga dečka. Donekle je sličio bratu.

Pusti kosu komunistu koji skršen padne na pod.

No, odsad ni na koga neće sličiti, pomislio je.

Jurgen digne pogled i vidje da je borba prestala. Na nogama su ostali samo smeđekošuljaši koji su ga gledali s mješavinom odobravanja i straha.

- Idemo! - vikne vođa voda.

Kad se vratio u kamion, jedan SA-ovac kojega Jurgen nije nikada vidio niti se s njima dovezao kamionom, sjedne do njega. Barunov ga je sin jedva pogledao. Nakon svake te žestoke epizode utonuo bi u stanje tupe sjete i mrzio je da mu itko smeta. Zato je nevoljko gundžao kad gaje tip upitao tihim glasom:

- Kako se zoveš?

- Jurgen von Schroeder - preko volje je odgovorio.

- Dakle, ti si. Govorili su mi o tebi, a danas sam došao smišljeno, kako bih te upoznao. Ja sam Julius Schreck.

Jurgen je uočio sitne razlike na njegovoj odori. Insignija s mrtvačkom glavom i prekrizene tibije. I crna kravata.

- Kako bi me upoznao? Zašto?

- Okupljam osobitu skupinu... neustrašivih, spretnih, inteligentnih ljudi. Bez buržujskih obzira.

- Kako znate da to imam?

- Vidio sam što radiš unutra. To si učinio lukavo, ne kao ostatak topovskoga mesa. Pa pitanje tvoje obitelji, dakako. Ti ćeš nam dati prestiž.

Odvojiti nas od rulje.

- Budite jasni. Što hoćete?

- Da pristupiš mojim Stosstruppen. Ta će elita SA odgovarati samo Fuhreru.

24.

Alys je imala paklenu noć dok nije vidjela Paula na drugoj strani kabarea. Posljednje mjesto gdje ga je očekivala. Opet ga je pogledala kako bi bila sigurna jer se možda zabunila zbog rasvjete i dima u lokalu, ali oči je nisu prevarile.

Koga vraga tu radi?

Najprije je postideno htjela skriti Kodak Brownie iza leđa. Nije dugo izdržala u tome položaju, jer je fotografski aparat s pozamašnom bljeskalicom bio pretežak.

Usto radim. Imam se razloga osjećati ponosnom, dovraga.

- Ljepotice! Snimi mi jednu fotku, bombo!

Alys se nasmiješi, digne bljeskalicu - oslonjenu na golem držak - i stisne okidač pa neka okine

sam, bez filma. Ona dva pijanca koja su joj ometala pogled na Paulov stol, bočno su se odmaknuli i klimali se. Iako je često morala puniti bljeskalicu magnezijevim prahom, bila je to najučinkovitija metoda da se riješi dosadnih ljudi.

Mnogi su se motali oko nje u noćima poput ove, kad je morala snimiti dvije do tri stotine fotki klijenata Belda Kluba. Razvila bi ih, a gazda bi izabrao pet-šest kako bi ih stavio na zid blizu ulaza, pa neka se vidi kako se klijenti bogovski zabavljaju s plesačicama iz lokala. Najbolje su fotografije - govorio je gazda - snimljene u sitne sate, kad vrhunske vucibatine piju šampanjac iz djevojačkih štikla. Alys je mrzila taj ambijent: treštavu glazbu, blještavu vezenu odjeću, provokativne pjesme, alkohol i one koji ga prekomjerno uživaju, ali to joj je posao.

Oklijevala je bi li pristupila Paulu. Nije se smatrala previše lijepom, u polovnoj plavoj haljini i šeširiću koji nije u tonu, pa ipak je i dalje magnet za dosadne. Zaključila je da muškarci obožavaju biti u centru njezina objektiva. Pa će se time poslužiti da pristupi Paulu i probije led. Još se užasno stidjela zbog načina na koji ju je otac otjerao iz kuće, a potmulo ju je svrdlala laž da je zadržao ponuđeni novac.

Učinit ću mu psinu. Prići ću, prikriti lice fotoagrafskim aparatom, snimiti fotografiju i pokazati tko sam. Sigurno će biti prezadovoljan. Krene izbjegavajući stolove i pijance, s naznakom osmijeha.

Osam mjeseci prije toga, Alys se našla na ulici i tražila posao.

Za razliku od Paula, nije očajnički tražila jer imala je novac za nekoliko mjeseci. A ionako joj je bilo teško. Nudili su joj samo - vikali su joj to na uglu ili su se došaptavali u prostoriji iza lokala - posao prostitutke ili uzdržavane žene, a tim putem Alys nipošto nije bila spremna poći.

Ni to ni povratak kući, zarekla se.

Pomišljala je poći u drugi grad. Hamburg, Dusseldorf, Berlin. No Vijesti koje su stizale iz svih tih mjesta bile su podjednako loše ili gore nego to što se događa u Munchenu. A nešto ju je - možda nada da će opet sresti neku konkretnu osobu - zadržavalo u rodnome gradu. No kako su se smanjivale njezine rezerve, posla niotkuda, Alys je očajavala. Sve do popodneva kad je u Agnesstrasse tražila krojački salon koji su joj preporučili i vidjela oglas u izlogu:

TRAŽI SE ISPOMOĆ ŽENE NE DOLAZE U OBZIR

Nije ni pogledala kakav je to posao. Ogorčeno je gurnula vrata. Poludjela su zvonca najavljujući novoga posjetitelja. Odlučno priđe jedinjoj osobi iza tezge. Bio je mršav i suh, proćelavih sijedih sljepoočica.

- Dobar dan, gospođice.

- Dobar dan. Tražim posao.

Čovječuljak je pogleda veoma ozbiljno.

- Smijem li pitati znate li čitati, gospođice?

- Da, ali mrzim gluposti.

Tad se promijenilo čovjekovo lice. Bore su mu nastale u uglu usana otkrivajući mio osmijeh popraćen grohotnim smijehom.

- Primljeni ste!

Alys ga pogleda posve zbunjena. Ušla je u lokal spremna skresati gazdi u brk onaj nepravedan oglas koji je objesio, uvjeren da će dobiti samo odbijenicu.

- Iznenadili ste se?

- Prilično.

- Vi, gospođice...

- Alys Tannenbaum.

- August Muntz - reče uz kićen naklon. - Gospođice Tannenbaum, oglas sam stavio kako bi se javila točno žena poput vas. Posao koji vam nudim zahtijeva: tehničku spretnost, prisebnost

duha, a osobito jaku dozu odvažnosti i drskosti. Čini se da dvije osobine imate, a prva je dostižna, osobito uz moje iskustvo...

- Što točno želite da radim? - sumnjičavo će Alys.

- Nije li očito, gospođice? - pitao je pokazujući uokolo. Alys se prvi put ogledala i vidjela da je to fotografski atelje. - Fotografije.

Ako se Paul mijenjao uz svaki posao kojim se bavio, Alys je njezin posao potpuno preobrazio. Odmah se zaljubila u fotografiju. Nikada nije bila iza fotografskog aparata, ali kad je svladala osnove, shvatila je da ne želi raditi ništa drugo u životu. Osobito je voljela laboratorij gdje je miješala kemikalije. Očarana, nije mogla skrenuti pogled kada se slika počinjala pojavljivati na papiru i kad su se razabirale crte i lica.

Odmah se sprijateljila s fotografom. Iako je na vratima pisalo »Muntz i sinovi«, Alys je uskoro otkrila da nema djece niti će ih imati. August je živio u stanu iznad atelijera s nježnim bljedunjavim mladićem kojega je zvao »nećak Ernst«. Djevojka je nakon obroka dugo igrala s njima backgammon, a malo-pomalo vratio joj se osmijeh.

Nije voljela samo jedan dio posla, a August ju je upravo zato zaposlio. Vlasnik obližnjega kabarea - August je jednoga dana priznao Alys da je to bivši ljubavnik - ponudio mu je lijepu svoticu za fotografa koji bi tri noći u tjednu radio u noćnom lokalima.

- Dakako, htio je mene, ali mislim da je bolja zgodna cura... a nepokorna - reče August namignuvši.

Vlasnik kabarea bio je zadovoljan. Fotografije na ulazu u njegov lokal pridonijele su slavi BeldaKluba te ga pretvorile u zaštitni znak minhenske noći. Dakako, nije to bila berlinska razina, ali svaki posao zasnovan na alkoholu i seksu - u mračnim se vremenima udeseterostručuje. Šušalo se da mnogi klijenti tu troše posljednji novac u pet bezumnih sati, prije nego što pribjegnu okidaču, užetu ili bočici tableta.

Dok se približavala Paulu, Alys se uzdala da mladić nije jedan od tih »oproštajnih klijenata«.

Sigurno je došao s prijateljem. Iz znatiželje, pomislila je. Pa sada svi dolaze u BeldaKlub, makar satima pijuckali samo jedno pivo. Barmeni su bili puni razumijevanja, a za pokoju nagradicu - spremni na sve.

Došla je i prinijela licu fotografski aparat. Pet osoba za stolom, dva muškarca i tri žene. Na stolnjaku poluprazne ili prevrnutе šampanjske boce i hrpa gotovo nedirnutе hrane.

- Eh, Paule! Moraš pozirati za potomstvo, kolega! - reče onaj uz Alys.

Paul digne glavu. Imao je crni smoking nekako pretijesan u ramenima i razvezanu leptir-kravatu. Kad je progovorio, jezik mu se gadno zapletao.

- Čujete li, djevojke? Dajte osmijeh na te usne.

One dvije uz Paula imale su svečane srebrnkaste haljine i pasent šešire.

Jedna ga je zgrabila za bradicu, prisilila ga je da je gleda i dala mu dug, ljepljiv poljubac jezikom kada je snimljena fotografija. Mladić, iznenađen, vrati poljubac i prasne u grohotav smijeh.

- Vidiš ti to? Izmamili su ti osmijeh na usne! - reče prijatelj hvatajući se za trbuh od smijeha.

Videći to, Alys se zapanjila, a Kodak joj umalo klizne iz ruke. Tjeralo ju je na povraćanje. Ovaj pijanac, jedan u nizu onih koje je već tjednima prezirala iz noći u noć, bio je tako daleko od slike plašljivog ugljenara da djevojka nije mogla vjerovati da je to Paul.

A bio je.

Unatoč alkoholu, mladić ju je prepoznao pa ustao uz zbuñjenu kretnju.

- Alys!

Pratilac se okrene prema njoj i digne čašu.

- Vi se poznajete?

- Valjda - ledeno će Alys.

- Divno! Da znaš, tvoj je prijatelj najuspješniji bankar s Isartora...

Prodajemo više dionica nego ijedna od banaka koje sad niču kao gljive poslije kiše. Ja sam

njegov ponosan knjigovođa. .. Dođi s nama nazdraviti.

Alys je osjetila kako joj tijelom prolazi snažan val prijezira. Čula je za fenomen novih banaka. Gotovo sve koje su nastale posljednjih mjeseci osnovali su mladi ljudi, a mnogi su sveučilištarci svake noći trošili dnevnu zaradu na šampanjac i kurve prije nego što novci potpuno izgube vrijednost.

- Kada mi je otac rekao da si uzeo novac, nisam vjerovala. Kako sam se prevarila. Sad vidim što te jedino zanima - reče okrenuvši se.

- Alys, čekaj... - postideno će mladić. Posrćući je obišao stol i pokušavao je uzeti za ruku.

Alys se okrene i opali mu pljusku koja je zveknula kao udarci klatna na zvonima. Paul posrne pa potrbuške tresne na stol. Pokušavao se uhvatiti za stolnjak, ali padne na tlo u kiši razlupanih boca i smijeha one tri koristice.

- Sigurno - rekla je odlazeći, dovoljno glasno da je on čuje.

- U ovome smokingu i sad izgledaš kao konobar.

Paul se nasloni na stolicu da ustane, na vrijeme da vidi kako Alysina leđa nestaju u svjetini i kako prijatelj-knjigovođa vodi cure na plesni podij. Iznenada ga jedna ruka snažno zgrabi i pomogne mu da se uspravi i padne na stolicu.

- Čini se da si joj dosađivao, eh?

Uz njega je stajao čovjek koji mu je pomogao. Njegovo mu je lice bilo nekako poznato, ali u magli alkohola i stida nije se sjećao tko je.

- Dovraga, tko ste vi?

- Prijatelj tvog oca, Paule. Netko tko se u ovim trenucima pita jesi li dostojan nositi njegovo prezime.

- Što znate o mom ocu?

Čovjek izvadi posjetnicu pa je stavi u unutarnji džep Paulova smokinga.

- Posjeti me kad se otrijezniš, dečko.

25.

Sebastian Keller

Knjižar

Kaufingerstrasse, uz crkvu sv. Mihovila

Paul je digao pogled s jednostavne posjetnice i mjerkao naziv knjižare.

Još nije razumio što tu radi.

To je blizu Marienplatz, u srcu Münchena. Ondje mesnice i ulični prodavači iz Schwabinga ustupaju mjesto urarnicama, klobučarstvu i prodavaonicama štapova. Čak je malena kinodvorana blizu Kellerove knjižare prikazivala film Nosferatu, redatelja Murnaua, više od godinu dana nakon premijere. Popodne je, vjerojato već daju drugu predstavu.

Paul je zamišljao kako kino-operater u kabini mijenja filmske role i žalio ga je. Gledao je taj film - svoj prvi i jedini - tako da se uvukao u salu na stražnja vrata u kino blizu pansiona, kada je o filmu govorilo pola grada. Nije mu se previše sviđao Drakula Brama Stokera. Smatrao je da autentična emocija priče leži u njegovim riječima i u šutnjama, u bjelini koja okružuje crninu slova. Kino mu se činilo previše jednostavno, kao puzzle od samo dva elementa.

Paul oprezno uđe u knjižaru, ali počeo je zaboravljati svoju sumnjičavost dok je proučavao knjige pomno složene na policama od poda do stropa i na velikim stolovima uz izlog. Nije vidio tezu.

Bio je zaokupljen listanjem prvog izdanja *Smrti u Veneciji* kad je iza sebe čuo jedan glas.

- Thomas Mann nije loš izbor, ali ovu' si sigurno već pročitao, zar ne?

Paul se okrenuo. Keller se smješкао. Kosa mu je bila potpuno sijeda, bradica starinska, a stalno je češkao goleme uši privlačeći na njih još veću pozornost. Paul opet pomisli da ga poznaje, ali nije mogao odrediti otkuda.

- Da. Pročitao sam je, ali brzo i usput. Posudio mi ju je vlasnik pansiona gdje stanujem. Inače knjige ne traju dugo u mojim rukama, ma koliko ih volim prečitavati.

- Ah, ah. Ne prečitavaj, Paule. Veoma si mlad, a oni koji prečitavaju, ispunjavaju se neprimjerenom mudrošću prije vremena. Sada moraš čitati, čitati sve što možeš, što raznolikije. Tek kada dođeš u moje godine znaš da prečitavanje nije gubitak vremena.

Paul ga je opet temeljito odmjerio. Keller je odvalio pedesetu, a bio je ravan kao svijeća, naočit u prastarom trodijelnome odijelu. Svijetla mu je kosa davala dostojanstven izgled, a mladić je pomislio da mu je kosa zapravo svijetloplava, a boja je kako bi postigao tu bijelu odoru. Iznenada se sjetio gdje ga je prije vidio.

- Bili ste prije četiri godine na Jurgenovu rođendanu.

- Imaš dobro pamćenje, Paule.

- Rekli ste mi da što prije izađem... jer ona vani čeka - tužno će mladić.

- Sjećam se izvrsno spasa djevojke u plesnoj dvorani. Ah, i ja sam svojedobno imao lijepih trenutaka. A i loših, ali nikada takav kiks kakav si jučer učinio, Paule.

- Ne podsjećajte me. Dovraga, kako sam mogao znati da je ona tamo? Više od dvije godine nisam je vidio!

- Pa, mislim da točno pitanje glasi: kog si se vruga opijao kao mornar?

Paul se uznemireno vrpeljio i šutio. Stidio se što to govori neznancu, no istodobno je osjetio neku čudnu mirnoću u razgovoru s knjižarom. Samo je htio promijeniti temu.

- No - nastavio je Keller - ne bih te mučio jer po tvojim podočnjacima i tvojoj btjedoći vidim da sigurno nisi mnogo spavao, ukoliko nisi sad ustao.

- Rekli ste da mi želite govoriti o mom ocu - tjeskobno ga prekine Paul.

- Ne, to nisam rekao. Rekoh da me posjetiš.

- A zašto?

Sada Keller nije odgovorio. Doveo je Paula do izloga te mu pokazao pročelje crkve sv. Mihovila nasuprot knjižari. Obiteljsko stablo dinastije Wittelsbach u bronci prati kip arhanđela čije ime nosi crkva. Na sutonskome su suncu sjene kipova bile duge i zlokobne.

- Vidi... tri i pol stoljeća blistavog sjaja. A to je tek kratak prolog.

Nadahnut čistim formama te crkve, Ludvig I. je 1825. Odlučio pretvoriti naš grad u novu Atenu. Punu svjetla, prostora, sklada na avenijama i bulevarima. Sad spusti malo pogled, Paule.

Na vratima hrama prosjaci su u redu čekali juhu koju župa dijeli kad sunce zalazi. Tek se stvorio red, a već je dopirao dalje nego što se vidjelo iz izloga. Paul se nije začudio videći ratne veterane u šugavim odorama, zabranjenim već gotovo pet godina. A ni stare protuhe kojima su ulica i vino utisnuli na lice ljubičastu boju siromaštva. Iznenadio se videći desetine odraslih ljudi u trošnim odijelima, ali imali su savršeno izglačane košulje, ali ne i ogrtač, iako je tog lipanjskog sutona puhao vjetar.

Ogrtač oca obitelji koji svaki dan mora izaći tražiti kruh svojoj djeci - zalaže se među posljednjima, pomisli Paul, živčano vrteći ruke u džepovima svog. Kupio je polovan ogrtač i čudio se što je tako izvrstan materijal našao po cijeni sira srednje veličine.

Kao i smoking.

- Pet godina nakon pada monarhije: teror, ulična ubojstva, glad, bijeda. Koja ti je verzija Munchena draža, dečko?

- Valjda autentična.

Keller ga je pogledao, očito zadovoljan odgovorom. Paul je vidio kako lagano mijenja stav, kao da je to samo kušnja za nešto znatno važnije što će tek doći.

- Davno sam upoznao Hansa Reintera. Ne sjećam se točno dana, ali mislim negdje 1895., jer je

ušao u knjižaru i kupio nedavno objavljeni Dvorac u Karpatima Julesa Vernea.

- I on je volio čitati? - upita Paul koji nije mogao skriti ganuće.

Tako je malo znao o čovjeku koji mu je dao život da ga je svaka sličnost s njim ispunjavala ponosom i zbnjenošću, kao odjekom davnih vremena. Nešto ga je slijepo gonilo da se povjeri knjižaru, da iz njegove glave izvuče svaki trag osobnosti oca kojega nije upoznao.

- Bio je entuzijast! Tog smo popodneva tvoj otac i ja razgovarali dva sata. Bilo je to mnogo u to vrijeme kada mi je knjižara bila prepuna od otvaranja do zatvaranja, a ne pusta kao sad. Imali smo zajedničke interese, na primjer za poeziju. Iako je bio inteligentan, nije bio tako vješt na riječima pa se divio spretnosti takvih kao što su Holderlin ili Rilke. Dapače, jedanput me molio da mu pomognem oko pjesme koju je pisao tvojoj majci.

- Sjećam se, spomenula mi je davno tu poemu - rekao je tužno Paul - a nikada mi je nije dala pročitati.

- Možda je među spisima tvog oca - nabaci knjižar.

- Nažalost, ono malo što smo imali, ostalo je u kući gdje smo prije stanovali. Morali smo naglo otići.

- Šteta. Dakle... kad god je bio u Munchenu, imali smo zanimljiva skupna noćna sijela. Tako sam prvi put čuo za Veliku ložu izlazećega sunca.

- Što je to? Knjižar snizi glas.

- Znaš li što je masonstvo, Paule?

Mladić ga je začuđeno pogledao.

- Časopisi pišu da je to tajna, moćna sekta.

- Vode je Zidovi, a diktira sudbinu svijeta? - ironično će Keller.

- Tu sam priču i ja mnogo puta čuo, Paule. Osobito u ova vremena kada puk traži nekog koga bi okrivio zato što su kola krenula nizbrdo.

- A kakva je stvarnost?

- Masonstvo je tajno društvo, a ne sekta. Čine ga izabranici koji traže iluminaciju i trijumf morala na svijetu.

- Izabranici znači moćnici?

- Ne. Ti ljudi sebe biraju. Nijedan mason nema ovlast pozvati jednoga profana da postane mason. To mora zatražiti profano, kao što sam ja molio tvog oca da me primi u ložu.

- Moj je otac bio mason? - začuđeno će Paul.

- Čekaj malo - reče Keller. Zaključa vrata knjižare, okrene natpis ZATVORENO i ode u sobu iza dućana. Vрати se i pokaže staru fotografiju Paulu. Na njoj su mladi Hans Reiner, Keller i tri osobe koje Paul nije prepoznao, netremice gledali u kameru, ukočeno kao na svim slikama s početka stoljeća, kada su modeli morali minutu ostati nepomični kako se fotka ne bi pomakla. Jedan je neznanac držao čudan simbol koji je Paul davno vidio u tetkovoј radnoj sobi: kutnik nasuprot šestaru, s velikim G u sredini.

- Tvoj je otac bio čuvar hrama Velike lože izlazećega sunca i pazio da hramska vrata budu zatvorena prije otvaranja radova... profanim jezikom, prije početka rituala.

- Mislim da ste rekli da to nema veze s religijom.

- Mi masoni vjerujemo u jedan nadnaravni entitet, a zovemo ga Velikim Graditeljem Svemira. Dovde dopire dogma. Svaki mason obožava Velikoga Graditelja, u obliku koji smatra oportunističkim. U mojoj loži ima Zidova, katolika i protestanata, ali nitko se time ne razmeće pred drugima. U loži su zabranjene dvije teme: religija i politika.

- Je li loža imala kakve veze sa smrću mog oca? Knjižar je dugo šutio prije nego što će odgovoriti.

- Posve malo znam o njegovoj smrti, ali ono što su ti rekli je laž.

Onoga dana kad sam ga posljednji put vidio, poslao mi je poruku pa smo se našli blizu knjižare. Razgovarali smo žurno, na ulici. Rekao mi je da je u opasnosti i boji se za tvoj život i život tvoje majke. Nakon petnaest dana našao sam da se njegov brod potopio u kolonijama. Paul se pitao

bi li Keller prenio bratićeve posljednje riječi o onoj noći kad je otac došao u Schroederovu palaču i o pucnju koji je Eduard čuo. Najbolje ne. Dugo je o tome razmišljao, ali nije u tome vidio konkludentan dokaz da je tetak, barun, krivac za nestanak njegova oca. U dubini duše je smatrao da on nešto zna, ali dok ne bude siguran, neće to ni s kim podijeliti.

- Zamolio me i da ti nešto dam kad odrasteš. Mjesecima te tražim - nastavi Keller. Paulovo je srce življe zakucalo.

- Što je?

- Ne znam, Paule.

- Pa, što čekate? Dajte mi to! - gotovo zaurla Paul.

Knjižar ledeno pogleda Paula kako bi mladiću dao na znanje da ne voli da mu zapovijedaju u njegovoj kući.

- Smatraš li se dostojnim ostavštine svog oca, Paule? Mladić kojega sam sinoć vidio u Beldaklubu, samo je pijani prostak. Rasipa veliki talent koji je imao sreću primiti.

Paul je otvorio usta da drsko progovori o tome kako je gladovao i smrzavao se kad su ih istjerali iz palače Schroeder. O tome kako je mukotrпно teglio ugljen gore-dolje po vlažnim stubištima. O očaju da ništa nema i o spoznaji da, unatoč svemu, mora nastaviti potragu. O napasničkom zovu hladnih voda Isara. Odmah se pokajao, jer to što je prepatio, ne daje mu pravo da se ponaša kao ovih tjedana.

Možda ga čini većim krivcem.

- Gospodine Keller... pripadnost loži učinila bi me dostojnijim?

- To bi bio početak, ako to od srca tražiš. Uvjeravam te, neće biti nimalo lako, pa ni nekome kao što si ti.

Mladić proguta slinu prije nego što je odgovorio.

- U tom slučaju ponizno molim da mi pomognete. Želim biti mason, kao otac.

26.

Alys je micala papir u plitici i fiksirala. Čudan je to osjećaj. S jedne strane ponos jer je snimka tehnički savršena. Cura koja hvata Paula. Sjaj u njezinim očima, njegove pritvorene... Detalji su scenu činili gotovo opipljivom, ali osim profesionalnoga ponosa, Alysi je ta slika svrdlala dušu.

Zaokupljena u laboratoriju svojim mislima, jedva daje obratila pozornost na zvonce koje je najavilo novoga posjetitelja. Ipak, digla je glavu kad je čula dobro poznat glas. Zirnula je kroz okance od crvenoga stakla kroz koje je pucao jasan vidik na lokal, a očima se uvjerala u ono što su joj najavili sluh i srce.

- Dobar dan - reče Paul i priđe tezgi.

Mladić je dugo šetao na povratku u pansion gdje je još stanovao s majkom, svjestan da mu prodaja dionica može biti kratka vijeka - pa se zaustavio ispred radnje Muntz i sinovi. Dobio je adresu fotografskog atelijera kad je jednomu od šefova kabarea razvezao jezik s nekoliko novčanica.

Ispod ruke je nosio pomno zamotan paket. A u njemu debelu crnu knjigu s izbočenim šarama zlaćane boje. Kad mu ju je dao, Sebastian mu je rekao da taj tom sadržava osnove onoga što mora znati svaki profano prije nego što postane mason. Najprije je iz nje učio Hans Reiner, a onda Sebastian. Paul je izgario od želje svojim očima prebirati te retke koje je čitao i otac, ali je prije toga imao obaviti nešto hitnije.

- Zatvorili smo - reče fotograf Paulu.

- Doista? Mislio sam da zatvarate za deset minuta - reče mladić pa sumnjičavo pogleda na zidni sat.

- Za vas smo zatvoreni.

- Za mene?
- Niste li vi Paul Reiner?
- Kako dovraga znate moje ime?
- Odgovara opisu. Visok, mršav, leden pogled, lijep kao demon. Ima još epiteta, ali bolje da ih ne ponavljam.
- Iz sobice iza atelijera odjekne jak tresak. Kad ga je čuo, Paul pokuša gledati preko fotografova ramena.
- Alys je tu?
- Valjda mačka.
- Nije zvučalo kao mačka.
- Ne. Zvučalo je kao prazna plitica kad namjerno zvekne na pod. Budući da Alys nema, valjda je mačak. Opet tresak, ovaj put jači.
- Opet! Srećom su od metala - reče August i pripali cigaru.
- Bolje da nahranite mačka. Doima se izgladnjelo.
- Odnosno ljutito.
- Mogu razumjeti zašto - reče Paul sagnuvši glavu.
- Čujte, prijatelju, ostavila je nešto za vas.
- Fotograf mu pruži obrnutu fotku. Paul je okrene i vidje maglovitu fotografiju snimljenu u parku.
- To je žena koja spava na klupi u Englischer Garten.
- August duboko uvuče iz cigare i otpuhne dim prema Paulu.
- Onoga dana kad je snimila ovo... prvi je put samostalno izašla.
- Ustupio sam joj fotografski aparat pa neka švrlja po gradu u potrazi za slikom koja će me ganuti. Kao svi početnici, šetala je u perivoju. Iznenada je vidjela tu ženu kako sjedi na klupi. Odmah ju je privukla njezina mirnoća. Snimila ju je i poslala joj zahvaliti. Nije odgovorila.
- Alys joj je dodirnula rame. Pala je na zemlju.
- Bila je mrtva - užasnuto će mladić shvaćajući doista to što gleda.
- Umrla od gladi - odgovorio je August, povukao posljednji dim iz cigare pa je ugasio u pepeljari.
- Paul se nekoliko trenutaka držao za tezgju zagledan u fotografiju. Naposljetku ju je vratio fotografu.
- Hvala što ste mi je pokazali. Molim vas, recite Alys, ako prekosutra dođe na ovu adresu - reče uzimajući s tezge papir i olovku i zapisujući nešto na list - vidjet će kako sam shvatio.
- Minutu poslije njezina odlaska, Alys izađe iz laboratorija.
- Valjda nisi ulupila plitice. Ako jesi, morat ćeš ih mlatiti čekićem dok im se vrati forma, upozoravam te.
- Previše ste govorili, Auguste. A fotografija... nisam vas molila da mu išta dadete.
- Zaljubljen je u tebe.
- Kako znate?
- Znam mnogo o zaljubljenima. Osobito da ih je teško naći.
- Početak nam je bio dosta mračan - reče Alys odmahujući glavom.
- Pa što? Dan počinje u ponoć, usred mraka. A onda je sve svjetlost.

27.

Hrpa ljudi u redu ispred Ziegler Banke.

Alys je noćas, kad je legla u najmljenjoj sobici nedaleko od ateliera, odlučila da neće poći Paulu. To je ponavljala dok se dotjeravala i neumorno isprobavala svoju zbirku šešira - od tričava dva modela - i dok se tramvajem vozila, što joj inače nikad nije bio običaj. Bilo je veliko iznenađenje kad se odjednom našla ispred reda u banku.

Prišla je i vidjela da su to zapravo dva duga reda. Jedan prestaje u banci, a drugi na susjednim vratima. Na njih su ljudi izlazili s osmijehom olakšanja na licu, vukući pune torbe kobasica, kruha i velikih stručaka celera.

Paul je bio u novome lokalu uz čovjeka koji je vagao povrće i šunke i ispraćao odbojnim glasom. Kad je vidio Alys, mladić je smjesta izašao i prokrcio put među onima koji su se borili da uđu u dućan.

- Susjed je morao zatvoriti trafiku kad mu je propala trgovina, a mi smo je otvorili i pretvorili u novu prodavaonicu gospodina Zieglera. Čovjek je sretan.

- A koliko vidim, i ljudi.

- Robu prodajemo po cijeni koštanja, bez zarade, svim bankinim klijentima. Trošimo svaki pfenig dobiti, ali dužnosnici i umirovljenici, svi oni koji ne mogu pratiti ludi ritam inflacije, silno su nam zahvalni. Dolar je danas više od tri milijuna maraka.

- Gubiš pravo bogatstvo. Paul slegne ramenima.

- Od sljedećega ćemo tjedna navečer dijeliti juhu za potrebite. Neće biti kao isusovačka, jer će jedva biti za pet stotina obroka, ali već imamo skupinu volontera koji će pomagati.

Alys ga je gledala pritvorenih očiju.

- To sve radiš zbog mene?

- To činim zato što ja to mogu. Jer je to ispravno. Jer me se dojmila fotografija žene u parku. Jer ovaj grad ide u pakao. I zato što sam se ponio kao glupan pa bih htio da mi oprostiš.

- Oprostila sam ti - odgovorila je, okrenula se i udaljila.

- Zašto onda ideš? - s nevjericom je pitao raskriliivši ruke.

- Jer se još srdim na tebe!

Kada je Paul htio potrčati za njom, Alys okrene glavu pa mu se nasmiješi.

- Možeš doći po mene sutra navečer vidjeti je li me prošlo.

28.

Pa ovime te smatram ispravnim i dostojnim početi ovo putovanje na kojem će se ispitati tvoja vrijednost. Nagni se.

Paul je poslušao, a čovjek u odijelu stavio mu je na glavu veliku crnu kukuljicu. Naglim mu je trzajem namjestio dva kožna remena oko vrata.

- Vidiš li što?

- Ne.

Vlastiti mu je glas strano zvučao u kukuljici. A vanjski zvukovi kao da dolaze s onoga svijeta.

- Imaš dva otvora u stražnjem dijelu. Ostaneš li bez zraka, povuci malko prema šiji.

- Hvala.

- Sad se moraš čvrsto desnom rukom uhvatiti za moju lijevu. Skupa ćemo prijeći veliku udaljenost. Veoma je važno da ideš naprijed kada ti kažem, idi bez oklijevanja. Nema mjesta žurbi, pažljivo slušaj upute. Mjestimice ću ti reći da hodaš nogu pred nogu, a mjestimice da visoko digneš koljena da se popneš uza stubu ili da po njima siđeš. Jesi li spreman?

Mladić kimne.

- Odgovaraj na pitanja jasno i glasno.

- Spreman sam.

- Onda, počnimo.

Paul polako krene, sretan što se napokon miče. Ovih je pola sata odgovarao na pitanja čovjeka u odijelu kojega je vidio prvi put u životu. Odgovore je znao unaprijed jer su svi bili u knjizi koju mu je prije tri tjedna dao Keller.

- Moram ih naučiti napamet? - pitao je knjižara.

- Te su formule dio rituala koji moramo održati i poštovati. Uskoro ćeš otkriti da masonstvo ima mnogo veze s obredima inicijacije i kako te ti obredi mijenjaju.

- Ima ih više nego jedan?

- Jedan za svaki od tri stupnja: šegrt, djetić i meštar. Iznad trećega ima ih još trideset, ali to su počasni stupnjevi, a otkrit ćeš ih kada kucne trenutak.

- Koji je vaš, gospodine Kelleru?

Knjižar ne odgovori.

- A sad pročitaj knjigu i dobro razmisli o njezinu sadržaju. Paul je to učinio. Bila je riječ o podrijetlu masonstva: srednjovjekovni graditeljski cehovi, a prije njih mitski staroegipatski neimari.

Svi su oni otkrili mudrost inherentnu simbolima graditeljstva i geometrije. Uvijek tu riječ moraš pisati s velikim G, jer G je simbol Velikoga graditelja svemira. Tvoja je stvar kako ga poštuješ. U loži će jedini kamen koji isklešeš biti tvoja savjest i ono što u njoj nosiš. Braća će ti za to dati alat nakon inicijacije... ako položiš četiri ispita.

- Bit će teško?

- Bojiš se?

- Ne. Pa, malko.

- Bit će teško - priznao je knjižar nakon nekog vremena. - Ali ti si hrabar, a i spreman.

Paul se dotad nije služio hrabrošću, a kušnje nisu počele. Pozvali su ga da jednoga četvrtka u devet navečer dođe u ulicu u Altstadtu, u staroj gradskoj jezgri. Izvana se činilo da je mjesto sastanka normalna stara kuća, možda ponešto ruševna. Hrđavi je poštanski sandučić s nečitim imenom bio do zvonca, a brava na velikim ulaznim vratima bila je dobro podmazana i nova.

Čovjek u modrom otvorio mu je pa ga uveo u predvorje gdje je bilo drvenoga pokućstva i ondje ga podvrgnuo obrednom ispitivanju.

Paul se pod crnom kukuljicom pitao gdje li je Keller. Pretpostavljao je da će ga predstaviti knjižar, jedina poveznica s ocem u loži. Umjesto toga našao se s potpunim neznancem pa nije mogao a da ne osjeti stanovitu bespomoćnost dok je nasumice hodao držeći za ruku čovjeka koga je prvi put vidio prije pola sata.

Nakon onoga što mu se učinilo golemom udaljenošću - morao se popeti po nekoliko stubišta, spustiti i prijeći duge hodnike - čovjek u odijelu naposljetku se zaustavio.

Odjeknu tri jaka udarca i neznani glas.

- Tko to kuca na vratima hrama?

- Brat koji vodi profanog što se želi uputiti u naše tajne.

- Je li primjereno pripremljen?

- Da.

- Kako se zove?

- Paul, sin Hansa Reinera.

Opet krenu. Paul je uvidio da je tlo pod njegovim nogama tvrđe i skliskije, kameno ili možda mramorno. Dugo je hodao, iako se činilo da vrijeme pod kukuljicom ima drugu dimenziju pa nije znao odrediti koliko je prošlo. Na mahove je osjećao - više intuitivno nego stvarno uvjeren - da ga vode onuda gdje je već prošao, kao da opisuje krug. Onda su ga prisilili da se kreće unatrag.

Njegov vodič opet zastane i počne mu odvezivati remene na kukuljici. Mladić je zatreptao kad su maknuli crno platno. Bio je u hladnoj sobici niska stropa. Zidove je potpuno pokrивao vapnenac, a na kamenu su bile nabacane fraze ispisane raznim rukopisima na različitim visinama. U tim je rečenicama Paul prepoznao razne verzije masonskih zapovijedi.

Čovjek u odijelu oduže mu sve metalne predmete, a bezobzirno otrgne kopče na cipelama i opasaču. Paul je žalio što se nije sjetio uzeti obuću bez metalnih dijelova, jer mu je ovako uništena.

- Imaš li što od zlata? Vrhunska je uvreda unijeti u ložu plemenitu kovinu.

- Nemam, gospodine - odgovorio je Paul.

- Tu su pero, papir i tinta - reče čovjek. Nestane i za sobom zaključa vrata.

Paul pogleda u označenom smjeru. Voštanica je obasjavala stol na kojem je osim pisaćega pribora bila lubanja. Približi se i naježi se kad se uvjerio da je stvarna. Uz lubanju su bile pljoske s elementima koji znače promjenu i inicijaciju: kruh i voda, sol i sumpor, pepeo.

Bio je u Odaji za razmišljanje gdje mora napisati svoju oporuku profana. Uzme pero i počne pisati starinsku formulu koju nije razumio i koja za njega nije imala smisla.

Zlo je sve to. Sav taj simbolizam, i to ponavljanje... Sve mi se čini da je to mrtvo slovo na papiru, bez duha, pomislio je.

Iznenada žarko zaželi slobodno šetati po Ludwigstrasse, na svjetlu fenjera, s vjetrom u obrazima. Strah od mraka, koji ga nije nimalo popustio, iako je odrastao čovjek, nabujao je u kukuljici. Za pola sata doći će po njega u tu mračnu ćeliju, ali on je mogao zatražiti da ga puste van.

Još može odustati.

No u tom slučaju neću nikada doznati istinu o ocu.

29.

Opet je ušao čovjek u odijelu.

- Spreman sam - reče Paul.

Od toga trenutka nije imao pojma o ceremoniji. Znao je odgovore na pitanja koja će mu postaviti, i ništa više. Kucnuo je trenutak kušnja.

Vodič mu oko vrata stavi uže pa mu opet pokrije oči. Sad se nije poslužio crnom kukuljicom, nego povezom od istoga materijala koji je triput zauzla. Mladić je bio sretan što može slobodnije disati. Osjetio je da mu se smanjuje osjećaj bespomoćnosti, iako privremeno. Iznenada mu čovjek u odijelu skinje jaknu, čvrsto zgrabi lijevi rukav košulje, strgne ga snažnim trzajem. Otvori mu prsnik, razgoliti torzo. Naposljetku mu je podvrnuo lijevu nogavicu, skinuo lijevu cipelu i čarapu.

- Idemo.

Opet su krenuli. Paulu je bilo čudno spustiti boso stopalo na hladni pod koji je, sad je u to bio siguran, od mramora.

- Stoj!

Na prsima je osjetio oštar predmet i ćutio kako mu se od dodira ježe dlake na šiji.

- Nosi li aspirant svoj testament?

- Nosi.

- Neka ga nabode na vrh mača.

Paul digne lijevu ruku u kojoj je držao papir koji je ispisao u Odaji i pomno ga zabije u oštar predmet.

- Paule Reineru, jesi li došao ovamo svojom voljom?

Taj glas... Sebastian Keller! pomisli Paul.

- Jesam.

- Jesi li spreman na sučeljavanje s kušnjama?

- Jesam - reče Paul koji nije mogao svladati drhtaj.

Od toga se trenutka mladićeva svijest sad gasila, sad palila. Shvaćao je njihova pitanja i na njih odgovarao, ali od straha i isključenja vida toliko su mu se izoštrila druga osjetila da su gotovo preuzela nadzor. Počeo je brže disati.

Penjao se uz stube. Pokušao je brojiti stube i tako svladati tjeskobu, ali došao je do deset i izgubio pojam o brojenju.

- Ovdje počinje zračna kušnja; dah je prvo što smo dobili pri rođenju - zagrm Keller.

Čovjek u odijelu šapne mu na uho:

- Na uskom si mostiću. Tri koraka prema naprijed. Stoj. Sad još jedan korak, ali neka bude odlučan ili ćeš slomiti vrat!

Paul poslušao i osjeti kako se promijenila površina podloge. Iveri su zamijenili mramor. Prije posljednjeg je koraka razgibao prste lijeve noge i shvatio da mostić tu prestaje. Pitao se na kojoj je visini, a broj stuba kojima se popeo množio je s deset, sa sto, s tisuću. Činilo mu se da je u zašiljenim tornjevima Frauenkirsche, da do sebe čuje gukanje golubova, a na dnu duge vertikale uskomešani Marienplatz.

Učini to.

Učini sada.

Zakorakne i izgubi ravnotežu.

Nije promijenio ni tjelesni položaj, toliko ga je sputavao strah. Pao je na glavu, možda sekundu. Licem je udario po debeloj mreži i od sraza je zacvokotao zubima. Ugrizao se za unutarnju stranu obraza. Usta mu se napune okusom vlastite krvi.

Kada je opet stekao nadzor nad mišićima, opazi da se snažno drži za mrežu. Mora strgnuti kukuljicu kako bi se uvjerio u to da mu je mreža doista zaustavila pad.

Mora izaći iz mraka.

Nije imao vremena da se preda panici, jer gaje odmah dohvatilo nekoliko pari ruku i usporila ga. Opet je bio na nogama i hodao, a Kellerov je glas najavio sljedeći izazov.

- Druga je vodena kušnja. Voda smo, iz nje dolazimo.

Paul je poslušao kad su mu zapovjedili da dignu nogu - lijevu pa desnu - i zacvokotao zubima. Upravo je ušao u golemu posudu hladne vode. Tekućina mu je bila iznad koljena.

Opet začuje vodičev šapat na uho.

- Čučni. Napuni pluća. Zabaci se i ostani uronjen. Ne miči se, ne pokušavaj izaći ili nećeš položiti ispit.

Mladić je kleknuo i još se više šćućurio kad mu je voda pokrila mošnjje. Kralješnica mu je bolno isijavala. Snažno udahne te se baci na leđa.

Voda se zatvorila oko njega kao plašt.

Isprva je hladnoća bila glavni osjećaj. Nikadys je bilo lakše uvjeriti čuvare da joj dopuste da u svom a nije osjetio ništa slično. Kao da mu se tijelo skrutnulo, pretvorilo se u led ili mramor.

Onda je počeo vapaj pluća.

Najprije hripav jecaj pa suh cvilež, a poslije povik, žudan i beznadan.

Nehotice je gibao mišiće nadlaktice i morao skupiti svu snagu volje kako se ne bi rukama odbio s dna posude prema površini koja je blizu kao otvorena vrata za bijeg iz ledenoga pakla. Upravo kad je mislio da više ne može izdržati ni sekundu, naglo su ga povukli i našao se izvan vode, očajnički hvatajući dah, opet napuhavši prsa.

Opet je hodao. I dalje mokar, curkave kose i odjeće. Njegova je desna noga na kojoj je još imao cipelu čudno vlažno šljapkala.

Opet Kellerov glas.

- Treći je vatreni dokaz. To je Stvoriteljeva iskra, ona nas pokreće.

Prisilili su ga da se okrene i pođe naprijed. Onaj koji ga je držao, približio se kao da ga želi zagrliti.

- Ispred tebe je vatreni krug. Pođi tri koraka natrag, zaleti se. Ruke pruži ispred sebe. Onda potrči pa svom snagom skoči naprijed.

Paul je na licu osjetio vruć zrak koji mu suši kožu i kosu. Čuo je zlokobno pucketanje. U njegovoj je mašti vatreni krug poprimio natprirodne razmjere i pretvorio se u usta golemog zmaja.

Dok je uzmicao tri koraka, pitao se kako će skočiti kroz plamen a da se ne oprži. Valjda će ga zaštititi vlažna odjeća ako prođe preblizu vatre.

Ili još gore ako se preračuna u zaletu pa potrbuške padne na vatru. Samo moram na tlu zacrtati crtu pa s nje skočiti, bila je njegova jedina suvisla misao. Pokuša vizualizirati skok, zamisliti sebe kako leti zrakom kao da mu ništa ne može biti. Oslonio se na listove, napeo i ispružio ruke. Tri duga koraka naprijed. Skočio je.

30.

Na rukama i licu osjećao je vrelinu dok je bio u zraku, pa i pucketanje košulje kada je na vatri ispario dio vode koja ju je smočila. Pao je na ruke na tlo i opipao lice i prsa u potrazi za opeklinama. Osim nagnječenih laktova i koljena punih modrica, ništa nije bilo.

Taj put nisu mu dopustili ni da ustane. Digli su ga kao drhtavu vreću i bacili u tijesan prostor.

- Posljednji dokaz je dokaz zemlje kojoj se moramo vratiti.

Bez vodičeva savjeta ili duljeg obreda. Čuo je samo kako kamenom zatvaraju ulaz.

Pipao je oko sebe. Bio je u tijesnoj sobici gdje nije mogao ustati. Šćućuren je dodiravao tri zida, a kad bi malo pružio ruku, mogao je dirnuti četvrti zid i strop.

Samo mirno, pomisli. *To je svršetak. Za nekoliko će minuta sve biti gotovo.*

Pokušavao je ustaliti disanje kad je odjednom začuo kako se spušta strop.

- Ne!

Čim je izgovorio tu riječ, Paul se ugrizao za jezik. Nije smio govoriti tijekom kušnji, takav je propis. Letimično se pitao jesu li ga vani čuli.

Pokušavao je rukama zaustaviti spust, ali u tome je položaju jedva moga zadržati golemu težinu koja je nadirala na njega. Gurao je iz petnih žila, ali uzalud. Strop se i dalje spuštao pa je uskoro morao nasloniti rame na pod. U tom se položaju mogao još slabije oprijeti.

Moram vikati. Reći im neka PRESTANU!

Iznenada, kao da se vrijeme zaustavilo, jedna mu je uspomena preletjela glavom. Kratkotrajna slika kako se vraća iz škole s neumoljivom sigurnosti da će dobiti batine čim dođe kući. Svakim je korakom sve bliži onomu čega se nadasve boji. Nijedanput se nije okrenuo. Ima nekih izbora koji to doista nisu.

Ne.

Prestao je gurati strop.

U isto vrijeme strop se počeo dizati.

- Neka počne glasovanje.

Paul je stajao, opet zgrabivši vodiča. Prošle su kušnje, ali još nije znao je li prošao. Pao je kao kamen tijekom zračne kušnje, a ne kako su mu zapovjedili.

Maknuo se tijekom vodene kušnje, iako je zabranjeno. A govorio je tijekom zemljane kušnje, što je vrhunski pogreška.

Čuo je zvuk sličan treskanju kamena u ljekarničkome lončiću.

Iz knjige je naučio da u tome trenutku svi nazočni članovi lože idu u centar Hrama. Ondje je drvena kutija u koju će baciti bjelokosnu kuglicu - bijelu ako se slažu, crnu ako odbiju. Odluka mora biti jednoglasna. Dovoljna je samo jedna crna kugla da ga, s povezom na očima, vrata na izlaz.

Prestala je glasačka buka. Zamijenila ju je nagla zvonjava koja je gotovo odmah prestala. Paul je pretpostavljao da je netko istresao kuglice na tanjur ili na pliticu pa je rezultat ondje, vide ga svi osim njega. Možda sad jedna crna kuglica poništava sve ispite koje je položio.

- Paule Reineru, rezultat glasovanja definitivno je i nepovratan - opet zagrmí Kellеров glas.

Zavlada trenutak tišine.

- Primljen si u tajne masonstva. Skinite mu povez!

Paul je treptao kad mu se vratila svjetlost. Na mrežnici mu se skupio niz osjeta, pomiješan s

nekom razularenom euforijom. Pokuša sve odjednom obuhvatiti.

Mjesto, golema dvorana s podom od mramora s uzorkom šahovnice, oltar i dva niza klupa priljubljenih uza zid.

Članovi lože, njih gotovo sto, u svečanom ruhu, ukrašeni pregačama i medaljama, stajali su i pljeskali mu rukama u bijelim rukavicama. Instrumenti za ispite, smiješno bezopasni kad je progledao: drvene stube iznad mreže, kadica, dva čovjeka drže buktinje, velika kutija s poklopcem. Sebastian Keller mu, u centru uz oltar urešen kutnikom i šestarom, nudi za prisegu zatvorenu knjigu.

A on, stavlja lijevu ruku na knjigu, diže desnu, uz prisegu da nikada neće odati tajne masonstva.

- ... uz kaznu da mi jezik iščupaju, grkljan presijeku, a tijelo pokopaju u pijesku morskom - zaključi Paul.

Pogledom je prelazio po stotinjak anonimnih lica oko sebe pa se pitao koliko je njih poznavalo njegova oca.

I je li među njima onaj koji ga je izdao i ubio.

31.

Paul se nakon prijema vratio u uobičajen život. Te noći došao je kući u zoru, jer su poslije ceremonije sva braća masoni do sitnih sati bili na banketu u susjednoj sali. Sebastian Keller predsjedao je sastanku jer je, kao što je Paul doznao pun iznenađenja, on veliki meštar, a to je najviši stupanj u loži.

Unatoč svim naporima, Paul nije još ništa doznao o ocu pa je odlučio neka prođe neko vrijeme kako bi stekao povjerenje članova lože prije nego što počne zapitkivati. Umjesto toga, sve vrijeme posvećivao je Alys.

Opet je s njim razgovarala, čak su počeli zajedno izlaziti. Otkrili su da imaju posve malo zajedničkoga, ali začudo, činilo se da ih te razlike zbližuju. Paul je sa zanimanjem slušao kako je pobjegla od kuće da izbjegne brak dogovoren s njegovim bratićem i divio se Alysinoj smjelosti, i - I što ćeš sad? Nećeš snimati u kabareu cijeli život.

- Volim fotografiju. Pokušat ću raditi za neku međunarodnu tiskovnu agenciju... fotke dobro plaćaju, ali te teško angažiraju.

Podijelio je s njom sve što je radio u ove četiri godine. Potraga za istinom o Hansu Reineru njegova je opsesija.

- Krasan smo mi par... - reče Alys. - Ti pokušavaš otkriti sjećanje na svog oca, a ja se molim da svog više nikada ne vidim.

Mladić se nasmiješi od uha do uha, ali ne zbog uspjele usporedbe.

Rekla je par, pomislio je.

Na Paulovu žalost, Alys se još ljutila zbog scene s curom iz kabarea. Kad ju je jedne noći pokušao poljubiti nakon što ju je vratio kući, zviznula mu je takvu pljusku da je vidio sve zvijezde.

- Jebote - Paul se primi za čeljust. - Koji ti je vrag?

- Da nisi pokušao.

- Ne, ako mi opet zvizneš takvu. Ne lupaš kao cura - reče.

Kad je to čula, Alys se nasmiješila pa gabje uhvatila za nabrani plastron revera i poljubila. Poljubac vruć, strastven i kratkotrajan.

Odmaknula gabje silovito i nestala uza stube, ostavivši Paula zbunjenog, nepomičnog, još pritvorenih usana, dok je pokušavao shvatiti što se dogodilo.

Mladić se morao izboriti za najmanje zbližavanje, pa i za ono što je smatrao osnovnim, kao što je propustiti je na vratima - a to je Alys osobito mrzila - ponuditi se da joj ponese težak paket ili platiti joj račun za pivo i krokete. Dva tjedna nakon inicijacije Paul je došao po nju u kabare oko

tri sata ujutro. Kad su se pješice vraćali u Alysina pansion koji nije bio daleko, mladić upita zašto joj dovruga smetaju ti izrazi galantnosti.

- Posve sam sposobna to sama učiniti. Meni ne treba nitko tko me prvu pušta ili me prati kući.
- Dobro... ali sad u srijedu nisam došao po tebe u kabare jer sam zaspao, a ti si se razljutila.
- Tako si inteligentan za neke stvari, a tako glup za druge, Paule! - rekla je mašući rukama. - Prokletstvo, ideš mi na živce!
- Pa onda, dvoje smo.
- Zašto onda ne prestaneš trčati za mnom?
- Jer se bojim onoga što bi učinila u suprotnome slučaju.

Alys se zaustavila pa ga šutke pogledala. Svjetlost fenjera i obod šešira bacali su joj sjene na lice pa Paul nije mogao odrediti kako je primila taj posljednji komentar te se bojao najgoreg. Kad se Alys zbog nečega ljutila, katkada danima nisu razgovarali.

Došli su šutke na vrata njezina pansiona u Stahlstrasse. Nedostatak razgovora isticala je napeta, sparna tišina koja se nadvijala iznad grada. München desetljećima nije pamtio tako vruć rujan, kratak predah u toj nesretnoj godini. Ulični mir, kasni sat i Alysina odbojnost - stezali su Paulovo srce nekom rijetkom melankolijom. Slutio je da će ga ostaviti.

- Šutljiv si - rekla je tražeći ključeve u torbi.
- Ja sam govorio posljednji.
- Možeš li se popeti podjednako tiho? Gazdarica ima veoma stroga pravila o muškarcima, a droljetina čuje kao zec.
- Pozivaš me da se popnem? - zaprepašteno upita Paul.
- Možeš ovdje ostati, ako hoćeš.

Paul je umalo izgubio šešir kad je utrčao u portal.

Zgrada nije imala dizala pa su morali svladati tri drvena stubišta koja su škripala na svakom koraku. Alys se penjala priljubljena uza zid gdje se najmanje čuje, pa ipak su na pola puta čuli korake u jednome stanu.

- Vještica! Penji se, trči!
- Paul se zaletio za Alys i stigao na odmorište malo prije nego što je svjetlosni pravokutnik obuhvatio Alys ističući njezin vitak lik na oljuštenoj boji stubišta.
- Tko je? - upita glas koji se uklapao u škripu stuba.
  - Zdravi bili, gospođo Kasyn.
  - Gospođice Tannenbaum. Nije pristojno vrijeme za dolazak kući.
  - Znae, gospođo. Posao.
  - Ne bih mogla reći da odobravam takvo ponašanje.
  - Ni ja curenje vode u kupaonici, ali svijet nije savršen, gospođo Kasyn.

Paul se tada maknuo, a drvo pod njim zaškripi.

- Je li tko gore? - upitala je sablažnjena gazdarica.
- Da vidim! - odgovori Alys pa se žurno popne stubama koje su je odvajale od Paula i mahne mu da ode u stan. Stavila je ključ u bravu.

Otvorila je vrata i ugurala Paula malo prije nego što je starica koja ju je gegavo slijedila pomolila glavu.

- Sigurno sam nekoga čula. Imate li tu muškarca?
- Ah, ne bojte se, gospođo Kasyn, to je samo mačka - reče Alys, zatvori joj vrata pred nosom i navuče zasun i lanac.
- Fora s mačkom nikada ne promaši dosadnjakoviće, eh? - šapne Paul obgrlivši joj ramena i ljubeći njezin dugi vrat, odmah ispod ušiju. Imao je vruć dah. Protrnula je. Naježi joj se koža lijeve ruke i noge.
- Mislila sam da će nas opet prekinuti kao onoga dana u kadi.
- Šuti i poljubi me - rekao je, uhvati je za rame i prisili da se okrene.

Alys ga je poljubila, trljala se uz Paula bez trunke stida i zapažala kako uzvraća njegovo tijelo. Mladić joj je gotovo strgnuo jaknu, u pokušaju da se ne odvoji od njezinih usana, a onda se bacio na njezinu odjeću.

Alys se prepustila, zahvalna na svakom pucetu koji joj je raskopčavao na svome nespretnom putu prema krevetu, kao na kakvoj maloj pobjedi koja im približava kožu. Minimum svoga ponosa opet je osjetila kad su pali na madrac, a tijelo joj ostalo ispod njegova.

- Stani.

Paul se smjesta zaustavio i pogledao je sa sjenom razočaranja i čuđenja na licu. Alys se izvukla iz njegova naručja. Popela se na nj, namećući mu svoj ritam i preuzimajući inicijativu u dosadnoj zadaći da ih oslobodi ostatka odjeće. Kad su bili goli, opet mu je prelazila prstima po trbuhu pa obujmila njegov penis, iako ovaj put nije bilo dvije stotine litara prljave vode između njezinih očiju i onoga što je čvrsto masirala. I tako sve dok Paul nije tiho zastenjao.

- Ne mogu više, Alys.

- Ne miči se.

Potrčala je prema noćnom ormariću pa iz ladice uzela kutiju. Izvadila je kondom pa ga drhtavo stavila. Popela se na nj.

- Što ti je?

- Ništa - odgovorila je.

- Plačeš.

Alys je na tren posumnjala. Da otkrije razlog svojih suza, posve bi se razgolitila, a to nije mogla, pa ni u takvom trenutku.

- Samo bih...

- Što?

- Voljela bih da sam prva.

Paul se plašljivo smješкао. Lice mu je ostalo u polumraku, ali odmah je znala da je pocrvenio.

- Nema straha.

- Dakle, one kabaretske fufe...

Paul se nalaktio, osušio joj suze usnama i prisilio je da ga pogleda u oči.

- Ti si prva.

S jecajem ga je napokon primila u sebe.

32.

Kad je dobio omotnicu od Sebastiana Kellera, Paul nije mogao svladati drhtaj.

Mjeseci nakon primanja u masone nadasve su ga razočarali. Isprva je taj gotovo nasumični ulazak u tajno društvo bio sve samo ne romantična, uzbudljiva pustolovina. A kad je prošla početna euforija, Paul se zapitkivao čemu sve to. Na sastancima lože smije govoriti tek kada navrší tri godine šegrtovanja. No nije bilo najgore to, nego tijekom predugih rituala koje je mladić smatrao gubitkom vremena.

Lišeni formula, sastanci su bili tek serija raspra i debata o masonske simbolici i njezinoj praktičnoj primjeni kako bi se promicala vrlina braće masona. Paula je donekle zabavljalo odlučivanje članova o utrošku milodara, novca koji su skupljali nakon svake sjednice, a masoni su ga usmjeravali u karitativne svrhe.

Paulu su se sjednice pretvorile u mučnu obvezu svakih petnaest dana, ali ju je podnosio kako bi temeljito upoznao članove lože. Pa i taj je cilj upitan, jer su stariji masoni, oni koji su sigurno poznavali njegova oca, sjedili za drugim stolom u velikoj blagovaonici. Na mahove je pokušavao prići Kelleru, htio je pritisnuti knjižara kako bi održao obećanje pa mu dao ono što mu je otac ostavio kao polog, ali u loži ga je držao na odmaku, a u knjižari mu je držao duge lekcije.

Nikada mu nije pisao pa je Paul odmah znao da je sadržaj smeđe omotnice koju me je dala gazdarica pansiona - upravo ono što tako dugo čeka, što god to bilo.

Paul sjedne na rub kreveta, isprekidano dišući. Bio je siguran da je to očevo pismo njemu. Nije mogao zadržati suze pri pomisli koliko je smušen bio Hans Reiner kad je uputio pismo sinu od samo nekoliko mjeseci, u pokušaju da dva desetljeća zaledi svoj glas dok bude spreman razumijeti taj sadržaj.

Ne usuđujući se otvoriti, pokušavao je zamisliti što bi mu rekao otac.

Možda daje mudre savjete. Možda šalje zagrljaj kroz vrijeme.

Možda me uputi na onog ili na one koji će ga ubiti, pomislio je stisnuvši zube.

Nadasve pomno potrga omotnicu i gurne ruku. Unutra je bio manji omot bijele boje i pisamce na poledini knjižarove posjetnice.

Dragi Paule!

Svaka čast. Hans bi se ponosio. Otac je to ostavio za te.

Ne znam što piše, ali nadam se da će ti pomoći.

S. K.

Kad je otvorio drugu omotnicu, na pod padne malen bijeli list s plavim slovima. Paul je bio razapet između razočaranja i čuđenja kad je vidio što je.

33.

Zalagaonica Metzger bila je hladna, još hladnija od ulice tad, početkom studenoga. Paul je prije ulaska obrisao noge na otiraču jer je vani neprekidno padala kiša. Kišobran je ostavio u elementu za odlaganje i znatiželjno pogledao oko sebe. Nejasno se sjećao onoga jutra prije već četiri godine, kada su majka i on došli u jednu zalagaonicu u Schwabingu da založe očev sat. Bio je to aseptičan dućan staklenih polica, a zaposlenici su nosili kravate.

Metzger je bio sličniji golemim otpacima s zapahom naftalina. Izvana se lokal doimao maleno i skromno, ali čim se prešao prag, ušlo bi se u golemu prostoriju prepunu pokušaja, radija, keramičkih figura, bila je čak i jedna pozlaćena krletka. Posvuda su se prašina i hrđa dohvatile najrazličitijih predmeta koji su tu posljednji put bacili sidro, bez ikakve mogućnosti da se opet vrate u uporabu. Paul je začuđeno promatrao prepariranu mačku koja u letu lovi vrapca, također prepariranog. Između mačje šape i ptičjega krila nastala je paučina.

- Ovo nije muzej, dečko.

Paul se prestrašeno okrenuo. Uz njega se stvorio mršav i ispijen starac u preširokome modrom radnom haljetku koji je naglašavao njegovu mršavost.

- Vi ste Metzger?

- Jesam. A ako to što mi nosiš nije od zlata, neću to.

- Nisam došao založiti, nego otkupiti - suho odgovori Paul. Čovjek varavih kretnji bio mu je krajnje odvratn.

Starčeve se sitne oči pohlepno zakrijese. Očito mu posao ne ide previše dobro.

- Oprosti, dečko... svaki mi dan dolazi dvadesetak ljudi koji misle da stari prabakin bakreni medaljon vrijedi na tisuće maraka. Pa da vidimo što si mi to donio.

Paul mu je pružio plavo-bijelu cedulju iz omotnice koju mu je poslao knjižar. U gornjem je lijevom kutu bilo Metzgerovo ime i adresa na koju je Paul pohitao čim se oporavio od iznenađenja što nije našao pismo. U sredini su rukom ispisane četiri riječi.

21 marka

Starac pokaže cedulju.

- Nedostaje rub. Ne primamo neušćuvane cedulje.

Nestao je desni gornji kut gdje je inače ime depozitara. Ostao je samo nepravilan rub.

- Broj artikla posve je čitak - reče Paul.

- Ne možemo predmete svojih klijenata dati prvomu tko stigne.

- Taj je predmet pripadao mom ocu.

Starac je češao bradicu i tobože sa zanimanjem proučavao cedulju.

- U svakom slučaju, broj je nizak, predmet su sigurno davno založili.

Sigurno je prodan na javnoj dražbi.

- Jasno. A kako bismo mogli biti sigurni?

- Kad bi klijent bio voljan otkupiti predmet s obzirom na inflaciju... Paul se trgnuo kad je lihvar napokon otkrio karte i shvatio da želi samo izvući što veću korist. Odlučio je dobiti predmet, kud puklo da puklo.

- Dobro.

- Onda tu čekajte - reče uz pobjedonosan osmijeh.

Starac nestane i vrati se za pola minute s crvljivom kartonskom kutijom, označenom žućkastom etiketom.

- Evo ti, dečko.

Paul je pružio ruku da je uzme, ali ga je starac čvrsto zgrabio za zglavak kako bi ga spriječio. Bio je odvratn dodir njegove naborane, hladne kože.

- Dovraga, što radite?

- Najprije novac.

- Najprije mi pokažite što je unutra.

- Nikako - reče starac tresući glavom polako. - Vjerujem da si legitiman vlasnik ove kutije, a ti vjeruješ da se isplati to što je unutra. Tak reći, dvostruko povjerenje.

Paul se nekoliko trenutaka borio sa sobom, ali znao je da nema izbora nego popustiti lihvarovoj ucjeni.

- Pustite me.

Metzger je otvorio prste, a Paul prinio ruku unutarnjem džepu ogrtača. Izvadio je lisnicu.

- Koliko?

- Četrdeset milijuna maraka.

Ili deset dolara po dnevnom tečaju, dovoljno da se tjednima prehrani jedna obitelj.

- To je mnogo - reče Paul stišćući usne.

- Uzmi ili ostavi, dečko.

Paul uzdahne. Imao je toliko novca, jer je sutra morao obaviti uplate za banku. Morat će sebi pola godine odbijati od plaće, odnosno od crkavice koja ostane kad oduzme poslovne troškove u karitativnom dućanu gospodina Zieglera. Nažalost, u zadnje vrijeme dionice imaju trend zastoja ili potonuća, a s njima svi njihovi ulagači. Redovi pred pučkim kuhinjama svaki su dan dulji, a prestanak krize nije bio saglediv.

Izvadio je goleme, nedavno tiskane novčanice. Tada nisu starile. Novčanice iz prethodnoga tromjesečja, u ovome tromjesečju bezvrijedne, hranile su minhenske peći, jer su bile jeftinije nego drva.

Lihvar ih je oteo Paulu, ne ostavivši mu vremena da mu ih dade. Brojio ih je polako, jednu po jednu proučavao na protusvjetlu. Naposljedku je pogledao dečka i nasmiješio se otkrivši krnjavo zubalo.

- Zadovoljni? - pitao je Paul sarkastično.

Metzger povuče ruku.

Paul pomno otvori kutiju dižući oblak prašine koja je lebdjela oko njega i plesala ispod svjetla. Izvadi jednu kutiju, četvrtastu i jednostavnu, od glatkoga tamnoga mahagonija. Bez šara i ukrasa, nego samo opruga koja se otvara na pritisak. Mladić je stisnuo, a poklopac kutije otvorio se polako i tiho, kao da nije prošlo devetnaest godina.

Paul je osjetio leden dašak straha oko srca kad je vidio što je u kutiji.

- Samo oprezno, dečko - reče lihvar kojemu su iz ruku novčanice nestale kao nekakvom čarolijom. - Bit ćeš u gadnoj frki ako te nađu na ulici s ovom igračkom.

Što si mi time htio reći, oče?

Na podstavljenome dnu, obloženom crvenim baršunom, bili su blistav pištolj i okvir s deset metaka.

34.

Neka bude važno, Metzgeru. Prezauzet sam. Ako je o kvotama, dođite drugi put.

Otto von Schroeder čekao je sjedeći uz kamin svoje radne sobe. Nije mu ponudio stolicu ni piće. Lihvar je morao stajati sa šeširovom u ruci. Svladao je nezadovoljstvo, uz servilan naklon i neiskren osmijeh.

- Zapravo, gospodine barune, riječ je o nečem drugom. Novac koji ste ovih godina uložili dat će prinos.

- Vratio se u Munchen? Nagel se vratio? - napeto će barun.

- Nešto još složenije, vlasteline.

- Dobro, ne dajte se moliti. Recite što želite.

- Zapravo, vlasteline, prije te važne informaciju, podsjetio bih vas da su predmeti koji su sve vrijeme bili izvan prodaje, uz veliku ekonomsku štetu za moj dućan...

- Skrati, Metzgeru.

- ... silno dobili na vrijednosti. Vlastelin mi je obećao godišnju naknadu da vam javim ako Clovis Nagel dođe po štogod. A vlastelin nije platio ni ove godine ni lani.

Barun je prijeteći spustio glas.

- Metzgeru, da me se niste usudili ucjenjivati. To što plaćam već dva desetljeća kudikamo nadmašuje staro željezo u vašoj mišjoj rupi.

- Što bih rekao? Vlastelin je dao riječ, a nije ju održao. Pa, smatrat ćemo to raskidom sporazuma. Doviđenja - reče starac i stavi šešir.

- Čekajte - reče barun pa digne ruku.

Lihvar se okrene svladavajući osmijeh.

- Još nešto, gospodine barune?

- Nemam novac, Metzgeru. Upropašten sam.

- Što mi vlastelin kaže?!

- Imam državne obveznice, mogle bi nešto vrijediti da vlada plati dividende ili da se oporavi ekonomija. Međutim, to je bezvrijedan papir.

Starac se ogledavao pritvorivši oči.

- Pa, vlasteline... kao isplatu za zaostale iznose mogao bih primiti ovaj stolić od bronce i mramora tu uz vas.

- Vrijedi mnogo više nego godišnji iznos, Metzgeru.

Starac slegne ramenima i ništa ne reče.

- Dobro, govorite.

- Dakako. Nužno je zajamčiti isplatu tijekom sljedećih godina, vlasteline.

Mogao bi poslužiti srebrni čajni servis na stoliću.

- Vi ste nitkov, Metzgeru - reče barun, pogleda puna neskrivene mržnje.

- To su samo poslovi, gospodine barune.
- Otto je nekoliko trenutaka šutio, ali nije imao drugog izlaza nego popustiti starčevoj ucjeni.
- Neka vam bude. Za vaše dobro, nadam se da se isplati - naposljetku reče.
- Danas je netko došao po jedan predmet koji je založio vaš prijatelj.
- Nagel?
- Ne, ukoliko nije našao način da se pomladi trideset godina. Bio je to mlad dečko.
- Rekao je kako se zove?
- Bio je mršav, modrook, tamnoplave kose.
- Paul...
- Kao što sam rekao, nije se predstavio.
- A što je otkupio?
- Kutiju od crnoga mahagonija u kojoj je bio pištolj.
- Barun je tako brzo skočio iz naslonjača da ga je prevrnuo. A naslon je tresnuo o ogradu kamina.
- Što ste rekli? - upita zgrabivši lihvara za vrat.
- Boli me!
- Govorite, zaboga, ili ću vam slomiti vrat.
- Kutija od crnoga mahagonija bez ukrasa - odgovorio je starac slabim glasom.
- Pištolj! Opišite ga!
- Mauser C96, držak od medovine. Drvo na ručki nije od hrastovine kao izvornik, nego od crnoga mahagonija u skladu s kutijom. Vrhunsko oružje.
- Oh, nebesa, kako je moguće? - reče barun.
- Odjednom onemoća, pusti lihvara i skljoka se na prvu stolicu koju je našao.
- Starije Metzger ustao masirajući vrat.
- Lud je, poludio je - reče i žurno se udalji.
- Barun nije vidio da je otišao. Sjedio je uronivši glavu u ruke, prepušten crnim mislima.

35.

- Ilse je mela hodnik kad je svjetlo skratilo posjetiteljevu sjenu na podu.
- Znala je tko je prije nego što je digla glavu. Zastala je. *Bože mili, kako nas je našao?*
- Kad je sa sinom stigla u taj pansion, Ilse je morala odraditi dio smještajnih troškova, jer Paulov posao ugljenara nije bio dovoljan. Poslije, kad je Paul pretvorio Zieglerovu dućan u banku, mladić je svakako htio da potraže bolji smještaj. Ilse je odbila. Pretrpjela je u životu previše promjena pa se grčevito držala za ono malo što joj je davalo sigurnost.
- Jedna je od tih stvari bila metla. Paul - i vlasnica pansiona kojoj je Ilse bila od slabe pomoći - zahtijevali su da ona prestane raditi, ali ih nije slušala. Na neki način morala se osjetiti korisnom. Šutnja u koju je uronila nakon izгона iz palače, isprva je bila plod živčane napetosti, a poslije se pretvorila u hirovito očitovanja njezine ljubavi prema Paulu. Izbjegavala je razgovor s njim jer se bojala njegovih pitanja. Kada je govorila, bilo je to o nevažnim stvarima, a u njih je nastojala pretočiti svu svoju nježnost. Ostatak vremena samo mu se divila, šutke i izdaleka, i kukala zbog svega za što je zakinuta.
- Zato ju je obuzela silna tjeskoba kad je srela jednoga od glavnih krivaca za svoju propast.
- Dobar dan, Ilse. Uzmaknula je korak, oprezno.
  - Što želiš, Otto?
- Barun je lupkao po podu okovanim krajem štapa. Tu se nelagodno osjećao, bilo je očito, kao i to da njegov posjet nosi kobnu nakanu.
- Možemo li razgovarati na nekome mjestu, privatnije?
  - Nikamo ne želim s tobom ići. Reci što imaš i odlazi.

Na njezin odbitak, barun bijesno frkne. A onda prezirno mahne oko sebe. Na zidovima pljesnjive tapete, mjestimice odlijepljen pod, žmirkave svjetiljke više daju sjene nego svjetla.

- Pogledaj se, Ilse. Meteš hodnike trećerazrednoga pansiona. Stid te bilo!

- Mesti je uvijek isto, pa bila to palača ili pansion. Ima linoleuma koji su časniji nego mramorje.

- Ilse draga, znaš, kada smo te primili, bili smo u škripcu. Nisam htio...

- Otto, dosta. Znam čija je ideja. Nemoj misliti da ću pasti na tu tvoju komediju baruna-marionete. Ti od početka kontroliraš moju sestru, morala je preplatiti svoju pogrešku. Debelo si iskoristio njezinu grešku.

Otto uzmakne korak, prestrašen gnjevom u Ilseinim riječima. Monokl mu je pao s oka i zanjihao se na prsniku njegova ogrtača, kao osuđenik na vješalima.

- Čudim ti se, Ilse. Rekli su mi da si...

Ilse se grohotom nasmijala bez truna radosti.

- Luda? Ne, Otto. Posve sam razumna. Sve sam vrijeme šutjela jer se bojim onoga što bi moj sin mogao učiniti kad bi znao istinu.

- Onda se zaustavi. Ideš previše daleko.

- A, na to si spao - rekla je ne mogavši svladati prijezir. - Bojiš se da te ne sustigne prošlost.

Barun pođe prema Ilse. Paulova je majka uzmaknula, udarila o zid. Otto joj primakne lice, ona osjeti njegov dah.

- Ilse, slušaj me dobro. Ti si jedina poveznica s onom noći. Ako ga ne zaustaviš prije nego što bude kasno, morat ću slomiti tu poveznicu.

- Naprijed, Otto - reče Ilse glumeći smjelost. - Ubij me, no hoću da znaš da sam napisala pismo u kojem sam mu sve objasnila. Sve!

Ako mi se što dogodi, Paul će ga primiti.

- Ali, valjda ne govoriš ozbiljno. To ne smiješ napisati! A ako padne u pogrešne ruke?

Ilse nije odgovorila. Samo je zurila u nj, jer se potrošila sva ona smjelost kojom se razmetala u sučeljavanju s barunom. Otto je pokušavao izdržati njezin pogled. Visok, debeo, dobro odjeven čovjek pred krhkom ženom u izbljedjeloj odjeći koja se držala za metlu da ne padne.

Čovjek je naposljetku izgubio.

- To neće tako ostati - reče Otto, okrene se i izađe žurnim koracima.

36.

Mene si zvao, oče?

Otto uputi Jurgenu nepovjerljiv pogled. Tjednima ga nije vidio i još je jedva prepoznavao svoga sina u toj figuri u odori koja zauzima sredinu blagovaonice. Iznenada uoči kako Jurgenova ramena bujaju u smeđoj košulji, kako crveni povez s kukastim križem obuhvaća jaki biceps, kako crne čizme povisuju mladićev stas pa je morao malo prignuti glavu da ne udari u okvir vrata. Navre ponos, ali ga odmah uguši nalet samosažaljenja. Uspoređivao se s njim i osjećao se star i umoran s pedeset dvije godine.

- Već odavno ne dolaziš kući, Jurgene.

- Imam važnih obveza.

Barun nije odgovorio. Iako je poštovao nacističke ideale, nikad nije previše u njih vjerovao. Kao većina minhenskoga društva, smatrao je da njihova stranka ima oskudne mogućnosti i osuđena je na propast. Daleko su se probili samo zato što su im išle na ruku tako dramatične društvene prilike da su siromasi slijepo vjerovali ekstremistima koji su davali obećanja protivna zdravom razumu. No tada nije imao vremena, jer je njegov položaj bio još dramatičniji.

- Toliko da zanemaruješ majku? Zabrinula se za tebe. Može li se znati gdje sada spavaš?

- U vojarni SA.

- Morao si početi studij s dvije godine zaostatka! - reče Otto odmahujući glavom. - Već je studeni, a još nisi bio ni na jednom predavanju.

- Na odgovornome sam položaju.

Dok ga je slušao, Otto vidje kako se lome posljednji ostaci njegove slike o tome neodgojenom dečku koji je donedavno bacao šalicu na mramorni pod jer je čaj presladak za njegov ukus. Pitao se koji je najbolji način da mu se približi. Mnogo toga ovisi o tome da mladić ispuni njegove zapovijedi.

Noćima nije spavao, nemirno se vrtio na madracu i mozgao o tome prije nego što je odlučio pozvati sina.

- Odgovoran položaj, kažeš.

- Štitim najvažnijega čovjeka Njemačke.

- Najvažnijega čovjeka Njemačke - ponovio je otac. - Ti, budući barun von Schroeder, kao snagator tog opskurnog austrijskog kaplara oholog i bahatog. Ponosit ćeš se.

Jurgen se trgnuo kao ošamaren. Pogled mu je na tren treperio kao plamen na jakome vjetru. Njegovo je jedino oko bijesno migalo.

- Ne razumiješ...

- Dosta. Hoću da učiniš nešto važno. Samo se u tebe uzdam.

Mladića je zbunila ta promjena smjera diskusije. Odgovor mu je zamro na usnama, a zamijenila ga je znatiželja.

- Što je?

- Našao sam tvoju tetu i bratića.

Jiirgen nije odgovorio. Sjeo je uz oca, skinuo s oka zaljepak i otkrio neprirodnu udubinu pokrivenu samo naboranom kožom vjeđa. Polako je milovao to mjesto.

- Gdje? - pitao je hladnim, odsutnim glasom.

- U pansionu u Schwabingu, ali zabranjujem ti da i na tren pomišljaš na osvetu. Sad imamo važnijega posla. Pođi u tetinu sobu, pretraži je temeljito pa mi donesi sve papire koje nađeš. Pogotovo rukopise. Pisma, pisamca, bilo što.

- Zašto?

- Ne smijem ti reći.

- Ne smiješ mi reći! Zoveš me, moliš me za pomoć, a ti si odustao od gonjenja onoga tko mi je ovo učinio, onoga tko je dao pištolj mom bolesnom bratu da si prosvira mozak. Zabranjuješ mi pravednu osvetu, a očekuješ da te slušam bez pogovora! - Jurgen je postupno dizao glas, da bi na kraju zaurlao.

- Učinit ćeš što ti zapovijedam, ako ne želiš da te razbaštinim!

- Učini to, oče. Nikad nisam volio dugove. Jedinu vrijednost koja mi preostaje ne možeš mi oduzeti, a to je zakon. Ja ću naslijediti tvoju titulu baruna, htio ti to ili ne.

Jiirgen ode na vrata blagovaonice, tresne njima i prođe predsobljem. Izlazio je na ulicu kad ga je zaustavio jedan glas.

- Čekaj, sine.

Okrenuo se. Brunhilda je silazila niza stube.

- Majko - reče mladić gutajući slinu.

Došla je do njega i poljubila ga u obraz. Morala je stati na prste. Namjesti mu crnu kravatu i nježno pomiluje mjesto gdje mu je prije bilo desno oko. Jiirgen uzmakne na taj dodir i opet stavi zaljepak.

- Moraš učiniti to što te otac zamolio.

- Moraš poslušati, Jiirgene. On će se tobom ponositi ako to učiniš. A i ja.

Brunhilda je još dugo govorila. Glas njegove majke bio je blag, blaži nego što je Jiirgen smatrao mogućim. Dočaravao je slike i osjeća je koje odavno nije čutio.

Uvijek joj je bio miljenik. Uvijek je s njim postupala drukčije, nikada mu nije ništa odbijala.

Zaželio se šćućuriti u njezinu krilu, kao onda kad je bio dijete, a ljeto je vječno trajalo.

- Kad?

- Sutra.

- Sutra je 8. studenog, mama. Ja ne mogu...

- Svakako sutra popodne. Tata je motrio pansion, Paula tada nema.

- Imam obavezu!

- Zar je išta važnije nego obitelj, Jiirgene?

Brunhilda se opet propela na prste i približila ruke njegovu licu. Jiirgen sad nije izbjegao dodir.

- Pa mogao bih, ako požurim.

- Dobro, sine, a kada nađeš te papire - reče snizivši glas u šapat - najprije ih meni donesi. Ni riječi ocu.

37.

Alys je s ugla gledala kako Manfred izlazi iz tramvaja. Kao svaki tjedan u ove dvije godine, stala je blizu svoje stare kuće očekujući bar na tren vidjeti brata.

Nijedanput još nije osjetila tako silnu želju da mu priđe, da s njim razgovara, da popusti i da se vrati kući. Što bi učinio otac kad bi je vidio?

Ja to ne mogu, osobito ne u ovoj... situaciji. Time bih mu dala za pravo. Bilo bi to kao umrijeti.

Pogledom je pratila Manfreda koji se pretvorio u stasita dečka. Iz kape mu je buntovno stršila kosa, ruke je držao u džepovima, a ispod ruke kajdanku.

Sigurno je i sad šeptrlja za glasovir, pomislila je Alys s mješavinom gnjeva i čežnje.

Manfred je išao pločnikom i prije nego što je došao do svoje kuće, zaustavio se u slastičarnici.

Alys se nasmiješila. Tu ga je prvi put vidjela prije dvije godine, kad je slučajno otkrila da se četvrtkom brat sa sata glasovira vraća javnim prijevozom, a ne mercedesom s očevim vozačem koji je u to doba zauzet. Alys je pola sata poslije ušla u slastičarnicu i podmitila slastičarku da sljedeći tjedan dade Manfredu paketić mentola, a u njemu pisamce. Žurno načrčka na poledini papira za bombone:

Ja sam. Dođi svaki četvrtak, dobit ćeš pisamce.

Uvijek traži Ingrid, daj joj odgovor.

Voli te A.

Sedam je dana nestrpljivo čekala, u strahu da joj brat ne želi odgovoriti ili da se ljuti zbog načina na koji je otišla bez rastanka.

Odgovor je bio tipičan za Manfreda. Kao da ju je vidio prije deset minuta, počeo je anegdotom o Švicarcima i Talijanima, a završavao školskim zgodama i vremenom koje je prošlo bez Vijesti od nje. Iako su je

Vijesti o bratu ispunile radošću, jedna je rečenica, posljednja, potvrdila njezina najcrnja strahovanja:

Tata te još traži.

Izjurila je iz slastičarnice jer se bojala da bi je tko mogao prepoznati. Unatoč opasnosti, svakoga se tjedna vraćalys je bilo lakše uvjeriti čuvare da joj dopuste da u svom a, ali bi uvijek nabila šešir na obrve ili bi lice skrila ogrtačem ili rupcem. Nikad nije dizala lice prema očevu prozoru, ako on pogleda i prepoznaje. A svaki tjedan, ma kako strašan bio njezin položaj, tješila se svakodnevnim događajima, malim pobjedama i velikim porazima u Manfredovu životu. Kad je kao dvanaestogodišnjak dobio sportsko odličje, plakao je od sreće. Kad su ga u školskome dvorištu istukli zato što je uzvratilo djeci koja su ga zvala »prljavim Židovom«, gnjevno je urlao.

Ma kako tanahna bila nit tih pisama, jačala su je pri sjećanju na sretnu prošlost.

Tog četvrtka osmoga studenog Alys je čekala malo manje nego inače, jer se bojala; ako dugo ostane blizu Prinzregentenplatz, sumnje će osvojiti njezinu dušu. Odlučila se za najlakše i najpogrešnije rješenje. Ušla je u lokal, zatražila mentol-bombone kao uvijek i platila trostruku cijenu, kao uvijek. Inače bi pričekala da opet uđe u tramvaj, ali tog je dana smjesta potražila pisamce u celofanu i krišom otvorila. Samo četiri riječi, ali dovoljno da joj zadršću ruke:

Otkrio me je. Bježi!

Morala se svladati kako ne bi zaurlala.

Glavu dolje, hodaj polako, ne ogledavaj se. Možda ne motre dućan.

Otvorila je vrata lokala i izašla na ulicu. Nije se mogla svladati. Dok se udaljavala, osvrnula se.

Dvojica u kišnom ogrtaču i šeširu slijedili su je na razmaku manjem od pedeset metara. Jedan je od njih uočio da ih je vidjela pa je kolegi dao znak.

Obojica su ubrzala.

Sranje!

Alys je pokušavala ići što brže, a ne trčati. Bilo bi dovoljno da je zaustavi policajac pa da je stignu. Bit će spremna. Sigurno su detektivi, unajmio ih je njezin otac, a oni će smisliti bilo što kako bi je zadržali ili vratili u obiteljski dom. Nije bila punoljetna - još jedanaest mjeseci i navršit će dvadeset jednu - pa bi u tome slučaju bila prepuštena ocu na milost i nemilost.

Prešla je ulicu ne zaustavljajući se. Jedan joj je bicikl u prolazu zalelujuo suknju. Biciklist je izgubio ravnotežu i pao usporivši Alysine progonitelje koji su morali običi srušeni bicikl.

- Zar si poludjela? - vikne dečko s poda hvatajuć se za bolna koljena.

Alys se opet osvrnula i vidjela da su ona dvojica prešla ulicu iskoristivši rupu u prometu. Dijeli ih manje od deset metara, a razmak se brzo smanjuje.

Jedna ulica do tramvaja. Samo jedna.

Preklinjala je obuću kožnih potplata u kojoj joj se lagano klizalo po mokrome pločniku tog kišnog popodneva. Kožna i kartonska torba u kojoj je fotografski aparat udarala ju je po bokovima pa se grčevito uhvatila za remen preko ramena.

Očito joj to neće poći za rukom ako se ne potruži i nešto smisli. Već je čula korake svojih progonitelja. Ako jedan od njih pruži ruku, mogao bi je svaki trenutak zgrabiti.

Nije moguće. Ne tako blizu cilja.

Tada je iza ugla skrenula grupa školaraca u uniformi na čelu s profesorom koji prati dečke na postaju. Dvadesetak dječaka u savršenoj formaciji našlo se između nje i ulice. Nema nade, poražena je.

A što ako...

Gurne lijevu ruku u džepove ogrtača, napipa mentole koje je upravo kupila u slastičarnici i potrga celofan. Izvadila je punu šaku i pokazala oble zelene forme djeci koja su joj prepriječila put.

- Eh, djeco, tko bi bonkase?

Svi su istodobno digli ruke i zaurlali. Alys baci mentole uvis i pomiješa se među balavce iskorištavajući zbrku i prekid u njihovim redovima. Kad je došla usred njih, izvadila je još šaku mentola pa ih bacila uvis. Djeca su se natezala oko bombona pa je Alys na vrijeme prešla ulicu. Tramvaj je zvonio dok se približavao. Profesor je pokušavao nadglasati povike grlatih dječaka koji su uživali kao nikada u toj neubičajenoj strci.

Alys pruži ruku, uhvati se za tramvajsku šipku i stavi nogu na stubu. Vozač je malo usporio kako bi se ukrcala, a kad je čvrsto stajala, Alys se okrenula i pogledala ulicu.

Njezinih progonitelja nije nigdje bilo.

Alys s olakšanjem odahne, plati pa se drhtavim rukama uhvati za šipku, ne videći dvojicu sa šeširom i u kišnim ogrtačima koji su upravo ušli u tramvaj na stražnja vrata.

Paul ju je čekao u Rosenheimerstrasse blizu mosta Ludwigsbrücke. Kad ju je vidio kako izlazi iz

tramvaja, pošao ju je poljubiti, ali se zaustavio videći njezino zabrinuto lice pa ju je zagrlio.

- Što se događa?

Alys sklopi oči i prepusti se zagrljaju Paulovih snažnih ruku. U tako umilnom zaklonu, nije bila svjesna da progonitelji izlaze iz tramvaja i idu u obližnju kafeteriju. Paul je slušao Alysine riječi, uopće se nije osvrtao na one koje je smatrao samo dvojicom prolaznika.

- Otišla sam po bratovo pismo kao svaki četvrtak, no čini se da su me slijedili. Više se neću moći služiti tom metodom.

- Pa to je strašno! Je li tebi dobro?

Alys nije odmah odgovorila. Da mu sve kaže?

Tako bi mu lako bilo reci. Samo otvoriti usta i izustiti te dvije riječi. Tako lako i tako nemoguće.

- Pa, da. Otresla sam ih prije ulaska u tramvaj.

- Dobro... ali mislim da bi morala otkazati večeras - zamišljeno će Paul.

- Ne smijem, Paule. To mi je prva narudžba.

Nakon višemjesečnih navaljivanja, napokon je privukla pozornost nekoga u *Munchen Allgemeineu*, srednjotiražnome dnevnom listu, a šef fotografa popodne ju je poslao u Burgerbraukeller. U toj će pivnici, udaljenoj od njih manje od trideset koraka, bavarski povjerenik Gustav von Kahr za pola sata održati govor. Alys in je san - bio prestanak noćnoga robovanja u kabareu i fotografska profesija koju obožava.

- Nakon onoga što se dogodilo... mogli bismo poći u tvoj stan, stisnuti se ispod pokrivača, a ja bih te utješio - šapne joj Paul na uho zavodničkim glasom.

- Možeš misliti samo na to? - reče Alys i odgurne ga.

- Ja sam samo...

- Ti ništa! Je li tebi jasno koliko mi je važno ovo večeras? Mjesecima čekam takvu priliku!

- Umiri se, Alys. Činiš scenu.

- Nemoj mi ti govoriti da se umirim, idiote! Tebi treba hladan tuš! Ili misliš da nisam osjetila kad si me grlio?

- Alys, molim te, pretjeruješ - reče Paul ništa ne shvaćajući.

- Sve pretjerujem, samo mi je to trebalo čuti - dahtala je bijesno. Okrene se i krene prema pivnici.

- Čekaj! Nismo li htjeli na kavu?

- Ti je popij.

- Hoćeš li bar da te otpratim? Ti politički skupovi znaju biti opasni, ljudi piju i katkada se potuku! Čim je izustio te riječi, Paul je znao da je sve zabrljao. Htio je progutati izrečeno, ali bilo je prekasno.

- Ne treba mi tvoja zaštita, Paule, hvala lijepa - ledeno će Alys.

- Oprosti, Alys. Doista ne bih htio.

- Doviđenja, Paule - rekla je ostavljajući ga s isprikom na usnama, stapajući se s bujicom ljudi koji su ulazili u pivnicu.

Paulu je, samom u prepunoj ulici, došlo da nekoga zadavi, da vrišti, udara nogom o pod i da plače, sve u isto vrijeme.

Bilo je sedam sati.

38.

Najteže je bilo uvući se u pansion.

Gazdarica se motala na ulazu kao lovački hrt s punđom i metlom. Jurgen se satima motao po susjedstvu i u prolazu mrzovoljno gledao ulaz u zgradu.

Nije mogao riskirati pa biti drzak, jer morao je izbjeći da ga poslije prepoznaju. Teško da će u

prometnoj ulici itko uočiti čovjeka u crnom ogrtaču i šeširu koji drži časopis ispod ruke.

U presavijene je novine sakrio toljagu. U strahu da će mu ispasti, tako ju je snažno stiskao uz pazuhu da je sutradan imao modricu. Ispod civilnog je ruha nosio smeđu odoru SA kojom bi privukao previše pozornosti u četvrti tako punoj Zidova kao što je ova. Kapa mu je bila u džepu, čizme je ostavio u vojarni, a obuo je čvrste cipele.

Naposljetku, nakon dugih šetnja, otkrio je rupu u obrani. Gospodarica je metlu naslonila na zid i nestala u zgradi, možda pripremiti večeru. Jurgen se tad uvukao u kuću i požurio na posljednji kat. Prolazio je stubištima i hodnicima prema uputama požutjelih drvenih oznaka koje kao da su ondje dulje od sto godina. Našao se ispred vrata Ilse Reiner.

Pokucao je člancima prstiju.

Možda bi sve bilo lakše da nema nje, pomislio je Jurgen želeći što prije dovršiti tu zadaću i prijeći na istočnu obalu Isara gdje su prije dva sata pozvali pripadnike *Stosstruppen*. Danas je transcendentalni, povijesni dan, a on gubi vrijeme na posve nevažne intrige.

Da se bar dohvati s Paulom... to bi bilo drukčije.

Smiješak mu zatitra licem. U istom trenu teta je otvorila vrata pa ga pogledala ravno u oči. Možda je u njima pročitala izdaju i ubojstvo, možda se bojala Jurgenove nazočnosti. Bilo kako bilo, pokušavala je naglo zatvoriti vrata.

Jurgen je bio brži. Stigao je pravodobno gurnuti lijevu ruku. U procijepu na vratima žestoko je prignječio zglobove na prstima. Mladić je zatomio bolni povik, ali gadno se pričepio. Ma koliko da je Ilse gurala kako bi se vrata zatvorila, njezino je krhko tijelo bilo nemoćno protiv Jurgenove brutalnosti.

Cijelom se težinom naslonio na vrata pa i zaštitni lanac i tetka tresnu na pod.

- Vikneš li, ubit ću te, stara! - reče Jurgen tihim, ozbiljnim glasom.

- Malo više poštovanja. Mlađa sam nego tvoja majka - reče Ilse s poda, razapeta između straha i ranjenog ponosa.

Jurgen nije odgovorio. Krvarili su mu članci na prstima, udarac je bio jači nego što se činilo. Toljagu je u časopisu ostavio na podu pa pristupio uzorno složenoj postelji. Otrgnuo je komad plahte. Vezivao ga je oko ruke kad je Ilse, misleći da on ne gleda, ustala. Otvorila je vrata, ali kad je potrčala, Jurgen je snažno povuče za haljinu pa je opet pala.

- Dobar pokušaj. Možemo li razgovarati?

- Nisi ovamo došao na razgovor.

- Istina je.

Snažno je povuče za kosu, prisili da ustane i pogleda je ravno u oči.

- Gdje držiš dokumente, teta?

- Tipično za baruna - bijesno je dahtala Ilse. - Tebe šalje da učiniš ono što se on ne usuđuje. Znaš li po što su te poslali?

- Vi i vaše tajne! Ne, otac mi nije ništa rekao, samo moli sve tvoje papire.

Srećom je majka bila jasnija. Moram potražiti jedno tvoje pismo puno laži, a i jedno pismo tvoga muža. Daj mi ih.

- Ništa ti neću dati.

- Kao da ne razumiješ što sam spreman učiniti, teta.

Skine ogrtač i ostavi ga na stolici. Ruku je prinio leđima i izvadio lovački nož crvenoga drška. Oštrica je bacala plašljiv srebrnkast odsjaj na svjetlu petrolejke, a to se odrazilo u tetkinim ustreptalim očima.

- Nećeš se usuditi.

- Oh, mislim da hoću.

Unatoč njegovoj razmetljivosti, bilo je teže nego što je mislio. Nije to bila tučnjava u taverni kad prevladavaju instinkti i adrenalin, dok glavom upravlja neki divlji, brutalni stroj.

Kad ju je uhvatio za desnu ruku i snažno je stisnuo na okrugli stolić, nije osjetio nikakvu emociju.

Samo tugu oštih zuba. Strugala mu je dno utrobe onom istom nemilosrdnošću kojom joj je nož spustio nad ruku pa joj odrezao kažiprst dvama ne odviše čistim rezovima.

Ilse vrisne od bola, ali je Jiirgen bio spreman pa joj je šaketinom začepio usta. Pitao se gdje je ona uzbudljivost nasiljem koja ga je dovela u SA.

Možda nedostatak izazova? Nema toga u ove stare prestrašene vrane.

Vrisak prigušen pod Jurgenovim dlanom, malo-pomalo se pretvarao u nečujan jecaj. Mladić je prikovao pogled u ženine uplakane vjeđe, pokušavajući uživati kao prije dva tjedna kad je razbio zube mladomu komunistu, ali uzalud. Rezinirano je uzdahnuo.

- Pa, hoćeš li surađivati? To nikomu nije ugodno.

Ilse odlučno kimne.

- Drago mi je! Pa, daj mi to što te pitam - rekao je puštajući je.

Maknula se od Jurgena i doteturala do svog ormara. Osakaćena je ruka, stisnuta na prsa, ostavljala sve veću mrlju na haljini krem boje. Prekapala je po odjeći i našla mali bijeli omot.

- Moje pismo - reče pružajući ga Jurgenu.

Mladić uzme omotnicu na kojoj je ostao krvav trag. Na poleđini je bratićevo ime. Otrgnuo je rub omotnice i izvukao pet listova ispisanih zgusnutim i oblim rukopisom, gotovo bez mrljanja i črčkanja.

Jurgen je letimično pogledao prve crte, ali ga je odmah zaokupilo to što je pročitao pa je nastavio. Na sredini teksta razrogačio je oči i počeo ubrzano disati. Pogledao je Ilse sumnjičavo i smušeno, ne vjerujući svojim očima.

- To je laž! Ogavna laž! - rekao je pa došao do tetke i stavio joj nož na vrat.

- Nije laž, Jurgene. Žao mi je što si tako doznao - rekla je.

- Žao ti je? Žališ me? Odrezao sam ti prst, stara! Što me sprječava da ti sada prerežem grkljan?

Reci da je laž! - Jurgen je spustio glas na razinu hladnog šapta od kojega se Ilse naježila kosa.

- Ja sam godinama bila žrtva te istine. Djelomice si zato postao takav monstrum.

- A on zna?

To posljednje pitanje bilo je previše za Ilse. Zaljuljala se od nemira i gubitka krvi, a Jiirgen ju je morao pridržati kako ne bi pala.

- Nemoj se sad onesvijestiti, bezvrijedna starice!

U blizini je bio umivaonik pun vode. Jiirgen baci tetku na krevet pa joj izlije tekućinu na lice. Ilse je malko živnula.

- Dosta - šapnula je.

- Odgovori mi. Zna li Paul?

- Ne.

Jiirgen joj je ostavio nekoliko trenutaka da se oporavi. Naposlijetku je našao uzbuđenje, ali ne u očekivanoj formi. Njegovom je glavom bujalo more osjećaja dok je prečitavao pismo, ovaj put do svršetka.

Kad je pročitao, opet pomno složi stranice i stavi ih u džep. Sad je shvatio zašto ga je otac tako usrdno zadužio da nađe taj papir i zašto je majka htjela da ga najprije njoj donese.

Htjeli su me iskoristiti. Misle da sam idiot. Ali nitko osim mene neće dobiti to pismo... a iskoristit ću ga u pravom trenutku. Ah, da. Kada najmanje očekuju.

Nečega se ipak nije domogao. Polako je došao do kreveta i nagnuo se nad prostirku.

- Hoću Hansovo pismo.

- Nemam ga. Bogom se kunem. Tvoj ga je otac uvijek tražio, ali nemam ga, nisam sigurna ni da postoji - reče Ilse. Opet je jecala držeći se za osakaćenu ruku.

- Ne vjerujem ti - lagao je Jiirgen. Činilo se da Ilse u tom stanju ne može ništa sakriti, ali baš ga je zanimalo kako će ona reagirati na njegovu nevjericu.

Opet je prinio nož do njezina lica.

Ilse mu je onemoćalo pokušavala maknuti ruku, ali to je bilo kao da dijete gura tonu granita.

- Pusti me. Zaboga, nisi li mi nanio dosta zla?

Jurgen letimično pogleda oko sebe. Udalji se od kreveta, s obližnjega stola uzme upaljenu svjetiljku pa je baci na dno ormara. Slupalo se staklo, a vreli se petrolej razlio po odjeći i obući. Vratio se do kreveta i čvrsto pogledao Ilse u oči ne želeći propustiti nijedan detalj toga trenutka. Stavio joj je vrh noža na trbuh. I udahnuo.

Potom zabije oštricu do drška.

- Sada da.

39.

Nakon neugodne raspre s Alys, Paul je bio slabe volje. Odlučio je prkositi hladnoći i pješački kući, učinivši tako pogrešku zbog koje će se najljube kajati u životu.

Dok je tih sedam kilometara od pivnice do pansiona pješačio sat vremena, Paul gotovo da se nije osvrtao ni na što oko sebe. U glavi je s njom razgovarao i smišljao fraze koje bi imale drukčiji rezultat. Sad je žalio što nije bio popustljiv, a onda se kajao zašto joj nije odbrusio, pa neka ona oćuti bol koju mu je nanijela. Izgubljen u beskrajnoj spirali ljubavi, vidio je što se događa tek kad se našao nekoliko koraka od ulaza. Osjetio je dim, vidio kako ljudi trče i vatrogasno vozilo ispred zgrade.

- Kamo, bezumniće?

Paul digne pogled. Požar na trećem katu.

- Oh, Bože sveti. Mama!

S druge strane ulice skupljalo se sve više znatiželjnika i pansionskih stanara. Paul jurne prema njima tražeći poznata lica i dozivajući Ilse.

Naposljetku je vidio gazdaricu. Čađavo joj je lice bilo izbrazdano suzama. Paul je primi za ramena.

- Moja majka! Gdje je?

Nije ga mogla pogledati u oči. Gazdarica opet zaplače.

- Nije sišao nitko s četvrtoga kata. Ah, kad bi moj otac, počivao u miru, vidio kako mu je izgorjela zgrada!

A vatrogasci?

- Još nisu pošli gore, ali nemoćni su. Vatra blokira stube.

- A s druge krovne terase? S broja 22?

- Možda - reče gazdarica tjeskobno kršeći žuljevite ruke. - A odande se može skočiti. Katkada vratarićini klinci love mačke na našoj krovnoj terasi...

Paul nije čuo njezine riječi, već je trčao prema susjednom ulazu. Kiseli policajac na vratima ispitivao je jednu stanarku pansiona. Namrštio se videći Paula kako mu trči ususret.

- Kamo, gospodine? Izmještamo... Eh!

Mladić ga odgurne, a policajac padne.

Zgrada je imala pet katova, jedan više nego pansion. Sve su to bile stambene zgrade, tada vjerojatno prazne. Paulovi su koraci odzvanjali kao bubnjava dok se bauljajući penjao jer je vratarica valjda isključila struju u zgradi.

Morao se zaustaviti na zadnjem katu jer nigdje nije vidio prilaz krovnoj terasi dok nije shvatio da se mora popeti kroz stropni otvor nasred hodnika. Skočio je u pokušaju da dosegne ručku i otvori stropna vrata, ali mu je nedostajalo šezdeset centimetara. Očajnički je tražio nešto za skok, no ništa nije našao.

Nemam izlaza, moram provaliti vrata nekog stana.

Navali na najbliža. Pokuša ih provaliti ramenima, kao što je čitao u romanima Saxa Rohmera, no jedini je rezultat bila prodorna bol koja mu je isijavala po ruci i nekoliko ga je minuta tresla.

Počne udarati vrata u visini brave, napokon se vrata otvore nakon pet-šest udaraca. Uzeo je prvo što mu se našlo pri ruci u mračnom predsoblju. Bila je to stolica. Popeo se na nju, dosegnuo ručku i izvukao drvene ljestve kojima se popeo na krovnu terasu.

Tu se nije moglo disati. Vjetar je sav dim raznosio tamo pa je Paul morao rupčićem pokriti usta kako bi mogao ići naprijed.

Umalo je pao kroz rupu između dvije zgrade - nešto veću od metra.

Jedva je vidio susjednu krovnu terasu.

Dovraga, gdje bih skočio?

Iz džepa izvadi svoje ključeve pa ih u luku baci ispred sebe. Paul zaključa da su pali na kamen ili drvo pa skoči u tome smjeru.

Na tren osjeti kao da mu tijelo lebdi usred dima. Onda je pao na ruke i koljena, ogulio dlanove i otkotrljao se postrance. Napokon je bio u zgradi pansiona.

Izdrži, mama, evo me.

Morao je hodati ispruženih ruku da izađe iz zadimljene zone uz ulicu. I kroz cipele je osjećao vrelinu stropa. Unutra je bio otvor gdje se dim razrjeđivao. U dnu je bilo sušilo za rublje, stara rasklimana stolica za ljuljanje i ono što je Paul željno tražio.

Prilaz donjemu katu!

Potrči onamo bojeći se da je prilaz zaključan. Snage su ga izdavale, a noge su mu bile tako teške kao da je ta ravna krovna terasa pokrivena melasom. Kada je stigao do vrata, na tren je zastao kako bi došao do daha.

Bože, molim te, daj da se vatra nije proširila do njezine sobe. Molim Te. Mama, reci mi da si bila dovoljno mudra da odvrneš slavinu i da mokrom krpom začepiš pukotine vrata.

Stubišna su vrata bila pritvorena, a u stubištu dim, iako podnošljiv. Siđe petom brzinom, a na pretposljednjoj se stubi sudario s jednom spodobom na koju je jedva obratio pozornost. Išao je napred, uvjeren da prepoznaje mjesto gdje jest, po trošnome, prljavom sagu na podu. Mora doći do kraja hodnika pa skrenuti desno i bit će ispred majčine sobe.

Pokušavao je ići dalje, ali nije mogao. Ondje je dim bio narančastoprjav. Nije bilo zraka, pa iako je imao ogrtač i rukavice, vatra mu je tako pržila kožu da nije mogao ni koraka naprijed.

- Mama! - Htio je urlati, ali iz grla mu se odvojio samo suh, prigušen i tugaljiv jecaj.

Do njega se užarila zidna tapeta. Mladić je vidio da će ga opkoliti vatra ako hitno ne izađe. Vratio se, a tada je vatra koje nije bilo kad je silazio obasjala stubište. Paul je shvatio o što se spotakao i kakve su to tamne mrlje na sagu.

Na podu je, uz prvu stubu, ležala majka. Ranjena.

- Ne! Mama!

Nagnuo se nad nju tražeći puls. Ilse ga je prepoznala.

- Paule - rekla je nemoćnim glasom.

- Moraš izdržati, mama! Spasit ću te!

Mladić je digao s poda njezino krhko tijelce i potrčao uza stubište. Kad je došao, nastojao se što više udaljiti od stuba, ali je odmah uočio da je bezdimna zona sve manja.

Paul se zaustavio, potpuno blokiran. Nije mogao proći kroz zavjesu od gustoga dima s majkom u tome stanju, a još manje nasumce preskočiti ponor između zgrada s njom na rukama.

Nisu mogli ni ostati. Ispred njega su se urušili cijeli komadi stropa i na rubovima otvora plesala su ušiljena crvenkasta koplja. Vatra će za koji tren urušiti krov.

- Moraš izdržati, mama. Izvući ću te. Odvest ću te u bolnicu, opraviti ćeš se. Kunem ti se. Ali moraš izdržati.

- Pod... - Ilse je nemoćno kašljala. - Spusti me...

Paul je kleknuo i naslonio joj noge na pod kako bi joj bilo udobnije. Tada je prvi put vidio u kakvu je majka stanju. Okrvavljena haljina. Odrezan prst desne ruke.

- Tko ti je to učinio? - upitao je uz bijesnu grimasu.

Jedva je mogla govoriti. Lice joj je posivjelo, drhtale su joj usne. Dovukla se iz sobe, posve slučajno bježeći od vatre u ispravnome smjeru, ostavljajući za sobom crven trag. Zbog ozljede je morala puzati, što ju je, paradoksalno, dulje održalo na životu jer u tome položaju u pluća joj je ušlo manje dima. Dim je ispunio i stražnji dio zgrade, a u tijelu Ilse Reiner gotovo da nije ostao dašak života.

- Tko, mama? - ponovio je Paul. - Jurgen?

Ilse je otvorila oči. Bile su tako crvene da je Paulu bilo teško to gledati.

- Ne...

- Tko onda? Jesi li ga prepoznala?

Ilse je drhtavu ruku digla do sinova lica, blago ga milujući. Vrškovi prstiju bili su hladni, ali su je pekli za srce kao da su dio požara što ispod njih bukti. Paul je pun bola znao da ga majka miluje i prestrašio se.

- Nije...

- Tko?

- Nije Jiirgen.

- Reci, mama. Reci mi tko... Ubit ću ga.

- Ne smiješ...

Prekine je novi napad kašlja. Ilseine ruke mlitavo padnu na bokove. Sin ju je rukom pokušavao rashladiti, ali je zrak bio tako vruć da svojim mahanjem nije ništa postigao.

- Ne smiješ dirnuti Jiirgena, Paule.

- Zašto ne, mama?

Majka se borila za svaki udisaj, ali i sama sa sobom. Paul joj vidje bol i borbu u očima. Užasno se naprezala da skupi zrak u plućima. A još više da iščupa iz srca tri posljednje riječi.

- Brat ti je.

40.

Brat.

Sjedeći na rubu pločnika, blizu mjesta gdje je prije jedva jedan sat bila gazdarica pansiona, Paul je mislio o toj riječi. U nepunih pola sata njegov se svijet dvaput izokrenuo, smrću majke i onim što mu je otkrila posljednjim dahom.

Kad je Ilse umrla, mladić ju je zagrlio i bio u napasti da se prepusti smrti.

Ne micati se dok mu plamen proždere tlo pod nogama.

To je život. Trčati po ravnoj krovnoj terasi koja je osuđena da se uruši, mislio je

Paul, ponesen ljutom tugom, crnom i gustom kao nafta.

Je li ga strah zadržao na krovnoj terasi neposredno nakon majčine smrti?

Možda se bojao povratka u svijet u kojem bi bio sam. Možda bi se, da su joj posljednje riječi bile »Silno te volim«, Paul se prepustio smrti. No Ilseina je tvrdnja o Jurgenu dala potpuno drukčiji smisao pitanjima koja su cijeli život mučila Paula.

Je li ga pokretala mržnja, osvetoljubivost ili znatiželja? Možda smjesa tih triju osjećaja. Ali sigurno je da je Paul posljednji put poljubio majku u čelo i potrčao na drugi kraj ravne krovne terase.

Umalo je posrnuo i pao preko ruba, ali je na vrijeme zakočio. Pitao se što pomaže djeci koja se dolaze igrati u tu zgradu da se vrate na drugu stranu.

Vjerojatno debela daska, a on je nema vremena tražiti u dimu. Paul skine ogrtač i jaknu kako bi bio što lakši za skok. Promaši li ili ako popusti dio suprotnoga krova koji zgrabi, Paul bi pao pet katova s toga minijaturnog, ali smrtonosnoga ponora. Zaletio se i skočio ne razmišljajući previše, sa slijepim, apsurdnim povjerenjem koje je sretno prošlo.

Na ulici je Paul pokušavao uvesti reda u puzzle da se Jurgen *moj brat* pretvorio u najsloženiji dio. Je li Jurgen Ilsein sin? Paul to nije smatrao mogućim jer je mlađi samo osam mjeseci. Fizički je moguće, ali mladić je bio skloniji pomisli da je Jurgen sin Hansa i Brunhilde. Pokojni Eduard nije bio nimalo sličan Jurgenu, ni po stasu ni po svojoj tamnijoj puti. A Jiirgen je bio sličan Paulu. Obojica su modrooki izbočenih jagodica, iako Jiirgen ima tamnu kosu.

Kako je otac mogao leći s Brunhildom? I zašto mi je majka to krila? Uvijek sam znao da me želi zaštititi onoga što se dogodilo tati, ali zašto mi to nije rekla? A što je najvažnije, kako ću sad išta otkriti bez pomoći obitelji von Schroeder?

Tada se gazdarica približila Paulu, još jecajući.

- Gospodine Reineru, vatrogasci kažu da je požar pod nadzorom, a zgradu treba srušiti jer je opasna. Poslali su me da stanarima s dva prva kata kažem da uđu naizmjenice uzeti nešto odjeće i da prenoće negdje drugdje. Oni će se pobrinuti za ostalo.

Paul se kao automat pridružio desetini ljudi koji su išli po dio svojih stvari.

Prešao je povrhu vatrogasnih crijeva koja su i dalje u lukovima prskala vodu. S jednim je vatrogascem prolazio prljavim hodnicima i stubama i naposljetku se našao u svojoj sobi pa nasumce ubacivao odjeću u ručnu torbu.

- Dosta - požurivao ga je vatrogasac koji je uznemireno ostao na vratima. - Moramo ići.

Mladić ga je slijedio, zbunjeno i bez pogovora. No nekoliko metara dalje, u zbruci njegova mozga zasvjetlucao je odsjaj jedne zamisli, kao rub zlatnika u kanti pijeska. Otrčao je.

- Čujte, gospodine! Moramo izaći!

Paul se nije osvrtao na nj. Dojuri u svoju sobu i uvuče se ispod kreveta. U tijesnom je prostoru nastojao maknuti hrpu knjiga koju je ostavio kao kamuflažu.

- Rekao sam vam: idite! Tu nije sigurno, gospodine - rekao je vatrogasac i odlučno vukao mladićeve noge dok mu cijelo tijelo nije bilo vani.

Paulu se živo fućkalo. Imao je ono što je tražio.

Kutiju od crnoga mahagonija, glatku i bez ukrasa.

Bilo je devet i pol sati navečer.

Paul je nosio ručnu torbu i trčao kroz grad.

Da nije u takvu stanju, sigurno bi opazio da se u Munchenu događa nešto što nadilazi i njegovu preveliku tragediju. Motalo se više ljudi nego inače u taj noćni sat. Prepuni barovi i taverne, a iz njih su dopirali ljutiti glasovi.

Zabrinuti su se ljudi skupljali na uglu, a nigdje policije.

Mladić se nije osvrtao ni na što oko sebe, samo je htio što brže svladati petnaest ulica koje ga dijele od cilja. Sad mu je to jedini trag. Proklinjao se što to nije sam uvidio, zato što to nije prije zaključio.

Metzgerova je zalagaonica bila zatvorena. Vrata bijahu čvrsta i debela pa Paul nije gubio vrijeme udarajući i kucajući, iako je pretpostavljao - točno - da tu živi odvratni stari škrtac kao lihvar, možda na nekoj staroj postelji u stražnjem dijelu.

Uz vrata je odložio torbu i potražio nešto čvrsto. Na ulici nije bilo odvojenih kamenih ploča, ali našao je poklopac kanalizacije, velik kao mala plitica. S naporom ga digne i baci u izlog koji se skrši u milijun krhotina. Srce mu je divlje lupalo u prsima i ušima, ali Paul se nije osvrtao na to. Da tko pozove policiju, možda bi došla prije nego što on postigne cilj, a možda ne.

Bolje ne, pomislio je Paul. *U protivnom, sljedeće mjesto gdje ću tražiti odgovore bit će u palači von Schroeder. Makar me prijatelji mog tetka strpaju u zatvor do kraja života.*

Jednim skokom Paul je upao. Cipele su mu škripale kad je gazio bezobličnu staklenu masu. Razlupani se izlog pomiješao s posudom od češkoga kristala, također skršenom mladićevim projektilom.

Prodavaonica je bila u potpunome mraku. Jedino je svjetlo dolazilo iz stražnjega dijela odakle su dopirali snažni povici.

- Tko je tu? Pozvat ću policiju!

- Pa zovi! - Paul je također urlao.

Na podu se pojavio svjetlosni pravokutnik bacajući sablasne forme predmeta iz zalagaonice na zidove, pretvorene u prijeteće nemani. Paul se uspravio usred njih čekajući da Metzger dade znakove života.

- Gubite se, prokleti nacisti! - vikne lihvar i upadne u dućan škiljeći, očiju još pritvorenih od sna.

- Nisam nacist, gospodine Metzgeru.

- Dovraga, tko si, dečko? - Upao je iz sobice i upalio svjetlo videć da je u dućanu samo jedna osoba. - Ovdje nema ništa vrijedno!

- Možda, ali tu je nešto što mi treba.

Starcu se tada vid razbistri dovoljno da prepozna Paula.

- O čemu ti to... Oh!.

- Vidim, sjećate me se.

- Nedavno si ovdje bio - reče Metzger. Isprika je bila prozirna kao strah i nelagoda koji su ga spopali.

- Uvijek se sjećate svih svojih klijenata?

- Koga vraga hoćeš? Platit ćeš ti meni taj stakleni prozor!

- Ne mijenjajte temu. Želim čuti tko je založio pištolj koji sam otkupio.

- Ne sjećam se.

Paul ne odgovori. Samo izvadi oružje iz džepa hlača i nacilja starca. Vidje oružje, uzmakne, a ruke stavi ispred tijela poput štita.

- Ne pucaj! Kunem ti se, ne sjećam se! Prošlo je gotovo dvadeset godina, dečko!

- Recimo da vam vjerujem. A vaši registri?

- Spusti to oružje, molim te... Ne mogu ti pokazati registre, informacija je povjerljiva. Dečko, molim te, budi razuman...

Paul krene šest koraka prema njemu i digne pištolj pod pravim kutom u odnosu na rame. Cijev je ostala dva centimetra od znojnog lihvarova čela.

Starac zabaci glavu kao da se želi pretvoriti u jedan od pedesetak satova koji krase zid s kojim se sudario u bijegu.

- Gospodine Metzgeru, dopustite da vam objasnim. Pokažite mi svoje registre ili pucam. Izbor je jednostavan.

- Dobro! Dobro!

Starac ga je dignutih ruku vodio u sobu iza prodavaonice. Prošli su kroz veliko, još prašnjavije skladište, punije paučine nego sam dućan. Kartonske kutije od poda do stropa na zahrđalim metalnim policama. Nesnosan smrad na plijesan i vlagu. I još nešto, neodredivo i trulo.

- Kako podnosite ovaj vonj, Metzgeru?

- Vonj? Ne osjećam nikakav vonj - reče starac ne okrećući se.

Paul pomisli da se lihvar na to naviknuo nakon bezbrojnih godina provedenih uz tuđe izgubljene predmete.

Nikada nije uživao život. I preko volje ga je sažalijevao. Morao je otjerati iz glave te misli kako bi i dalje mogao čvrsto stezati očev pištolj.

U dnu skladišta bila su metalna vrata. Metzger izvadi ključeve iz džepa i otvori vrata. Mahne mu da prođe.

- Najprije vi - reče Paul.

Starac ga čudno pogleda, netremice i namrgođeno. Paul pomisli na zmaja koji brani svoju špilju s blagom i shvati da mora biti oprezniji nego ikada. Sad je škrtac kao opasni zarobljeni štakor, mogao bi gristi.

- Zakuni mi se da mi nećeš ništa ukrasti.

- Kakva korist od toga? Upamtite, ja sam onaj tko drži oružje.

- Zakuni se - inzistirao je.

- Kunem se, neću vam ništa ukrasti, Metzgeru. Recite što me zanima pa ću vam dati mira. Paulove riječi ne uliju starcu zeru mirnoće, ali bar se odvažio ući u sobicu. Desno su drvene police prepune knjiga od crna kartona. Lijevo golem sef. Lihvar odmah stane ispred njega, zaštitivši ga svojim tijelom.

- Tu je - reče pokazujući Paulu police.

- Potražite.

- Ne - odgovorio je starac napetim glasom. Nije se htio maknuti iz kuta.

Skuplja hrabrost. Ako ga još pritisnem, možda se baci na mene. Prokletstvo, zašto sam nabio pištolj? Nije mi trebao da ga prisilim na poslušnost, a sada ne mogu i ne želim nišani niti ga mogu spustiti.

- Bar mi reci koju knjigu tražim.

- Na polici u visini glave, četvrta lijevo.

Paul je opipom tražio knjigu ne skidajući pogled s Metzgera. Pomno ju je uzeo i pružio lihvaru.

- Nađite referenciju.

- Ne sjećam se broja.

- 91231. Požurite.

Starac preko volje pruži ruku i počne pomno prelistavati. Paul je mrzovoljno pogledavao prema skladištu, u strahu da se svaki trenutak može pojaviti grupa policajaca koji će ga uhiti. I predugo je tu.

- Ovdje je - reče starac vraćajući mu knjigu otvorenu na jednoj od prvih stranica.

Paul je proučavao knjigu držeći je u lijevoj ruci, a svakih nekoliko sekunda žustro je pogledavao Metzgera. Nije bilo datuma, nego samo skromni »1905/16. tjedan«. Pri dnu stranice je našao broj.

- Tu je samo ime. Clovis Nagel. Rubrika za adresu je prazna.

- Klijent nije dao detalje.

- Je li to legalno, Metzgeru?

- Zakon je tu malo neodređen.

Nije to bila jedina stavka s Nagelovim imenom. Bilo ih je još deset u kojima se vodio kao »davatelj zaloge«.

- Želim vidjeti ostatak predmeta koje je založio.

Laknulo mu je što je udaljio uljeza od svoga sefa. Lihvar bez opiranja dovede Paula do jedne od policajskih vanjskoga skladišta. Uzme kartonsku kutiju i pokaže Paulu njezin sadržaj.

- Ovdje su.

Dva jeftina sata, zlatni prsten, srebrni ručni sat... Paul je to gledao ne shvaćajući kakva je uzajamna veza Nagelovih predmeta. Počeo je očajavati, jer poslije svih tih napora imao je još više pitanja nego prije.

Jedan te isti čovjek istoga dana zalaže toliko predmeta? Čovjek je bježao od nekoga, vjerojatno od mog oca. Kako bih znao više, morao bih ga naći, jer samo ime ne pomaže osobito.

- Želim znati gdje bih našao Nagela.

- Pa vidio si, dečko. Nema adrese ni...

Paul digne lijevu pa svom snagom udari starca. Metzger padne na pod i prinese ruke licu. Nit krvi kliznula mu je između prstiju.

- Ne! Ne, molim, nemojte me više tući!

Ruke visoko u zraku, Paul se morao svladati kako ne bi opet udario. Tijelo mu se napunilo nekom nezdravom energijom, nekom neodređenom, godinama prikupljanom mržnjom koja se napokon iskalila na toj bijednoj okrvavljenoj spodobu na podu koja ga moljaka.

Što to radim?

Iznenada se vidje izvana i smuča mu se to što je učinio. To mora što prije prestati.

- Govorite, Metzgeru. Znam, nešto mi skrivate.

Starac digno ruke kao štit. Dlan mu je bio crven.

- Nejasno se sjećam. Bio je vojnik, to sam vidio po njegovu načinu govora.

Možda mornar. Rekao je da se vraća u jugozapadnu Afriku gdje mu sve to neće trebati.

- Kakav je bio?

- Onizak, nježna lica. Ne sjećam se. Molim te, nemoj me više tući!

Onizak, nježna lica. Eduard je opisao čovjeka koji je bio u sobi s mojim ocem i tetkom »onizak, nježnih crta lica, kao djevojka«. Možda Clovis Nagel. A ako ga je moj otac otkrio u krađi na brodu? Možda je bio špijun. Ili ga je moj otac zamolio da pištolj založi u njegovo ime? Dakle, znao je daje u opasnosti.

Glava mu je pucala. Paul izađe iz skladišta, a cendravoga Metzgera je ostavio na podu. Jednim se skokom popeo u izlog, ali odjednom se sjetio da je torbu ostavio uz vrata. Samo da mu je tko nije ukrao. Sva sreća, još je bila tu.

A sve drugo se promijenilo.

Ulica je bila puna desetaka ljudi unatoč kasnome satu. Skupili su se u grupice na pločniku i na kolniku. Neki su išli od jedne do druge skupinice prenoseći informacije kao što pčele oprasuju cvijeće. Paul pristupi najbližoj skupini.

- Nacisti su navodno zapalili jednu zgradu u Schwabingu...

- Ne, nego komunisti...

- Zauzeli su policijske postaje...

- Na ulicama uvode nadzor...

Paul zbunjeno uhvati jednoga za ruku pa ga prisili da se okrene.

- Što se događa?

Čovjek izvadi iz usta cigaru pa mu uputi osmijeh, iskrivljen i žučkast. Bio je presretan što je našao nekoga komu će reći loše Vijesti.

- Ne znate, prijatelju? Hitler i njegovi nacisti čine državni udar. Revolucija je, napokon ćemo doživjeti promjene.

- Državni udar, kažete? Kako?

- Silom su ušli u Burgerbraukeller sa stotinama ljudi. Unutra drže sve, počevši od povjerenika Bavorske.

Paulu življe zakuca srce.

- Alys!

Dok nisu zapucali, Alys je osjećala da je to njezina noć. Nanon raspre s Paulom, u grlu joj je ostao gorak okus. Shvatila je da je u njega slijepo zaljubljena, sad je to uvidjela. Upravo se zato bojala više nego ikada.

Odluči se koncentrirati na to što ima entre manos. Uđe u glavnu dvoranu pivnice koja je već bila više nego tri četvrt puna. Više od tisuću osoba sklopčalo se za stolovima, uskoro će ih doći još pet stotina, a ljudi su neprekidno ulazili. Njemačke su zastave visjele s visokih zidova, gotovo nevidljive zbog duhanskoga dima. Bilo je vruće, vlažno i zagušljivo zbog onoga što su nosili deseci konobarica koje su se trsile u svjetini držeći povrh glave pladnjeve s pet-šest krigla ne prolivši ni kapi.

Doista težak posao, pomislila je Alys, još sretnija zbog prigode koja joj je toga dana na dohvat ruke.

Laktarila se i našla mjesto ispod govornice. Bilo je još tri-četiri fotografa, a jedan od njih začuđeno ju je gledao i munuo laktom svoje društvo.

- Pazi, ljepoto! Sjeti se maknuti prst s objektiva!

- A ti se sjeti izvaditi svoj iz šupka, idiote. Nokti su ti crni.

Fotograf odmah pogleda vrške prstiju i pocrveni kao rajčica.

Drugi su pljeskali Alysinau odgovoru.

- Odbrusila ti je, Fritz!

Alys se smijuckala i zauzela mjesto odakle će dobro vidjeti. Provjerila je svjetlo i na brzinu je izračunala. Uz malo sreće odande bi mogla snimiti dobru sliku. Zanimjela se. Poticajno je ukoriti tog idiota. A od toga dana sve ide nabolje. Razgovarat će s Paulom, zajedno će riješiti probleme. Uz novi, stalan posao koji je ispunjava, sve bi moglo biti dobro.

Prepustila se milim snovima kada se na pozornicu popeo Gustav von Kahr, povjerenik Bavorske. Snimila je mnogo fotografija, pa i jednu koju je smatrala dosta zanimljivom, na kojoj von Kahr čudno gestikulira.

Iznenadna strka u stražnjem dijelu lokala. Alys je istegnula vrat da vidi što se događa, ali nije ništa vidjela zbog jake rasvjete oko podija i bedema ljudi ispred sebe. Zaglušna galama svjetine, tresak stolova i stolica koje se ruše, deseci krigla krše se o pod.

Netko izroni iz gužve uz Alys, znojavi čovječuljak u zgužvanoj kabanici.

Makne čovjeka koji je sjedio za stolom do podija, popne se na njegovu stolicu na stol.

Tad Alys okrene fotografski aparat prema njemu, u tren oka ovjekovječi zanosni pogled, podrhtavanje lijeve ruke, trećerazrednu odjeću, svodničku frizuru zalizanu na čelu, okrutne brčice, dignutu ruku, pištolj uperen u strop.

Nije se bojala, nije sumnjala. Negdje u primozgu odzvanjalo joj je samo ono što joj je August Muntz davno rekao;

U životu fotografa ima trenutaka kad pred tobom preleti jedna fotografija, samo jedna fotografija, koja može promijeniti tvoj život i život onih oko tebe. To je odlučan trenutak, Alys. Vidjet ćeš prije nego što se to dogodi. Kad se to dogodi, ako ti se dogodi, snimaj. Ne razmišljaj, snimaj.

Stisnula je dugme u isto vrijeme kad je on stisnuo okidač.

- Počela je narodna revolucija! - zaurla čovječuljak snažnim, odbojnim glasom. - Šest stotina naoružanih ljudi opkolilo je pivnicu! Nitko neće izaći.

Ako odmah ne utihnete, zapovjedit ću da stave mitraljez na veliku terasu.

Svjetina ušuti, ali Alys se nije osvrkala na šutnju niti se prestrašila smeđekošuljaša koji su odasvud navirali.

- Ovim svrgavam bavarsku vladu! Policija i vojska pristupile su našoj zastavi, svastiki koja sad visi na svakoj vojarni i policijskoj postaji!

U pivnici odjekne nova junačka vika. Aplauzi, zvižduci i povici: Meksiko, Meksiko! Južna Amerika! Alys ni tomu nije posvetila ni najmanju pozornost.

Još je čula hitac, na zjenicama joj je još ostao lik čovječuljka koji puca, u njezinu se mozgu sve svelo na pet riječi.

Presudan trenutak.

Pošlo mi je za rukom, pomislila je.

Privijajući kameru na prsa, Alys se izgubila u mnoštvu. Sad joj je jedini prioritet bio izaći i stići u laboratorij. Nije se točno sjećala imena onog tko je pucao, iako joj je njegovo lice bilo poznato... jedan od tolikih goropadnih antisemita koji vociferan po tavernama.

Ziegler. Ne, Hitler. Tako je, Hitler. Zaneseni Austrijanac.

Alys nije vjerovala u mogućnost takva udara. Tko bi slijedio zvekana koji proglašava da će zbrisati Zidove s lica zemlje? U sinagogama zbijaju šale o idiotima kakav je Hitler. Slika na kojoj ga je snimila dok mu znoj kapa po čelu i dok suludo gleda - dovest će tipa na njegovo mjesto.

A to je ludnica.

Jedva se probijala u moru tjelesa. Ljudi su opet urlali, neki su se potukli.

Jedan je čovjek skršio kriglu piva drugomu na glavu, a od ostatka tekućine smočila se Alysina jakna. Trebalo joj je gotovo dvadeset minuta da dođe do suprotne strane dvorane, ali tada je vidjela da je bedem smeđeokošuljaša naoružanih puškama i pištoljima zakrčio izlaz. Pokušavala je s njima uspostaviti dijalog, ali je SA-ovci nisu pustili.

Hitler i dužnosnici nestali su na bočna vrata. Zamijenio ga je novi govornik, a temperatura je u pivnici i dalje rasla.

Osorno, Alys stane ondje gdje će je što manje gurati dok pokušava smisliti kako bi izašla.

Tri sata poslije bila je na rubu očajja. Hitler i njegovi akoliti održali su već više govora, a glazba je na balkonu više od deset puta svirala *Deutschland uber alles*. Alys se diskretno pokušala onamo ušuljati tražeći prozor kroz koji će kliznuti, ali su SA-ovci blokirali put. Nikoga nisu puštali ni u zahod, a u pivnici tako punoj ljudi, gdje konobarice nose pivo za pivom, to će uskoro biti problem. Već je vidjela više od jednoga kako se olakšava uza zid.

Čekaj malo. Konobarice!

Na krilima iznenadnoga nadahnuća, priđe pomoćnomu stolu. Uzme praznu pliticu, skine jaknu, zamota u nju fotografski aparat pa je stavi na pliticu.

Uzela je sa stola dvije prazne pivske krigle i krenula u kuhinju.

Možda neće opaziti. Imam bijelu bluzicu i crnu suknju kao konobarica. Možda neće opaziti da nemam pregaču. Dok ne vide jaknu na plitici...

Držeći je iznad glave, Alys se morala ugristi za usnice kako ne bi uvrijedila dva gosta kad su je u prolazu štipnuli za stražnjicu. Nije htjela privlačiti pozornost na sebe. Stala je iza druge konobarice kad su skupa stigle na dvokrilna vrata i prošla uz SA-ovce koji čuvaju izlaz. Srećom je nisu pozorno gledali.

U velikoj, duguljastoj kuhinji vladala je ista nepetost kao vani, ali bez duhana i bez zastava. Dvojica su konobara neprekidno punila krigle pivom, dok su sudoperke i kuhari čavrljali uz ugašena ognjišta, praćeni budnim pogledom dvojice smeđeokošuljaša koji su, naoružani puškama i pištoljima, zakrčili izlaz.

Sranje.

Ne znajući što bi, Alys shvati da ne može ostati usred hodnika. Netko bi odmah uvidio da ona nije osoblje pa bi je izbacio. Odložila je krigle u golem metalni sudoper gdje su ih ostavljale druge konobarice i uzela prljavu krpu koju je ondje našla.

Stavila ju je pod slavinu, smočila i glumila da čisti dok je pokušavala razraditi plan, držeći krpu u desnoj ruci, a u lijevoj smotanu jaknu u kojoj je fotografski aparat. Postupno se približavala vratima i diskretno se ogledavala dok joj nije sinula zamisao.

Digne se i približi kanti za smeće uz sudoper. Bila je prepuna ostataka hrane. Unutra sakrije

jaknu, prilijepljenu za rub, i stavi poklopac.

Samouvjereno krene prema vratima.

- Ne možete proći, gospođice - reče joj jedan smeđekošuljaš.

- Moram baciti smeće.

- Tu ga ostavite.

- Pa kante su pune. Ne smijemo držati pune kante u kuhinji, protuzakonito je.

- Ne bojte se, gospođice, sad smo mi zakon. Kantu odnesite tamo gdje je bila.

Alys krene na sve ili ništa, spusti kantu na pod i prekriži ruke.

- Maknite je vi ako želite.

- Nosite, kad vam kažem.

Netremice ga je promatrala. Kuhinjsko je osoblje uvidjelo što se događa i gledalo je prema njoj, mrzovoljno. Alys je bila okrenuta leđima pa nisu mogli vidjeti da nije njihova.

- Čovječe, pusti je - upadne drugi SA. - Gadno je ako samo moraš biti u kuhinji, a kamoli još i ova pošast! Morat ćemo cijelu noć biti u istoj odjeći, smrad će mi se priljepiti za košulju.

Onaj koji je prvi govorio, slegne ramenima i stane sa strane.

Otprati je do kontejnera i vratite se što prije.

Tiho proklinjući, Alys krene. Uska su vrata vodila u još užu ulicu. Jedino je svjetlo davala usamljena žarulja na suprotnome kraju prolaza, uz ulicu. Tamo je bila kanta za smeće, a oko nje prljave mačke. Bila su teška vremena za mačke-skitnice u Njemačkoj.

- Već dugo tu radite, gospođice? - uglađeno će smeđekošuljaš.

Ne mogu vjerovati. Prolazimo ulicom, ja nosim kantu smeća, a on strojnicu, i idiot bi se sa mnom družio!

- Moglo bi se reći da sam nova - odgovorila je Alys glumeći ljubaznost. - A vi, već dugo činite državne udare?

- Ne, to je prvi - rekao je posve ozbiljno ne uočivši ironiju.

Došli su do kontejnera.

- No, možete se vratiti. Ja ću baciti smeće.

- Oh, ne, gospođice. Bacite smeće pa ću vas dopratiti unutra.

- Ne bih htjela da me morate čekati.

- Čekao bih vas gdje god hoćete. Tako ste lijepi...

Približio je lice i pokušao je poljubiti. Alys je nastojala uzmaknuti, ali našla se između kontejnera i smeđekošuljaša.

- Molim vas, ne - reče Alys.

- No, gospođice...

- Ne, molim vas.

Smeđekošuljaš se tužno povukao.

- Oprostite ako sam vas uvrijedio. Mislio sam da...

- Ne brinite se. Ja sam zaručena.

- Žao mi je. Kakav sretnik!

Je li?

- Ne brinite se - zbunjeno je ponovila Alys.

- Dopustite da vam pomognem s tom kantom.

- Ne!

Alys se zaleti i zgrabi za ruku smeđekošuljaša koji, zbunjen, pusti kantu, a ona se prevrnula i kotrljala po tlu. Razlete se ostatci hrane u polukrugu uz Alysinu jaknu.

- Koji je to vrag?

Paket se malko otvorio pa se vidio fotografski aparat. Vojnik je pogledao Alys kojoj se na licu čitala krivnja. Nije trebala druga ispovijed.

- Prokleta droljo! Ti si komunistička špijunka! - reče smeđekošuljaš prinoseći ruke pojasu s

palicom.

Nije mu dala vremena da je dirne. Alys je dohvatila metalni poklopac kante smeća i pokušala udariti SA-ca u glavu. Kako bi se obranio od napada, digao je desnu ruku, a poklopac ga je tupo udario u ručni zglob.

- Aaargh! Ozlijedila si me, pizdunjo!

Lijevom rukom otme joj poklopac i daleko ga baci. Alys je pokušala otrčati postrance, ali je ulica bila pretijesna. Nacist joj zgrabi bluzu i snažno povuče.

Alysino se tijelo okrene, a košulja se raspori, otkrivši djelomice jednu dojku pod grudnjakom. Nacist, koji je već digao ruku da je udari, na tren se ukoči kad je to vidio, gnjevan i uzbuđen. Taj je pogled ispunio strahom djevojčino srce.

- Alys!

Pogledala je prema ulazu u uličicu.

Paul je bio tamo, u jadnom stanju, ali bio je to on. Unatoč hladnoći imao je samo vestu. Isprekidano je disao i držao se za bok koji ga je bolio od trčanja gradom. Pola sata prije toga htio je ući u Burgerbraukeller na prednja vrata, ali nije prešao ni Ludwigsbrucke, jer su nacisti ulicu presjekli barikadom i jednim mitraljeskim gnijezdom.

Dugo je obilazio pokušavajući naći neku mogućnost ulaska. Tražio je policiju, vojsku, nekoga tko bi znao odgovoriti što se događa u pivnici, ali našao je samo građane koji su pljeskali ili izviždali pučiste s mudre udaljenosti.

Preko Maximilionova mosta došao je na drugu obalu i pitao ljude koje je vidio na ulici. Naposljetku su mu rekli za ulicu koja vodi do kuhinja. Paul je odjurio moleći da stigne prije nego što bude prekasno.

Silno se iznenadio kad je vidio vani Alys kako se tuče s tim čovjekom pa je, umjesto da ga iznenadi napadom, najavio svoj dolazak kao idiot. Kad je čovjek izvukao pištolj, Paulu nije preostalo drugo nego se baciti naprijed. Ramenom je udario nacista u trbuh i srušio ga.

Valjali su se na tlu i borili za oružje. Bio je jači nego Paul kojega su posve iscrpili najnoviji događaji. Neravnomjerna tučnjava nije trajala ni pet sekunda, a nakon toga protivnik gurne Paula, klekne i u nj uperi pištolj.

Tad Alys, koja je opet zgrabila metalni poklopac kante, iskoristi prigodu i, držeći poklopac objema rukama, bijesno ga udari. Sraz je odjekivao ulicom kao udarci cimbulja, a nacist zakoluta očima, ali nije pao. Alys ga je opet udarila dok naposljetku nije pao prema naprijed i tresnuo na lice.

Paul ustane pa potrči da je zagrlji, ali ga je odmaknula i čučnula na tlo.

- Koji ti je vrug? Je li tebi dobro?

Alys srdito ustane. U rukama je držala ostatke fotografskog aparata.

Slupao se tijekom natezanja s nacistom.

- Gledaj.

- Razbijen je. Bez brige, kupit ćemo bolji.

- Ne razumiješ! Bilo je snimaka!

- Alys, nije sada vrijeme. Moramo ići prije nego što njegovi prijatelji dođu po njega.

Pokuša je primiti za ruku, ali ju je istrgnula i ispred njega potrčala na sjever.

42.

Nisu se okrenuli dok nisu bili dovoljno daleko od pivnice Burgerbraukeller. Nikoga nije bilo na vidiku. Naposljetku su se zaustavili ispred crkve sv. Ivana, kojoj je dojmljiv tornjić usmjeren u noćno nebo kao optuživački prst. Paul dovede Alys do svoda iznad glavnih vrata kako bi se sklonila od hladnoće.

- Bože sveti, Alys, ne znaš kako sam se bojao - reče poljubivši je u usta.

Vratila mu je poljubac bez prekomjernog zanosa.

- Što se događa?

- Ništa.

- Ne bih rekao - ljutito će Paul.

- Ništa, kad ti kažem.

Paul skrenuo pogled i odluči da neće nastaviti. Kada je Alys zlovoljna, pokušati je trgnuti iz mrzovolje isto je kao izvući se iz živoga pijeska: što se više trudiš, više toneš.

- Dobro si? Ozlijedili su te ili...

Zatresla je glavom. Tek je tada zapazila Paulovu krvavu košulju, lice puno čađe, uplakane oči.

- Što ti se dogodilo, Paule?

- Majka mi je umrla - odgovorio je spuštajući glavu.

Dok joj je Paul pričao što se noćas dogodilo, Alys ga je žalila i stidjela se svoje okrutnosti prema njemu. Više je puta zaustila da ga moli za oprostjenje, ali nikada nije vjerovala u značenje te riječi. Iz nje je govorio moćni ponos.

Kada je spomenuo majčine posljednje riječi, Alys se zapanjila. Nije shvaćala kako brutalni, poročni Jurgen može biti Paulov brat, ali u isto vrijeme nije se čudila. Paul je imao mračnu stranu, a u nekim bi mu prigodama zasvjetlucala u očima, kao iznenadni jesenji vjetar koji tresse zastore zagrijane kuće. Isto tako, iako bi prije umrla nego to naglas priznala, onoga dana kad ga je upoznala na rođendanu, u životinjskoj Jurgenovoj vatrenosti osjetila je nešto što ju je uznemiravalo u snovima - to nije bila odbojnost koju je on izazivao njezinom racionalnom umu. Kad je Paul opisao upad u zalagaonicu i kako je morao tući Metzgera da progovori, Alys se užasno prestrašila za njega. Sve s tim u vezi činilo joj se jezivim pa ga je od toga htjela što prije udaljiti, prije nego što ga potpuno izjede.

Paul je zaključio priču jurnjavom u pivnicu.

- To je sve.

- I više nego dovoljno.

- Što ti to znači?

- Nećeš valjda i dalje po tome čačkati? Jasno, vani je netko tko je spreman na sve kako bi ušutkao istinu.

- Doista, valjan je to razlog za nastavak. To je dokaz da se netko krije iza ubojstva mog oca.

Na tren zastane.

- Oca i majke.

Paul nije plakao. Nakon svega što se dogodilo, njegovo je tijelo venulo za plačem, za tim je žudjela njegova duša, a srce se prelijevalo od suza. Mladić je sve to krio u sebi, možda zbog smiješne muževnosti koja mu ne dopušta pokazati osjećaje pred voljenom ženom. Možda je to bio okidač onoga što se dogodilo malo kasnije.

- Paule, moraš odustati - reče Alys, sve prestrašenija.

- Nipošto.

- Nemaš nikakav dokaz. Nikakav trag.

- Imam ime, Clovis Nagel. Imam mjesto, jugozapadnu Afriku.

- Vrlo je velika jugozapadna Afrika.

- Počinjem u Windhoeku. Valjda tamo nije baš teško naći bijelca.

- Velika je jugozapadna Afrika... i daleka - ponovila je Alys promijenjenim tonom.

- Ja to moram učiniti. Putujem prvim brodom.

- Tek tako!

- Da, Alys. Nisi slušala što ti govorim otkako se poznajemo? Koliko mi je važno znati što se dogodilo prije devetnaest godina? A sada... sada to.

Alys je na tren planirala kako bi ga zadržala. Objasniti mu koliko će joj nedostajati, koliko joj

treba. Koliko je zaljubljena u njega. No ponos joj je zavezao jezik i branio joj da Paulu kaže istinu o svom čudnom ponašanju ovih dana.

- Idi, Paule. Učini što moraš!

Mladić ju je zbunjeno pogledao. Od ledenog tona njezina glasa na tren oćuti da mu ćupaju srce i zakapaju ga u snijeg.

- Alys...

- Pođi istoga trenutka. Idi već jednom.

- Alys, molim te!

- Idi kad ti kaŹem.

Ćinilo se da će Paul zaplakati, a ona se molila da to ućini, neka prekrši odluku pa joj kaŹe da je voli i da mu je njezina ljubav vaŹnija od potrage koja mu je donijela samo bol i smrt. Mladić je moŹda oćekivao nešto slićno, a moŹda je samo pokućavao urezati u sjećanje Alysino lice. Dugih je gorkih godina proklinjala svoj ponos, kao što se Paul grizao zato što se nije tramvajem vratio u pension dok je majka bila noŹem probodena.

Ili zato što se okrenuo i krenuo ulicom.

- Znaš što? Drago mi je. Tako mi se više nećeš vraćati u snove pa sve zgaziti - reće Alys bacajući na pod komadićke kamere koje je dotada grćevito drŹala. - Otkad te poznajem, događa mi se samo zlo. Van iz moga Źivota, Paule.

Paul se na tren zaustavi pa, ne okrećući se, reće:

- Tako će biti.

I pođe naprijed.

Alys je nekoliko minuta ostala na crkvenim vratima pa vodila nijemu bitku protiv suza i izgubila, što je bilo neizbjeŹno. Odjednom iz ulićene tame bane jedna figura, s mjesta kamo je otićao Paul. Alys se pokućavala pribрати i namjestiti osmijeh na lice.

Vraća se. Shvatio je i vraća se, pomislila je i zakoraćila prema toj figuri.

Kad se pribliŹila, vidjela je da je to ćovjek u sivom kićšnom ogrtaću i sivom šećiru. Alys je prekasno shvatila da je to jedan od ljudi koji su je popodne slijedili, a mislila je da im je umakla tramvajem.

Okrenula se da potrći, no tad vidje njegova kolegu koji je skrenuo iza ugla pa je bio manje od tri metra od nje. Pokuća pobjeći, no obojica se bace na nju te je zgrabe za pojas.

- TraŹi vas otac, gospođice Tannenbaum.

Alys se uzalud otimala. Nije bilo pomoći.

Iz oblićnje se ulice pojavio auto, a jedan od gorila njezina oca otvorio je vrata.

Drugi ju je navukao da se pribliŹi i pokućavao ju je prisiliti da sagne glavu.

- Postupajte sa mnom obzirno, glupani - rekla je Alys prezirno ga gledajući. - Noseća sam.

43.

*Elizabeth Bay,
28. kolovoza 1933.*

Draga Alys!

Ne znam koliko sam ti puta pisao. Svaki mjesec jedno pismo, ukupno više od sto, a sva bez odgovora.

MoŹda su ti stigla, a odlućila si zaboraviti me. A moŹda si odselila ne ostavivši adresu. Ovaj list šaljem na kuću tvog oca, kamo katkada pišem, iako znam daje uzalud. Nadam se da će koje pismo izbjeći cenzuru tvog oca. U svakom slućaju, i dalje ću ti pisati. Ova su mi pisma jedina veza s prijaćšnjim Źivotom.

Počinem, kao uvijek, s molbom da mi oprostiš što sam onako otišao. Često se sjećam one noći prije deset godina, a znam da se nisam smio onako ponijeti i skršiti tvoje snove. Svaki dan molim da ostvariš svoj san da budeš reporterka i nadam se da si uspjela.

Život u koloniji nije lak. Otkad je Njemačka izgubila nadzor nad tim teritorijem, Južna Afrika ima mandat nad bivšim njemačkim teritorijem. Nismo dobrodošli, ali trpe nas.

Posla ima posve malo. Radim pokoji tjedan na imanjima i u rudnicima dijamanata da zaradim za život. Kad uštedim nešto novca, putujem u potrazi za Clovisom Nagelom. Nije lako. Ušao sam mu u trag u selima u porječju Oranje. Jednom sam prilikom bio u jednome rudniku odakle je upravo otišao. Promuknuo mi je za nekoliko minuta.

Slijedio sam trag koji me odveo na sjever, na poluotok Waterberg. Tamo sam upoznao jedno čudno, ponosno pleme, zovu ga Herero. S njima sam bio nekoliko mjeseci. Naučili su me loviti i kako uzgajati usjeve u pustinji. Tresla me groznica i dugo sam bio slab, ali su me izliječili. Mnogo sam od njih naučio, ne samo o tjelesnim vještinama. To je poseban narod. Svaki dan žive na rubu smrti, u stalnoj borbi da nađu vodu i prilagode život pred nadiranjem bijelaca.

Ponestaje mi papira, posljednji od listova koje kupih od jednoga prodavača na putu u Swakopsmund. Sutra opet idem onamo, slijedom novih tragova. Idem pješice jer sam potrošio novac pa potraga mora biti kratka. Najokrutnije na svijetu, osim nedostatka Vijesti o tebi, je vrijeme koje moram izdvojiti kako bih zaradio za život. Često sam posustajao, ali se ne predajem. Naći ću ga, prije ili poslije.

Na te mislim, na to što se dogodilo u ovih deset godina. Da si bar sretna i zdrava. Ako mi odlučiš pisati, piši na poštanski ured Windhoek. Adresa je na omotnici.

Još jedanput, oprosti mi. Voli te

PAUL

Djetić

1934.

U kojem upućenik shvaća da put ne može biti samotnan.

Tajni stisak ruke djetičkoga stupnja počinje snažnim pritiskom srednjaka, a završava kada brat mason vrati isti pozdrav. Tajno je ime toga stiska JACHIN, kao stup koji predstavlja Sunce u Salomonovu hramu. Opet je zamka skrivena u sricanju koje mora glasiti A-J-C-H-I-N.

44.

Jurgen se zadivljeno pogleda u zrcalo.

Lagano je povukao posuvratke, ukrašene lubanjom i insignijom SS. Nije se mogao dovoljno nagledati u novoj odori.

Kreacije Waltera Hecka i izvrstan rad krojača Huga Bossa, koje su proslavila stranačka glasila,

ljudima su ulijevali strahopoštovanje. Kad je Jurgen prolazio ulicom, mnoga bi se djeca ukočila i pozdravljala uzdignutom rukom. Prošli su ga tjedan zaustavile dvije starice te mu rekle da je lijepo vidjeti zdrave i jake dečke koji opet vode Njemačku pravim putem. Pitale su ga je li oko izgubio u borbi protiv komunista. Zadovoljni Jurgen im je pomogao nositi torbe do obližnjih vrata.

Tad pokucaju na vrata.

- Naprijed.

- Krasno izgledaš - reče majka ulazeći u prostranu spavaonicu.

- Znam.

- Danas ćeš doći na objed?

- Ne, mama. Pozvan sam na sastanak u Službu sigurnosti.

- Sigurno te žele predložiti za promaknuće. Predugo si već *untersturmfuhrer*.

Jurgen zadovoljno kimne i uoči izlaska uzme kapu.

- Auto te čeka pred vratima. Reći ću kuharici da ti nešto pripremi.

- Hvala, mama - reče Jurgen poljubivši Brunhildu u čelo. Izađe u hodnik.

Crne su mu čizme snažno odzvanjale na mramornim stubama. U predsoblju ga je čekala sluškinja s ogrtačem u ruci. Otkako je Otto prije jedanaest godina izašao iz njihovih života, imovno stanje sustavno se poboljšavalo. Opet četa posluge svaki dan skrbi za palaču, iako je sad on kućevlasnik.

- Hoće li gospodar jesti?

Jurgen se malo trznuo kad je čuo to oslovljavanje. To mu se uvijek događalo kad je bio živčan i nemiran, kao jutros. Najnevažniji su detalji probijali njegovu ledenu masku i otkrivali ocean konflikata koji se pod njom burkao.

- Barunica će vam dati upute.

Uskoro će mi se obraćati s titulom koja mi dolikuje, pomislio je izlazeći na ulicu.

Ruke su mu lagano drhtale. Srećom je nosio ogrtač na podlaktici pa to vozač nije opazio kad je otvorio vrata.

Prije je Jurgen nasiljem praznio svoju žestinu, ali nakon lanjske izborne pobjede Nacističke stranke, nepoželjni su postali oprezniji. Jurgen se svakoga dana sve teže kontrolirao. Pokušavao je polako disati dok se vozi. Nije htio doći nemiran i živčan.

A ponajmanje ako me promaknu, kao što kaže mama.

- Iskreno, dragi von Schroederu, u meni budite sumnje.

- Sumnje, gospodine?

- U vašu lojalnost.

Jurgen je osjetio da mu ruka opet dršće pa je morao čvrsto stisnuti članke na prstima da to nadvlada.

U dvorani za sastanke bili su samo Reinhard Heydrich i on. Šef Službe sigurnosti, obavještajnog ureda Nacističke stranke, bio je visok čovjek prominentna čela, samo nekoliko mjeseci stariji od Jurgena. Unatoč mladosti, bio je jedan od najmoćnijih ljudi u Njemačkoj. Njegov je ured nalazio prijetnje Stranci, stvarne ili zamišljane. Jurgen je čuo da je Himmler, kad gaje intervjuirao za to mjesto, od njega zatražio neka mu opiše kako bi organizirao nacističku obavještajnu agenciju, a Heydrich mu je odgovorio smjesom svih špijunskih romana koje je pročitao. Bila to jeftina fikcija ili rođeni talent. Službe sigurnosti već su se bojali u cijeloj Njemačkoj.

- Zašto to kažete, gospodine?

Heydrich makne ruku s fascikla ispred sebe, a na listu je pisalo Jurgenovo ime.

- Počeli ste u SA prvih dana pokreta. Dobro je to, zanimljivo. No čudno je da netko vašega... podrijetla izričito traži mjesto u SA-bataljuni. Pa stalno one nasilne epizode na koje se vaši šefovi kritički osvrću. O vama sam razgovarao sa psihologom...

O meni je razgovarao s psihologom!

- ... a on kaže da je to možda ozbiljan poremećaj osobnosti. Naposljetku, to samo po sebi nije zločin, iako bi mogao - naglasio je »mogao« uz poluosmijeh i dizanjem obrva - onemogućiti. A sada stižemo na dio koji me više brine. Pozvali su vas, kao ostatak *Stosstrupp* na zbivanja u Burgerbraukelleru 8. studenga 1923., ali... niste došli.

Heydrich zastane, ostavivši da posljednje riječi vise u zraku kao kobna optužba. Jiirgen se preznojavao. Nakon izborne pobjede, nacisti su se polako, ali sigurno počeli osvećivati svima koji su 1923. spriječili ustanak i punih deset godina odgodili Hitlerov uspon na vlast. Jiirgen je već mjesecima živio u strahu da tko upre prstom u njega.

Kad je Heydrich nastavio, glas mu je poprimio tamniji ton.

- Starješina je javio da niste došli na sastanak, a morali ste. A čini se da je, citiram, »SA Jiirgen von Schroeder susreo vod 10. čete u noći 23. studenoga.

Košulja mu je bila natopljena krvlju. Napali su ga komunisti, rekao je, a krv pripada jednomu od onih koje je probo nožem. Zatražio je da ga prime u vod koji nadzire policijsku postaju okruga Schwabing do kraja puča.« Je li istina?

- Živa istina, gospodine.

- Aha. To je valjda mislilo povjerenstvo za reviziju činjenica kad su vam dali stranačku zlatnu insigniu i medalju Reda krvi - reče Heydrich pokazujući Jurgenova prsa.

Stranačka je zlatna insignia bila jedno od najpriželjkivanijih odličja Njemačke. Činila ju je okrugla nacistička zastava okružena zlatnim lovorovim vijencem. Odličje za one koji su u članstvu Stranke prije Hitlerove pobjede 1933. Nacisti su do toga dana morali snubiti ljude da im se pridruže. Od toga su dana redovi molitelja za prijam bili beskrajni u sjedištima Stranke. A nisu sve primali.

Što se tiče Reda krvi, bila je to najuglednija medalja Reicha. Nosili su je samo sudionici puča 1923., koji je tragično završio smrću šesnaestorice nacista kad je policija ugušila tu avanturu. Ni Heydrich nije imao to odličje.

- Pitam se - nastavi šef Službe sigurnosti lupkajući rubom fascikla po debelim usnama - ne bi li trebalo otvoriti istragu o vama, prijatelju.

- Mislim da nije potrebno, gospodine - reče Jurgen tiho, znajući koliko sad brzo rade istražna povjerenstva, po kratkome postupku.

- Ne? U posljednjim podacima o vama piše da ste bili malko »hladan u obavljanju dužnosti«, »nesuradljivi«... Želite li da nastavim?

- Zato što su me udaljili s ulica, gospodine!

- Je li moguće da u ljudima budite nemir, što mislite?

- Uvjeravam vas da je moja odanost potpuna, gospodine.

- Dobro, postoji način da opet steknete povjerenje Ureda.

Naposljetku je Jurgen shvatio. Heydrich ga je pozvao s nakanom. Želi dobiti nešto od njega i zato ga je pritisnuo od početka. Vjerojatno nije znao što je Jurgen zapravo radio one noći 1923., ali nije bilo nimalo važno što Heydrich zna ili ne zna. Njegova je riječ bila zakon.

- Sve ću učiniti, gospodine - reče donekle smiren.

- Dakle, Jurgene. Smijem vas zvati Jurgen, zar ne?

- Jasno, gospodine - reče Jurgen svladavajući gnjev zbog toga što mu sugovornik ne uzvraća udvornošću.

- Čuli ste za masonstvo, Jurgene?

- Dakako. Otac je u mladosti bio član jedne lože. Mislim da se ubrzo umorio.

Heydrich kimne. Nije se začudio pa je Jurgen zaključio da to otprije zna.

- Nadasve primjereno.

- Kako mislite, gospodine?

- Otkad smo na vlasti, masoni su... izrazito nemotivirani.

- Znam, gospodine - reče Jurgen smješkajući se eufemizmu. U *Mein Kampf*, knjizi koju je

pročitao svaki Nijemac (a kod kuće ju je dolično držao na vidljivu mjestu) Hitler je proglasio svoju iskonsku mržnju prema masonstvu.

- Dobar dio loža dragovoljno se raspao ili se preusmjerio. Te su nam lože bile malo važne. Sve su to bile pruske lože, s arijevskim članstvom nacionalističkih sklonosti. Ako se dragovoljno raspuste i predaju liste svojih članova, protiv njih nećemo poduzeti mjere... zasad.

- Dakle, neke su lože smutljive, gospodine?

- Znamo, lijep broj loža još radi. To su samozvane humanitarne lože.

Članstvo im je uglavnom liberalnih ideologija, Zidovi i slična bagra.

- Zašto ih jednostavno ne zabraniti, gospodine?

- Jorgen, Jorgen - popustljivo će Heydrich. - To bi samo obustavilo njihovu djelatnost. Dok imaju zrnce nade, sastajat će se i govoriti o svojim šestarima, kutnicima i tome židovskome sranju. Hoću ime svakog od njih na spisu formata četrnaest puta sedam.

U stranci se dobro znalo za Heydrichove spise. U golemoj su sobi uz njegov kabinet u Berlinu pohranjeni podaci o onima koje stranka smatra »nepoželjnim«: o komunistima, homoseksualcima, Zidovima, masonima i općenito o bilo komu tko bi komentirao da se *Fuhrer* doima umorno u svom današnjem govoru. Uvijek kad je tko bio voljan koga prokazati, novi bi se spis pridružio desecima tisuća spisa. Sudbina onih koji su na jednom od tih spisa - nepoznata je, ali ne sluti na dobro.

- Zabrani li se masonstvo, skrit će se kao štakori.

- Točno! - reče Heydrich lupivši rukom o stol. Nagne se prema Jurgenu, a glas mu poprimi povjerljiv ton. - A znate li zašto hoću imena tog ološa?

- Jer je masonstvo marioneta međunarodne židovske urote. Zna se, bankar kao Rotschild i...

Heydrich je grohotom prekinuo Jurgenov strastveni govor. Videći lice barunova sina, šef Službe sigurnosti se svladao.

- Dovraga, Jiirgene, ne ponavljajte uvodnike *Volkischer Beobachter*. Pa ja ih pomažem pisati.

- Gospodine, *Fuhrer* kaže...

- Dokle je zapravo prodrila britva koja vam je iskopala oko, prijatelju? - zamišljeno će Heydrich.

- Nema potrebe za vrijeđanjem, gospodine - reče Jiirgen, zbunjen i bijesan.

Heydrich malo uzmakne pred tim Jurgenovim ispadom, ali se odmah tajanstveno nasmiješio.

- Puni ste energije, Jurgene. No ta strast mora biti razumna. Ne budite, molim vas, jedna od ovaca koje plešu na zborovima. Dopustite kratku povijesnu poduku - reče ustajući. Počeo je šetati oko velikoga stola.

- Boljševici su 1917. raspustili sve lože u Rusiji, a 1919. je Bela Kun dokrajčio sve mađarske masone. Godine 1925. je Primo de Rivera zabranio lože u Španjolskoj, što je iste godine Mussolini učinio u Italiji. Njegovi su crnokošuljaši u gluho doba noći izvlačili masone iz kreveta pa su ih batinama ubijali na ulicama. Poučan primjer, zar ne?

Jorgen kimne glavom, iznenađeno. To nije znao.

- Vidite - nastavio je Heydrich - prvo što čini jaka vlada koja se želi održati jest eliminirati, u moru drugih, masone. Ne zato što bi bili u službi navodne židovske urote, nego zato što oni koji misle svojom glavom... svima smetaju.

- Što točno želite od mene, gospodine?

- Da se infiltrirate među masone. Dat ću vam potrebne kontakte. Plemić ste, vaš je otac davno pripadao jednoj lozi, prihvatit će vas bez daljnega. Vaš je cilj dobiti liste članova. Hoću ime svakoga masona Bavorske.

- Imat ću odriješene ruke, gospodine?

- Da, do daljnega. Pričekajte trenutak.

Heydrich krene prema vratima, otvori ih i zareži nekoliko uputa jednom asistentu koji je sjedio na klupi u hodniku. Asistent udari petama i uskoro se vrati s mladićem s ulice.

- Slobodno, Adolfe. Dragi Jurgene, dopustite da vam predstavim Adolfa Eichmanna. Jako

perspektivan mladić, a radi u našem koncentracijskom logoru Dachau.

- Drago mi je - reče Jurgen pružajući mu ruku.

- Također.

- Adolf je zatražio rad u mom uredu i spreman sam mu olakšati premještaj, ali hoću da prije s vama surađuje nekoliko mjeseci. Sve ćete prikupljene podatke dati njemu, a on će ih razraditi. A kad obavite taj posao, mislim da ću vam moći povjeriti u Berlinu posao nešto većih razmjera.

45.

Vidio sam ga, siguran sam, pomislio je Clovis laktareći se iz gostionice.

Košulja mu se smočila od znoja. Vrela srpanjska noć nije ga mučila. Žega mu nije smetala. Svladao ju je u pustinji, kad je prvi put čuo da ga Reiner slijedi. Morao je odustati od možda unosnoga nalazišta dijamanata u porječju Oranjea i nestati u Južnoj Africi. Ostavio je rudarsku opremu, a uzeo samo najnužnije. S uzvisine, s puškom u ruci, prvi je put opazio Paulovo lice i stavio prst na okidač.

U strahu da promaši, sjurio se niz drugi obronak, kao zmija u visokoj travi. Mjesecima ga je izgubio iz vida, sve dok nije opet morao naglo pobjeći iz javne kuće u Johannesburgu. Taj je put imao više sreće, jer Reiner je njega prvi vidio, ali na drugome kraju lokala. Kad su im se pogledi sreli, Clovis je bio tako glup da mu se na licu vidio strah. Odmah je znao da je onaj okrutni, hladan sjaj prepoznavanja u Reinerovim očima - sjaj lovca koji prvi put memorizira prostor svoga plijena. Pobjegao je na tajna vrata stražnjega dijela, a preostalo mu je dovoljno vremena da se vrati u zloglasni hotel u kojem je odsjeo i da svu svoju odjeću strpa u jedan kovčeg.

Prošle su tri godine prije nego što se Clovis Nagel umorio da mu Reiner dašće za vratom. Noću nije mogao spavati bez oružja ispod jastuka. Nije mogao dugo hodati, a da se ne okrene i provjeri slijede li ga. Nigdje nije ostajao dulje od nekoliko tjedana, u strahu da će se jedne noći probuditi dok ga čelični sjaj onih modrih očiju gleda s drugoga kraja revolverске cijevi.

Naposljetku se predao. Bez novca nije mogao bježati unedogled, a odavno je potrošio ono što mu je dao barun. Pisao mu je, ali ni na jedno pismo nije dobio odgovor. Clovis se ukrcao u brod za Hamburg. Došavši u Njemačku i Munchen, privremeno mu je laknulo. Prva je tri dana bio uvjeren da ga se riješio. Sve do jedne noći kad je ušao u tavernu kod željezničke postaje i vidio Paulovo lice u masi gostiju.

Clovis je osjetio knedlu u grlu i pobjegao.

Dok je trčao punom brzinom, koliko su mu dopuštale kratke noge, uvidio je svoju strašnu pogrešku. Došao je u Njemačku bez vatrenog oružja jer je zabranjeno pa se bojao da će ga zaustaviti na carini. Još nije stigao nabaviti oružje, a za obranu je imao samo britvu.

Pomno ju je izvadio iz džepa dok je jurio ulicom. Dolazio je pod svjetlosne stošce fenjera i trčao od jednoga do drugoga kao da su to otočići spasa, dok nije uvidio da time olakšava Reineru ako ga on slijedi. Skrenuo je desno mračnijom uličicom paralelnom sa željezničkom prugom. Jedan je vlak tandrkao prema postaji. Clovis ga nije vidio, ali je osjetio zapah dima i vibracije tla.

Metalni zveket s one strane ulice. Bivši mornar poskoči te se ugrize za jezik. Opet je potrčao, a srce mu je sišlo u pete. Na jeziku je osjetio okus krvi, koban predznak onoga što ga, znao je, čeka ako ga onaj ulovi.

Bio je u slijepoj ulici. Dalje nije mogao pa se skrio uz hrpu drvenih kutija koje smrde na trulu ribu. Muhe su zujale oko njega, spuštale mu se na lice i ruke. Pokušavao ih je otjerati, ali ostao je nepomičan zbog nekog novog šuma i sjene na ulazu u ulicu. Borio se da disanje svede na minimum.

Sjena se smanjila i jasno je vidio siluetu jednoga čovjeka. Clovis mu nije mogao razabrati lice, ali nije ni morao. Znao je tko je.

Više nije mogao. Bacio se prema dnu ulice i prevrnuo na tlo hrpu drvenih kutija. Dva su mu štakora izbezumljeno trčali između nogu, uz prodorni cvilež. Clovis ih je nasumice slijedio i vidio kako nestaju kroz pritvorena vrata koja on u mraku ne bi ni zapazio da nije pratio glodavce. Nađe mračan hodnik i izvadi upaljač da se orijentira. Sebi je priuštio nekoliko sekunda svjetla prije nego što će ga ugaziti i opet jurnuti putem koji mu se usjekao u sjećanje. Pri dnu hodnika posrne i padne ozlijedivši ruke na vlažnim cementnim stubama. Ne usuđujući se kresnuti upaljačem, penjao se po trošnim stubama, usiljeno mirno, uvijek pazeći na svaki šušanj iza sebe. Penjao se čitavu vječnost. Potpuno je izgubio pojam o vremenu. Bile su to samo stube između dvaju odmorišta koje kao da ne vode nikamo, a prazni zidovi ne nude zaklon.

Naposljetku je stao na ravnu podlogu pa se usudio opet kresnuti upaljačem. Na ustreptaloj, žučkastoj svjetlosti vidio je da je opet u hodniku, a u dnu su vrata. Gurnuo ih je. Nisu bila zaključana pa je oprezno ušao.

Naposljetku sam zameo trag. Rekao bih da je ovo napušteno skladište. Tu ću ostati nekoliko sati, sve dok se ne uvjerim da me ne slijedi, pomislio je i opet počeo normalno disati.

- Dobra večer, Clovis - javio se glas iza njega.

Clovis se okrene i stisne dugme automatske britve. Skoči oštrica uz jedva čujno škljockanje, a bivši mornar se ispružene ruke baci prema spodobi koja ga je čekala uz vrata. Kao pokušaj da uhvati zraku mjeseca. Lik se makne postrance, a čelični vrh promaši gotovo pola metra i zarine se u zid. Clovis se borio s drškom britve u pokušaju da je iščupa, ali nije još maknuo prljavi gips kada ga udarac baci na tlo.

- Pokušaj se raskomotiti. Ovdje ćemo dosta dugo biti.

Glas je dopirao iz mraka. Clovis je u padu izgubio upaljač koji se ugasio. Pokušao je ustati, ali gaje neka ruka gurnula pa je opet pao.

Iznenada je bijela zraka proparala mrak. Njegov je progonitelj upalio fenjer.

Nacilja mu ga u lice.

- Poznaješ li ovo lice?

Clovis mirno pogleda Paula Reinera.

- Nisi mu sličan - reče bivši mornar krutim, umornim glasom.

Opet fenjer nacilja prema Clovisu koji prinese lijevu ruku očima da ga ne zaslijepi.

- Ciljaj na drugu stranu!

- Učinit ću što hoću. Sad igramo prema mojim pravilima.

Snop svjetla skrene s Clovisova lica prema Paulovoj desnoj ruci. Držao je očev Mauser C96.

- Dobro, Reineru. Ti zapovijedaš.

- Drago mi je da se slažemo.

Clovis gurne ruku u džep. Paul prijeteći zakorači prema njemu, ali bivši mornar izvadi paket duhana pa ga prinese svjetlu. Iz džepa je izvadio i šibice, ako potroši benzin u upaljaču. Imao je još samo dvije.

- Ti si mi život učinio nemogućim, Reinere - reče pripalivši cigaretu bez filtra.

- Znam dosta o uništenim životima, kurvin sine. Meni si ga zajebao.

Clovis se grohotom nasmijao, prolomilo se neko kvocanje, nešto tako neumjesno u toj situaciji kao župnik u bordelu. Njegov je grohot odzvanjao po praznome skladištu i postajao sve sablasniji - svakim odjekom na dalekim zidovima.

- Je li fora biti na rubu smrti, Clovis? - reče Paul.

Smijeh zamre Clovisu u grlu. Da je to pitanje bilo izrečeno bijesno ili povikom, ne bi se toliko prestrašio. A izrečeno je smireno, opušteno. Bivši je mornar bio siguran u osmijeh s one strane snopa svjetla.

- Umiri se, dečko. Vidjet ćemo...

- Nećemo ništa vidjeti. Hoću da mi kažeš kako si mi ubio oca i zašto.

- Ja ga nisam ubio.

- Dakako, nisi. Zato bježiš dvadeset devet godina.
- Nisam ja, kunem se!
- Nego tko?

Clovis je nekoliko trenutaka mislio. Bojao se: odgovori li, mladić će pucati. Ime mu je bilo jedina karta te je pokušao igrati na nju.

- Reći ću ti ako obećaš da ćeš me pustiti.

Umjesto odgovora, u mraku se razlijegao udarac.

- Ne, ne, Reineru! - vrisne Clovis. - Slušaj, nije važno samo tko ti je ubio oca. Kakva korist ako to znaš? Važno je ono što se prije dogodilo. I zašto.

Nekoliko je trenutaka vladala Šutnja.

- Naprijed. Slušam te.

46.

Sve je počelo 11. kolovoza 1904. A do toga smo dana proveli nekoliko divnih tjedana u Swakopsmundu. Pivo je snošljivo ako se zna da je afričko, hladovina je, a djevojke susretljive. Upravo smo se vratili iz Hamburga, a kapetan Reiner imenovao me svojim pomoćnikom. Naš je brod morao nekoliko mjeseci ploviti uz obalu kolonija kako bismo prokletim Englezima utjerali strah u kosti.

- Pa Englezi nisu bili problem, zar ne?

- Ne, mali... starosjedioci su se pobunili nekoliko mjeseci prije. Stigao je novi general vojske u kolonijama. Najgori kurvin sin što ga je majka rodila, opaki sadist. Zvao se Lothar von Trotta. Crnce je progonio. Berlin mu je zapovjedio da postigne politički sporazum s njima, a njemu se živo fućkalo.

Govorio je da su crnci manje vrijedna bića, ti majmuni sa stabala... oponašanjem su se naučili služiti puškama. Progonio ih je sve dok nisu protiv njega ustali u Waterbergu, a svi mi iz Swakopmunda i Windhoek s oružjem u ruci proklinjali smo sudbu kletu.

- Pobjedili ste.

- Bili su tripot brojniji od nas, ali nisu se znali boriti kao vojska. Poginulo ih je više od tri tisuće, dobili smo njihovu stoku i oružje. A onda...

Bivši je mornar pripalio cigaru na opušku prethodne prije nego što će nastaviti. Na svjetlu fenjera lice mu je ostalo bezizražajno, a glas šupalj i bezbojan.

- Von Trotta vas je poslao naprijed - reče Paul potičući ga.

- Sigurno su ti ispričali tu priču, mali, ali samo onaj tko je tamo bio zna kako je bilo. Natjerali smo ih u pustinju. Bez vode i hrane. Rekli smo im neka se ne vraćaju. Otrovali smo potajno sve bunare u polumjeru od sto kilometara.

Najbolje su prošli oni koji su se skrili ili oni koji su se vratili po vodu. A drugi... više od dvadeset pet tisuća, ponajviše žene, djeca i starci, otišli su u Omaheke. Ne želim misliti što im se dogodilo.

- Svi su umrli, Clovis. Omaheke nitko ne može prijeći bez vode. Preživjela su tek neka plemena sjevernih Herera.

- Dobili smo dopuštenje. Tvoj otac i ja htjeli smo što dalje od Windhoek, ukrali smo konje i pošli prema jugu. Ne sjećam se točno kojim smo putem išli jer prvih smo dana bili tako pijani da nismo znali ni kako se zovemo. Sjećam se, prošli smo kroz Kolmanskop, a ondje je brzojav von Trotte čekao tvog oca, da mu je istekla dozvola pa mu zapovijeda da se vrati u Windhoek. Tvoj je otac potrgao brzojav i rekao da se neće nikad vratiti. Sve je to previše djelovalo na njega.

- Doista? - upitao je Paul. Clovis mu u glasu osjeti tjeskobu; znao je da je našao pukotinu u oklopu svoga protivnika.

- I on i ja. Samo smo se opijali i jahali što dalje od strahota, a nismo znali kamo. Jednoga smo jutro došli na osamljeno imanje u porječju Oranjea. Tamo je bila obitelj njemačkih doseljenika i odnio me vrag ako otac nije bio najgluplje biće koje sam ikada vidio. Na imanju su imali potočić, djevojčice su kukale da je pun kamenčića, a kada se kupaju, ozlijede noge. Otac je vadio kamen po kamen i slagao u stražnji dio kuće »za oploče- nje staze«. Samo što to nije bilo kamenje.

- Bili su dijamanti - reče Paul kojega je trogodišnje radno iskustvo u rudnicima naučilo da se ta pogreška često događa. Neki su nebrušeni dijamanti tako grubi da ih neuki ljudi brkaju s transludnim kamenjem.

- Bilo je velikih kao golubičino jaje, mali. Sva sila malih bijelih, pa i jedan ružičast, ove veličine - reče i prinese pesnicu do snopa svjetla. - Bila su to vremena kad ih se u Oranjeu mogla naći hrpa, iako si riskirao da vladini inspektori pucaju u tebe ako se motaš blizu tih nalazišta, a uvijek je bilo trupala koje prži sunce na raskrižju pod natpisom »kradljivac dijamanata«. U Oranju je bilo mnogo kamenja, ali nikad nisam vidio toliko kao kod tog upravitelja imanja. Nikada.

- Što je čovjek rekao kad je to doznao?

- Čovjek je bio glup, rekao sam ti. Bilo mu je stalo samo do Biblije i do usjeva, a nikada nije članovima svoje obitelji dopuštao da odu u grad ili primaju posjete. Živjeli su daleko od svega. Sva sreća, jer da im je prije nas navratio bilo tko s imalo soli u glavi, odmah bi znao kakvo je to kamenje. Tvoj je otac vidio hrpu dijamanata dok su nam pokazivali imanje i bubnuo me laktom u rebra. U pravo vrijeme, jer bih počeo lupetati kao idiot, duše mi. Obitelj nas je primila bez sumnje, a tvoj je otac tijekom večere bio slabe volje. Rekao je da odmah želi leći, umoran je. A kad su nam upravitelj imanja i njegova žena ponudili svoju sobu, tvoj je otac odlučio spavati u boravku, na pokrivačima.

- Kako bi se mogao dići u ponoć.

- Sva sreća! Škrinja od kože i drva bila je uz kamin. Tu je obitelj čuvala svoje tričarije. Sve smo ispraznili na pod pazeći da ne bučimo. Otišli smo u stražnji dio pa kamenje stavili u škrinju i vjeruj mi, iako golema, kamenje ju je ispunilo tri četvrtine. Na to smo stavili pokrivač pa škrinju odnijeli u mali pokriveni dvopreg kojim se otac služio kad se vozio u grad po opskrbu. Sve bi bilo dobro da dolje nije spavao prokleti pas. Kada smo svoje konje upregnuli u dvopreg i krenuli, rep smo mu neopazice prignječili kotačima. Vrag ga odnio, što je zavijala prokleta životinja! Upravitelj imanja se digao, s puškom u ruci.

Doduše, bio je priglup, ali nije nasjeo na naša čudna objašnjenja jer je nanjušio prijevaru. Tvoj je otac morao izvući taj isti pištolj koji si sad uperio u mene i prosvirao mu je glavu.

- Lažeš - reče Paul. Snop svjetla lagano zatreperi.

- Ne, mali, neka me sad strese grom ako ne govorim istinu. Skinuo ga je jednim hicem, a ja sam morao podbadati konje jer su majka i dvije kćeri izašle na trijem i zaurale. Pobjegli smo kao grešna duša kad je goni vrag. Nismo prešli ni deset milja kada mi je tvoj otac zapovjedio da stanem i siđem s kola.

Rekao sam mu da je lud, a mislim da se nisam prevario. Zbroj tolikoga nasilja i tolikog alkohola pretvorio se u sjenu onoga što je bio. Ubiti upravitelja imanja bio je vrhunac, ali imao je pištolj, a ja sam svoj izgubio jedne pijane noći, pa rekoh kvragu sve, i sišao sam.

- Što bi ti učinio da si imao pištolj, Clovis?

- Pucao bih - odgovori bivši mornar bez razmišljanja. Otkrio je kako će situaciju obrnuti u svoju korist.

Samo ga moram dovesti na pravo mjesto.

- Nastavi - reče Paul manje sigurnim glasom.

- Ne znajući što bih, pošao sam zemljanim putom koji nas vraća u selo.

Tvoj otac pokupio se u zoru. Kad se vratio, prošlo je podne, a nije imao kola, nego samo naše konje. Rekao mi je da je zakopao škrinju na jednome mjestu koje samo on poznaje pa idemo po nju kada se stanje smiri.

- Nije ti vjerovao.

- Pa jasno. I dobro je učinio. Makli smo se s puta, jer smo se bojali da žena i kćeri ubijenog useljenika komu jave, pa nismo došli u grad. Bježali smo na sjever, spavali pod vedrim nebom, i to slabo, jer tvoj je otac u snu govorio i vikao. Nikako mu nije izlazio iz glave upravitelj imanja. I tako sve dok se nismo vratili u Swakopsmund i čuli da nas obojicu traže kao dezertere, a tvoj je otac izgubio zapovjedništvo nad brodom. Da se nije upetljao u aferu dijamanata, tvoj otac vjerojatno bi se odazvao, ali bojali smo se da nas povežu s onim što se dogodilo u Oranjeu pa smo kidnuli. Za dlaku smo pobjegli vojnoj policiji pa se ukrkali na brod za Njemačku kao slijepi putnici i kako-tako stigli smo živi.

- Tada ste se sklonili kod baruna?

- Hans je bio opsjednut povratkom u Oranje, zbog škrinje, a i ja. Ostali smo nekoliko dana u palači, skriveni. Tvoj je otac sve rekao barunu, a on je poludio, kao i tvoj otac, kao svi. Htio je da mu otkrije točno mjesto, ali Hans je odbio. Barun je propao pa nije imao novac da ispuni njegove uvjete. Zato je Hans potpisao isprave da na njega prenosi kuću u kojoj si živio s majkom, i dućančić koji su njih dvoje imali, uvjeren da će ih barun prodati da financira troškove potrage za škrinjom. To nismo mogli preuzeti nas dvojica, jer su nas tada tražili u Njemačkoj.

- Noć njegove smrti. Što se dogodilo?

- Žučljiva diskusija. Velik novac, četiri su osobe ljutito urlale. Tvoj je otac dobio metak u trbuh.

- Kako je bilo?

Clovis je štedljivo vadio paket duhana i žigice. Otrgnuo je posljednju pa je pomno kresnuo. Pripali cigaru i otpuhne dim prema snopu svjetla iz fenjera.

- Zašto te toliko zanima, Paule? Zašto te tako zanima život jednoga ubojice?

- Ne zovi tako moga oca!

No... približi se.

- Ah ne? Kako zoveš ono što smo učinili u Waterbergu, mali? Kako zoveš ono što je učinio upravitelju imanja? Prosvirao mu je glavu, ovdje - reče i kucne se po čelu.

- Umukni kad ti kažem!

Uz bijesan povik, Paul pristupi i digne desnu ruku da udari Clovisa. Na tren cijev pištolja prestane ciljati u bivšega mornara, a Paul stane dovoljno blizu da mu Clovis vidi lice. Vještom kretnjom baci mu u oči zapaljenu cigaru.

Mladić je zaklonio lice, uzmaknuo korak, nagoni se zaštitio. Cigara ga nije ozlijedila, ali Clovisu je dala dovoljno vremena da se okrene i otrči, očajno igrajući na svoju posljednju kartu.

Neće me upucati u leđa.

- Stani, gade!

A još manje ako ne znam tko.

Paul potrči za njim. Clovisovo je rame čas ulazilo u snop fenjera, a onda izmicalo iz snopa dok je bivši mornar trčao u stražnji dio skladišta nastojeći izaći tamo gdje je ušao progonitelj. Naposljetku je nazreo vrata uz neki prozor crnih okana. Požurio je i već došao do vrata kad se sapleo u smeće koje su ostavili bivši stanari.

Padne potbuške. Pokušavao je ustati kada ga je Paul zgrabio za jaknu.

Bivši je mornar pokušao ustati i u isto vrijeme udariti mladića, ali je promašio i opasno posrnuo prema prozoru.

- Ne! - vikne Paul pokušavajući ga zgrabiti.

Clovis se borio da sačuva ravnotežu i pružio ruke prema Paulu. Na tren je prstima dodirnuo mladićeve prste prije nego što će posve izgubiti ravnotežu i tresnuti na prozor. Popuste stara stakla kao da su od papira, tijelo bivšega mornara prođe kroz otvor i nestane u mraku. Kratak vrisak i tup udarac.

Paul se pojavi na prozoru i usmjeri fenjer u pod. Deset metara ispod, Clovisovo je truplo ležalo usred sve veće mrlje krvi koja je prožimala ulično smeće.

47.

Jurgen je nabrao nos kad je ušao u dom. Dezinfekcijsko sredstvo jedva je prikrijavao smradove mokraće i prljavštine. Medicinsku je sestru pitao za put jer je prvi put posjetio Otta otkako su ga prije jedanaest godina tu smjestili. Žena, parape- tada za pisaćim stolom, čitala je s dosadom neki časopis izuvši bijele klompe. Kad se pojavio naočiti *obersturmfuhrer*, sestra je uzdignute ruke tako brzo ustala da joj je iz usta pala cigara. Htjela ga je osobno otpratiti.

- Ne bojite se da vam tko pobjegne? - pitao je Jiirgen dok su išli po hodnicima, pokazujući starce koji su se motali oko ulaza.

- Dogodi se katkad, osobito kad idem na WC. Ništa se ne događa, vraća nam ih čovjek iz kioska na uglu.

Sestra ga je ostavila na vratima barunove sobe.

- Tu mu je vrhunski, gospodine. Ima i prozor. *Heil Hitler!* - reče prije odlaska.

Jurgen preko volje uzvratil pozdrav, sretan da ta žena nestane. Taj je trenutak htio samo za sebe. Sobna su vrata bila otvorena, a Otto je spavao u kolicima uz prozor. Slina mu je curila na prsa i zaprljala ogrtač i stari monokl razlupana stakla na zlatnoj uzici. Mladić se sjećao da je bio posve drukčiji dan poslije državnog udara. Bjesnio je zbog neuspjeha, iako on osobno nije nimalo pridonio.

Jurgena su uhitili i preslušali, no prije svršetka, mudro je svoju krvavu smeđu košulju zamijenio čistom, a nije imao vatreno oružje. Nije bilo posljedica za nj, kao gotovo ni za nikoga. A Hitler je u zatvoru proveo samo devet mjeseci.

Juirgen se vratio kući jer su SA-vojarne zatvorili, a organizaciju raspustili.

Danima je bio u sobi ne osvrćući se na majčine pokušaje da dozna što se dogodilo Ilse Reiner i smišljajući kako bi iskoristili pismo ukradeno Paulovoj majci.

Majci moga brata, zbunjeno je ponavljao u sebi.

Naposljetku je dao izraditi kopije pisma pa jednu dao majci, a drugu ocu, jednog jutra nakon doručka.

- Koji je to vrag? - upita barun uzimajući listove. Nije došao na pola kad je ustao bacivši stolicu na pod.

- Predobro znaš, Otto.

- Jurgene! Više poštovanja! - užasnula se majka.

- Nemam razloga, nakon svega što sam tu pročitao.

- Gdje je izvornik? - pitao je Otto promuklim glasom.

- Na sigurnome mjestu.

- Donesi ga!

- Ni slučajno! Tu je tek nekoliko preslika. Ostatak sam poslao novinama i policijskoj upravi.

- Što si učinio! - zaurala Otto. Obiđe stol. Pokuša dići šaku da ga udari, ali bio je to usporen pokret i prekinuo se. Jurgen i majka zaprepašteno su gledali kako barun opet spušta ruku i pokušava je dići, ali bez uspjeha.

- Ne vidim. Zašto ne vidim? - pitao je Otto.

Sruši se prema naprijed, povukavši u svome padu stolnjak. Po njemu su pljuštali tanjuri, šalice i jedaći pribor, razlijevao se njihov sadržaj, ali barun kao da to nije opazio. Ostao je nepomično na podu. U blagovaonici se čula samo vriska sluškinje, koja je još držala pliticu toplih prepečenaca. Stojeći na sobnom ulazu, Jurgen nije mogao izbjeći gorku grimasu kad se sjetio svoje tadašnje naivnosti. Liječnik je rekao da ga je udarila kap te mu je oduzela govor i noge.

- S obzirom na neumjerenost toga čovjeka u životu, ne čudim se. Mislim da neće trajati dulje od šest mjeseci - reče liječnik dok je slagao instrumente u kožni kovčežić. Sva sreća, jer tako je

izbjegao okrutan osmijeh koji je zatitrao Jurgenovim licem kad je čuo dijagnozu.

A evo te, jedanaest godina poslije.

Nečujno uđe, uzme stolac i sjedne uz bolesnika. Svjetlo koje je ulazilo kroz prozor možda je bilo nalik na svjetlost idiličnih sunčevih zraka, ali bio je to samo odraz na golom bijelom zidu nasuprotne zgrade. Barunu je to bio jedini vidik.

Jiirgen, umoran od čekanja da se probudi, nekoliko se puta nakašljao.

Barun je zatreptao vjeđama i napokon uspravio glavu. Zabuljio se u mladića, ali je li to bilo iznenađenja ili strah, to njegove oči nisu odražavale. Jiirgen je potisnuo razočaranje.

- Znaš, Otto? Dugo sam se trsio kako bih stekao tvoju sklonost. Dakako, tebi do toga nije bilo nimalo stalo. Bilo ti je stalo samo do Eduarda.

Nakratko je zastao, očekujući kakvu reakciju, neku kretnju, nešto, ali dobio je samo isti pogled kao prije, pozoran, no leden.

- Silno mi je laknulo kad sam doznao da mi nisi otac. Iznenada sam stekao slobodu da mrzim odvratnoga rogonju koji me sve vrijeme ignorira.

Ni uvrede nisu imale učinka.

- Onda te udarila kap, pa si majku i mene napokon ostavio na miru. A kao sve što si u životu učinio, i to je ostalo polovično. Dao sam ti previše prostora za ispravak te pogreške, a odavno mislim kako bih te maknuo. Gledaj... netko bi me mogao poštediti truda.

Uzeo je časopis koji je držao ispod ruke. Stavio gaje pred starčevo lice kako bi mogao pročitati. U međuvremenu je napamet recitirao sadržaj članka. Noćas ga je prečitavao, očekujući trenutak kad će to starac pročitati.

IDENTIFICIRANO TAJANSTVENO TRUPLO

Munchen (Redakcija).

Policija je napokon identificirala truplo koje su prošli tjedan našli u prolazu blizu Hauptbahnhofa. Riječ je o bivšem pomorskom poručniku Clovisu Nagelu, koji od 1904. potpada pod vojni sud jer je dezertirao tijekom misije u jugozapadnoj Africi. Iako se u zemlju vratio pod lažnim imenom, vlasti su ga identificirale prema velikome broju tetovaža na njegovu torzu. Zasad se ne zna ništa više o okolnostima njegove smrti koja je, kao što će se naši čitatelji sjetiti, nastupila nakon pada s velike visine, vjerojatno su ga gurnuli. Policiji su sumnjivi svi koji su imali vezu s Nagelom, pa moli sve koji išta znaju da se odmah jave vlastima.

- Paul se vratio. Pa to je genijalno!

U očima staroga baruna bljesnuo je odsjaj straha. Tek na nekoliko sekunda, ali Jiirgen se naslađivao kao da je to vrhunsko poniženje koje je zamislio u svojoj uvrnutoj glavi.

Ustane i ode u kupaonicu. Uzme čašu pa je dopola napuni ispod slavine i opet sjedne uz baruna.

- Znaš, sad će doći po tebe. Valjda ne želiš vidjeti svoje ime na naslovnici, je li, Otto?

Jiirgen izvadi iz džepa metalnu kutijicu, ne veću od poštanske marke.

Otvori je te iz nje uzme zelenu pilulu koju ostavi na stolu.

- Jedan novi odjel SS-a eksperimentira s tim čudom. Imamo agente u svijetu, oni u određenome trenutku moraju nestati bešumno i bezbolno - reče mladić prešutjevši činjenicu da se drugi dio još nije ostvario.

- Poštediti nas sramote, Otto.

Uzme kapu pa je nabije. Dođe do vrata, ali se okrene. Vidje kako Otto pruža lijevu ruku prema tableti i uhvati je, tako bezizražajna lica kakvim je gledao Jiirgena. Onda digne ruku do usta, tako polako da je ta kretnja bila nezamjetna.

Jiirgen ode. Mladić je na tren bio u napasti ostati na predstavi, ali bolje se prilagoditi planu pa izbjeći možebitne probleme.

Od sutra će me posluga zvati barunom von Schroederom. A kada brat dođe po odgovore, morat

će ih moliti od mene.

48.

Dva tjedna nakon Nagelove smrti Paul se napokon usudio opet izaći na ulicu kako bi razbistrio misli.

Udarac kad je tijelo bivšega mornara tresnulo na ulicu - odzvanjao je njegovom glavom kao neka mračna jeka dok je bio zatvoren u sobi u jednom pansionu u Schwabingu. Otišao je u staru zgradu koju je dijelio s majkom, ali ondje je sad bio stambeni blok.

Nije se samo to promijenilo u Munchenu tijekom njegova izbjivanja. Ulice su bile čistije, a više na uglovima nije bilo dokonih. Nestali su redovi ispred crkava i ureda za zapošljavanje. Ljudi više nisu išli kupiti kruh noseći dva kovčega sitnih novčanica. U krčmama nije bilo krvavih borba. Golemi oglasni stupovi na glavnim ulicama prikazivali su druge stvari. Prije izobilje poziva na miting, vatrenih proglašenja i deseci plakata »Traži se pljačkaš«. Sada mirni skupovi hortikulturnih klubova.

Umjesto na ta kobna pretkazanja, Paul je naišao na ispunjeno proroštvo.

Grupe djece s crvenim povezima oko nadlaktica svagdje su nosili svastiku. Kad bi ta djeca naišla, svi su prolaznici morali dići ruku i viknuti »*Heil Hitler*«, ako nisu htjeli riskirati da ih agenti dirnu za rame i pozovu da dođu s njima. Manjina se skrivala u haustoru kako bi izbjegla pozdrav, no to nije uvijek bilo moguće pa su naposljetku svi dizali ruku prije ili poslije.

Svagdje su ljudi imali tu vidljivu zastavu s crnom paučinom, bilo to u obliku igle za kravatu, vrpce na nadlaktici ili rupca oko vrata. Na tramvajskim postajama i kioscima prodavali su ih uz voznu kartu i časopis. Taj se patriotski zanos razbuktao otkad su potkraj lipnja deseci SA-vođa usred noći bili ubijeni zbog »izdaje domovine«. Hitler je tako odaslao dvostruku poruku da nitko nije zaštićen i da u Njemačkoj zapovijeda samo on. Strah se zrcalio na svakom licu, ma koliko su se svi trudili to prikriti.

Laknulo mu je tijekom šetnje gradom, iako se zabrinuo zbog smjera kojim ide Njemačka.

- Želite li igle za kravatu, gospodine? - ponudio mu je dečko koji ga je proučio od glave do pete. Imao je veliku kožnu vrpcu s raznim modelima, od orla koji drži nacistički grb do običnoga kukastoga križa.

Paul je odmahnuo glavom i pošao naprijed.

- Preporučljivo je to nositi, gospodine. Izvrstan znak potpore našem slavnom *Fuhreru* - inzistirao je dečko i trčao nekoliko metara za Paulom, a videći da ne popušta, isplazio mu je jezik i potražio nove žrtve.

Prije umrijeti nego nositi taj simbol, pomislio je Paul.

Nažalost, glava mu je odmah opet uronila u febrilno, nervozno stanje u kojem je od Nagelove smrti. Priča očeva asistenta dovela ga je u sumnju, ne samo o nastavku istrage, nego i o njezinoj istrage. Ako je vjerovati Nagelu, Hans Reiner vodio je složen i uvrnut život, a za novac je počinio zločin.

Odvratni bivši poručnik nije najpouzdaniji izvor podataka, pa ipak njegova je pjesma bila u tonu s onom mračnom notom koja je uvijek odzvanjala Paulovim srcem kad je mislio na oca kojega nije nikada upoznao.

Videći mirnu, sjajnu i pravičnu noćnu moru u koju Njemačka zanosno uranja, mladić se pitao ne budi li se iz svoje noćne more.

Prošli sam tjedan navršio trideset, s gorčinom je pomislio šecućuz obalu Isara gdje su se zaljubljeni parovi privijali na klupama, *a više od trećine života protratio sam u potrazi za ocem koji to možda nije zaslužio. Ostavio sam voljenu osobu, a dobio samo žrtve i tugu.*

Možda je zato idealizirao Hansa svaki put kad je budan sanjao: iz potrebe kompenzirati mračnu

stvarnost koju se usudio intuirati u Ilseinoj šutnji.

Razmislio je i uvidio da se opet rastaje s Munchenom. Njegovom se glavom samo motala želja nestati, otići iz Njemačke u Afriku gdje nije bio sretan, ali bar je našao dio svoje duše.

A stigao sam tako daleko... kako sada smijem odustati?

Problem je što ne zna ni kako dalje. Nagelov nestanak nije pokopao samo njegove nade, nego i posljednji čvrst trag koji mu je preostao. Žarko je žalio što mu majka nije više vjerovala, jer bi možda ostala živa.

Mogao bih potražiti Jurgena... reći mu što mi je odala majka prije nego što je umrla. Možda on nešto zna.

No uskoro je i od toga odustao. U životu je imao dovoljno veze s von Schroederima, Jiirgen ga sigurno i sad mrzi zbog događaja u spremištu za ugljenarova kola i gubitka oka. Teško da vrijeme može umiriti takvu osobu.

Kad bi mu bez dokaza rekao da ima razloga misliti da su braća, njegova bi reakcija bila strašna. Ni barun ni Brunhilda ne bi bili mili sugovornici. Ne, upao je u ulicu bez izlaza.

Gotovo je. Odlazim.

Dolutao je do Marienplatz. Odlučio je posljednji put posjetiti Sebastiana Kellera prije nego što zauvijek napusti grad. Na putu u knjižaru pitao se je li još ondje ili je knjižar, kao toliki, podlegao krizi 20-ih.

Njegova su strahovanja bila neutemeljena. Dućan je, kao uvijek, bio čist i uredan, s velikim izlozima i brižnim izborom njemačke klasične poezije.

Ušao je bez oklijevanja. Odmah se Keller pojavio iz stražnjeg dijela kao onoga dana 1923. kad ga je upoznao.

- Paule! Bože sveti, kakvo iznenađenje!

Knjižar je pristupio pa mu pružio ruku s lukavim smiješkom na licu. Za nj kao da vrijeme nije prošlo. I dalje je kosu bojao u bijelo, a imao je nove naočale u zlatnom okviru i pokoju boru oko očiju, no inače je zadržao izraz mirne mudrosti.

- Dobar dan, gospodine Kelleru.

- Paule, kakva radost! Kamo si nestao? Smatrali smo te nestalim... u novinama sam čitao o požaru u pansionu pa sam se bojao da si i ti poginuo.

Mogao si pisati!

Paul se pomalo postiđeno opravdavao što se toliko godina nije javljao.

Keller, mimo svog običaja, zaključa knjižaru i uvede mladića u sobicu iza dućana gdje su pili čaj i dva se sata sjećali starih vremena. Paul mu je pripovijedao o svojim putovanjima u Africi, o raznim poslovima koje je obavljao i o svojim iskustvima o neobičnim, drukčijim kulturama.

- Kakve pustolovine... Karl May bi ti rado bio u koži.

- Pa da... iako je to u romanima posve drukčije - reče Paul, uz gorak osmijeh kad se sjetio Nagelove tragične smrti.

- A masonstvo, Paule? Jesi li u međuvremenu ostao u vezi s kojom ložom?

- Nisam, gospodine.

- Dobro, naposljetku, red je bit našeg Bratstva. Srećom je večeras sastanak. Moraš doći, odbijenicu ne prihvaćam. Moći ćeš nastaviti raditi gdje si stao - reče Keller pa ga potapša po ramenu.

Paul se nije mogao izvući pa je pristao.

49.

Paul je u hramu opet osjetio onu silnu neprirodnost i dosadu koje su ga preplavile i kad je prvi put bio na masonskoj sjednici. Bilo je krcato, više od sto osoba.

U jednom se trenutku Keller, koji je i dalje bio veliki meštar Loze Izlazećega Sunca, digao i predstavio Paula braći masonima. Mnogi su ga poznavali, ali bar desetak novih članova prvi ga je put pozdravilo.

Osim kad se Keller njemu izravno obraćao, Paul je izbivao glavnini sjednice. Tek je na kraju jedan od najstarije braće - neki Furst - ustao pa predložio temu koja nije bila na dnevnome redu.

- Dični veliki meštrec, grupa braće i ja razgovarali smo o sadašnjem stanju.

- Na što ciljaš, brate Furste?

- Na zabrinjavajuću sjenu nacizma nad masonstvom.

- Brate, poznaješ norme. Nema politike u hramu.

- Veliki će se meštar složiti sa mnom da iz Berlina i Hamburga stižu uznemirujuće Vijesti. Ondje su mnoge lože raspuštene svojom voljom. Ovdje u Bavarskoj više nema nijedne pruske.

- Predlažeš raspuštanje ove lože, brate Furste?

- Svakako. Sumnjam da bi nama bilo dolično poduzeti sve one mjere što su ih druge lože poduzele kako bi osigurale svoj opstanak.

- A to su?

- Prvo, prekinuti veze s bratstvima izvan Njemačke.

Začuje se gundanje. Masonstvo je po tradiciji međunarodno društvo, a lože su imale veći ugled ako su njegovale više veza s drugim ložama koje su je priznale.

- Tišina, molim. Kada brat završi, drugi će moći iznijeti mišljenje na tu temu.

- Druga je preimenovati naše društvo. Druge su lože u Berlinu promijenile ime u »Red teutonskih vitezova«.

To izazove novi val mrmljanja. - Nije prihvatljivo promijeniti ime reda!

- Naposljetku, mislim da bismo morali isključiti iz lože, sa svim počastima, braću koja ugrožavaju naš opstanak.

- A koja su to braća?

Furst se nakašljao prije nego što će nastaviti, s očitom nelagodom.

- Židovska braća, dakako.

Paul iznenađeno skoči sa sjedala. Pokuša zatražiti riječ, ali hram je postao urnebes povika i psovki. Dugo je trajala strka kad su svi pokušavali govoriti, ali bez uspjeha. Keller je udario po svome stalku čekićem kojim je moderirao sjednice, a rijetko se njime služio.

- Mir, mir! Pokušajmo govoriti jedan po jedan ili ću morati raspustiti sjednicu!

Duhovi su se malo smirili. Nastupali su govornici kako bi tu mjeru poduprli ili odbili. Paul je brojio intervencije i jako se začudio videći da postoji podjednak broj pristalica obaju stajališta. Pokušavao je smisliti nešto suvislo.

Ništa mu nije palo na um, a morao je svakako izreći koliko je nepravедno to što sluša.

Keller naposljetku upre u nj čekić. Paul ustane i reče:

- Braćo, prvi put govorim u ovoj loži. Posve je moguće, i posljednji put.

Nazočio sam, sav zbunjen, raspravi koju je izazvao prijedlog brata Fursta. Ne čude me vaša mišljenja, nego činjenica da smo se na tren zaustavili o tome debatirati.

S odobravanjem su mrmljali.

- Nisam Židov. Mojim žilama teče arijevska krv, bar vjerujem. Zapravo nisam posve siguran što sam ili tko sam. U ovu sam plemenitu instituciju došao tragom svog oca, htijući samo istraživati o sebi. Dugo su me životne okolnosti udaljavale od vas, ali nisam očekivao da će se sve toliko promijeniti.

Navodno među ovim zidinama težimo iluminaciji. Možete li mi objasniti, braćo, otkad ova institucija diskriminira ljude zbog nečega što nisu njihova djela, pravedna ili nepravедna?

Opet žagor odobravanja. Paul je vidio kako Furst ustaje.

- Brate, dugo si bio vani, ne znaš što se događa u Njemačkoj!

- Istina je. Živimo u mračno vrijeme. Ali u tim trenutcima moramo se čvršće držati svojih

vjerovanja.

- U pitanju je opstanak lože!

- Da, ali po cijenu da loža prestane biti to što je sada.

- Ako treba...

- Brate Furst, prolaziš pustinju i opaziš da sunce prži, a čutura ti se prazni. Bi li se u nju pomokrio kako ne bi ostao bez tekućine?

Hramski strop zatreprio je od općega grohota. Furst je kipio od gnjeva, jer je gubio partiju.

- Tako govori propali sin jednoga dezertera! - bijesno poviče.

Paul izdrži udar kako je mogao. Čvrsto je stisnuo naslon stolice ispred sebe.

Članci na prstima pobijeljeli su mu od napora.

Moram se kontrolirati, inače će on pobijediti.

- Dični veliki meštre, zar ćete dopustiti da brat Furst pretvori moje izlaganje u unakrsnu vatru?

- Brat Reiner ima pravo. Držite se pravila debate.

Furst kimne uz širok osmijeh. Paul je postao oprezan.

- S najvećim zadovoljstvom! U tom slučaju vas molim da oduzmete riječ bratu Reineru.

- Kako, kojim argumentima? - upitao je Paul pokušavajući ne urlati.

- Poričeš da si samo nazočio sjednicama lože nekoliko mjeseci prije nestanka?

Paul se zbunio.

- Ne, ali...

- A još nemaš djetički stupanj, nemaš pravo intervenirati na sjednicama - prekinuo ga je Furst.

- Šegrt sam više od jedanaest godina. Djetički stupanj dobiva se nakon tri godine automatski.

- Da, ali samo kada redovito nazočiš radovima. U protivnome to mora prije odobriti većina braće. Zato ne smiješ govoriti u ovoj debati - reče Furst koji nije mogao skriti zadovoljstvo.

Paul se ogledavao tražeći potporu. Svi su ga šutke gledali. Čak je Keller, maloprije oran da mu pomogne, sada šutio.

- Izvrsno. Ako prevladava takav duh, odustajem od pripadnosti loži.

Ustane s klupe i dođe do Kellerova pulta. Skine pregaču i rukavice te ih baci pod noge.

- Uopće se ne ponosim tim simbolima.

- Ni ja!

Ustane asistent Joachim Hirsch. Hirsch je Židov, prisjetio se Paul. I on je svoje simbole bacio ispod pulta.

- Neću čekati glasanje o tome da me se izbaci iz ove lože kojoj pripadam dvadeset godina. Prije ću ići - reče i stane uz Paula.

Kad su to čuli, mnogi su ustali. Uglavnom su bili Židovi, iako su se, veselo opazi Paul, ogorčili i neki nežidovi. U minuti se više od trideset pregača skupilo na mramoru postavljenom na šaru šahovnice, u kaosu i galami ostalih asistenata.

- Dosta! - zaurla Keller udarajući čekićem kako bi ga čuli, u čemu nije uspio. - Da me ne obvezuje moj položaj, i ja bih bacio ovu pregaču. Poštujmo one koji su to odlučili.

Grupa disidenata počela je napuštati hram. Paul izađe među posljednjima, uzdignute glave, ali pun nezadovoljstva. Iako se nikada nije osjećao svoj među masonima, bilo mu je žao vidjeti kako je grupa tako inteligentnih i obrazovanih ljudi marginalizirana zbog straha i nesnošljivosti.

Šutke dođe do predsoblja. Neki su se disidenti okupili u grupice, iako je većina uzela šešire i izlazila na ulicu u skupinama po dva-tri da ne privlače pozornost. Paul uzme šešir i spremao se izaći kada ga netko dirne za rame.

- Dopustite da vam pružim ruku! - Bio je to Hirsch, onaj koji je bacio na pod svoju pregaču nakon Paula. - Hvala lijepa što ste nam dali primjer, jer bez vas se ne bih usudio.

- Nema na čemu. Samo sam reagirao na nepravdu.

- Kamo sreće da je više ljudi kao vi, Reiner, pa ne bi bilo tako u Njemačkoj.

Nadajmo se da je samo prolazni vjetar.

- Ljudi se boje - reče Paul sliježući ramenima.
- Ne čudim se. Već tri-četiri tjedna Gestapo ima ovlast postupati neovisno o sudstvu.
- Na što ciljate?
- U praksi može svakog uhititi samo zbog »sumnjiva hoda«.
- Pa to je apsurd! - zaprepastio se Paul.
- Nije - reče jedan od onih koji su još čekali red da izađem.
- Nakon nekoliko dana obitelj primi obavijest.
- Ili ih zovu na identifikaciju trupla - upadne treći tužno. - To se već dogodilo nekim mojim znancima, a lista se povećava. Krickstein, Cohen, Tannenbaum...
- Kad je čuo to prezime, Paulu življe zakuca srce.
- Trenutak! Rekli ste Tannenbaum? Koji Tannenbaum?
- Josef Tannenbaum, industrijalac. Poznajete ga?
- Manje-više. Moglo bi se reći da sam... prijatelj obitelji.
- Tužna vam srca javljam da je umro Josef Tannenbaum. Ukop je sutra ujutro.

50.

Na sprovodima bi uvijek morala padati kiša - reče Manfred. Alys nije odgovorila. Samo ga je čvrsto uhvatila za ruku.

Ima pravo, pomislila je i pogledala oko sebe. Bijele su nadgrobne ploče blistale pod jutarnjim suncem stvarajući neko smireno ozračje koje se nije slagalo s njezinim raspoloženjem.

Alys je slabo poznavala svoje emocije i često je bila žrtva vlastitoga neznanja. Nije mogla odrediti kako se osjeća. Oca je neprekidno mrzila iz dna duše otkako ih je prije petnaest godina prisilio na povratak iz Ohija. Njezina je mržnja mijenjala tonalitete. Isprva ju je obojala ljutitom nijansom ogorčene adolescentice kojoj prkose. Iz toga je prešla na prijezir kad je oca sagledala u njegovoj sebičnosti i pohlepi poduzetnika spremnog na sve kako bi se obogatio. Slijedila je ohola i plaha mržnja žene koja se boji da će se pretvoriti u pomagačicu.

Otkako su je tatini ljudi zarobili one zloslutne noći 1923., mržnja prema ocu pretvorila se u najhladniji mogući oblik nesnošljivosti. Alys, sentimentalno dotučena nakon raskida s Paulom, lišila je strasti svoj odnos prema ocu - tako što ga je racionalno sagledavala. On je - bolje je za tu osobu reći on, jer je manje bolno - bolovao. *On* nije svhaćao da joj treba sloboda kako bi živjela svoj život. On ju je htio udati za čovjeka kojega je prezirala.

On je htio ubiti dijete što ga ona nosi u utrobi.

Alys se svim silama morala boriti kako bi to izbjegla. Otac ju je pljusnuo, nazvao prljavom droljom i još pogrdnije.

- Nećeš ga zadržati! Barun neće prihvatiti trudnu kurvu kao zaručnicu svoga sina!

Tim bolje, pomisli Alys. Povukla se u sebe, odlučno je odbila pobačaj i priopćila zgranutoj posluži da je noseća.

- Imam svjedoke. Ako ga tvojom krivnjom izgubim, prokázat ću te, gnjido! - rekla mu je s takvom samosviješću i samouvjerenošću kakve nije nikad osjetila.

- Hvalim nebo što je tvoja majka umrla pa ne mora vidjeti svoju kćer takvu.

- Kakvu? Prodanu od rođenog oca najboljemu ponuditelju?

Josef, vezan za noge i ruke, morao se skloniti u palaču obitelji von Schroeder i priznati barunu istinu. On mu je, s licem slabo odglumljenog nezadovoljstva, priopćio da se logično pod tim uvjetima - dogovor mora poništiti.

Alys nije više nikada razgovarala s Josefom od onoga kobnoga popodneva kad se poduzetnik, bijesan i ponižen, vratio sa sastanka s nesuđenim svekrom. Jedan sat nakon povratka, ključarica Doris joj reče da mora smjesta otići.

- Gospodin vam dopušta da uzmete kovčeg odjeće ako vam treba - reče s takvim prizvukom u glasu koji je jasno pokazivao što o tome misli.

- Zahvali gospodinu, ali od njega ništa ne trebam - reče Alys.

Krene prema vratima, ali se prije izlaska vrati do ključarice.

- Svakako, Doris... pokušajte ne ukrasti kovčeg i reći da sam gaja odnijela, kao što ste učinili s novcem koji je moj otac ostavio na umivaoniku.

Te su riječi posve razljutile ključaričinu varavu fasadu moralne nadmoći.

Pocrvenjela je i počela gubiti dah.

- Čujte, uvjeravam vas da ja...

Djevojka ode, utopivši završetak rečenice kad je zalupila vratima.

Unatoč tomu što je sama, unatoč svemu što joj se dogodilo, unatoč silnoj odgovornosti koja je iz minute u minutu u njoj rasla, ženin smušeni izraz izmamio joj je osmijeh. Prvi osmijeh otkako ju je Paul napustio.

Ili sam možda ja njega prisilila da me napusti?

Sljedećih je jedanaest godina pokušavala odgovoriti na to pitanje.

Kad se Paul pojavio u grobljanskome drvoredu, pitanje se samo odgovorilo.

Alys ga je vidjela kako prilazi i ostaje postrance dok je svećenik molio za mrtve.

Alys je potpuno zaboravila dvadesetak osoba oko lijesa, praznoga drvenog sanduka u kojem je samo bila urna s Josefovim pepelom. Zaboravila je da je pepeo primila poštom, uz pismo Gestapoa da su oca uhitili zbog pobune, a poginuo je »u pokušaju bijega«. Zaboravila je da ga pokapa pod križem, a ne pod zvijezdom, jer umro je kao katolik u zemlji katolika koji su izabrali Hitlera. Zaboravila je svoju zbunjenost i strah, jer u svemu tome postojala je jedna sigurnost koja joj se činila kao svjetionik u oluji.

Ja sam kriva. Ja sam te udaljila, Paule. Skrila ti istinu, a nisam ti ostavila slobodan izbor. Vraže, u tebe sam zaljubljena kao kad sam te prije petnaest godina prvi put vidjela u onoj smiješnoj konobarskoj pregači!

Htjedne potrčati prema njemu, ali pomisli da bi ga, učini li to, mogla zauvijek izgubiti. Iako je sazrela otkako je postala majka, zlačani joj je lanac ponosa i dalje vezivao ruke.

Moram mu se polako približiti. Znati gdje je bio, što je radio. Osjeća li još išta.

Završio je sprovod. Manfred i ona primali su izraze sućuti. Posljednji je bio Paul, približio se i oprezno gledao.

- Dobar dan, hvala što ste došli - reče mu Manfred pružajući mu ruku ne prepoznavši ga.

- Moja sućut - odgovorio je Paul pa pristupio da mu pruži ruku.

- Poznavali ste mog oca?

- Površno. Ja sam Paul Reiner.

Manfred je ispustio Paulovu ruku kao da ga prži i prostrijelio pogledom mladića. Iako dosta niži i mršaviji nego Paul, postigao je to da ovaj iznenađeno odstupi korak.

- Što ovdje radiš? Misliš da tek tako možeš opet utrčati u njezin život?

Jedanaest godina nisi dao znakove života?

- Napisao sam desetke pisama, ali ni na jedno nisam dobio odgovor - zbunjeno se branio Paul.

- To ne mijenja to što si učinio.

Nemoj reći! poviče u sebi Alys.

- Dobro, Manfrede - reče spustivši mu ruku na rame - Idi kući.

- Jesi li sigurna? - upitao je gledajući ljutito Paula.

- Jesam - lagala je.

- Dobro. Idem kući vidjeti...

- Izvršno - prekinula ga je prije nego što je izgovorio ime osobe kojoj ide. - Ja ću odmah.

Manfred, bacivši posljednji kivan pogled na Paula, nabije šešir i ode. Alys nijemo krene glavnim grobljanskim šetalištem, a Paul uz nju. Kontakt njihovih očiju bio je posve kratak, ali snažan i

bolan. Nije to bila voljna ponoviti pa je radije hodala kako ne bi morala susresti njegov pogled.

- Dakle, vratio si se.
- Prošli tjedan, slijedom traga koji se izjalovio. Jučer sretoh jednog znanca tvog oca koji mi je rekao što se dogodilo. Nadam se da ste se s godinama zbližili.
- Katkada je najbolja daljina.
- Razumijem.

Zašto sam to rekla? Sad će misliti da sam to rekla zbog njega, a ne mogu ga izvući iz pogreške. A što ću sada reći?

- A tvoja putovanja, Paule? Jesi li našao ono što si htio?
- Ne.

Reci da si se prevario kad si otišao, vraže. Reci da si se prevario, a ja ću priznati svoje i tvoje pogreške, sve do posljednje, i opet ću pasti u tvoj zagrljaj. Reci to!

- Doista sam odlučio odustati - nastavio je Paul. - Ostao sam bez traga i opcija. Nemam obitelj, nemam novca, nemam zvanje, nemam ni zemlju u koju bih se vratio, jer to što sam našao nije Njemačka.

Zaustavila se i okrenula da bi ga prvi put izbliza pogledala. Iznenadi se jer mu se lice nije osobito promijenilo. Crte su mu oštrije, ima tamne podočnjake i udebljao se, ali bio je i dalje Paul. Njezin Paul.

- Doista si mi pisao?
- Mnogo puta. Slao sam pisma na tvoju adresu pansiona, a i na stan tvog oca.

Još nešto što moram zahvaliti ocu.

- I? Što ćeš učiniti? - upita, ne mogavši svladati drhtavicu usana i glasa.

Možda mu je njezino tijelo slalo poruku koju se ona nije usuđivala poslati, a postigla je cilj, bar djelomice, jer kada je Paul odgovorio, i to je bilo s notom emocije.

- Htio sam se vratiti u Afriku, Alys. No kad sam čuo što se dogodilo tvomu ocu, pomislio sam da...
- Što?
- Nemoj me krivo shvatiti, ali htio bih s tobom sporije razgovarati, reći što se dogodilo ovih godina.
- Nije to pametno - procijedila je.
- Alys, znam da nemam pravo ući u tvoj život kada mi se prohtjedne. Ja... užasno sam pogriješio kad sam onda otišao, bila je to gadna pogreška i stidim se toga. Teško me pogodila, samo te molim da jednoga dana odemo na kavu.

A kad bih ti rekla da imaš sina, Paule? Divno dijete očiju nebeske boje kao tvoje, plavokos je i svojeglav kao otac? Sto bi učinio, Paule? Pa da te primim u naše živote, a da se izjalovi? Ma koliko te silno želim, ma koliko moje tijelo i duša žele biti s tobom, neću dopustiti da mu naneseš zlo.

- Treba mi malo vremena za razmišljanje.

Nasmiješio se, a oko očiju su mu se skupile boriće koje Alys nije poznavala.

- Tu ću biti - reče Paul, pružajući joj papirić sa svojom adresom. - Koliko ti vremena treba.

Alys uzme papirić, a prsti im se na tren dodirnu.

- Dobro, Paule, ali ništa ti ne obećavam. A sad odlazi.

Paul, pogođen otresitim rastankom, ode bez riječi.

Dok se udaljavao, molio se da se ona ne okrene i ne vidi kako mu dršću noge.

osamdeset metara od mjesta gdje pokapaju Josefov pepeo, vidio ga je samo bočno u nizu ljudi koji su izražavali sućut Tannenbaumima, ali odmah ga je prepoznao. - Imao sam pravo, Adolfe? - Jeste, gospodine - reče Eichmann pomalo živčano, očito nezadovoljan tim otklonom od programa. Tijekom šestomjesečne suradnje s Jurgenom, naočiti se barun ubacio u razne lože. Razmetao se svojom titulom, svojim površnim sjajem i lažnim uvjerenjima Lože pruskog mača. Njezin Veliki meštar, zadržat nacionalist i Heydrichov znanac, bio je svom dušom za naciste. Bez ustručavanja, dao je Jurgenu čin meštra i intenzivni tečaj o tome kako da bude iskusan mason. A svoju osobnu dao je velikim meštrima humanitarnih loža, s usrdnom zamolbom da surađuju »kako bi odoljeli oluji političkih prilika«.

Svaki je tjedan išao u drugu ložu pa je s pomoću varki i oštroomnosti

Jurgen skupio više od tri tisuće imena članova humanitarnih loža. Heydrich je likovao zbog toga napretka, a i Eichmann, jer se sve više primicao svomu snu da pobjegne od sivog posla u Dachauu. Nje se bunio što spise za Heydricha pretipkava u slobodno vrijeme, pa i zato što povremeno vikendom putuje s Jurgenom u obližnje gradove Augsburg, Ingoldstadt ili Stuttgart. Uznemiravala ga je opsesija koja se ovih dana raslamtjela u Jiirgenu. Nije mislio gotovo ni na što osim na Paula Reineru. Nije mu objasnio ni njegovu ulogu u misiji koju im je dao Heydrich, samo je rekao da ga želi vidjeti.

- Imao sam pravo - ponavljao je Jurgen, više za sebe nego za svog uznemirenog pratioca. - Ona je bila ključ.

Namjestio je malo leću. Nije mu išlo od ruke zato što ima samo jedno oko pa s vremena na vrijeme mora maknuti dogled. Kad je opet izoštrio, malo je skrenuo. Alysini lik uđe mu u vidokrug. Bila je prelijepa, sazrela otkako ju je prošli put vidio. Opazio je kako joj crna bluza kratkih rukava ističe prsa. Htio je da malo digne pogled kako bi je bolje vidio.

Kamo sreće da je moj otac nije odbio. Bilo bi veliko poniženje za tu drolja da se morala za mene udati i raditi što zaželim, maštao je Jiirgen. Digao mu se pa je morao staviti ruku u džep i diskretno namjestiti udo kako Eichmann ne bi ništa opazio.

Kad razmislim, tako je mnogo bolje. Brak sa Židovkom uništio bi moju karijeru u SS-u. A sad ću jednim udarcem ubiti dvije muhe. Prvo, navući Paula, i drugo, nju posjedovati. Naučit će. Oh da, kurvetina će naučiti.

- Nastavljamo prema dogovoru, gospodine? - upita Eichmann.

- Da, Adolfe. Slijedi ga. Zanima me gdje je odsjeo.

- A onda? Prokazat ćemo ga Gestapu?

Vrlo je lako bilo s Alysini ocem. Poziv jednom znancu *obersturmfuhreru*, malo više od deset minuta razgovora i četiri su čovjeka, bez ikakva objašnjenja odveli drskoga Židova iz njegova stana na Prinzregentenplatzu. Plan je bio savršen i Paul je došao na ukop, u što je Jurgen bio siguran.

Tako bi jednostavno bilo to ponoviti... otkriti gdje spava, poslati ophodnju pa se skloniti u podrume palače Witelsbacher, u glavni stožer Gestapa u Munchenu. Ući u podstavljenu ćeliju - ne zato da se tko baci na židove, nego zato da priguši bolne povike - pa sjesti do njega zato da vidim kako umire.

Možda bi onamo mogao odvesti Židovku i silovati je pred Paulom, iskorištavati je dok se on očajnički pokušava osloboditi užadi.

Mora misliti na karijeru. Ne bi bilo dobro da ljudi govore o njegovoj okrutnosti, ponajmanje sada kad se proslavio pa ga njegova titula i uspjesi približavaju karti za Berlin gdje će s Heydrichom raditi rame uz rame.

A sada njegova želja da se s Paulom ogleda licem u lice pa da svojim rukama vrati seronji svu onu bol koju mu je nanio, ne skrivajući se iza državnoga stroja.

Sigurno postoji bolji način.

Iznenada je znao što želi, a usne su mu se iskrivile u okrutan osmijeh.

- Oprostite, gospodine - inzistirao je Eichmann misleći da ga nije čuo.
- Ako prokažemo Reintera...
- Ne, Adolfe. To zahtijeva osobniji pristup!

52.

Kod kuće sam!

Vrativši se s groblja, Alys je ušla u stančić, spremna na uobičajeni nalet Juliana, koji je ludo jurio hodnikom kako bi je zagrlio kad god bi došla kući.

Ovaj put ništa.

- Zdravo? - začuđeno je povikala.

- U studiju smo, mama!

Alys prijeđe uski hodnik. Samo tri sobe. Njezina, najmanja, bila je oskudna kao ormar. Manfredova je zapravo ista, samo što je brat uvijek pretrpa tehničkim udžbenicima, knjigama na engleskom do kojih je teško doći i hrpom bilježaka sa studija strojarstva koje je lani diplomirao, a uvijek je govorio da će to baciti. Manfred je s njima otkad je počeo studirati i sve se žešće svađao s ocem. To je imalo biti privremeno, ali toliko su već zajedno da Alys nije znala kako bi mogla obavljati svoju fotografsku karijeru bez njega koji joj pomaže oko Juliana. Ni on ne bi predaleko stigao bez njih, jer iako je na studiju imao izvrsne ocjene, intervjui za posao uvijek su završavali istom rečenicom:

Šteta što ste Židov. Jedino je zarađivala Alys prodajom fotografija pa su sve teže plaćali stanarinu.

»Studio« je ono što u normalnome stanu zovu salon. Prepun je Alysine opreme za razvijanje. Prozor je pokrila crnim tkaninama, a žarulja koja je visjela sa stropa bila je crvene boje.

Alys je člancima prstiju pokucala na vrata.

- Uđi, mama! Upravo završavamo!

Stol prepun opreme za razvijanje fotografskih ploča. Od zida do zida pet-šest konopa punih kvačica koje drže fotografije dok se suše. Alys veselo potrči poljubiti Juliana i Manfreda.

- Je li tebi dobro? - upita je brat.

Alys mu gestama objasni da će razgovarati poslije. Julianu nisu rekli kamo idu prije nego što će ga povjeriti skrbi jedne susjede. Dječak nije u životu imao pravo uživati u djedu, niti će u smrti imati pravo na nasljedstvo - znatno smanjeno posljednjih godina, jer je Josef izgubio poslovnu žestinu - koje je potpuno pripalo kulturnoj zakladi.

Posljednja volja čovjeka koji se hvalio da sve čini za obitelj, pomislila je Alys kad je čula očeva odvjetnika. *Julianu neću spominjati djedovu smrt. Bar ćemo ga poštediti te neugodnosti.*

- Što je to? Ne sjećam se da sam snimila ove fotografije.

- Julian se poslužio tvojim starim Kodakom, sestrice.

- Ah, da? Koliko se sjećam, začepila se blenda.

- Namjestio mi ga je ujak Manfred - odgovori Julian uz osmijeh pun krivnje.

- Pst! - klikne Manfred pa ga u šali gurne. - Naposljetku, ili to ili mu dati tvoju Leicu.

- Živog bih te oderala, Manfrede - reče Alys glumeći ljutnju. Fotografije ne vole da ljepljivi dječji prstići budu blizu njihovih aparata, ali i ona i brat bili su slabi prema malom Julianu. Čim je progovorio, od njih dvoje radio je što god je htio, a u isto vrijeme bio je najrazumniji i najumiljatiji od njih troje.

Priđe nizu fotografija i ustanovi da se prve već mogu uzeti. Jednu pomno digne. Bio je to krupni plan svjetiljke na Manfredovu pisaćem stolu, a sa strane hrpa knjiga. Fotografija je iznimno uspjela; svetlosni je snop obasjavao naslove u izvršnome kontrastu svjetla i sjene. A neizoštrenost nesumnjivo je produkt micanja Julianovih ruku kad je stisnuo okidač. Početnička

pogreška.

A tek mu je deset godina! Kad odraste, bit će vrhunski fotograf, ponosno je pomislila Alys. Krišom pogleda svoga sina koji je zurio u nju i čekao njezino mišljenje. Alys se pretvarala da to ne vidi.

- Što misliš, mama?

- Što?

- Kakva će biti? Fotografija.

- Malo ti je ispala mutna, ali izvrsno si izabrao otvor i dubinu. Kada drugi put zaželiš snimati mrtvu prirodu s malo svjetla, uzmi stativ.

- Da, mama - reče Julian uz osmijeh od uha do uha.

Mala hulja zna da mu namjerno brojim mane, pomislila je Alys pa se i ona morala nasmiješiti. Otkako se rodio, prilično se smekšala. Mrzila je plavu kosu, čemu se uvijek smijala.

- Juliane, što kažeš na to da danas odemo na piknik u parku s ujakom Manfredom?

- Smijem li ponijeti Kodak?

- Ako obećaš da ćeš paziti... - reznirano će Alys.

- Dakako! U park, u park!

- Pođi se prije presvući u svojoj sobi.

Julian izjuri petom brzinom. Manfred je šutke gledao svoju sestru. Pod crvenim svjetlom koje sjenči crte lica i izraze - nije se moglo znati na što misli.

Alys je iz džepa izvadila papir koji joj je dao Paul pa se zabuljila kao da se tih pet-šest riječi mogu pretvoriti u Paula.

- Dao ti je papir s adresom? - upita Manfred čitajući preko njezina ramena.

- I još k tome pansion. Molim te...

- Možda ima dobre namjere, Manfrede - rekla je zauzimajući obrambeni stav.

- Ne razumijem te, sestrice. Sve si vrijeme patila ne znajući ništa o njemu, uvjerena da je mrtav ili nešto gore. Iznenada se pojavio...

- Znaš što osjećam prema njemu.

- Mogla si prije misliti.

Kad je to čula, iskrivila je lice.

Najljepša hvala, Manfrede. Kao da se u međuvremenu nisam dovoljno pokajala.

- Oprosti - reče Manfred videći da ju je naljutio. Nježno ju je potapšao po ramenu. - Izletjelo mi je. Slobodno radi što hoćeš, naravno. Samo bih te poštedito patnji.

- Moram pokušati.

Neko su vrijeme šutjeli. U dječjoj su sobi stvari padale na pod.

- Sigurno pokušava naći loptu.

- Jesi li smislila kako ćeš to reći Julianu?

- Pojma nemam. Valjda postupno.

- Što ti znači postupno, Alys? Najprije ćeš mu pokazati nogu pa reći »noga tvog oca«, a sutradan ruku? Kada to učiniš, mora biti naglo, morat ćeš priznati da mu cijeli život lažeš, a bit će teško.

- Znam - zamišljeno će ona.

Opet odjekne tresak, jači od prethodnoga.

- Evo me! - poviče Julian s druge strane vrata.

- Idite - reče Alys. - Složit ću sendviče, a za pola sata naći ćemo se kod fontane.

Kad su otišli, Alys je pokušavala srediti i svoje misli i bojno polje u koje se pretvorila Julianova soba, ali je morala odustati kada je uvidjela da sparuje čarape raznih boja.

Ode u kuhinju i stavi u košaru voće, kruh namazan sirom i marmeladom i bocu soka.

Pokušavala je odlučiti bi li uzela jedno ili dva piva, kad je zazvonilo.

Sigurno su nešto zaboravili, pomislila je. *Bolje, tako idemo skupa.*

Odjednom je otvorila ulična vrata.

- Kako sam...

Posljednja se riječ pretvorila u prestrašeno dahtanje. Netko bi se ushitio da vidi uniformu SS-a. Alys je zanijemjela jer je prepoznala lice čovjeka u odori.

- Jesam li ti nedostajao, kurvo židovska? - reče Jurgen uz osmijeh.

53.

Kad su pokucali na vratima, Paul je napola pojedenu jabuku držao u jednoj, a novine u drugoj ruci. Hrana koju mu je donijela gazdarica ostala je netaknuta na stolu, jer mu se od uzbuđenja što je sreo Alys stisnuo želudac. Na silu je žvakao voće da smiri živce.

Začuvši udarce, Paul se digao, odložio novine i uzeo pištolj ispod jastuka. Držeći ga iza leđa, otvorio je vrata. Opet gazdarica.

- Gospodine Reineru, neki vas traže - zabrinuto će žena.

Stane postrance. Nasred hodnika bio je Manfred Tannenbaum.

Držao je za ruku prestrašeno dijete koje je grčevito stezalo staru, trošnu nogometnu loptu kao da je pojas za spašavanje. Paul se netremice zagledao u nj, a srce mu je življe zakucalo. Tamnoplava kosa, markantne crte lica, jamica na bradici i modre oči. Pa te oči, prestrašene, ali ne spuštajući pogled.

- Je li... - upita tražeći od Manfreda potvrdu koja mu nije trebala, jer srce mu je već sve reklo.

Kimnuo je glavom i treći put u životu sve što je Paul znao o svijetu - skršilo se u jednom trenutku.

- Oh, Bože sveti. Što sam učinio?

Deset minuta poslije, Paul i Manfred gledali su kako dječak klopa kobasicu s vrelinim krumpirima koje otac nije mogao pojesti. Šutjeli su. Manfred se oporavljao od šoka kad se vratio u stan da vidi zašto Alys ne dolazi, a našao prazan stan. Paul se opravlja od užasnoga šoka kad je prvi put pogledao sinu u oči.

- Vi ste mi otac? - pitao ga je dječak dok ih je vodio u sobu. Manfred i on su se zaprepastili.

- Zašto si to rekao, Juliane?

Dječak nije odgovorio ujaku. Zgrabio je Paula za ruku prisilivši ga da čučne kako bi bili licem u lice. Prešao je vrškom prstića po očevim crtama lica kao da mu nije dovoljno što ga vidi. Paul je sklopio oči dok ga je pipkao znajući da je na rubu plača, a nije htio zaplakati.

- Sličan sam vam - naposljetku će Julian.

- Jesi, sine. Jako si sličan.

- Smijem li jesti? Užasno sam gladan - reče dječak pokazujući pliticu.

- Dakako - reče Paul svladavajući gorući poriv da ga zagrlji. Nije se usudio previše približiti uvidjevši da je dijete upravo razumjelo da ima oca.

- Umij lice i ruke, no! - Manfred ga srdačno gurne u WC.

- Što se dogodilo? - upitao je Paul.

- Pošli smo na piknik. Julian i ja prije njegove majke, ali previše je zakasnila pa smo se vratili. Kad smo došli na kućni ugao, susjed nam je rekao da je netko u SS odori odveo Alys. Nisam se usudio vratiti, u strahu da nas čekaju, niti imam poći na neko drugo mjesto.

Paul dođe do ormara pa s dna kovčega uzme malenu usku smeđu bocu pozlaćenoga čepa. Trzajem ruke pokida pečat te je pruži Manfredu koji junački potegne i zakašlje.

- Sporije, ako ne želiš zapjevati.

- Dovraga, kako žeže. Koji je to vrag?

- Zove se *krugsle*. To prže njemački useljenici u Windhoeku. Bocu je darovao prijatelj. Čuvao sam za posebnu prigodu.

- Hvala - reče Manfred vraćajući mu pljosku. - Žao mi je da si tako morao doznati, ali...

Julian se vratio iz zahoda i počeo pohlepno jesti, a dva su čovjeka šutjela dok nije sve smazao. Dječak je čak pojeo ostatak Paulove jabuke.

- Daj da nasamo razgovaram s gospodinom Reinerom - reče Manfred.

Dječak je prekrizio ruke.

- Ne idem. Nacisti su odveli mamu, zanima me o čemu razgovarate.

- Juliane...

Paul stavi ruku na Manfredovo rame. Upitno ga je gledao. Mladić je slegnuo ramenima.

- Dobro - reče, pomalo ozlojeđen upadicom.

Paul se okrene dečku i pokuša zacrtati osmijeh. Susret s tom malom verzijom svog lica bolno ga je podsjećao na posljednju noć u Munchenu 1923. i na strašnu, sebičnu odluku koju je donio, ostavljajući Alys bez borbe, ne pokušavajuć bar shvatiti razloge zbog kojih se derala neka je ostavi. Sad su se kockice polako posložile, a Paul je uvidio kakvu je užasnu pogrešku učinio.

Cijeli sam život bio bez oca. Njega i one koji su ga ubili okrivljavao sam za njegovu odsutnost. Bezbroj puta sam se kleo: budem li imao sina, on nikada, nikada neće rasti sam.

- Juliane, ja sam Paul Reiner - reče pružajući mu ruku.

Dijete mu vrati stisak ruke.

- Znam, rekao mi je ujak Manfred.

- Rekao ti je i to da nisam znao da imam sina?

Julian nijemo odmahne glavom.

- Alys i ja uvijek smo mu govorili da mu je otac umro - reče Manfred izbjegavajući njegov pogled.

Bilo je to previše za Paula. U Julianu je osjećao svu bol onih besanih noći u svom djetinjstvu kad je zamišljao da mu je otac heroj. Fantazije su nastale na jednoj laži. Pitao se o čemu to dijete razmišlja uoči spavanja i ne mogavši odoljeti, ustane te potrči da ga zagrlji. Snažnim ga rukama podigne iz stolice te ga privine na prsa. Manfred se digne da ga spriječi, bojeći se za Juliana, ali zastane videći da Julian, stisnutih pesnica i sa suzama u očima, vraća ocu zagrljaj.

- Gdje si bio?

Paulove su se suze pomiješale sa sinovima.

- Oprosti mi, Juliane. Oprosti mi.

54.

Kad su se osjećaji slegli, Manfred im reče, kad je Julian toliko odrastao da pita za oca, Alys mu je odlučila reći da je umro. Pa već odavno nitko nije čuo za Paula.

- Ne znam je li to bilo mudro. Tada sam bio adolescent, ali tvoja je majka morala dobro razmisliti.

Julian je mrtav-ozbiljan saslušao objašnjenje i okrenuo se Paulu koji mu je pokušao objasniti razlog svoje duge odsutnosti, iako mu je riječi bilo teško izgovoriti, a nevjerojatne su. Činilo se da Julian, unatoč tugi, izvrsno razumije situaciju. Prekidao je samo povremenim pitanjem. *Dečko je bistar i inteligentan, čvrst kao stijena. Izokrenuo se njegov svijet, a on ipak ne plače, ne cupka nogama i ne zove majku kao što bi učinili drugi.*

- Pa si tako godinama tragao za onim tko je naškodio tvom ocu? - pitao je dječak.

Paul kimne.

- Da, a pogriješio sam. Nisam smio ostaviti Alys, jer je silno volim - reče bez stida.

- Razumijem te. I ja bih svagdje tražio onoga tko je učinio zlo mojoj obitelji - odgovorio je Julian tihim i čudnim glasom, neočekivanim u djeteta te dobi.

Opet se vrate na Alys. Manfred je Paulu rekao ono malo što je znao o nestanku svoje sestre.

- To se sve češće događa - reče mladić, ljutito gledajući nečaka. Nije htio pogriješiti i spomenuti

Josefa Tannenbauma jer se dijete već dovoljno napatilo. - A nitko ne poduzima ništa da se to izbjegne.

- Postoji li netko tko nas može zaštititi?

- Tko? - reče Manfred, nemoćno dižući ruke. - Nisu ostavili prijavu, ni službeni nalog, ni zapisnik. Ništa! Samo prazninu ondje gdje je prije bila osoba. A ako se pojavimo u glavnome stožeru Gestapoa... možeš zamisliti. Morala bi nas pratiti vojska odvjetnika i novinara, a bojim se da ni to ne bi bilo dovoljno. Cijela je zemlja u rukama tih ljudi, a najgore je što su to svi uvidjeli tek kad je bilo prekasno.

Dugo su razgovarali, ali ništa nisu zaključili. Vani je sivkasti plašt sumraka obavijao minhenske ulice. Počeli su se paliti fenjeri. Julian, umoran od tolikih uzbuđenja, udario je preko volje kožnu loptu. Naposlijetku je ispusti i zaspi na poplunu. Lopta se zakotrlja do nogu ujaka koji je uhvati i pokaže Paulu.

- Nešto poznato?

- Ne.

- Ovom sam te loptom prije mnogo godina opalio u glavu.

Paul se smješкао kad se sjetio pada niza stube i lanca događaja koji su ga naveli da se zaljubi u Alys.

- Njezinom zaslugom postoji Julian.

- To mi je rekla i sestra. Kad sam toliko odrastao da se usprotivim ocu i stupim u vezu s Alys, zamolila me za loptu. Morao sam je otkupiti od jednoga trgovca stareži pa smo je darovali Julianu za peti rođendan.

Toga sam dana, mislim, posljednji put vidio oca - s gorčinom se prisjetio. - Paule, ja...

Prekinu ga udarci na vrata. Paul mu, prestrašen, dade znak da šuti.

Ustane i pođe po pištolj koji je spremio u ormar. Polako otvori vrata.

Opet gazdarica.

- Gospodine Reineru, poziv za vas.

Paul začuđeno pogleda Manfreda. Nitko nije znao da je Paul tu odsjeo.

Nitko osim Alys.

- Rekao je tko je?

Žena slegne ramenima.

- Navodno ima Vijesti od gospođice Tannenbaum. Nisam se raspitivala.

- Hvala, gospođo Frink. Trenutak, molim, idem po svoju jaknu - reče Paul pritvorivši vrata.

- Možda je to varka da izađeš - reče Manfred uhvativši ga za mišicu.

- Znam.

Pristupi mladom inženjeru i stavi mu pištolj u ruku.

- Ne znam se njime služiti - prestrašeno će Manfred.

- Moraš mi ga čuvati. Ako se ne vratim, pogledaj u kovčeg.

Dvostruko je dno, ima nešto novca. Nije mnogo, ali samo mi je to ostalo.

Odvedi Juliana i bježi iz zemlje.

Paul pođe niza stubište za gazdaricom. Žena je umirala od znatiželje zbog tajanstvenog stanara koji se puna dva tjedna zaključao u sobu, a sada prima čudne posjete i još čudnije pozive.

- Ah, tu je, gospodine Reineru - reče pokazujući mu telefon nasred hodnika. - Možda biste nešto pojeli u kuhinji. Kuća časti.

- Hvala, gospođo Frink - reče Paul i uzme slušalicu. - Ovdje Paul Reiner.

- Dobra večer, braco.

Kad je čuo taj glas, Paul se naježio. Nešto mu je govorilo da Jurgen ima veze s Aysinim tajanstvenim nestankom, ali ušutkao ga je vlastiti strah.

U tom se trenutku vratio petnaest godina unatrag, opet se osjećao usamljen i bespomoćan kao onda kad su ga Jiirgen i njegovi prijatelji napali na rođendanu. Htio je zaurlati, ali riječi su mu

bile jasne i mirne unatoč napetosti.

- Gdje je, Jurgene? - reče i tjeskobno stisne šaku.

- Silovao sam je, Paule. I jako sam je tukao. Sada je ondje odakle nikad neće izaći.

Razapet između gnjeva i bola, Paul se grčevito prihvati slabe nade. Alys je živa!

- Još si tu, braco?

- Ubit ću te, kurvin sine.

- Možda. Zapravo je to tebi i meni jedini izlaz, zar ne? Sudbina nas je davno objesila na isto uže, ali tanko je to uže. Jedan od nas dvojice mora pasti.

- Što hoćeš?

- Hoću da se nađemo.

To je zamka. *Sigurno je* zamka.

- Najprije hoću da oslobodiš Alys.

- Žao mi je, Paule. To ti ne mogu obećati. Hoću da ti i ja na nekom mirnome mjestu neometani završimo ovu priču.

- Zašto ne pošalješ svoje gorile da me srede? Zašto tako?

- Nemoj misliti da nisam na to mislio. Bilo bi previše lako.

- Što dobivam ako odem?

- Ništa, jer ću te ubiti. Ako slučajno ti ostaneš živ, Alys će umrijeti.

Ako ti umreš, i Alys će umrijeti. Što bilo da bilo, umrijet će.

- Onda istruni u paklu, gnjido.

- Ah, ah, ah. Ne tako brzo. Čuj ovo: Dragi sine, dvotočje. Ne postoji valjan oblik kako početi ovo pismo. Ovo je tek jedan od pokušaja...

- Koji je to vrag, Jurgene?

- Zar si gluhi? Pismo, pet listova finoga papira. Tvoja je majka imala krasopis za jednu sudoperku, znaš? Stil je bijedan, ali sadržaj je nadasve informativan. Dođi pa ću ti ga dati.

Očajni Paul tresne po crnome telefonu koji metalno zacvili. Nema drugoga rješenja nego pokoriti se njegovim željama.

- Braco... nisi spustio slušalicu, zar ne?

- Ne, Jurgene. Još sam tu.

- I?

- Ti si pobjednik.

Jurgen se pobjedonosno smijuljio.

- Ispred pansiona parkiranje crni mercedes. Vozaču reci da te ja šaljem. Ima upute da ti preda ključeve i da ti kaže gdje sam. Pođi sam, bez vatrenog oružja.

- Hoću. Nego, Jurgene...

- Da, braco?

- Možda ti neće biti tako lako ubiti me.

Prekinula se veza. Paul potrči prema izlazu i gotovo sruši vlasnicu pansiona. Vani je čekao luksuzni automobil, potpuno neuklopiv u tu četvrt. Vozač u livreji ustane kad se on približio.

- Ja sam Paul Reiner. Šalje me Jurgen von Schroeder.

Čovjek mu je odmah otvorio vrata.

- Izvolite, gospodine. Ključevi su tu.

- Kamo moram poći?

- Gospodin barun nije mi dao točnu adresu, gospodine. Samo da odete onamo gdje je vašom zaslugom morao početi rabiti zaljepak na oku. Rekao je da ćete razumjeti.

U kojoj junak pobjeđuje kada prihvaća svoju smrt.

Tajni stisak ruke masonskoga meštra najsloženiji je od tri stupnja. Svi ga zovu »lavlja pandža«, jer palac i mezimac služe kao pandža, dok se tri druga prsta stišću uz unutarnji dio ručnoga zgloba brata masona. Povijesno se davao u određenom tjelesnom položaju koji zovu pet točaka prijateljstva: stopalo uz stopalo, koljeno uz koljeno, prsa uz prsa, ruka na ramenu, priljubljeni obrazi. U XX. se stoljeću napušta ta praksa. Stisak se tajno zove MAHABONE, a sriče se u četiri sloga: MA-HA-BO-NE.

55.

Lagano zaškripe kotači kad su se zaustavili.

Paul je kroz vjetrobransko staklo proučavao prolaz. Rominjala je kišica.

U toj mračnoj zoni jedva da bi išta vidio bez usamljenoga fenjera pod čijim su se žućkastim snopom svjetla skupljale kapljice.

Nakon nekoliko se minuta usudio izaći iz auta. Već četrnaest godina nije prolazio tom ulicom na obali Isara. Još je zaudarala kao uvijek, na mokri treset, ostatke ribe i mahovine. U taj noćni sat čuo se samo bat njegovih koraka po pločniku.

Dođe pred skladišna vrata. Činilo se da se ništa nije promijenilo. Splet tamnozelenih mrlja, kojima je drvo prošarano, možda je veći nego onda kada je Paul svakog jutra prelazio taj prag. Sarke na vratima su i dalje prodorno škripale kad su se otvarale, a vratno se krilo na pola puta zaglavilo pa je trebao udarac kako bi se posve rastvorilo.

Paul uđe. Sa stropa je visjela gola žarulja. Staje, zemlja i ugljenarova kola.

A iznad njega Jurgen s pištoljem u ruci.

- Zdravo, braco. Zatvori vrata i priđi držeći ruke uvis.

Jurgen je bio samo u crnim hlačama i čizmama svoje odore.

Od pojasa gore bio je gol - osim zaljepka na oku.

- Rekli smo, bez vatrenog oružja - rekao je Paul, oprezno dižući ruke.

- Skidaj košulju - reče Jurgen uz oprezne geste pištoljem dok je Paul slušao njegove zapovijedi. - Polako. Tako, izvrsno. Okreni se, malo-pomalo.

Izvrsno. Čini se da si poštovao norme, Paule. Pa ću ih i ja poštovati.

Izvadio je okvir pištolja pa ga baci daleko, na drvo koje štiti konjušnice.

U ležištu pištolja sigurno je još jedan metak, a cijev i dalje nišani u Paula koji je gledao uokolo.

Bili su sami.

- Čini li ti se da je sve kao što pamtiš? Nadam se. Obrt tvoga prijatelja ugljenara propao je prije pet godina, budzašto sam kupio ovo skladište.

Nadao sam se da ćeš se jednoga dana vratiti.

- Gdje je Alys, Jurgene?

Njegov je brat prešao jezikom po usnama prije nego što će odgovoriti.

- Ah, židovska kurva. Čuo si za Dachau, braco?

Paul polako kimne. Koncentracijski je logor Dachau bio mjesto o kojem se malo govorilo, a sve što se o njemu govorilo bilo je zlo.

- Sigurno joj je tamo prekrasno. Doimala se zadovoljna kad ju je moj prijatelj Eichmann popodne doveo.

- Odvratan si krmak, Jurgene.

- Što bih rekao? Ne znaš ti čuvati svoje žene, braco.

Paul se zanijhao kao da su ga ošamarili. Shvatio je istinu.

- Ti si je ubio, je li? Ubio si mi majku.

- Jebote, dugo ti je trebalo da shvatiš - izrugivao se Jurgen prezrivo grohotom.

- Bio sam s njom prije smrti. Rekla... mi je da ti nisi.

- Što ti se čini? Lagala je do posljednjega daha kako bi te zaštitila. No ovdje nema laži, Paule - reče Jurgen dižući pismo Ilse Reiner. - Tu je sve, cijela priča, od početka do kraja.

- Dat ćeš mi ga? - upita Paul, tjeskobno gledajući pravokutni papir.

- Ne. Rekoh, nema izgleda da ti pobijediš. Vlastitim ću te rukama ubiti, braco. No ako slučajno se neba udari munja pa me zgromi... tu je. Jurgen se nagne i natakne pismo na čavao koji je stršio iz zida.

- Skini jaknu i košulju, Paule.

Mladić poslušao, baci odjeću na tlo. Razgolitio je prsa.

Više to nije bio žgoljavi torzo premršavoga dečka. Snažni su se mišići skrivali ispod njegove smeđe kože, izbrazdane sitnim ožiljcima.

- Zadovoljan?

- Gle, gle... čini se da je netko uzimao vitamine - zamišljeno će Jurgen. - Pitam se ne bih li te morao upucati i poštediti se muka.

- Učini to, Jurgene. Uvijek si bio podla kukavica.

- Da me se nisi usudio tako zvati, braco.

- Šest na jednoga? Britvama na gole ruke? Kako ti to zoveš, *braco*?

Jurgen bijesnom kretnjom daleko baci pištolj i uzme lovački nož koji je počivao do njega na vozačkome mjestu.

- Tu ti je, Paule - reče pokazujući drugi kraj kola. - Dokrajčimo to.

Paul se približio vozilu. Prije četrnaest godina on se popeo na nj, braneći se od batinaške bande.

Bio je to moj brod. Brodica mog oca, napali su je pirati. Danas su se uloge toliko promijenile da više ne znam tko je dobar, a tko zao.

Dođe do vozila. Bio je tu nož crvenoga drška, isti kao bratov. Desnom ga rukom uzme, vrhom prema gore, kao što su ga naučili pripadnici plemena Herero. Jiirgen je vrh držao dolje, pa mora izbjeći bilo kakvu kretnju njegovih ruku.

Sad sam možda jači, ali on je mnogo teži. Moram ga umoriti, da me ne baci na tlo ili na kolni bok. Iskoristiti mrtav kut njegova desnog oka.

- Tko je sada plašljivac, braco? - upita Jurgen, mahnuvši mu da dođe.

Paul nasloni slobodnu ruku na rub kola pa se vine gore. Našli su se licem u lice prvi put otkako je Jurgen ostao bez oka u tučnjavi u kojoj je, mimo svih prognoza, poražen.

- Jurgene, nema potrebe. Mogli bismo...

Brat ga nije slušao. Digne nož i zarez u visini lica, ali promaši nekoliko milimetara jer je Paul tijelo zanio udesno. Kako ne bi pao s kola, rukom se morao nasloniti na rub vozila, a Jurgenov se bok našao na udaru njegovih nogu. Nogom je pogodio bratov gležanj, on je posrnuo unatrag, što je Paulu dalo vremena da se osovi.

Motrili su se, licem u lice, udaljeni dva koraka, zapiljeni jedan u drugoga.

Paul nasloni tjelesnu težinu na lijevu nogu. To je Jurgen shvatio kao da će baciti nož na suprotnu

stranu. Kako bi presreo nož, Jurgen napadne ljevicom, što je Paul očekivao. Kada je Jurgen gurnuo ruku prema naprijed, Paul se sagnuo i bacio, kratko i brzo prema gore. Ne prejako, dovoljno da ga poreže oštricom. Jurgen vrisne od boli, ali nije se bacio natrag kao što je očekivao Paul. Dvaput je šakom napao Paulov nebranjen bok. Paul također zaurla.

Obojica uzmaknu. Paul je nogama dodirnuo kolni rub i zapazio kako lanac koji služi za taj bok škripi pri svakom pokretu. Jurgen se ramenom naslonio na dno, osjećajući na šiji rub kočijaškoga sjedala. Prvi je privijao ruku na bolna rebra, a drugi je krvavu desnu podlakticu držao na mjestu porezotine, duge, ali plitke.

- Prva je krv moja. Vidjet ćemo tko će proliti posljednju - reče Jurgen.

Paul nije odgovorio. Gotovo je ostao bez daha nakon dva bratova udarca, a nije htio da on to opazi. Trebalo mu je nekoliko sekunda da se pribere, no nije ih imao. Jurgen punom brzinom krene prema njemu, nož je digao u kutu iznad ramena, u letalnoj verziji smiješnoga nacističkog pozdrava. U posljednjem trenutku, kad se činilo da će udariti, nagnuo je torzo ulijevo i oštricom povukao kratki rez, paralelno s Paulovim prsima. Ostavši bez prostora za uzmak, morao je skočiti s kola, ali nije izbjegao rez koji ga je pogodio ispod lijeve bradavice na prsima sve do prsne kosti.

Kad je nogama dodirnuo tlo, prisilio se da se ne osvrće na bol i da se baci ispod zaprege kako bi izbjegao napad Jurgena koji je skočio na nj. Valjao se po tlu, a od krvi, znoja i crnkaste zemlje nastala mu je ljepljiva smjesa na prsima. Sišao je na suprotnu stranu i opet se pokušao popeti na kola, sprijeda, ali je Jurgen to previdio pa se i on popeo. Potrči prema njemu, kako bi ga probo čim stane na drvenu podlogu, no morao je uzmaknuti. Jurgen to iskoristi kako bi se oslonio na vozačevo mjesto i skočio prema njemu, opet s nožem ispred. Paul je posrnuo u pokušaju da izbjegne nasrtaj. Pao je i to bi mu bio kraj da rudo na kolima nije ostalo između Jurgena i njega pa se brat morao sagnuti ispod gruba drva. Paul, koji je pokušavao ustati, iskoristio je trenutak da ga raspali nogom po licu. Pogodio ga je u usta.

Paul se okrenuo i pokušavao udaljiti od Jurgena koji ga je, lud od bijesa, dok su mu s usana padali krvavi ispljuvci, zgrabio za gležanj, ali je izgubio uporište kada ga je brat petom udario u ruku.

Teško dišući, Paul ustane, gotovo u isto vrijeme kao Jurgen koji se nagne, zgrabi drveno vjetro koje je oštećeno našao na tlu i baci ga na Paula. Mladić se nije stigao maknuti s putanje pa ga kanta pogodi u prsa.

Jurgen pobjedonosno kriknuvši potrči prema njemu. Paul, ošamućen udarcem kante, padne pod bratovom težinom. Obojica su ostala na tlu i tukla se. Jurgen je pokušavao zarezati Paulovo grlo oštricom noža usporednom s podlakticom, a Paul je ispružio ruke kako ga ne bi dosega.

Uz cijenu čestih porezotina, izbjegao je da mu Jurgen presiječe grkljan, ali ta situacija nije mogla potrajati. Brat je od njega teži gotovo dvadeset kilograma, a usto je gore. Prije ili poslije popustit će Paulove ruke, a čelik će mu presjeći vratnu venu.

- Spreman, braco! - vrisne Jurgen poprskavši krvlju Paulovo lice.

- Sranje!

Paul skupi sve snage, odalami koljenom Jurgenov bok, ovaj odskoči u stranu, ali se odmah opet baci na Paula. Lijevom ga rukom zgrabi za vrat, a desnom se pokušavao osloboditi stiska kojim je brat udaljavao oštricu od grla.

Prekasno je opazio da je izgubio iz vida ruku kojom Paul drži nož.

Spustio je pogled i vidio da mu Paulova oštrica dodiruje trbuh. Digne opet glavu, užasnutoga lica i uzdrhtalih usana.

- Ne možeš me ubiti. Ako me ubiješ, Alys će umrijeti.

- Varaš se, braco. Umreš li, Alys će živjeti.

Kad je to čuo, Jurgen se očajnički okrene i oslobodi ruku koja je držala oružje. Digne je i spusti na Paulov vrat, ali je kretnja bila jako spora pa se Jurgenova ruka nemoćno spustila.

Paulov mu je nož bio do drška zaboden u trbuh.

56.

Jurgen padne na leđa.

Paul, posve iscrpljen tučnjavom i ozljedama, ležao je uz njega. U borbi da uhvate dah, njihovo se isprekidano dahtanje pomiješalo silaznim trendom.

Malo poslije Paul je došao do daha, a Jurgen je bio mrtav.

Paul je jedva ustao. Slomio je više rebara, po cijelome je tijelu zadobio površne porezotine i jednu gadnu na prsima, pokrivenu zemljom. Mora što prije po pomoć.

Morao je prekoračiti mrtvoga Jurgena kako bi dosegao odjeću. Od istrgnutih rukava košulje improvizirao je zavoje za ozljede podlaktica.

Natopile su mu se krvlju, odmah, ali sada nije mogao na to misliti. Srećom je jakna tamna pa će sve to malo prikriti.

Izađe na ulicu. U stanju u kojem je bio, nije opazio da su se, kad su se otvorila vrata, uzburkale sjene s desne strane ulice, dok se neki lik pokušavao skriti. Paul prođe uz nju ne zapazivši svoju uhodu, a bio je tako blizu da ju je mogao dirnuti ako ispruži ruku.

Dođe do kola. Sjedne za volan kada ga prostrijeli žestoka bol u prsima, kao da ga divovska ruka nemilosrdno gnječi.

Nadam se da mi nije probio plućno krilo!

Zaleti se pokušavajući zaboraviti bol. Nije morao ići daleko. Našao se u jeftinom neuglednom hotelu, odakle ga je vjerojatno pozvao brat. Tek malo više od šest stotina metara od spreola.

Djelatnik za pultom problijedio je kad je Paul ušao.

Mora da grozno izgledam da se netko mene prestraši u ovakvoj rupi, pomislio je Paul.

- Imate li telefon?

- Tu na zidu, gospodine.

Aparat je bio star, ali ispravan. Kad je pozvonio šesti put, javila se vlasnica pansiona, još budna u taj pozni sat. Kasno je lijegala jer je na radiju slušala glazbu i serije.

- Da?

- Gospođo Frink, ovdje gospodin Reiner. Molim gospodina Tannenbauma.

- Gospodine Reineru! Bojala sam se za vas, gdje ste u ovo doba. A još su u vašoj sobi...

- Dobro sam i zdravo, gospođo Frink. Biste li...

- Da, da, jasno, gospodin Tannenbaum. Odmah.

Paulu se pet minuta koliko je morao čekati učinilo predugim. Okrenuo se pulta i vidio kako ga recepcionar pomno motri poviše novina *Volkischer Beobachter*.

Samo mi je još on trebao. Nacistički simpatizer.

Spustio je pogled i s užasom vidio da mu s desne miške kapa krv, klizeć mu po rukama i ostavlja neobičnu šaru na drvenom podu. Digao je ruku kako ne bi kapalo i prešao cipelom po krvi, u nadi da će izgledati kao obične mrlje odjela.

Okrenuo se. Recepcionar ga je stalno držao na oku. Ako opazi išta sumnjivo, sigurno će obavijestiti Gestapo čim Paul izađe iz hotela. A to bi bio kraj. Paul ne bi mogao objasniti svoje ozljede ni činjenicu da vozi kola jednoga baruna.

Tijelo će mu naći, ako ga Paul hitno ne makne, za koji dan - čim nekakva skitnica osjeti smrad trupla.

Javi se na telefon, Manfrede. Javi se, zaboga.

Naposljetku začuje glas Alysina brata, pun tjeskobe.

- Paule, ti si?

- Ja sam.

- Dovraga, gdje si? Vidjevši da se ne vraćaš, ja...
- Slušaj me dobro, Manfrede. Ako sestru želiš vidjeti živu, čuj me. Moraš mi pomoći.
- Gdje si? - upita Manfred, smrtno ozbiljno.

Paul mu je dao adresu skladišta.

- Sjedni u taksi i dođi. Ali nemoj doći ravno. Prije moraš naći dežurnu ljekarnu i kupiti gaze, zavoje, alkohol i pribor za šivanje rana. A nadasve, protuupalna sredstva. I moj kovčeg sa svim mojim stvarima. Ne boj se za gospođu Frink, jer sam joj...

Tu je morao predahnuti. Bila mu je muka, od umora i gubitka krvi. Morao se uhvatiti za telefon da se ne bi srušio.

- Paule?
- ... platio dva mjeseca unaprijed.
- Učinit ću tako, Paule.
- Požuri, Manfrede.

Poklopi i pođe prema vratima. U prolazu je pozdravio recepcionara kratkom, spazmodičnom verzijom nacističke podignute ruke, nadajući se da neće opaziti krvave mrlje. Čovjek je uzvratilo tako ushićenim *Heil Hitler!* da su se zidne slike stresle na zahrđalim klinovima. Pretekne Paula, otvori ulična vrata i zapanji se videći luksuzni mercedes.

- Krasan auto, prijatelju.
- Nije loš.
- Već ga dugo imate?
- Nekoliko mjeseci. Polovan je.

Zaboga, ne zovi policiju... vidio si samo jednoga čestitog radnika koji je na trenutak svratio kako bi telefonirao.

Opet je na šiji osjetio recepcionarov sumnjičav pogled dok je sjedao u auto.

Morao je snažno stisnuti zube kako ne bi zaurao od bola kad je sjeo.

Sve je normalno, pomislio je i uložio svu snagu da se ne onesvijesti. *Vrati se svojim novinama, prijatelju. Vrati se svojoj mirnoj noći. Ne traži komplikacije s policijom.*

Recepcionar nije skidao pogled sve dok mercedes nije skrenuo iza ugla, ali Paul nije mogao biti siguran divi li se karoseriji ili pamti broj tablica.

Srećom, odatle nije mogao vidjeti da vozi u spremište za kola.

Kad je stigao, nemoćno se srušio prema naprijed, obgrlivši volan u pokušaju da ne padne.

Probudili su ga udarci po staklu. Manfredovo ga je lice uznemireno gledalo. Sa strane jedno manje lice.

Julian. Moj sin.

Sljedeće su minute u njegovu sjećanju bile niz nesuvislih scena. Manfred ga je iz auta dovukao u spremište za kola. Ozljede mu je oprao i zašio. Žestoka bol. Julian mu daje bocu vode. Činilo mu se da pije cijelu vječnost, ali nije ugasio žeđ. A onda opet tišina.

Kad je opet otvorio oči, Manfred i Julian sjedili su u autu i gledali ga.

- Što on ovdje radi? - upita Paul promuklim glasom.
- A što bi radio? Nisam ga mogao ostaviti u pansionu!
- To što ćemo večeras raditi nije za djecu.

Julian siđe iz kola te ga potrči zagrliti.

- Užasno smo se zabrinuli.
- Hvala što si me došao spasiti - reče Paul mrseći mu kosu.
- I mama mi to radi - reče dječak.
- Idemo po nju, Juliane. Obećavam ti.

Digao se i umio u stražnjem dijelu. Ondje je bila samo kanta - sad pokrivena paučinom - stavljena ispod slavine i staro trošno zrcalo s kojeg je otpala boja.

Paul je pomno proučavao svoj odraz. Obje podlaktice i torzo posve su mu zavijeni. S lijeve je

strane krv probijala kroz bijelu tkaninu.

- Imao si gadne ozljede. Da znaš kako si urlao kada sam ti dao antiseptik - reče Manfred koji se približio vratima.

- Ničega se ne sjećam.

- Tko je mrtvac?

- Čovjek koji je odveo Alys.

- Juliane, ostavi nož na podu! - vikne Manfred koji se na mahove osvrtao da vidi što radi dječak.

- Žao mi je da je morao vidjeti truplo.

- Vrlo hrabar dječak. Stalno te držao za ruku i, kunem ti se, nije bilo lako. Ja sam inženjer, a ne liječnik.

Paul je odmahnuo glavom, pokušavajući se dotjerati.

- Moraš kupiti sulfamide. Koliko je sati?

- Sedam.

- Malo ćemo se odmoriti. Večeras idemo po tvoju sestru.

- Gdje je?

- U Dachauu.

Manfred raširi oči i proguta slinu prije nego što će nastaviti.

- Znaš li što je Dachau, Paule?

- Jedan od koncentracijskih logora koje su nacisti otvorili zato da u njih strpaju političke neprijatelje. Zapravo je to zatvor pod vedrim nebom.

- Vidi se da si se tek nadavno vratio u Njemačku - reče Manfred kimajući glavom. - Službeno, to su divni ljetni tabori za raspuštenu i nediscipliniranu djecu. No ako je vjerovati rijetkim čestitim novinarima koji su još na slobodi, logori kao Dachau pravi su mali pakao. Odakle nema bijega, nipošto.

- Alys neće pobjeći.

Paul ukratko iznese svoj plan. Jedva desetak rečenica, ali se Manfred još više zabrinuo nego prije.

- Milijun stvari moglo bi poći po zlu.

- A moglo bi i uspjeti.

- Možda navečer izađe mjesec zelene boje.

- Hoćeš li mi pomoći spasiti svoju sestru ili ne?

Manfred pogleda Juliana koji se vratio u kola i udario loptu o zidove.

- Pa da - uzdahnuo je.

- Onda se malo odmori. Kad se probudiš, pomoći ćeš mi ubiti Paula Reinera.

Nekoliko minuta poslije, videći Manfreda i Juliana kako se na tlu pokušavaju odmoriti, Paul shvati koliko je izmoren. Ipak mora nešto obaviti prije nego što malo odspava.

Na drugoj strani spremišta za kola, nabijeno na klin, bilo je majčino pismo.

Paul je opet morao prekoračiti Jurgenovo tijelo, a to je bila znatno teža kušnja nego prvi put. Dugo ga je gledao, njegovo izbečeno oko, sve jaču bljedoću njegove kože dok se krv skuplja u donjim zonama. Simetriju njegova torza narušavao je nož, koso zabijen u trbuh.

Iako mu je cijeloga života nanosio samo patnje, duboko ga je žalio.

Stvari su morale biti drukčije, pomislio je i napokon odlučio prijeći zid čvrstoga zraka koji se nadvio nad truplom.

Nadasve pomno otrgne pismo s klina.

Umor mu je bio kao melem za živce, pa ipak je silno uzbuđen otvorio pismo.

Dragi sine!

Ne postoji valjan oblik kako početi ovo pismo. Zapravo, to je jedan od pokušaja koji poduzimam svaka četiri ili pet mjeseci.

Nakon nekoga vremena, koje sve brže leti, opet moram uzeti pero i pisati. Uvijek čekam da odeš iz pansiona kako bih spalila prethodnu verziju, a pepeo bacila kroz prozor. I prihvaćam se posla, moram ti reći istinu.

Tvoj otac. Kad si bio dijete, katkada si me zapitkivao za nj. Zaobilazila sam to ili šutjela, jer sam se bojala. U to doba živjeli smo od milosti von Schroederovih, jer sam bila preslaba da potražim alternativu. Kad bi u tome trenutku... ali ne, ne osvrtni se na mene. Moj je život bio pun takvih fraza, odavno sam se umorila od kajanja.

Odavno si se umorio da me pitaš za oca. To me u neku ruku pogodilo čak više nego tvoja velika zagrijanost kad si bio dijete, jer znam da si njime i dalje opsjednut. Znam koliko ti je notu teško spavati, a znam da je najveća želja srca tvog doznati što mu se dogodilo.

Zato moram šutjeti. Um me baš i ne služi, na mahove gubim osjetaj za vrijeme i mjesto pa se bojim da ti u tim trenucima ne otkrijem tajnu ovoga pisma. Dok sam lucidna, osjećam samo strah da ćeš se onoga dana kad otkriješ istinu sukobiti s ljudima koji su ubili Hansa.

Da, Paule, otac nije potonuo s brodom kao što smo ti rekli, to si naslutio nešto prije nego što su nas otjerali iz barunove palače. A to bi mu bila dolična smrt.

Hans Reiner rodio se u Hamburgu 1876., ali se njegova obitelj preselila u München kad je bio dijete. Volio je oba grada, ali more mu je bila jedina strast.

Bio je ambiciozan. Htio je biti kapetan, što je postao. Već je to bio kad smo se upoznali na plesu, malo poslije početka stoljeća. Ne sjećam se točno dana, vjerojatno potkraj 1902., ali nisam sigurna. Pozvao me na ples, a ja sam pristala. Bio je to valcer. Prije svršetka toga valcera, bila sam ludo zaljubljena u njega.

Udvarao mi je kad god bi se iskrcao, a naposljetku se nastanio u Münchenu samo meni za volju, iako mu to nije bilo spretno za profesiju. Onaj dan kad je došao u kuću mojih roditelja kako bi me isprobio u tvoga djeda, bio mi je najsretniji dan u životu. Moj je otac bio vedra i vesela ljudina, ali toga se dana silno uozbiljio, čak je prolio suzu. Šteta, nisi ga upozno, sigurno bi ga jako volio.

Moj je otac rekao da se sprema proslava, tradicionalna prošnja. Cijeli vikend, deseci uzvanika i raskošan banket.

Naša mala rezidencija nije bila primjerena za proslavu pa je otac zamolio moju sestru smije li to proslaviti u barunovoj poljskoj kući u Hertschingu. U to je doba tetkova kartaška strastjoš bila pod nadzorom, a imali su dosta imanja po cijeloj Bavarskoj. Brunhilda je pristala uglavnom zato jer je htjela zadržati dobre odnose s mojom majkom.

Ni dok smo bile djeca, sestra i ja nismo bile previše bliske. Ona je više voljela dečke, plesove i lijepe haljine. Ja sam radije ostajala kod kuće s roditeljima. Još sam se igrala lutkama kad je Brunhilda otišla na svoj prvi ljubavni sastanak.

Ona nije zla osoba, Paule. Nikada nije bila, samo sebična i ohola, a ne zla. Kad se udala za baruna, nekoliko godina prije nego što sam upoznala tvog oca, bila je najsretnija žena na svijetu. Kako to da se promijenila? Ne znam. Možda iz dosade, možda zbog nevjera tvoga tetka, nepopravljivoga ženskara, što ona prije nije vidjela jer ju je zaslijepio sjaj njegova novca i njegove titule. A poslije je bilo prečito a da ne vidi. Rodila mu je sina, što nisam očekivala. Eduard je bio nježno i usamljeno dijete, odraslo na skrbi sluškinja i dadilja. Majci nikada nije bilo previše stalo do njega, jer je djetetom htjela samo vezati baruna i udaljiti ga od njegovih fufa.

Vratimo se toj vikend-gozbi. Uzvanici su počeli stizati u četvrtak u podne. Bila sam presretna dok sam sa sestrom šetala na suncu čekajući da dođe tvoj otac kako bih mu je predstavila. Naposljetku je došao u kapetanskoj odori s gala mačem i bijelim rukavicama.

Dolično se odjenuo za prošnju u subotu navečer i rekao da to čini samo zato kako bi se mene dojmio. Nasmijala sam se.

Kad sam ga predstavila Brunhildi, dogodilo se nešto čudno. Tvoj joj je otac pružio ruku i zadržao je malo dulje nego što dolikuje. A ona se doimala zbunjeno, kao gromom pogođena. U tom sam trenutku glupo pomislila daje razlog stidljivost, ali Brunhilda nikada nije bila obdarena tom vrlinom.

Tvoj se otac upravo vratio iz misije u Africi. Donio mi je neki egzotičan starosjedilački miris iz kolonija, od sandalo- vine i, mislim, od melase. Imao je jak, karakterističan vonj, istodobno nježan i raskošan. Bila sam kao luda. Puna iluzija, obećala sam mu da ću taj miris nositi na prošnji.

Te noći, dok smo svi spavali, Brunhilda se uvukla u sobu tvog oca. U sobi je vladao potpuni mrak, a Brunhilda je bila gola ispod kućnog ogrtača noseći samo miris koji mi je darovao tvoj otac. Šutke je legla i vodila s njim ljubav. I sad mi je teško napisati te riječi, Paule, a otada je prošlo gotovo dvadeset godina.

Tvoj je otac, uvjeren da mu želim dati predujam prve bračne noći, pristao. Bar mi je to rekao sutradan, dok sam ga zaneseno gledala.

Kleo mi se da je shvatio tek na kraju kad je Brunhilda progovorila. Rekla je da ga voli te ga molila da skupa pobjegnu. Tvoj ju je otac diskretno istjerao iz sobe, a ujutro mijе sve ispričao.

- Možemo odustati od svadbe ako hoćeš - rekao je.

- Ne - odgovorila sam. - Volim te i udat ću se za tebe ako mi se zakuneš da nisi znao da mi je sestra.

Tvoj je otac opet prisegnuo i vjerovala sam mu. Sada više nisam tako sigurna u njegove riječi, ali sada mi je srce prepuno gorčine.

Nakon toga prošnja, a tri mjeseca poslije slavila se svadba u Munchenu. Tetkin trbuščić lijepo se vidio ispod čipkaste crvene haljine. Barun se ponosio zato što je opet otac, a svi su bili sretni osim mene, jer sam dobro znala čije je dijete.

Naposlijetku je i barun doznao. Ne od mene. Nikada se nisam sučelila sa svojom sestrom niti sam joj prigovarala zbog toga što je učinila, jer sam kukavica, pa nisam nikomu rekla što znam. No to je kad-tad moralo isplivati, a Brunhilda je to vjerojatno skresala barunu u brk kako bi mu se osvetila na njegovim čestim ljubakanjima. Nisam sigurna kako, ali doznao je, što je skrivilo ono što se poslije dogodilo.

Odmah sam zatrudnjela, a rodio si se dok je otac bio u svojoj posljednjoj afričkoj misiji. Slao mi je sve crnja pisma, ne znam točno zašto, ali sve se manje ponosio zadatkom koji obavlja.

Jednoga je dana prestao pisati. Sljedeće sam pismo primila od Carske mornarice, da su mi muža proglasili dezertrom i da moram obavijestiti vlasti ako mi se javi.

Gorko sam plakala. Ni sada ne znam zašto je dezertirao niti želim znati. Previše sam toga otkrila o Hansu Reineru nakon njegove smrti, a te se osobine uopće nisu uklapale u sliku koju sam o njemu stvorila. Zato ti nikada nisam govorila o ocu jer nije mogao poslužiti za uzor niti si se njime mogao ponositi.

Potkraj 1904. otac se vratio u Munchen, a ja to nisam znala. Došao je krišom, s pomoćnikom Nagelom koji ga je uvijek svugdje pratio. Umjesto da dođe kući, sklonio se u palaču tvoga tetka baruna. Odande mi je poslao pisamce koje je glasilo:

»Draga Ilse: grdno sam pogriješio i pokušavam ispraviti pogrešku. Molio sam pomoć tvoga svaka i jednoga dobrog prijatelja, oni mi možda mogu pomoći. Katkada se najveće blago krije na istome mjestu gdje i najveća propast ili sam bar uvijek to mislio. Voli te Hans.«

Nikada nisam shvatila što mi je tvoj otac htio time reći. Prečitavala sam pismo više puta, a nakon nekoliko sam ga sati zapalila iz straha da ne padne u pogrešne ruke.

O smrti tvog oca znam samo da je umro u palači von Schroeder. Izbila je žestoka svađa jedne noći, a nakon toga je umro. Tijelo mu je s mosta bacilo u Isar nekoliko osoba, pod okriljem noći.

Ne znam tko ti je ubio oca. Sve to mi je rekla tvoja teta, gotovo istim riječima kao sad ja, iako nije tomu nazočila. To mi je rekla sa suzama u očima, pa sam znala daje i dalje u njega zaljubljena.

Dijete koje je rodila Brunhilda, Jiirgen, bio je isti tvoj otac. Ne čudim se bolesnoj ljubavi i požrtvovnosti koje mu je uvijek pokazivala. Nije to bila jedina izvrnuta i bolesna stvar što je počela te strašne noći.

Bespomoćna i prestrašena, prihvatila sam Ottov prijedlog da se preselimo k njima. Njemu je to bilo ispaštanje zbog onoga što su učinili Hansu, a i način da kazni Brunhildu podsjećajući je na to koga je voljela više nego njega. Brunhilda me na svoj način kažnjavala zato što sam joj otela čovjeka za kojega se zanimala, iako joj taj čovjek nije pripadao.

Menije to bio način preživljavanja, jer od tvog su oca ostali samo dugovi kad se vlada nakon nekoliko godina udostojila proglasiti ga mrtvim. Nije nađeno njegovo truplo. Tebe i mene snašla je sudbina da živimo u toj kući prepunoj mržnje.

I još nešto. U Jurgenu nikada nisam gledala tvoga sestrića, nego brata, jer iako je začet u Brunhildinoj utrobi, uvijek mi je bio kao sin. Nikada ga nisam mogla voljeti, ali bio je dio tvog oca, čovjeka kojega sam voljela svim srcem. Svaki sam ga dan gledala, iako posve kratko, i bilo mi je kao da je Hans opet blizu mene.

Moje su kukavištvo i moj egoizam uvjetovali tvoj život, Paule. Nikada nisam htjela da to učini i smrt tvog oca.

Pokušavala sam ti lagati i prikrivati kako se, kad odrasteš, ne bi glupo osvećivao.

Nemoj, molim te.

Ako ti ovo pismo napokon dođe u ruke, u što sumnjam, hoću da znaš da te silno volim, a svojim sam te postupcima samo htjela zaštititi. Oprosti mi.

Tvoja majka koja te voli,

ILSE REINER

58.

Kad je pročitao riječi svoje majke, Paul je dugo plakao. Ronio je suze za Ilse, tu patnicu ljubavi koja je pogriješila iz ljubavi. Ronio je suze zbog Jiirgena koji se neprimjereno rodio. Lio je suze nad sobom, zato što se naplakao zbog oca koji to ničim nije zaslužio.

Zaspao je čudesno mirno. Nije se sjećao da je ikada iskusio takav osjećaj. Ma kakav bio rasplet ludosti u koju srljaju za nekoliko sati, postigao je svoj cilj. Probudio ga je Manfred tapšanjem po ramenu. Julian je malo dalje jeo kobasicu.

- Vrijeme je, sedam sati.

- Zašto si me pustio da toliko spavam?

- Morao si se odmoriti. Otišao sam u kupnju i nabavio sve što si rekao.

Ubruse, čeličnu žlicu, lopatu, sve.

- Onda počnimo.

Mladić dade Paulu sulfamid protiv infekcije. Tad Juliana pošalju u auto.

- Smijem li ga pokrenuti?

- Ni slučajno! - poviče Manfred.

Mrtvacu su skinuli hlače i čizme. Navukli su mu Paulovu odjeću. U džepove jakne stavili su mu dokumente. Iskopali su duboku jamu i položili ga.

- Valjda će ih to na neko vrijeme zbuniti. Naći će ga tek za koji tjedan, kad od njega neće mnogo ostati - reče Paul.

Na kuki u staji našli su Jurgenuvu odoru. Bili su podjednako visoki, iako je brat bio krupniji. Paul

je na rukama i prsima imao debele zavoje pa mu je odora posve dobro pristajala. Tiskale su ga čizme, ali sve se drugo uklapalo.

- Odora ti stoji kao salivena. Samo što ovo neće proći.

Manfred je pokazao Jurgenovu osobnu. Bila je u kožnoj lisnici, uz knjižicu Nacističke stranke i SS iskaznicu. Jurgen i Paul su s godinama postajali sve sličniji. Imali su jaku čeljust, modre oči i slične crte lica. Jurgen je imao tamniju kosu, ali to će riješiti briljantin koji je Manfred kupio.

Prema fotografiji s osobne, Paul je mogao proći za Jurgena. Osim detalja u koji je Manfred upro prst. U rubrici »posebna obilježja« jasno je pisalo *nema desno oko*.

- Zaljepak neće biti dovoljan, Paule. Ako kažu da ga skineš...

- Znam, Manfrede. Zato mi moraš pomoći.

Mladić se zagledao u njega, potpuno zbunjen.

- Ne misliš valjda...

- Ja to moram.

- Pa to je ludost!

- Kao cijeli plan. A to je najslabija točka.

Napokon je Manfred pristao. Paul je sjeo na vozačko mjesto. Ubrusi su mu pokrivali prsa kao da je kod brijača.

- Spreman?

- Čekaj - reče Manfred, užasnut. - Ponovimo još jedanput da ne bude greške.

- Sad ću staviti žlicu na rub svoje desne vjeđe i iskopati oko. Moraš mi dati antiseptike i gazu. Slažeš li se?

Manfred kimne. Jedva je govorio od straha, a Paul je shvatio da mu dječakov užas pomaže da ignorira vlastiti strah.

- Spreman? - pitao je opet.

- Spreman.

Deset sekunda poslije orili su se samo krikovi.

Oko jedanaest navečer Paul je potrošio gotovo cijelu kutiju aspirina od tri koje mu je kupio Manfred. Ozljeda više nije krvarila, a Manfred ju je dezinficirao svakih petnaest minuta i mijenjao gaze.

Julian je ušao nekoliko sati prije, prestravljen kad je čuo viku. Otac se hvatao za glavu i tulio na sav glas, a ujak je histerično vrištao da nestane. Opet se zatvorio u mercedes i gorko zaplakao.

Kad se sve smirilo, Manfred je nećaku objasnio. Julian se približio Paulu.

- To radiš samo radi moje majke? - pitao je, a u glasu mu se osjećalo strahopoštovanje.

- I radi tebe, Juliane. Jer hoću da svi budemo skupa.

Dječak nije odgovorio. Čvrsto je uhvatio Paula za mišku, sve dok nije zaključio da je vrijeme za odlazak pa je s Julianom sjeo na stražnje sjedalo automobila.

Manfred je zgrčenih usana vozio šesnaest kilometara koji ih dijele od koncentracijskog logora. Trebao im je gotovo cijeli sat do cilja, jer je Manfred slabo vozio. Automobil se stalno gasio.

- Kad stignemo, automobil se nipošto ne smije ugasiti, Manfrede - zabrinuto će Paul.

- Učinit ću što se može.

Nadomak gradu Dachauu, Paul ja zapazio korjenitu razliku u odnosu na Munchen. I u mračnoj noći bilo je očito siromaštvo grada. Pločnici su bili prljavi i zapušteni, prometni znakovi zamrljani, kućna pročelja stara i oljuštena.

- Tužna li mjesta - reče Paul.

- Od svih mjesta na koja su mogli dovesti Alys, ovo je nesumnjivo najgore.

- Zašto?

- Naš je otac imao tvornicu puščanoga praha u ovome gradu. Paul je umalo rekao Manfredu da mu je majka radila u tvornici streljiva i dobila otkaz, ali bio je preumoran za razgovor.

- Jebena je ironija to da je moj otac zemljište prodao nacistima koji su tu sagradili logor.

Naposljetku su vidjeli žuti plakat na kojem je crnim slovima pisalo da do logora ima osam stotina metara.

- Stani, Manfrede. Polako se okreni i malo se vrati.

Manfred ga poslušao pa dođu do male zgrade koju su netom prije ostavili iza sebe. Kao kakva lugarska kućica, ali činilo se da je neko vrijeme nenastanjena.

- Juliane, slušaj me pažljivo - reče Paul uhvativši dječaka za rame i prisilivši ga da ga pogleda. - Tvoj ujak i ja ući ćemo u koncentracijski logor i pokušati izvući tvoju majku. Ti s nama ne možeš. Sad se iskrcaj, uzmi moj kovčeg pa čekaj u stražnjem dijelu zgrade. Dobro se sakrij, nemoj ni s kim razgovarati i ne izlazi, ako te ne pozovemo ujak ili ja, jesi li me razumio?

Julian pristane drhtavih usana.

- Hrabri dječake - reče Paul grleći ga.

- A ako se ne vratite?

- Ni pomisliti na to, Juliane. Jer ćemo se vratiti.

Kad su Juliana ostavili u zaklonu, Paul i Manfred opet sjednu u kola.

- Zašto mu nisi dao upute što će ako se ne vratimo? - pitao je Manfred.

- Zato što je bistar. Otvorit će kovčeg i uzeti novac, a ostatak ostaviti. Nemam nikoga s kime bih ga poslao. Kakva je ozljeda?

- Paul upali svjetiljku i makne gaze.

- Upaljena, ali ne mnogo. Vjeđe nisu crvene. Boli li te?

- Užasno.

Paul se pogledao u retrovizoru. Umjesto oka sad je bila velika površina namreškane kože. Krvava mu je nit curila iz ruba oka, kao grimizna suza.

- Jebote, mora izgledati stara.

- Možda neće zapovjediti da makneš zaljepak s oka.

- Hvala što me podsjećaš.

Iz džepa je izvadio zaljepak i pokrio oko. Gaze je kroz prozorčić bacio u jarak. Kad se opet odmjerio u zrcalu, naježio se.

Jiirgen ga je gledao iz zrcala.

Mjerkao je nacistički povez na lijevoj nadlaktici.

Sjećam se, nekoć sam mislio da ću prije umrijeti nego nositi ovaj simbol, pomislio je Paul. A danas je Paul Reiner mrtav. Sada sam Jiirgen von Schroeder.

Sa suvozačkoga se mjesta prebacio na stražnje pokušavajući se sjetiti brata, njegove podrugljivosti i bahatosti, načina na koji je bacao glas prema naprijed, kao produžetak sebe, kako bi se sugovornik osjetio što manje vrijednim.

Ja to mogu, pomislio je Paul. Vidjet ćemo...

- Naprijed, Manfrede. Nemojmo gubiti vrijeme.

59.

RAD OSLOBAĐA

To je željeznim slovima pisalo iznad ulaza u logor. Riječi su bile samo sprdnja. Nitko od logoraša neće se osloboditi radom.

Kada je mercedes stao ispred ulaza, sanjivi je stražar u crnoj odori izašao iz bočne zgrade. Letimično ih je pogledao pod fenjerom pa im mahnuo da nastave. Vrata su se odmah počela otvarati.

- Kako jednostavno - šapne Manfred.

- Znaš li neki zatvor u koji je teško ući? Problema ima tek na izlazu - odvrati Paul.

Vrata se potpuno otvore, ali se kola nisu micala.

- Koji ti je vrug? Nemoj tu stajati!

- Ne znam kamo ću, Paule - odgovorio je Manfred stežući ruke na volanu.

- Sranje.

Paul je otvorio prozorčić i dao znak stražaru u kućici da se približi. Odmah je dotrčao.

- Gospodine?

- Vojniče, imam neizdržljivu glavobolju. Izvolite objasniti mom nesposobnom vozaču kako može doći do zapovjednika. Nosim zapovijedi iz Munchena.

- Sad ovdje ima samo stražara, gospodine.

- Pa nastavite, vojniče. Ovaj idiot i ja govorimo različitim jezicima.

Stražar je uputio Manfreda koji nije morao glumiti zlovolju prema svomu »gospodaru«.

- Nisi li malo pretjerao?

- Da znaš kakav je moj brat bio prema posluži... imitiram ga kad je bio dobre volje.

Manfredov je auto vozio kroz ograđenu zonu. Na drugoj je strani grupa logoraša u krugovima trčala oko stupa, a svaki je desnom nogom bio vezan za gležanj onog iza. Kad bi pao jedan, pala bi još barem četvorica-petorica.

- Gore, psi! Sve dok deset uzastopnih krugova ne posrnete! - urlao je čuvar.

- Nema do ognjišta - reče Manfred.

Auto stane ondje gdje je rekao vojnik, ispred niske bijele zgrade koju su čuvala još dvojica vojnika. Paul spusti ruku na automobilsku ručicu kada ga Manfred zaustavi.

- Što radiš? - šapne. - Ja tebi moram otvoriti vrata.

Paul se na vrijeme zaustavio. Glavobolja i dezorijentacija nabujali su posljednjih minuta pa je teško mogao razbistriti misli. Prostrijelio ga je strah od onoga što će učiniti. Trenutak je bio u napasti da Manfredu zapovjedi da se okrene i udalji kilometrima što prije.

Ja to ne mogu učiniti, Alys. Ni Julianu ni sebi. Moram ući kud puklo da puklo. Već se otvore vrata automobila. Paul spusti nogu na betonski pod, izviri, a dvojica vojnika odmah se ukoče i dignu ruku. Paul izađe iz Mercedes a vrati pozdrav.

- Odmor - reče zalupivši vratima.

U stražarnici je bila uredska sobica, tri-četiri velika stilska pisaaća stola, svaki s nacističkom zastavicom uz držalo za olovke i *Fuhrerov* portret kao jedini zidni ukras. Uz vrata je bio dug stol sličan tezgi, a iza njega dužnosnik kisela lica.

Uspravio se kad je vidio Paula.

- *Heil Hitler!*

- *Heil Hitler* - odgovori Paul i odmjeri prostoriju. Veliki je prozor u dnu gledao u sobu za odmor. Iza stakla je desetak vojnika kartalo u oblaku dima.

- Dobra večer, gospodine *Obersturmfuhrer* - reče dužnosnik.

- Čime vam mogu služiti u ovaj sat?

- Tako da požurite. Vodim jednu logorašicu u Munchen na... strogo ispitivanje.

- Kako ne, gospodine. Ime?

- Alys Tannenbaum.

- Ah, jučer su je doveli. Nemamo mnogo logorašica, ne više od pedeset.

Šteta što je vodite. Jedna je od rijetkih... zgodnih - reče uz razvrat an osmijeh.

- Mislite, s obzirom na to da je Židovka, dužnosniče?

Čovjek iza pul ta trgne se na Paulov ton.

- Dakako, s obzirom na to da je Židovka, gospodine. Dakako.

- Dakako. Pa što čekate? Dovedite je!

- Odmah, gospodine. Molim nalog za premještaj, gospodine?

Paul, je otraga prekrizao ruke i snažno stisnuo šake. Pripremio je odgovor na to pitanje. Sad će održati svoj mali govor. Uspije li, spasit će

Alys, sjesti u auto i otrphnuti slobodni kao ptice. U suprotnome, bit će jedan telefonski poziv,

možda više poziva. Za nepunih će pola sata Manfred i on biti počasni gosti logora, samo u drukčijoj odjeći.

- Dobro me poslušajte, dužnosniče...

- Faber, gospodine. Dužnosnik Gustav Faber.

- Slušajte, dužnosniče Faber. Prije dva sata bio sam u krevetu s ljepoticom iz Frankfurta kojoj sam danima udvarao. Danima! Iznenada je zazvonio telefon i znate li tko je bio?

- Ne, gospodine.

Paul se nagnuo na tezgi i poprimio povjerljiv ton.

- Reinhard Heydrich glavom i bradom. Rekao mi je: »Jurgene, prijatelju, dovedi mi onu Židovku koju smo jučer poslali u Dachau, jer je, čini se, nismo dobro iscijedili.« Rekoh: »Ne može ići netko drugi?« A on meni: »Ne, jer hoću da je usput obradiš i prestrašiš svojom posebnom metodom.« Pa sam sjeo u auto i tu sam. Sve za prijatelja. Ipak, strašne sam volje. Dovedi tu židovsku kurvu pa ću se možda vratiti svojoj prijateljici prije nego što potpuno usne.

- Gospodine, oprostite, ali...

- Dužnosniče Faber, znate li s kim razgovarate?

- Ne, gospodine.

- Ja sam barun von Schroeder.

Tada se promijenilo lice čovječuljka.

- Gospodine, zašto niste prije rekli? Veliki sam prijatelj Adolfa Eichmanna.

Mnogo mi je govorio o vama - glas je snizio u povjerljivi ton - pa znam da ste na posebnom zadatku za gospodina Heydricha. Bez brige, odmah ću sve srediti. Dovest ću Židovku.

Ustane i dođe do kartašnice. Zapovjedio je nešto jednom od vojnika koji se očito naljutio što mora izaći i prekinuti partiju. Malo poslije nestane na vratima koja Paul nije vidio.

U međuvremenu se dužnosnik vratio. Ispod tezge je izvadio ljubičastu tiskanicu i počeo je ispunjavati.

- Dopustite da vas identificiram, moram zapisati vaš SS broj.

Paul mu pruži kožnu lisnicu.

- Tu je sve. Skratite!

Dužnosnik uzme osobnu i nekoliko se trenutaka zagleda u fotografiju. Paul ga je pažljivo motrio. Bio je to presudan tren. Vidio je da sjena sumnje prelijeće djelatnikovim licem, odmjerio je Paula pa fotku. Mora se nešto učiniti.

Skrenuti mu pozornost, zadati smrtni udarac kako bi prestao sumnjati.

- Što je, niste našli? A da ja pogledam?

Kad ga je dužnosnik začuđeno pogledao, Paul je na tren skinuo zaljepak i odvratio se zasmijuljio.

- Ne... ne, gospodine. Ja već... već zapisujem.

Vrati kožnu lisnicu Paulu.

- Gospodine... nemojte misliti da se pokušavam gurati nepozvan, ali... u oku ste imali kapljice krvi.

- Ah, hvala, dužnosniče. Liječnik mi je čistio tkivo koje mi je s vremenom nastalo. Kaže da bi mi mogao staviti stakleno oko. U međuvremenu moram trpjeti njegove instrumente i...

- Tu je, gospodine. Gledajte, vode je.

Iza Paula otvore se vrata, ona ista kroz koja je ušao. Začuju se koraci. Paul je nije gledao, iz straha da mu lice ne bi odalo emocije kad je vidi ili, još gore, da ga ona prepozna. Tek kad su je doveli do njega, usudio joj je iskosa uputiti kratak pogled.

Alys, odjevena u haljetak od grube sive tkanine, spustila je glavu i gledala u pod. Bosa, ruku u liscama.

Ne misli kako je njoj, pomislio je Paul. Misli samo na to kako je odavde živu izvući!

- Pa ako je to sve,..

- Da, gospodine. Izvolite se potpisati ovdje i ovdje.
- Lažni barun uzme pero i načrčka nešto nečitko. Primi Alys za mišku i okrene se vukući je za sobom.
- Još samo jedna stvar, gospodine.
- Paul se opet okrenuo.
- Koji je sad vrag? - poviče ogorčeno.
- Moram pozvati gospodina Eichmanna da logorašici odobri izlaz, kad je potpisao ulaz.
- Užasnuti je Paul grčevito smišljao što bi rekao, bilo što, samo da čovjeka zaustavi.
- Zar je potrebno buditi dobrog Adolfa zbog takve gluposti?
- Samo trenutak, gospodine - reče dužnosnik i uzme telefon.

60.

Eto, gotovi smo, pomislio je Paul.

Na čelo mu je izbila kapljica znoja i kliznula niz obraz preskočivši obrve i prilijepivši se za duplju njegova neozlijeđenog oka. Paul je diskretno trepnuo, kao što će još često žmirkati. Bilo je užasno vruće u stražarnici, a još toplije ondje gdje je bio Paul, ispod žarulje koja osvjetljava ulaz. Jurgenova tijesna kapa nije mu previše pomagala.

Ne smiju vidjeti da sam uznemiren.

- Gospodin Eichmann?

Cijelom je prostorijom odzvanjao službenikov kričavi glas. Bio je od onih ljudi koji dižu glas kada govore telefonom kako bi žicama pomogli da bolje prenose glas.

- Oprostite što vam smetam u ovaj sat. Tu je barun von Schroeder, došao je po logoršicu koja... - Stanke u razgovoru bile su melem za Paulove uši i tortura za njegove živce. Dao bi sve na svijetu kako bi mogao čuti drugu polovicu dijaloga. - Da, tako je. Da, da, razumijem.

Tada dužnosnik digne glavu i vrlo ga ozbiljno pogleda. Paul je izdržao pogled, a nova kapljica znoja potekla je za svojom prethodnicom.

- Da, gospodine. Razumio sam. Učinit ću tako.

Poklopio je telefon, polako.

- Gospodine barune?

- Što se događa?

- Biste li malo ovdje pričekali? Odmah dolazim.

- Dobro, ali požurite!

Dužnosnik opet izađe na vrata kroz koja je izašao kada je došao po Alys.

Paul je kroz staklo vidio kako ide prema jednom vojniku, a on prema svima ostalima.

Otkrili su nas. Našli su Jurgenovo truplo i sad će nas uhititi. Nisu se bacili na mene jer nas žele žive uhvatiti. No to se neće dogoditi.

Paul se zgražao. Glavobolja mu je paradoksalno popustila, sigurno zbog adrenalinskih rijeka koje sada teku njegovim žilama. Osobito je bio svjestan trenja svoje ruke s Alysinom kožom. Nije digla glavu otkako je ušla. Na suprotnoj strani čekao je vojnik koji ju je doveo i nestrpljivo lupkao po tlu.

Ako dođu po nas, posljednje što ću učiniti bit će da je poljubim.

Dužnosnik izađe na ista vrata, u pratnji dvojice vojnika. Grupa skrene od pulta. Paul se okrenuo prisilivši na to Alys.

- Gospodine barune?

- Da?

- Razgovarao sam s gospodinom Eichmannom i čuo od njega zadivljujuće Vijesti. Morao sam ih podijeliti s grupom vojnika. Ti ljudi žele s vama razgovoriti.

Priđu ona dvojica koja su izašla iz kartašnice.

- Dopuštenje za rukovanje, u ime cijele čete, gospodine.

- Dopuštam, vojniče - zbunjeno procijedi Paul.

- Čast mi je upoznati pravoga borca-veterana, gospodine - reče vojnik pokazujući medaljicu na Paulovim prsima. Orao raširenih krila drži lovorov vijenac. Orden krvi.

Paul nije imao pojma kakvo je to odličje. Samo kimne i pruži ruku vojnicima i dužnosniku.

- Tada ste izgubili oko, gospodine? - upita ga dužnosnik uz osmijeh.

Alarm je odjeknuo u Paulovu mozgu. Možda je to zamka. Pojma nije imao što bi odgovorio ni na što vojnik cilja.

Dovraga, što bi im rekao Jurgen? Da je to nesreća u glupoj svađi u mladosti ili lagati kako bi bio to što nije?

Vojnici i dužnosnik pozorno su ga gledali i žudno upijali njegove riječi. Bez obzira na to što odgovori, sad se mora oglasiti.

- Cijeli mi je život bio posvećen *Fuhreru*, gospodo. A i moje tijelo - reče pokušavajući dobiti na vremenu.

- Dakle, ozlijedili ste se tijekom državnog udara 1923.? - navaljivao je dužnosnik.

Prije toga već je bio ćorav pa ne smije reći tako očitu laž. Dakle, odgovor je ne! A kakvu izliku može izlanuti?

- Bojim se da ne, gospodo. To je bila nesreća u lovu.

Vojnici kao da su se malko razočarali, ali dužnosnik nije skidao osmijeh s usana.

Možda ipak nije bila zamka, s olakšanjem je pomislio Paul.

- Jesu li gotove vaše formalnosti, dužnosniče Faber?

- Pa i ne, gospodine. Gospodin Eichmann mi je dao za vas - reče pružajući mu kutiju.

- Vijesti o kojima sam vam govorio.

Paul uzme od dužnosnika kutiju. Otvori je i vidje strojno ispisan list i nešto u papiru.

Dragi prijatelju!

Čestitam vam na izvrsnom radu. Posao koji sam vam povjerio više je nego dovršen, mislim. Dokazi koje ste skupili omogućuju nam hitnu akciju. Čast mi je prenijeti vam osobnu Fuhrerovu zahvalnost. Osobno me pitao za vas, a kad sam mu rekao da već imate Orden krvi i zlatnu insigniju Stranke, pitao me kakvo bismo vam osobito odličje mogli dodijeliti. Nekoliko smo minuta razgovarali, a Fuhreru je pala na um ta sjajna šala. On ima mnogo smisla za humor pa je to naručio kod svoga povjerljivoga zlatara. Što prije dođite u Berlin. Imam za vas velike planove. Srdačno,

REINHARD HEYDRICH

Ne shvaćajući ništa od pročitanaoga, izvadio je predmet iz papira. Bio je to zlatni amblem s dijamantnom inkrustacijom, dvoglavi orao na teutonskome križu. Netočne proporcije, a materijali - namjerno uvredljiva parodija, ali Paul je taj simbol odmah prepoznao.

Amblem masona 32. stupnja.

Jurgene, što si učinio?

- Gospodo - reče dužnosnik - pljesak za baruna von Schroedera, čovjeka koji je, kaže Herr Eichmann, obavio tako važan posao za Reich da je sam *Fuhrer* za nj osmislio jedinstveno odličje.

Vojnici su pljeskali dok se zbunjeni Paul uputio van s logorašicom.

Dužnosnik ih doprati, otvori vrata i stavi mu nešto u ruku.

- Ključ lisičina, gospodine.

- Hvala, Faberu.

- Bila mi je čast, gospodine.

Kola krenu prema izlazu. Manfred ga je pitao znojna lica:

- Dovraga, zašto si toliko zakasnio?

- Poslije, Manfrede. Tek kad izađemo - šapne Paul.

Rukama je potražio Alysine, a ona mu je snažno i tiho uzvratila stisak. Ostali su tako dok nisu prošli vrata.

- Alys - reče uhvativši je za bradicu - umiri se. Mi smo.

Napokon je digla lice puno modrica i masnica.

- Zнала sam da si ti čim si me zgrabio za ruku. Oh, Paule, užasno sam se bojala! - reče naslonivši glavu na njegova prsa.

- Dobro si? - upitao je Manfred.

- Jesam - rekla je slabim glasom.

- Je li ti što učinio taj gad? - pitao je opet brat kojemu Paul nije rekao kako se Jurgen hvalio da je silovao Alys.

Nije odmah odgovorila, a kad je progovorila, izbjegla je Paulov pogled.

- Ne.

Nitko neće nikada znati, Alys, pomislio je Paul. Nikada nećeš znati da znam.

- Bolje. Bilo kako bilo, veselit će te da je Paul svojim rukama ubio kurvina sina. Ne znaš što je učinio kako bi te izvukao.

Alys je pogledala Paula u oči i shvatila u čemu se sastojao plan, koliko se žrtvovao. Digla je ruke, još u liscama, pa mu skinula zaljepak s oka.

- Paule! - viknula je suspregnuvši jecaj, a on ju je zagrlio.

- Pst... nemoj ništa reći.

Manfred skloni auto s ceste. Parkirao je uz lugarnicu, a Paul je to iskoristio kako bi Alys skinuo lisičine.

- Skupa ćemo ići po njega. Jako će se iznenaditi.

- Po koga? - iznenađeno će ona.

Našeg sina, Alys. Skrio se iza kolibe.

- Julian? Dovedi ste Juliana? Zar ste ludi? - povikala je.

- Nismo imali izbora - branio se Paul. - Bilo je strašno.

Nije ga slušala, već je izjurila iz auta u stražnji dio.

- Juliane! Juliane, dušo, ja sam, mama! Gdje si?

Paul i Manfred pohitaju za njom, u strahu da će, onako živčana, pasti i ozlijediti se. Sustigli su je na uglu kućice koja se u fokusu mercedesa ocrtavala kao posljednji bastion svjetla prije šumskogoga mraka. Tu je Alys zapanjeno zastala, razrogačenih očiju.

- Što se događa, Alys? - upita Paul.

- Događa se, prijatelju - začuje se glas iz mraka - da biste se vas troje morali mudro ponašati ako želite dobro ovomu čovječuljku.

Paul zatomi povik čuđenja i gnjeva kad jedan lik učini nekoliko koraka prema svjetlu automobila, ali nije posve ušao na obasjanu površinu. Jedva toliko koliko je bilo potrebno da se razabere tko je i što radi.

Bio je to Sebastian Keller. Pištolj je uperio u Julianovu glavu.

61.

Keller!

- Paule, zdravo. Dobro ti stoji uniforma.

- Mama! - poviče užasnuti Julian. Stari ga je knjižar držao za vrat lijevom rukom, a desnom je nišanio. - Žao mi je, zaskočio me. Pretražio je kovčeg, uzeo pištolj...

- Juliane, ljubavi - nježno će Alys. - Ne brini se sad. Ja...

- Tišina! - vikne Keller. - To je privatna stvar, Paulova i moja.

- Čuli ste - reče Paul.

Pokušao je maknuti Alys i Manfreda s Kellerove nišanske crte, ali knjižar ga je prekinuo pa još jače stegnuo Julianu vrat.

- Ne miči se, Paule. Bolje je za djetetovo zdravlje da ostanesh iza gospođice Tannenbaum.

- Vi ste gad, Kelleru. Samo se kukavica krije iza bespomoćnoga djeteta.

Knjižar je uzmicao u sjenu, tamo gdje ga nisu mogli vidjeti, nego samo čuti njegov glas koji je dopirao s nekog mjesta četiri-pet metara ispred njih.

- Žao mi je, Paule. Vjeruj mi, žao mi je. Ne želim završiti kao Clovis i tvoj brat.

- Kako...

- Kako znam? Slijedim te otkako si mi prije tri dana došao u knjižaru. Ova su dvadeset četiri sata bila naporno poučna. Sad sam umoran i želim spavati pa mi daj to što tražim i pustit ću tvog sina.

- Dovraga, tko je ovaj luđak, Paule? - prekine Manfred.

- Čovjek koji je ubio mog oca.

Na Kellerovu se licu vidjelo iznenađenje i u polumraku.

- Ipak... nisi tako glup kao što izgledaš.

Paul se bacio između Alys i Manfreda koji su nijemo nazočili toj strašnoj ispovijedi u mraku.

- Moja je majka napisala da je bio sa svojim pašancem, s Nagelom i s trećom osobom, »s prijateljem«. Tada sam shvatio da ste me manipulirali od početka.

- Te me noći tvoj otac zamolio da ga zagovaram kod nekih moćnika. Htio je da ubojstvo koje je počinio u kolonijama i njegovo dezerterstvo nekim čudom nestanu. Bilo je složeno, ali možda bismo tvoj tetak i ja uspjeli. Nudio nam je deset posto kamenja. Deset posto.

- Pa ste ga ubili.

- Nezgoda u žaru diskusije. Izvadio je pištolj, zaletio sam se na njega... zar je važno?

- Samo je nešto bilo važno, je li, Kelleru?

- Mislili smo da ćemo mapu blaga naći među njegovim spisima, no zemljovida nije bilo. Znali smo da je jedan omot poslao tvojoj majci i mislili smo da gaje sačuvala, da će jednoga dana... Prolazile su godine, a nije se pojavio.

- Jer vam nije poslao mapu, Keller.

Paul je sve shvatio. Posložio se posljednji djelić slagalice, sve je došlo na svoje.

- Jesi li otkrio, Paule? Nemoj lagati, jer te čitam kao otvorenu knjigu.

Paul se ogledao prije nego što će odgovoriti. Situacija nije mogla biti gora.

Keller drži Juliana, a njih troje nemaju oružje. Obasjavaju ih automobilska svjetla pa su idealna meta njemu, zaštićenom u sjeni kolibe. I kad bi Paul odlučio napasti, a Keller skrenuo oružje s dječakove glave, Paulovo bi mu obasjano tijelo bilo idealna meta.

Moram mu odvući pozornost, ali kako?

Jedino se može poslužiti istinom.

- Moj vam otac nije dao omotnicu za mene, zar ne?

Keller se podrugljivo nasmijao.

- Tvoj je otac, Paule, bio jedan od najvećih gadova koje sam upoznao.

Kurvar, lažljivac i kukavica, ali i veseljak. Sjajno nam je bilo skupa, ali jedina osoba koju je Hans volio bio je Hans. Za omotnicu sam izmislio kako bih te pokrenuo i malo promućkao nakon svih ovih godina. Kad si našao pištolj, Paule, našao si oružje kojim je ubijen tvoj otac. To je, ako ne vidiš, isti koji cilja u Julianovu glavu.

- Sve vrijeme...

- Sve vrijeme čekam premiju. Imam pedeset devet godina, Paule. S malo sreće, ostaje mi deset lijepih godina. Sigurno će mi škrinja puna dijamanata uljepšati mirovinu. A sada mi reci gdje je zemljovid jer znam da znaš.

- U mojem je kovčegu.

- Nije istina. Sve sam temeljito pregledao.

- Kažem vam, tamo je.

Nekoliko je sekunda vladala tišina.

- Slažem se - naposljetku će Keller. - Evo što ćemo učiniti.

Gospođica Tannenbaum poći će nekoliko koraka prema mraku. Slušat će moje upute. Kovčeg će dovući do automobilskih svjetla, a ti ćeš se sagnuti i pokazati mi gdje je zemljovid. Je li jasno? Paul potvrdi.

- Ponavljam: je li jasno? - vikne Keller povišenim tonom.

- Alys - reče Paul.

- Da. Jasno - rekla je bezbojnim glasom i kročila prema naprijed.

Uznemiren tim tonom, Paul joj stegne mišku.

- Alys, nemoj raditi gluposti.

- Neće, Paule, ne boj se - reče Keller s više prijete nego ikada.

Alys oslobodi ruku. Nešto u njezinu hod, u njezinoj prividnoj pasivnosti, u načinu na koji je napustila obasjanu zonu i ušla u sjenu, a da joj lice i glas nisu odali ni najmanje uzbuđenje - zazeblu je Paulovo srce. Iznenada gaje skršio očaj zbog spoznaje da je sve bilo uzalud. Za nekoliko će minuta biti četiri lomače u šumi i četiri tijela na postelji od borovih iglica gledat će tamnu siluetu stabala hladnim, mrtvim očima.

Alys se previše bojala za Juliana da bi išta pokušala. Bez opiranja je slušala Kellerove kratke, suhe zapovijedi i odmah ušla u obasjanu zonu uzmičući unatrag i vukući otvoreni kovčeg prepun odjeće. Paul se sagne te počne prekapati po hrpi stvari.

- Pripazi što radiš - reče Keller.

Paul je šutio. Našao je to što je tražio, trag na koji su ga dovele očeve riječi.

Katkada se najveće blago skriva na istome mjestu gdje je najveća propast.

Drvena kutija od mahagonija gdje je otac čuvao pištolj.

Užasno sporim kretnjama, s namjerno vidljivim rukama, otvorio je. Prste je gurnuo u vrhunsku podlogu od crvenoga pusta i snažno povukao. Potrgalo se sukno, a u šupljini koju je zauzimao pištolj pojavio se četvrtast papirić. Uzme ga vršcima prstiju i otvori. Vidio je crteže i brojeve ispisane kineskom tintom.

- No, Kelleru? Kako vam je pri pomisli da vam je svih ovih godina mapa bila na dohvat ruke? - upitao je dižući papir koji zasja pod automobilskim svjetlima.

Opet zavlada šutnja. Paul bi dao sve na svijetu da može vidjeti bijes i razočaranje koji se sada sigurno zrcale na licu staroga knjižara.

- Dobro - reče Keller promuklim glasom. - Daj papir Alysi i polako priđi.

Paul mirno zadrži papir u džepu hlača.

- Ne.

- Nisi me čuo?

- Rekoh ne.

- Paule, učini što ti kaže! - reče Alys.

- Čovjek mi je ubio oca.

- Ubit će i našega sina!

- Moraš poslušati, Paule - reče Manfred.

- Dobro! - Paul opet stavi ruku u džep i izvuče papir. - U tom slučaju...

Žurno zgužva papirić te ga stavi u usta. Počne ga žvakati.

- Neeeeee!

Kellerov se bijesan povik zaori cijelom šumom. Stari knjižar izađe iz sjena vukući Juliana, s pištoljem uperenim u njegovu lubanju. Kad se približio Paulu, nacilja mu ga u prsa.

- Prokleti kurvin sine!

Priđi još malo, pomisli Paul spremajući se skočiti.

- Nisi imao pravo!

Keller stane, još daleko od Paulova dosega.

Bliže!

Počne stiskati okidač. Paul napne nožne mišiće kako bi ga metak, ako ga već mora pogoditi, bar pogodio u skoku.

- To su bili moji dijamanti!

Posljednja se riječ pretvorila u vrisak, prodoran i bezobličan. Metak je izletio iz pištolja, ali je ruka skrenula uvis. Keller pusti Juliana i zavrti se kao da želi dosegnuti nešto iza sebe. Kad se okrenuo, svjetlo zasja na čudnoj oštrici crvenoga drška.

Lovački nož koji je prije dvadeset četiri sata pao iz ruke Jiirgena von Schroedera.

Julian je sve cijelo vrijeme držao u pojasu i čekao priliku kada pištolj više neće biti uperen u nj pa da svom snagom zabode oštricu. Zabo ju je preslabo, pod čudnim kutom, a rana je samo rasrdila Kellera. Knjižar je, urlajući od bola, naciljao u djetetovu glavu.

U tom trenutku Paul skoči i ramenom pogodi Kellera u struk. Knjižar je pao na tlo i pokušavao se okrenuti, ali Paul je već sjeo na njega i šaketao ga po licu, neumorno, gurajući mu koljenima nadlakticu prema natrag.

Udario je više od dvadeset puta, ne osjećajući bol u rukama - koje će mu sutra biti modre - ne osjećajući oguljene članke na prstima, ne opažajući da nestaje njegova savjest i ustupa mjesto divljoj zvijeri.

Bila mu je važna samo bol koju je nanio pa se zaustavio tek kada nije mogao uzrokovati veću bol.

- Paule, dosta - reče Manfred stavljajući mu ruku na rame.

- Mrtav je.

Paul se okrenuo. Julian je sjedio u majčinu naručju, uronivši glavu na njezina prsa. Molio je nebo da nije vidio to što je sad učinio. Skinuo je Jurgenovu vojničku košulju, do laktova natopljenu u Kellerovu krv, pa došao zagrliti Juliana.

- Je li tebi dobro?

- Žao mi je što vas nisam poslušao ono o nožu - reče dječak i zaplače.

- Bio si jako hrabar, Juliane. Svima si nam spasio život.

- Doista?

- Doista. A sad moramo ići - reče i pođe prema autu. - Možda je tko čuo hitce.

Alys i Julian sjednu straga, a Paul na suvozačko mjesto. Mladi inženjer pokrene auto te se vrata na cestu.

- Jednu bih stvar htio znati, Paule - reče Manfred prekinuvši šapatom šutnju u vozilu pola sata poslije, kad su Alys i Julian spavali zagrljeni na stražnjem sjedalu.

- Reci mi.

- Taj papirić doista je vodio do škrinje pune dijamanta?

- Mislim. Zakopana je u jugozapadnoj Africi.

- Tako - razočarano će Manfred.

- Rado bi je potražio?

- Moramo iz Njemačke. Ići u potragu za blagom, ne bi bilo loše. Šteta što si je progutao.

- Zapravo - reče Paul i svečano izvadi mapu iz džepa - progutao sam jednu obavijest u kojoj daju medalju mom bratu. Doduše, mislim da mu to na tim visinama uopće nije važno.

EPILOG

*Gibraltarski tjesnac,
12. ožujka 1940.*

Paul se uznemirio kad su se valovi obrušili na improvizirani brod. Plovidba nije smjela biti teška, tek nekoliko milja u moru tišine, pod okriljem noći.

Tada se sve zakompliciralo.

A tih godina ništa nije bilo previše normalno. Iz Njemačke su pobjegli na granici s Austrijom bez previše nezgoda i početkom 1935. stigli u jugozapadnu Afriku.

Bila je to epoha početaka. Alys se počeo vraćati osmijeh, opet je bila jaka svoje glava žena kao uvijek. Julian se užasno bojao mraka, ali ga je malo-pomalo popuštalo. A Manfred je uspostavio sjajne odnose sa svojim zetom, osobito zato što mu je dopuštao da ga pobijedi u šahu.

Potruga za blagom Hansa Reinera bila je složenija nego što su mislili. Paul se opet na nekoliko mjeseci zaposlio u rudniku dijamanta, ovaj put s Manfredom koji je kao inženjer postao Paulov šef. A Alys je uskoro postala službenom fotografkinjom svih društvenih događaja.

Skupa su uštedjeli novac da kupe malo imanje u porječju Oranjea, ono isto gdje su prije trideset dvije godine Hans i Nagel ukrali dijamante. Imanje je promijenilo više vlasnika u ta tri desetljeća, a mnogi su govorili da je proketo i upozoravali Paula da će protratiti novac ako ga kupi.

- Nisam praznovjeran - reče Paul. - Ali slutim da bi se moja sudbina mogla promijeniti.

Bili su diskretni. Tek su nakon nekoliko mjeseci otišli po dijamante. Njih četvero je to učinilo jedne ljetne noći 1936. kad je bio uštap. Izvrsno su poznavali susjedna zemljišta. Svake su ih nedjelje obilazili naoružani košarama jer su glumili da idu na piknik.

Hansov je zemljovid bio začudno precizan, što se moglo i očekivati od čovjeka koji je proveo pola života nad pomorskim kartama. Nacrtao je dolac i potok, a na njihovu sjecištu liticu koja ima oblik vrška strijele. Kopali su trideset koraka sjeverno od te litice, zemlja je bila mekana pa su uskoro našli škrinju. Manfred je dahtao kad su je otvorili i na svjetlu fenjera vidjeli grubo kamenje. Julian se njim igrao, a Alys plesala s Paulom, samo uz glazbu cvrčaka u dolcu, brz fokstrot.

- Tri mjeseca poslije vjenčali su se u seoskoj crkvi. Paul se nakon pola godine pojavio u uredu za gemološki procjenu rudnika i rekao da je našao nešto kamenja u potoku na svom imanju. Donio je najsitnije pa se napregnuto zagledao u procjenitelja koji ih je proučavao prema svjetlu, trljao ih na pustenoj podlozi i zalizivao brkove, uza sva nepotrebna svetogrđa kojima se eksperti vole praviti važni.

- Kakvoća je dosta dobra. Ja bih na tvome mjestu kupio sito i prosijavao te vode, dečko. Otkupit ću sve što mi doneseš.

Dvije su godine »vadili« dijamante iz potoka. Na proljeće 1939. Alys je uvidjela da se situacija u Europi gadno pogoršava.

- Južni su Afrikanci na strani Engleza. Uskoro ćemo biti nepoželjni u kolonijama.

Paul je uvidio da je vrijeme za odlazak. Prodali su natprosječnu količinu kamenja - pa je procjenitelj morao pozvati upravitelja rudnika da mu pošalje novac - i jedne noći otišli su s imanja ne rekavši nikomu zbogom, a ponijeli su najnužnije stvari za osobnu uporabu i pet konja. Donijeli su važnu odluku o tome što će kupiti za novac koji su dobili prodajom dijamanta. Pošli su na sjever, do poluotoka Waterberga. Tamo su životarili preživjeli Hererosi koje je njegov otac pridonio istrijebiti, oni s kojima je Paul dugo živio tijekom svoga prvog boravka u jugozapadnoj Africi.

Kad se Paul vratio u selo, plemenski ga je vrač primio uz hvalospjev dobrodošlice.

- Vratio se Paul Mahaleba, bijeli lovac - govorio je mašući svojom palicom s perjanicom. - Radujte se!

Paul je plemenskom poglavici dao golemu mapu, a u njoj tri četvrtine onoga što su dobili prodajom dijamanata.

- To je za Hererose. Da se vrati dostojanstvo vašima.

- Tako ćeš ti opet steći dostojanstvo, Paule Mahaleba - odgovorio je vrač.

- Hererosi ga nikada nisu izgubili, ali tvoj će dar našem narodu biti dobrodošao.

Paul ponizno kimne mudrosti tih riječi.

U selu su proveli nekoliko prekrasnih mjeseci i prema svojim mogućnostima pomagali obnovi. Sve dok jednoga dana Alys nije čula strašne Vijesti od jednog putujućeg trgovca koji je povremeno dolazio u Windhoek.

- U Europi je počeo rat.

- Ovdje smo učinili dovoljno - zamišljeno je rekao Paul gledajući sina.

- Vrijeme je da mislimo na Juliana. Petnaest mu je godina i treba živjeti normalno, negdje gdje ima budućnosti.

Tako je počeo dug put prema drugoj strani Atlantika. Najprije brodom u Mauritaniju pa u Maroko, odakle su morali pobjeći na taj čudan način u

Portugal kad su zatvorili granice za sve koji nemaju vizu. Ta formalnost baš i nije bila ostvarljiva za jednu Židovku bez papira i za čovjeka koji je službeno mrtav, a jedina mu je isprava - stara osobna iskaznica nestalog esesovca.

Nakon razgovora s više izbjeglica, Paul je odlučio pokušati prijeći Tjesnac nedaleko od Tangera.

- Neće biti teško. Uvjeti su dobri, to je samo trinaest milja.

A more obožava proturječiti glupim riječima ljudi. Te noći iznenada počne oluja. Dugo su se borili protiv nje dok Paul nije došao dotle da užetom veže cijelu svoju obitelj za pateru kako ih valovi ne bi odnijeli s te jadne brodice koju su pod zlato kupili od jednog mafijaša u Tangeru.

Da providnost nije dovela tu španjolsku ophodnju, njih četvero poginulo bi.

Ne bi im bilo spasa.

Ironično, Paul se više bojao u potpalublju nego tijekom spektakularnog ukrcavanja, kad je visio na boku patrolnoga čamca - nekoliko sekunda, a činile su mu se kao vječnost. Kad su se spasili, svi su se bojali da će ih odvesti u Cadiz pa bi opet moglo biti teškoća u Njemačkoj. Paul je proklinjao svoju nerazboritost što nikada nije pokušao naučiti koju riječ španjolskoga.

Planirao je doći na plažu istočno od Tarife gdje će ih navodno čekati suradnik mafijaša koji im je prodao brodicu. On će ih kamionetom prebaciti u Portugal, ali nikada nisu imali prilike da se u to uvjere.

Paul je u potpalublju satima pokušavao naći rješenje. Pipkao je tajni džep košulje u kojem je skrivao desetak najvećih dijamanata, posljednjega blaga Hansa Reinera. Alys, Manfred i Julian ušili su u odjeću sličnu prokrijumčarenu robu. Možda, ako posadu podmite šakom dragulja...

Silno se iznenadio kad ih je španjolski kapetan noću izvukao iz potpalublja, dao im brod i kretnjama pokazao gdje je portugalska obala.

Na svjetlu fenjera koji je osvjetljavao palubu, Paul se zagledao u lice toga čovjeka. Vjerojatno su vršnjaci. Otac je u tim godinama umro, a bio je iste profesije. Paul se pitao kako bi mu bilo u životu da mu otac nije ubojica, a da on nije protratio najveći dio mladosti tražeći one koji su ga ubili.

Izvukao je jedinu uspomenu iz toga doba. Plod Hansove zloće, amblem bratove izdaje.

Možda bi Jurgenu sve bilo drukčije da mu je otac bio častan čovjek, pomislio je.

Pitao se kako to objasniti ovom čovjeku. Amblem mu je stavio u ruku i ponovio dvije jednostavne riječi.

- Izdaja - reče i prinese kažiprst prsima. - Spas - reče i dirne Španjolca za prsa.

Možda kapetan jednoga dana nađe nekog tko će mu objasniti što to znači.

Skoči u barku i zavesla s ostalima. Uskoro su čuli zapljuskivanje vode na riječnu obalu i lagani dodir čamca po pridnenome kamenju.

Bili su u Portugalu.

Ogledavao se prije iskrcaja kako bi se uvjerio da nema opasnosti, ali nije mogao vidjeti ništa opasno.

Čudno, pomisli Paul. Otkad sam si iskopao oko, stalno moram okretati glavu da bih dobro vidio što se događa oko mene.

A sada sve vidim znatno bistrije.

Santiago de Compostela, lipanj 2008.

PIŠČEVA BILJEŠKA

Roman je završio, čitaoče, ali ne priča o izdajčinu amblemu. To zaslužuje objašnjenje.

Kad sam prije tri godine upoznao Juana Carlosa Gonzaleza, nisam zamišljao kojim će smjerom poći naše prijateljstvo. Već je tada bio voditelj slavne knjižare u Vigu, ali je neću imenovati kako bih sačuvao intimu. Jednoga sam mu ludoga popodneva u krupnim crtama ispričovijedao sadržaj romana za koji sam tad istraživao, a ti ga sada ne bi držao u ruci da on nije rekao:

- Hoćeš li da ti ispričovijedim nešto dostojno romana?

Kimnuo sam s rezigniranom uljudnošću. Da su mi dali deset centima svaki put kad sam čuo tu rečenicu, mogao bih pozvati svoju obitelj u dobar restoran.

No taj je put bilo drukčije.

Taj je put bila istina.

Juan Carlos mi je ispričao kako je patrolni brod na kojem je plovio njegov otac u Tjesnacu spasio od utapanja četvero tajanstvenih Nijemaca i kako ga je jedan od njih nagradio zlatnim amblemom. Njegova je priča nadmašila moju jer je otac *opet susreo* čovjeka koji mu je darovao amblem, doduše, pet tisuća kilometara dalje i dvadeset godina poslije. To je druga priča i možda ću se drugom prilikom potaknuti da vam je iznesem.

Na rastanku s Juanom Carlosom, prije ulaska u auto s dobrim prijateljem Monchom Pazom, novinarom, rekoh im da priča, iako je izvrsna, neće imati snage za roman. Kad sam došao kući, sve sam kazao svojoj ženi Katuxi.

- Vidim, promijenit ćeš radnju - rekla je kimajući glavom.

- Nije moguće napisati knjigu od te građe. Ne postoji ljudska potka, nema nijansa ni sukoba. To je samo anegdota. Osim toga, već sam završio dokumentaciju za (*cenzurano*).

- Vjeruj mi... ovaj ćeš napisati - reče Katuxa onom svojom uvredljivom uvjerenosti zbog koje ju nadasve volim i mrzim.

Otkrio sam - njezinom zaslugom - da kada toliko inzistiram na ono malo što volim ili ako me nešto zanima, svi oko mene smjesta znaju da je to sad jedino što me zaokuplja. Pa sam sljedećih deset tjedana pokušavao svima dokazati da se varaju.

Očito sam posljednji doznao da se samo ja varam.

Srećom je tada već bilo stotinjak knjiga i tisuće dokumentacijskih spisa. A najvažnije stane u dva ulomka:

Masone su progonili tijekom nacističke diktature u Njemačkoj: više od osamdeset tisuća ubijeno ih je u koncentracijskim logorima. Prema jednoj staroj masonskoj legendi, uzrok propasti loža bio je samo jedan mason, on je sve lože prodao nacistima.

Hitler je navodno svomu povjerljivom zlataru zapovjedio da za nagradu izradi zlatni križ, burlesknu repliku brončane medalje 32. stupnja izdajničkoga masona. Zlatar je u nju uklopio jedan osobit dijamant koji je pripadao rasparenoj niski dijamantata Hitlerove nećakinje - i ljubavnice - Geli Raubal.

Je li zlatni predmet Juana Carlosa Gonzaleza - taj slavni izdajčin amblem? Nismo u to sigurni, ali

izrada i procjena neovisnih zlatara upućuju na to daje moguće. Usto je Juan Carlos primio milijunske ponude istaknutih masona koji su »slučajno« doznali za taj predmet...

Legenda ili ne, u tome sam trenutku shvatio da je ta građa dovoljno jaka za roman. Ali nedostaje bitna odrednica: zašto bi tko počinio takvu izdaju. Tu se moja priča potpuno odvaja od legende i putuje u duše Paula, Jurgena i Alys - koji su, u borbi protiv grijeha svojih otaca, i sami počinili dosta. Naposljetku, kao u svakoj dobroj priči, osobe i njihovi problemi - proždiru izliku od koje su krenuli.

Dakako, kao što kaže Paul potkraj romana, masonstvo je strašno dosadno. Zato su masonski obredi drastično skraćeni u priči (kako čitatelj ne bi zaspao). Tri su izvora nadahnuća *Znaka ubojice*. Prvi je priča o Juanu Carlosu Gonzalezu, njegovu amblemu i legendi. Drugi su izvor autobiografski ogleđi Sebastiana Haffnera i Viktora Klemperera, koji su mi pomogli ući u vrlo složen mentalitet Njemačke u međuraću. Treći, roman Alexandrea Dumasa *Grof Monte Cristo*, kojemu moj nije nimalo sličan (na moju nesreću), ali polazi od iste zamisli, a to je osveta koja desetljećima spava.

Postoji još jedan, osobito za čitatelje. Aysin je lik moj pokušaj da riječima izrazim osjećaje iz pjesme *Who's gonna ride your wild horses*, jedne od najboljih pjesama najbolje rock grupe svih vremena: U2. Molim pljesak za prvu strofu:

*You're dangerous 'cause you're honest
You're dangerous 'cause you don't know what you want.*

U međuratnoj se Njemačkoj prvi put u Europi javlja lik samostalne, spolno oslobođene žene koja ima jednake mogućnosti, s obzirom na okolnosti. Sama se probila, iako su joj mnogi bacali klipove pod noge.

Prvi je put zasjalo svjetlo koje se nikada neće ugasiti.

KRAJ